Projekt

Ustawa

z dnia 2008r.

KODEKS WYBORCZY

Dział I
Postanowienia wspólne

Rozdział 1
Postanowienia ogólne

Art. 1. Kodeks wyborczy normuje zasady i tryb przeprowadzania:

1) wyborów do Sejmu i Senatu,
2) wyborów do sejmików województw, rad powiatów oraz rad gmin,
3) wyborów Prezydenta RP a także bezpośredniego wyboru wójta, burmistrza i prezydenta miasta,
4) wyborów do Parlamentu Europejskiego na terytorium Rzeczpospolitej Polskiej.

Art. 2. § 1. Wybory są wolne, powszechne, równe, bezpośrednie, oraz przeprowadzane w głosowaniu tajnym.

§ 2. W wyborach głosować można tylko osobiście, chyba że ustawa stanowi inaczej.

Art. 3. W wyborach do tego samego organu głosować można tylko raz.

Art. 4. § 1. Wybory, o których mowa w art. 1 pkt 1-3 odbywają się w dniu wolnym od pracy.

§ 2. Wybory do Parlamentu Europejskiego odbywają się w okresie wyborczym ustalonym w przepisach prawa Unii Europejskiej w dniu wolnym od pracy.

§ 3. Organ zarządzający wybory może postanowić, że głosowanie w wyborach może być przeprowadzone w ciągu dwóch dni.

§ 4. Jeżeli głosowanie przeprowadza się w ciągu dwóch dni, termin głosowania określa się na dzień wolny od pracy oraz dzień go poprzedzający lub następujący po nim.

Art. 5. § 1. Prawo wybierania (czynne prawo wyborcze) ma każdy obywatel polski, który najpóźniej w dniu głosowania kończy 18 lat.

§ 2. W wyborach do Parlamentu Europejskiego prawo wybierania ma również obywatel Unii Europejskiej niebędący obywatelem polskim, który najpóźniej w dniu głosowania kończy 18 lat oraz zgodnie z prawem stale zamieszkuje na terytorium Rzeczpospolitej Polskiej i został ujęty w stałym rejestrze wyborców.

§ 3. W wyborach do rady gminy prawo wybierania ma obywatel polski oraz obywatel Unii Europejskiej niebędący obywatelem polskim, który najpóźniej w dniu głosowania kończy 18 lat oraz zgodnie z prawem stale zamieszkuje na terytorium Rzeczpospolitej Polskiej jeżeli został wpisany do stałego rejestru wyborców najpóźniej na 12 miesięcy przed dniem wyborów. Prawo wybierania ma także obywatel polski oraz obywatel Unii Europejskiej niebędący obywatelem polskim, w przypadku, gdy został wpisany do stałego rejestru wyborców w okresie 12 miesięcy poprzedzających dzień głosowania, jeżeli ukończył 18 lat w okresie 12 miesięcy poprzedzających dzień wyborów lub w dniu głosowania.

§ 4. Nie mają prawa wybierania osoby:

2) pozbawione praw publicznych prawomocnym orzeczeniem sądu;
3) pozbawione praw wyborczych prawomocnym orzeczeniem Trybunału Stanu;
4) ubezwłasnowolnione prawomocnym orzeczeniem sądu.

Art. 6. § 1. Prawo wybieralności (bierne prawo wyborcze) przysługuje osobie mającej prawo wybierania, jeżeli spełnia warunki określone w przepisach szczególnych kodeksu.

§ 2. Nie mają prawa wybieralności osoby:

2) karane za przestępstwo umyślne ścigane z oskarżenia publicznego;
3) wobec których wydano prawomocny wyrok warunkowo umarzający postępowanie karne w sprawie popełnienia przestępstwa umyślnego ściganego z oskarżenia publicznego;
4) wobec których wydano prawomocne orzeczenie sądu stwierdzające utratę prawa wybieralności, o którym mowa w art. 21a ust. 2a ustawy z dnia 18 października 2006 r. o ujawnianiu informacji o dokumentach organów bezpieczeństwa państwa z lat 1944-1990 oraz treści tych dokumentów (Dz. U. Nr 218, poz. 1592 i Nr 249, poz. 1832 oraz z 2007 r. Nr 25, poz. 162).

§ 3. Prawa wybieralności nie ma obywatel Unii Europejskiej niebędący obywatelem polskim pozbawiony prawa wybieralności w państwie członkowskim Unii Europejskiej, którego jest obywatelem.

Art. 7. Ilekroć w ustawie jest mowa o:

1) wyborach należy przez to rozumieć wybory do Sejmu i Senatu, wybory do organów stanowiących samorządu terytorialnego oraz wybory do Parlamentu Europejskiego, wybory Prezydenta RP oraz bezpośrednie wybory wójta, burmistrza lub prezydenta;
2) referendach należy przez to rozumieć referenda ogólnokrajowe i lokalne;
3) organach stanowiących jednostek samorządu terytorialnego należy przez to rozumieć, odpowiednio, rady gmin, rady powiatów i sejmiki wojewódzkie;
4) radzie gminy należy przez to rozumieć także radę miasta na prawach powiatu;
5) radzie należy przez to rozumieć także sejmik województwa.

Rozdział 2
Obwody głosowania

Art. 8. § 1. W wyborach głosowanie przeprowadza się w stałych i odrębnych obwodach głosowania utworzonych na obszarze gminy.

§ 2. Podziału gminy na stałe obwody głosowania dokonuje rada gminy na wniosek wójta (burmistrza, prezydenta miasta).

§ 3. Stały obwód głosowania powinien obejmować od 500 do 3.000 mieszkańców. W przypadkach uzasadnionych miejscowymi warunkami obwód może obejmować mniejszą liczbę mieszkańców.

§ 4. Rada gminy na wniosek wójta (burmistrza, prezydenta miasta) tworzy odrębny obwód głosowania w szpitalu, zakładzie pomocy społecznej, zakładzie karnym i areszcie śledczym, jeżeli w dniu wyborów będzie w nim przebywać co najmniej 15 wyborców objętych rejestrem wyborców w gminie, na terenie której położona jest wymieniona jednostka. Nieutworzenie takiego obwodu jest możliwe wyłącznie w uzasadnionych przypadkach na wniosek kierownika tej jednostki.

§ 5. Jeżeli w dniu wyborów w jednostce, o której mowa w § 4, będzie przebywać mniej niż 15 wyborców objętych rejestrem wyborców w gminie, na terenie której położona jest jednostka, można w niej utworzyć odrębny obwód głosowania po zasięgnięciu opinii jej kierownika.

§ 6. Można utworzyć odrębny obwód głosowania w domu studenckim lub zespołach domów studenckich, prowadzonych przez szkoły wyższe lub inne podmioty na podstawie umów zawartych ze szkołami wyższymi, jeżeli co najmniej 50 osób uprawnionych do udziału w wyborach poinformuje na piśmie rektora szkoły wyższej prowadzącej dom studencki, lub z którą inny podmiot zawarł umowę o prowadzenie domu studenckiego, o zamiarze przebywania w domu studenckim w dniu głosowania.

§ 7. Utworzenie odrębnych obwodów następuje najpóźniej w 35 dniu przed dniem wyborów.

§ 8. Rada gminy, na wniosek wójta lub burmistrza (prezydenta miasta) zgłoszony po porozumieniu z rektorem szkoły wyższej, tworzy obwody głosowania, o których mowa w § 6.

§ 9. Rada gminy tworząc obwody głosowania ustala ich numery, granice oraz siedziby obwodowych komisji wyborczych. Utworzenie tych obwodów następuje najpóźniej w 45 dniu przed dniem wyborów.

§ 10. Uchwałę rady gminy o utworzeniu obwodów głosowania ogłasza się w wojewódzkim dzienniku urzędowym oraz podaje do publicznej wiadomości w sposób zwyczajowo przyjęty. Po jednym egzemplarzu uchwały przekazuje się niezwłocznie wojewodzie i komisarzowi wyborczemu.

§ 11. Na ustalenia rady gminy, o których mowa w § 2, 4 i 8, wyborcom w liczbie co najmniej 15 przysługuje prawo wniesienia skargi do komisarza wyborczego, w terminie 5 dni od daty podania ich do publicznej wiadomości. Komisarz wyborczy rozpoznaje sprawę w ciągu 5 dni i wydaje postanowienie; na postanowienie nie przysługuje środek zaskarżenia.

Art. 9. § 1. Wójt (burmistrz, prezydent miasta) przedkłada radzie gminy wnioski w sprawie zmian w podziale na stałe obwody głosowania, jeżeli konieczność taka wynika ze zmian granic gminy, zmiany liczby mieszkańców w gminie lub w obwodzie głosowania, zmiany liczby radnych w radzie gminy lub zmian w podziale gminy na okręgi wyborcze.

§ 2. Zmian w podziale na stałe obwody głosowania, jeżeli konieczność taka wynika ze zmian granic gminy lub zmiany liczby mieszkańców w gminie dokonuje się zgodnie z art. 8 § 3 najpóźniej w 45 dniu przed dniem wyborów.

§ 3. Do zmian w podziale na stałe obwody głosowania przepisy art. 8 § 9-11 stosuje się odpowiednio.

Art. 10. § 1. Dla wyborów do Sejmu, Senatu, Parlamentu Europejskiego oraz wyborów Prezydenta RP tworzy się stałe obwody głosowania dla obywateli polskich przebywających za granicą.

§ 2. Obwody głosowania, o których mowa w § 1, tworzy, w drodze rozporządzenia, minister właściwy do spraw zagranicznych, po porozumieniu z Państwową Komisją Wyborczą, wyznaczając siedziby obwodowych komisji wyborczych.

§ 3. Obwody głosowania, o których mowa w § 1, wchodzą w skład okręgu wyborczego właściwego dla dzielnicy Śródmieście miasta stołecznego Warszawy.

§ 4. Dla wyborów do Sejmu, Senatu, Parlamentu Europejskiego oraz wyborów Prezydenta RP tworzy się odrębne obwody głosowania dla wyborców przebywających na polskich statkach morskich, które znajdują się w podróży w okresie obejmującym dzień wyborów, jeżeli przebywa na nich co najmniej 15 wyborców i jeżeli istnieje możliwość przekazania właściwej okręgowej komisji wyborczej wyników głosowania niezwłocznie po jego zakończeniu.

§ 5. W rozumieniu niniejszego kodeksu polskim statkiem morskim jest statek będący w całości własnością polskiego armatora mającego siedzibę w kraju, podnoszący polską banderę i dowodzony przez polskiego kapitana.

§ 6. Obwody głosowania, o których mowa w § 4, tworzy, w drodze rozporządzenia, minister właściwy do spraw gospodarki morskiej, po porozumieniu z Państwową Komisją Wyborczą, na wniosek armatora zgłoszony najpóźniej w 30 dniu przed dniem wyborów.

§ 7. Obwody głosowania, o których mowa w § 4, wchodzą w skład okręgu wyborczego właściwego dla siedziby armatora.

Art. 11. § 1. Informację o numerach i granicach stałych i odrębnych obwodów głosowania oraz wyznaczonych siedzibach obwodowych komisji wyborczych dla danych wyborów podaje wójt (burmistrz, prezydent miasta), w formie obwieszczenia, do wiadomości wyborców najpóźniej w 30 dniu przed dniem wyborów. W tym samym terminie podaje się do wiadomości wyborców informacje o lokalach obwodowych komisji wyborczych dostosowanych do potrzeb wyborców niepełnosprawnych. Po jednym egzemplarzu obwieszczenia przekazuje się niezwłocznie terytorialnej komisji wyborczej oraz komisarzowi wyborczemu.

§ 2. Obowiązek, o którym mowa w § 1, w odniesieniu do obwodów głosowania utworzonych za granicą ciąży na konsulach. Wykonanie tego obowiązku powinno nastąpić najpóźniej w 21 dniu przed dniem wyborów.

§ 3. O utworzeniu obwodu głosowania na statku kapitan statku zawiadamia wyborców.

Art. 12. § 1. Jeżeli właściwe organy gminy nie wykonują w terminie, w sposób zgodny z prawem, zadań dotyczących utworzenia obwodów głosowania lub ich zmiany, powołania lub zmian w składach komisji obwodowych, właściwy komisarz wyborczy wzywa te organy do wykonania zadań w sposób zgodny z prawem w wyznaczonym terminie, a w razie bezskutecznego upływu terminu niezwłocznie wykonuje te zadania i powiadamia o tym Państwową Komisję Wyborczą.

§ 2. Przepis § 1 stosuje się odpowiednio, jeżeli właściwy organ nie dokonał podziału powiatu lub województwa na okręgi wyborcze w sposób zgodny z prawem.

Rozdział 3
Rejestr wyborców

Art. 13. § 1. Stały rejestr wyborców obejmuje osoby stale zamieszkałe na obszarze gminy, którym przysługuje prawo wybierania.

§ 2. Rejestr wyborców stanowi zbiór danych osobowych z ewidencji ludności, o których mowa w § 6. W zbiorze tym uwzględnia się również dane wyborców, o których mowa w § 8 i art. 14 § 2 i 3.

§ 3. Można być ujętym tylko w jednym rejestrze wyborców.

§ 4. Rejestr wyborców służy do sporządzania spisów wyborców dla wyboru Prezydenta Rzeczypospolitej, dla wyborów do Sejmu i do Senatu, dla wyboru posłów do Parlamentu Europejskiego, dla wyborów do rad gmin, rad powiatów i sejmików województw, dla wyboru wójta, burmistrza i prezydenta miasta, a także do sporządzania spisów osób uprawnionych do udziału w referendum ogólnokrajowym oraz lokalnym.

§ 5. Rejestr wyborców dzieli się na część A i część B.

§ 6. Część A rejestru wyborców obejmuje obywateli polskich. W tej części rejestru wyborców wymienia się nazwisko i imiona, imię ojca, datę urodzenia, numer ewidencyjny PESEL i adres zamieszkania wyborcy.

§ 7. Wyborcy będący obywatelami polskimi, zameldowani na obszarze gminy na pobyt stały, są wpisywani do rejestru wyborców z urzędu.

§ 8. Część B rejestru wyborców obejmuje obywateli Unii Europejskiej niebędących obywatelami polskimi, stale zamieszkałych na obszarze gminy i uprawnionych, na podstawie i w zakresie określonych w innych ustawach, do korzystania z praw wyborczych w Rzeczypospolitej Polskiej. W tej części rejestru wyborców wymienia się nazwisko i imiona, imię ojca, datę urodzenia, obywatelstwo państwa członkowskiego Unii Europejskiej, numer paszportu lub innego dokumentu stwierdzającego tożsamość oraz adres zamieszkania wyborcy.

§ 9. Wyborcę, o którym mowa w § 8, o ile nie jest już wpisany do rejestru wyborców, wpisuje się do rejestru wyborców, na jego wniosek, nie później niż 30 dnia po zarządzeniu wyborów, w których zamierza uczestniczyć.

§ 10. Do wniosku, o którym mowa w § 8, muszą być załączone:

2) kserokopia ważnego dokumentu stwierdzającego tożsamość wnioskodawcy oraz
3) pisemna deklaracja, w której wnioskodawca podaje:
   a) swoje obywatelstwo i adres stałego zamieszkania na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej,
   b) nazwę okręgu wyborczego albo miejscowości, w państwie członkowskim swojego pochodzenia, gdzie jest umieszczony w rejestrze wyborców,
   c) oświadczenie, że zamierza korzystać z czynnego prawa wyborczego tylko na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej,
   d) oświadczenie, że w państwie członkowskim swojego pochodzenia nie został pozbawiony czynnego prawa wyborczego.

§ 11. Wyborcę, o którym mowa w § 8, wpisanego do rejestru wyborców, na jego wniosek skreśla się z rejestru wyborców;

§ 12. Rejestr wyborców prowadzi na bieżąco gmina jako zadanie zlecone.

§ 13. Rejestr wyborców jest udostępniany, na pisemny wniosek, do wglądu w urzędzie gminy.

§ 14. Ilekroć w kodeksie jest mowa o numerze ewidencyjnym PESEL, należy przez to rozumieć, w odniesieniu do obywateli Unii Europejskiej niebędących obywatelami polskimi, numer paszportu lub innego dokumentu stwierdzającego tożsamość.

Art. 14. § 1. Wyborcy stale zamieszkali na obszarze gminy bez zameldowania na pobyt stały wpisywani są do rejestru, jeżeli złożą w tej sprawie w urzędzie gminy pisemny wniosek zawierający dane, o których mowa w art. 13 § 6, wraz ze wskazaniem adresu ostatniego zameldowania na pobyt stały poza obszarem gminy.

§ 2. Przepis § 1 stosuje się odpowiednio do wyborcy nigdzie niezamieszkałego, przebywającego stale na obszarze gminy.

§ 3. Wyborcy stale zamieszkali na obszarze gminy pod innym adresem aniżeli adres ich zameldowania na pobyt stały na obszarze tej gminy mogą być wpisani do rejestru wyborców pod adresem stałego zamieszkania, jeżeli złożą w tej sprawie w urzędzie gminy wniosek zawierający dane, o których mowa w art. 13 § 6, wraz ze wskazaniem adresu ostatniego zameldowania na pobyt stały na obszarze gminy.

Art. 15. § 1. Decyzję o wpisaniu lub o odmowie wpisania do rejestru wyborców osoby, o której mowa w art. 13 § 9 i art. 14, wydaje wójt lub burmistrz (prezydent miasta) w terminie 3 dni od dnia wniesienia wniosku. Decyzję niezwłocznie doręcza się wnioskodawcy.

§ 2. Wpisaniu wyborcy do rejestru niezwłocznie zawiadamia się urząd gminy właściwy ze względu na ostatnie miejsce zameldowania wnioskodawcy na pobyt stały w celu skreślenia go z rejestru wyborców w tej gminie.

§ 3. Od decyzji w sprawie odmowy wpisania do rejestru przysługuje prawo wniesienia skargi do właściwego miejscowo sądu rejonowego. Skargę wnosi się za pośrednictwem wójta lub burmistrza (prezydenta miasta) w terminie 3 dni od dnia doręczenia decyzji. Wójt lub burmistrz (prezydent miasta) przekazuje sądowi niezwłocznie skargę wraz z decyzją i aktami sprawy. Wójt lub burmistrz (prezydent miasta) może też niezwłocznie zmienić lub uchylić swoją decyzję, jeżeli uzna skargę w całości za zasadną.

§ 4. Sąd rozpoznaje skargę, o której mowa w § 3, w postępowaniu nieprocesowym, w terminie 3 dni od dnia jej doręczenia. Odpis postanowienia sądu doręcza się osobie, która wniosła skargę, oraz wójtowi lub burmistrzowi (prezydentowi miasta). Od postanowienia sądu nie przysługuje środek prawny.

Art. 16. § 1. Osoby pozbawione prawa wybierania skreśla się z rejestru wyborców na podstawie przekazywanych gminom zawiadomień sądu albo Trybunału Stanu.

§ 2. W wypadku wygaśnięcia przyczyny pozbawienia prawa wybierania wyborca jest wpisywany do rejestru wyborców na podstawie zawiadomień sądu albo Trybunału Stanu.

§ 3. Minister Sprawiedliwości, po porozumieniu z Państwową Komisją Wyborczą, określi, w drodze rozporządzenia, tryb i terminy zawiadamiania gmin o osobach pozbawionych prawa wybierania oraz o wygaśnięciu przyczyny pozbawienia prawa wybierania, a także wzory zawiadomień w tych sprawach, tak aby zapewnić bieżącą aktualizację w rejestrze wyborców danych o osobach pozbawionych prawa wybierania i posiadających prawo wybierania.

Art. 17. § 1. Każdy może wnieść do wójta lub burmistrza (prezydenta miasta) reklamację na nieprawidłowości w rejestrze wyborców, a w szczególności w sprawie:

1) pominięcia wyborcy w rejestrze;
2) wpisania do rejestru osoby, która nie ma prawa wybierania;
3) niewłaściwych danych o osobach wpisanych do rejestru;
4) ujęcia w rejestrze osoby, która nie zamieszkuje stale na obszarze gminy.

§ 2. Reklamację wnosi się pisemnie lub ustnie do protokołu.

§ 3. Wójt lub burmistrz (prezydent miasta) obowiązany jest rozpatrzyć reklamację w terminie 3 dni od dnia jej wniesienia i wydać decyzję w sprawie.

§ 4. Decyzję, wraz z uzasadnieniem, doręcza się niezwłocznie wnoszącemu reklamację, a gdy dotyczy ona innych osób - również tym osobom.

§ 5. Na decyzję nieuwzględniającą reklamacji lub powodującą skreślenie z rejestru wnoszący reklamację bądź osoba skreślona z rejestru może wnieść, w terminie 3 dni od dnia doręczenia decyzji, skargę za pośrednictwem wójta lub burmistrza (prezydenta miasta) do właściwego miejscowo sądu rejonowego. Przepisy art. 15 § 3 i 4 stosuje się odpowiednio.

Art. 18. § 1. Dane, o których mowa w art. 13 § 8 zdanie drugie, są przekazywane przez wójta, burmistrza (prezydenta miasta) za pośrednictwem właściwego miejscowo wojewody ministrowi właściwemu do spraw administracji publicznej.

§ 2. Przepis § 1 stosuje się odpowiednio do danych osób, o których mowa w art. 13 § 11.

§ 3. Minister właściwy do spraw administracji publicznej przekazuje dane, o których mowa w § 1, właściwym organom państw członkowskich Unii Europejskiej.

Art. 19. § 1. Minister właściwy do spraw administracji publicznej przekazuje właściwym organom państw członkowskich Unii Europejskiej dane dotyczące obywateli polskich chcących korzystać z praw wyborczych na terytorium innego państwa członkowskiego Unii Europejskiej, w zakresie niezbędnym do korzystania z tych praw.

§ 2. Dane, o których mowa w § 1, przekazuje wójt, burmistrz (prezydent miasta) na żądanie i za pośrednictwem właściwego miejscowo wojewody ministrowi właściwemu do spraw administracji publicznej.

Art. 20. Minister właściwy do spraw administracji publicznej, po zasięgnięciu opinii Państwowej Komisji Wyborczej, określi, w drodze rozporządzenia:

1) sposób prowadzenia rejestru wyborców, ustalając:
    a) wzór rejestru,
    b) metody aktualizacji rejestru i sposób jego udostępniania,
    c) wzór wniosku o udostępnienie rejestru,
    d) wzór wniosku o wpisanie wyborcy do rejestru,
    e) wzór zawiadomienia o wpisaniu do rejestru,
    f) wzór wniosku, o którym mowa w art. 13 § 11, o skreślenie wyborcy z rejestru wyborców,

g) warunki, które spełniać musi system informatyczny służący prowadzeniu rejestru wyborców, uwzględniając konieczność zapewnienia bezpieczeństwa wprowadzania i przetwarzania danych oraz ich przekazywania i odbioru,

2) wzór pisemnej deklaracji, o której mowa w art. 13 § 10 pkt 2;
3) sposób przekazywania przez urzędy gmin właściwym organom wyborczym okresowych informacji o liczbie wyborców objętych rejestrem wyborców, a także
4) tryb przekazywania przez Rzeczpospolitą Polską innym państwom członkowskim Unii Europejskiej danych dotyczących obywateli tych państw, wpisanych do rejestru wyborców oraz skreślonych z rejestru wyborców, jak również obywateli polskich chcących korzystać z praw wyborczych na terytorium innego państwa członkowskiego Unii Europejskiej, uwzględniając w szczególności formę i terminy wymiany tych informacji, a także konieczność zapewnienia ochrony danych osobowych.

Rozdział 4
Spis wyborców

Art. 21. § 1. Osoby, którym przysługuje prawo wybierania, wpisuje się do spisu wyborców.

§ 2. Wyborca może być wpisany tylko do jednego spisu wyborców.

§ 3. Spis wyborców służy do przeprowadzania głosowania w wyborach, które zostały zarządzone.

§ 4. W zależności od zarządzonych wyborów spis wyborców składa się z części A lub części A i części B.

§ 5. W spisie wyborców wymienia się dane, o których mowa w art. 13 § 6 i/lub § 8.

§ 6. Spis wyborców, z zastrzeżeniem art. 29 § 1 i art. 30 § 1, sporządzany jest i aktualizowany przez gminę jako zadanie zlecone.

§ 7. Spis wyborców sporządza się w 2 egzemplarzach, oddzielnie dla każdego obwodu głosowania, według miejsca zamieszkania wyborców, najpóźniej w 14 dniu przed dniem wyborów.

§ 8. Jeden egzemplarz spisu wyborców przekazuje się w przeddzień wyborów przewodniczącemu właściwej obwodowej komisji wyborczej.

Art. 22. § 1. Wyborca niepełnosprawny, na jego wniosek wniesiony do urzędu gminy najpóźniej w 10 dniu przed dniem wyborów, jest dopisywany do spisu wyborców w wybranym przez siebie obwodzie głosowania spośród obwodów głosowania, w których znajdują się lokale, o których mowa w art. 11 § 1 zdanie drugie, na obszarze gminy właściwej ze względu na miejsce jego stałego zamieszkania.

§ 2. We wniosku, o którym mowa w § 1, podaje się dane wymienione w art. 13 § 6.

Art. 23. § 1. Wyborca przebywający czasowo na obszarze gminy w okresie obejmującym dzień wyborów jest dopisywany do spisu wyborców na jego wniosek wniesiony do urzędu gminy najpóźniej w 10 dniu przed dniem wyborów.

§ 2. Przepis § 1 stosuje się odpowiednio do wyborcy nigdzie niezamieszkałego, przebywającego na obszarze gminy.

§ 3. We wniosku, o którym mowa w § 1, podaje się dane wymienione w art. 13 § 6.

Art. 24. § 1. Spis wyborców w szpitalach i w zakładach pomocy społecznej sporządza się na podstawie wykazów osób, które będą w nich przebywać w dniu wyborów.

§ 2. Wykazy osób, o których mowa w § 1, dyrektorzy szpitali i zakładów pomocy społeczne przekazują do urzędu gminy najpóźniej w 5 dniu przed dniem wyborów.

§ 3. Spis wyborców w zakładach karnych i w aresztach śledczych, a także w oddziałach zewnętrznych tych zakładów i aresztów sporządza się na podstawie wykazów osób, które będą w nich przebywać w dniu wyborów.

§ 4. Wykazy osób, o których mowa w § 3, dyrektorzy zakładów karnych i aresztów śledczych przekazują do urzędu gminy najpóźniej w 10 dniu przed dniem wyborów.

§ 5. W spisie, o którym mowa w § 3, nie umieszcza się osób pozbawionych praw publicznych prawomocnym orzeczeniem sądu.

Art. 25. § 1. Żołnierze pełniący zasadniczą lub okresową służbę wojskową oraz pełniący służbę w charakterze kandydatów na żołnierzy zawodowych lub odbywający ćwiczenia i przeszkolenie wojskowe, a także ratownicy odbywający zasadniczą służbę w obronie cywilnej poza miejscem stałego zamieszkania są dopisywani, na swój wniosek, do wybranego przez nich spisu wyborców, sporządzonego dla miejscowości, w której odbywają służbę. Wniosek składa się między 21 a 14 dniem przed dniem wyborów, chyba że osoby, o których mowa w zdaniu pierwszym, przybyły do miejsca ich aktualnego zakwaterowania po tym terminie. We wniosku podaje się dane wymienione w art. 13 § 6.

§ 2. Przepis § 1 stosuje się odpowiednio do policjantów z jednostek skoszarowanych, funkcjonariuszy Biura Ochrony Rządu, Straży Granicznej, Państwowej Straży Pożarnej oraz Służby Więziennej pełniących służbę w systemie skoszarowanym.

§ 3. Dowódcy jednostek wojskowych, komendanci oddziałów obrony cywilnej i dowódcy jednostek policyjnych oraz przełożeni funkcjonariuszy Biura Ochrony Rządu, Straży Granicznej, Państwowej Straży Pożarnej oraz Służby Więziennej są obowiązani zapewnić żołnierzom, ratownikom, policjantom oraz funkcjonariuszom możliwość wykonania uprawnień wynikających z przepisu § 1.

§ 4. Minister Obrony Narodowej, minister właściwy do spraw wewnętrznych oraz Minister Sprawiedliwości, każdy w zakresie swojej właściwości, po porozumieniu z Państwową Komisją Wyborczą, określą sposób realizacji obowiązków, o których mowa w § 3, uwzględniając konieczność zapewnienia wyborcom, o których mowa w § 1 i 2, możliwości wykonywania funkcji członków obwodowych komisji wyborczych i mężów zaufania.

Art. 26. O dopisaniu lub wpisaniu do spisu wyborców osób, o których mowa w art. 23, art. 24 § 1 i 3 i art. 25 § 1 i 2, niezwłocznie zawiadamia się urząd gminy właściwy ze względu na miejsce ich stałego zamieszkania lub ostatniego zameldowania na pobyt stały.

Art. 27. § 1. Wyborca zmieniający miejsce pobytu przed dniem wyborów otrzymuje, o ile przepisy szczególne tak stanowią, na swoje żądanie przed sporządzeniem spisu wyborców - na podstawie rejestru wyborców, a po sporządzeniu spisu wyborców - na podstawie spisu wyborców, zaświadczenie o prawie do głosowania w miejscu pobytu w dniu wyborów.

§ 2. Zaświadczenie, o którym mowa w § 1, wydaje urząd gminy.

Art. 28. Minister właściwy do spraw administracji publicznej, na wniosek Państwowej Komisji Wyborczej, określi, w drodze rozporządzenia:

1) sposób sporządzenia i udostępniania spisu wyborców, ustalając w szczególności:

a) wzór spisu,

b) metody aktualizacji spisu,

c) wzór wniosku o udostępnienie spisu,

d) wzory wykazów wyborców przebywających w szpitalach, zakładach opieki społecznej, zakładach karnych i aresztach śledczych, w których utworzono obwody głosowania,

e) wzór zawiadomienia o dopisaniu lub o wpisaniu wyborcy do spisu w innym obwodzie głosowania

- uwzględniając odrębność przy sporządzaniu spisu dla gmin mających status miasta oraz dla obwodów utworzonych w szpitalu, zakładzie opieki społecznej, zakładzie karnym lub areszcie śledczym, przypadki, w których następuje dopisanie lub wykreślenie ze spisu wyborców, miejsce, czas i formę udostępnienia spisu,

2) wzór zaświadczenia o prawie do głosowania zawierającego dane umożliwiające identyfikację osoby, której zaświadczenie dotyczy, oraz sposób wydawania zaświadczeń.

Art. 29. § 1. Wyborcy przebywający na polskich statkach morskich znajdujących się w podróży w dniu wyborów wpisywani są do spisu wyborców sporządzanego przez kapitana statku.

§ 2. Wpisu dokonuje się na podstawie wniosku wyborcy zgłoszonego najpóźniej w 5 dniu przed dniem wyborów. Wniosek powinien zawierać nazwisko i imiona, imię ojca, datę urodzenia, numer ewidencyjny PESEL lub numer ważnego polskiego paszportu oraz adres zamieszkania.

§ 3. Przepis art. 27 § 1 stosuje się odpowiednio do wyborców przebywających na polskich statkach morskich, z tym że zaświadczenie wydaje kapitan statku, który sporządził spis wyborców.

§ 4. Minister właściwy do spraw gospodarki morskiej, po porozumieniu z Państwową Komisją Wyborczą, określi, w drodze rozporządzenia, sposób sporządzania i aktualizacji spisu wyborców, o którym mowa w § 1, a także sposób powiadamiania urzędów gmin o objętych spisem wyborców osobach stale zamieszkałych w kraju i sposób wydawania zaświadczeń o prawie do głosowania.

Art. 30. § 1. Wyborcy przebywający za granicą i posiadający ważne polskie paszporty lub w przypadku obywateli Unii Europejskiej niebędących obywatelami polskimi, posiadający ważny paszport lub inny dokument stwierdzający tożsamość, wpisywani są do spisu wyborców sporządzanego przez właściwego terytorialnie konsula.

§ 2. Wpisu dokonuje się na podstawie osobistego zgłoszenia wniesionego ustnie, pisemnie, telefonicznie, telegraficznie lub telefaksem. Zgłoszenie powinno zawierać nazwisko i imiona, imię ojca, datę urodzenia oraz miejsce pobytu wyborcy, numer ważnego polskiego paszportu, PESEL, a także miejsce i datę jego wydania oraz miejsce wpisania wyborcy do rejestru wyborców. W przypadku obywateli Unii Europejskiej niebędących obywatelami polskimi, numer innego ważnego dokumentu stwierdzającego tożsamość, a także miejsce i datę jego wydania. Zgłoszenia można dokonać najpóźniej w 5 dniu przed dniem wyborów.

§ 3. Przepis art. 27 § 1 stosuje się odpowiednio do wyborców przebywających za granicą i posiadających ważne polskie paszporty, z tym że zaświadczenie wydaje konsul, który sporządził spis wyborców.

§ 4. Minister właściwy do spraw zagranicznych, po porozumieniu z Państwową Komisją Wyborczą, określi, w drodze rozporządzenia, sposób sporządzania i aktualizacji spisu wyborców, o którym mowa w § 1, a także sposób powiadamiania urzędów gmin o objętych spisem wyborców osobach stale zamieszkałych w kraju i sposób wydawania zaświadczeń o prawie do głosowania.

§ 5. Na obszarze państw członkowskich Unii Europejskiej za dokument równorzędny z ważnym polskim paszportem uważa się ważny dowód osobisty Rzeczypospolitej Polskiej.

Art. 31. § 1. Między 14 a 8 dniem przed dniem wyborów każdy wyborca może w urzędzie gminy albo w siedzibie organu, który spis sporządził sprawdzić, czy został w spisie uwzględniony.

§ 2. Spis wyborców jest udostępniany każdemu, na pisemny wniosek, do wglądu w urzędzie gminy albo w siedzibie organu, który spis sporządził.

§ 3. Wójt lub burmistrz (prezydent miasta) albo organ, który sporządził spis wyborców, powiadamia wyborców, w sposób zwyczajowo przyjęty, o sporządzeniu spisu oraz o miejscu i czasie jego udostępniania.

Art. 32. § 1. Każdy może wnieść odpowiednio do wójta lub burmistrza (prezydenta miasta) albo do organu, który sporządził spis wyborców, reklamację w sprawie nieprawidłowości sporządzenia spisu.

§ 2. W sprawach, o których mowa w § 1, stosuje się odpowiednio przepisy art. 17, z tym że terminy rozpatrzenia reklamacji i wniesienia skargi do sądu rejonowego wynoszą 2 dni.

§ 3. Reklamacje w sprawach spisu wyborców dotyczącego osób, o których mowa w art. 29 § 1 i art. 30 § 1, rozpatrują odpowiednio kapitan statku albo konsul. Od decyzji podjętych w tych sprawach nie przysługuje środek prawny.

Rozdział 5

Przepisy wspólne dla głosowania

Art. 33. § 1. Głosować można osobiście, z zastrzeżeniem § 2 i § 3.

§ 2. Wyborca, który przez właściwy organ orzekający został zaliczony do osób o znacznym lub umiarkowanym stopniu niepełnosprawności, z uwzględnieniem art. 62 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz o zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz.U. Nr 123, poz. 776, z późn. zm.), może udzielić pełnomocnictwa do głosowania w jego imieniu w wyborach.

§ 3. Przepis § 1 stosuje się również do wyborcy, który najpóźniej w dniu głosowania kończy 75 lat.

Art. 34. § 1. Pełnomocnikiem może być tylko osoba wpisana do rejestru wyborców w tej samej gminie, co udzielający pełnomocnictwa lub posiadająca zaświadczenie o prawie do głosowania, z zastrzeżeniem § 4.

§ 2. Pełnomocnictwo można przyjąć tylko od jednej osoby z zastrzeżeniem § 3.

§ 3. Pełnomocnictwo można przyjąć od dwóch osób jeżeli co najmniej jedną z nich jest wstępny, zstępny, małżonek, brat, siostra lub osoba pozostająca w stosunku przysposobienia.

§ 4. Pełnomocnikiem nie może być osoba wchodząca w skład komisji obwodowej właściwej dla obwodu głosowania osoby udzielającej pełnomocnictwa.

Art. 35. § 1. Pełnomocnictwa do głosowania udziela się przed wójtem (burmistrzem, prezydentem miasta) lub przed innym pracownikiem urzędu gminy upoważnionym przez wójta lub burmistrza (prezydenta miasta) do sporządzania aktów pełnomocnictwa do głosowania.

§ 2. Akt pełnomocnictwa do głosowania sporządza się na wniosek wyborcy, wniesiony do wójta lub burmistrza (prezydenta miasta) gminy, w której wyborca jest wpisany do stałego rejestru wyborców, najpóźniej w 10 dniu przed dniem wyborów. Wniosek powinien zawierać dane: nazwisko i imię (imiona), imię ojca, datę urodzenia, numer ewidencyjny PESEL oraz adres zamieszkania zarówno wyborcy jak i osoby, której ma być udzielone pełnomocnictwo, a także wyraźne oznaczenie wyborów, których dotyczy pełnomocnictwo.

§ 3. Do wniosku, o którym mowa w § 2, załącza się:

1) kopię aktualnego orzeczenia właściwego organu orzekającego o ustaleniu stopnia niepełnosprawności osoby udzielającej pełnomocnictwa; udokumentowanie wieku przez osobę, o której mowa w art. 33 § 3, nie jest wymagane;
2) pisemną zgodę osoby mającej być pełnomocnikiem, zawierającą jej nazwisko i imię (imiona) oraz adres zamieszkania, a także nazwisko i imię (imiona) osoby udzielającej pełnomocnictwa;
3) kopię zaświadczenia o prawie do głosowania wydanego osobie mającej być pełnomocnikiem - w przypadku gdy osoba ta nie jest wpisana do rejestru wyborców w tej samej gminie co udzielający pełnomocnictwa.

§ 4. Akt pełnomocnictwa, po sprawdzeniu, na podstawie dostępnych urzędowo dokumentów, danych zawartych we wniosku, niezwłocznie sporządza się w trzech egzemplarzach, z których po jednym otrzymują udzielający pełnomocnictwa i pełnomocnik, a trzeci egzemplarz pozostaje w urzędzie gminy.

§ 5. Akt pełnomocnictwa jest sporządzany w miejscu zamieszkania wyborcy udzielającego pełnomocnictwa wskazanym we wniosku, o którym mowa w § 2, z zastrzeżeniem § 6.

§ 6. Akt pełnomocnictwa może być sporządzony na obszarze gminy poza miejscem zamieszkania wyborcy udzielającego pełnomocnictwa, jeżeli wyborca zwróci się o to we wniosku, o którym mowa w § 2.

§ 7. Gmina prowadzi wykaz sporządzonych aktów pełnomocnictwa, w którym odnotowuje się fakt sporządzenia danego aktu.

Art. 36. Jeżeli wniosek o sporządzenie aktu pełnomocnictwa do głosowania nie spełnia ustawowych warunków, o których mowa w art. 33, art. 34 lub art. 35 § 2 i 3, wójt lub burmistrz (prezydent miasta) w terminie 3 dni od dnia otrzymania wniosku wzywa wyborcę do usunięcia wad wniosku w terminie 3 dni. Jeżeli wad nie można usunąć albo nie zostały one usunięte w terminie wójt lub burmistrz (prezydent miasta) odmawia sporządzenia aktu pełnomocnictwa. Odmowę sporządzenia aktu pełnomocnictwa do głosowania, wraz z uzasadnieniem, doręcza się niezwłocznie wyborcy.

Art. 37. § 1. Wyborca ma prawo do cofnięcia udzielonego pełnomocnictwa do głosowania w jego imieniu. Cofnięcie pełnomocnictwa następuje przez złożenie najpóźniej na 2 dni przed dniem wyborów stosownego oświadczenia w urzędzie gminy, w którym sporządzono akt pełnomocnictwa lub doręczenie takiego oświadczenia właściwej obwodowej komisji wyborczej w dniu głosowania.

§ 2. Pełnomocnictwo wygasa z mocy prawa w wypadku:

1) śmierci lub utraty prawa wybierania przez udzielającego pełnomocnictwa lub pełnomocnika,
2) braku przesłanek, o których mowa w art. 34 § 1 lub wystąpienia przesłanki, o której mowa w art. 34 § 4,
3) wcześniejszego głosowania osobistego przez osobę udzielającą pełnomocnictwa.

§ 3. Fakt cofnięcia lub wygaśnięcia pełnomocnictwa przed przekazaniem spisu wyborców przewodniczącemu właściwej obwodowej komisji wyborczej odnotowuje w spisie wyborców wójt lub burmistrz (prezydent miasta), a po przekazaniu spisu - obwodowa komisja wyborcza właściwa dla obwodu głosowania osoby udzielającej pełnomocnictwa.

Art. 38. Czynności związane ze sporządzeniem aktu pełnomocnictwa są zadaniem zleconym gminy i są wolne od opłat.

Art. 39. Minister właściwy do spraw administracji publicznej na wniosek Państwowej Komisji Wyborczej określa, w drodze rozporządzenia, szczegółowy tryb postępowania w sprawie sporządzenia aktu pełnomocnictwa, wzory: wniosku o sporządzenie aktu pełnomocnictwa, zgody na przyjęcie pełnomocnictwa i aktu pełnomocnictwa, a także wzór i sposób prowadzenia oraz aktualizacji wykazu sporządzanych aktów pełnomocnictwa.

Art. 40. § 1. Głosowanie odbywa się w lokalu obwodowej komisji wyborczej, w ciągu jednego dnia lub dwu kolejnych dni.

§ 2. Jeżeli głosowanie przeprowadza się w ciągu jednego dnia, głosowanie odbywa się bez przerwy od godziny 6.00 do 22.00.

§ 3. Jeżeli głosowanie przeprowadza się w ciągu dwóch dni, głosowanie odbywa się pierwszego dnia bez przerwy od godziny 6.00 do 20.00, a drugiego dnia bez przerwy od godziny 6,00 do 22,00; przerwa następuje od godziny 20.00 pierwszego dnia do godziny 6.00 drugiego dnia.

§ 4. Głosowanie w obwodach głosowania utworzonych w szpitalach i zakładach pomocy społecznej może się rozpocząć później niż o godzinie określonej w § 2 i 3. W wypadku oddania głosu przez wszystkich wyborców głosowanie może zakończyć się wcześniej niż o godzinie określonej w § 2 i 3. Skrócenie czasu głosowania, jeżeli odbywa się ono w ciągu dwóch dni może nastąpić tylko drugiego dnia. Skrócenie czasu głosowania zarządza obwodowa komisja wyborcza, po porozumieniu z kierownikiem szpitala lub zakładu pomocy społecznej, powiadamiając o tym wyborców, wójta lub burmistrza (prezydenta miasta) oraz właściwą okręgową komisję wyborczą.

§ 5. Głosowanie w obwodach głosowania utworzonych na polskich statkach morskich oraz za granicą odbywa się między godziną 6^{00} a 20^{00} czasu miejscowego. Jeżeli głosowanie miałoby być zakończone w dniu następnym po dniu głosowania w kraju, głosowanie przeprowadza się w dniu poprzedzającym.

§ 6. Obwodowa komisja wyborcza może zarządzić wcześniejsze zakończenie głosowania, jeżeli wszyscy wyborcy wpisani do spisu wyborców oddali swe głosy. Zarządzenie wcześniejszego zakończenia głosowania może nastąpić nie wcześniej niż o godz. 12,00, a jeżeli głosowanie przeprowadza się w ciągu dwóch dni nie wcześniej niż o godz. 12,00 drugiego dnia. O zarządzeniu

zakończenia głosowania przewodniczący obwodowej komisji wyborczej niezwłocznie zawiadamia okręgową komisję wyborczą.

Art. 41. § 1. Głosowanie odbywa się przy pomocy urzędowych kart do głosowania.

§ 2. Treść karty do głosowania określają przepisy szczególne kodeksu.

Art. 42. § 1. Przed rozpoczęciem głosowania obwodowa komisja wyborcza sprawdza, czy urna jest pusta, po czym zamyka się urnę wyborczą i opieczętowuje ją pieczęcią komisji oraz sprawdza, czy na miejscu znajduje się spis wyborców i potrzebna liczba kart do głosowania właściwych dla przeprowadzanych wyborów, jak również czy w lokalu wyborczym znajduje się odpowiednia liczba łatwo dostępnych miejsc zapewniających tajność głosowania.

§ 2. Od chwili opieczętowania do końca głosowania urny wyborczej nie wolno otwierać.

§ 3. Od chwili rozpoczęcia głosowania aż do jego zakończenia w lokalu wyborczym muszą być równocześnie obecne co najmniej 3 osoby wchodzące w skład obwodowej komisji wyborczej, przy czym jedną z nich powinien być przewodniczący komisji lub jego zastępca.

§ 4. W dniu głosowania w lokalu wyborczym podczas wszystkich czynności obwodowej komisji wyborczej mają prawo być obecni, na podstawie zaświadczenia wydanego zgodnie z przepisami kodeksu, mężowie zaufania.

Art. 43. § 1. Obwodowa komisja wyborcza, po uzgodnieniu z okręgową komisją wyborczą, może zarządzić stosowanie w głosowaniu drugiej urny wyborczej.

§ 2. Urna, o której mowa w § 1, jest urną pomocniczą przeznaczoną wyłącznie do wrzucania kart do głosowania przez wyborców w obwodach głosowania w szpitalach i w zakładach pomocy społecznej.

§ 3. W wypadku wyrażenia przez wyborcę woli skorzystania z urny pomocniczej wrzucenie do niej karty do głosowania wymaga obecności przy tej czynności co najmniej dwóch osób wchodzących w skład obwodowej komisji wyborczej, zgłoszonych przez różne komitety wyborcze.

§ 4. Do postępowania z urną pomocniczą i głosowania przy jej użyciu mają zastosowanie przepisy niniejszego rozdziału.

Art. 44. Zabroniony jest wstęp do lokalu wyborczego osobom uzbrojonym.

Art. 45. §1. Głosowania nie wolno przerywać. Gdyby wskutek nadzwyczajnych wydarzeń głosowanie było przejściowo uniemożliwione, obwodowa komisja wyborcza może zarządzić jego przerwanie, przedłużenie albo odroczenie do dnia następnego. Uchwałę w sprawie przedłużenia albo odroczenia do dnia następnego głosowania obwodowa komisja wyborcza podejmuje po uzyskaniu zgody okręgowej komisji wyborczej. Uchwała w tej sprawie powinna być natychmiast podana do wiadomości publicznej, przekazana okręgowej komisji wyborczej, wójtowi lub burmistrzowi (prezydentowi miasta) oraz przesłana Państwowej Komisji Wyborczej za pośrednictwem okręgowej komisji.

§ 2. W razie przerwania lub odroczenia głosowania komisja zapieczętowuje otwór urny wyborczej i oddaje urnę wraz z zapieczętowanym spisem wyborców na przechowanie przewodniczącemu komisji. Pieczęć komisji oddaje się w takim wypadku na przechowanie zastępcy przewodniczącego lub innemu członkowi komisji. Komisja ustala również liczbę kart niewykorzystanych, umieszcza je w opieczętowanym pakiecie i oddaje na przechowanie przewodniczącemu komisji. Przed ponownym podjęciem głosowania komisja stwierdza protokolarnie, czy pieczęcie na urnie i pakiecie z kartami są nienaruszone.

Art. 46. § 1. W lokalu wyborczym oraz na terenie budynku, w którym lokal się znajduje, jakakolwiek agitacja wyborcza jest zabroniona.

§ 2. W lokalu wyborczym umieszcza się tylko urzędowe obwieszczenia wyborcze.

§ 3. Państwowa Komisja Wyborcza może postanowić o umieszczeniu w lokalu wyborczym oraz w miejscu zapewniającym tajność głosowania zwięzłej informacji o sposobie głosowania właściwym dla przeprowadzanych wyborów. Informację tę sporządza, według wzoru ustalonego przez Państwową Komisję Wyborczą, komisarz wyborczy i zapewnia umieszczenie jej we wszystkich lokalach wyborczych.

Art. 47. § 1. Przewodniczący obwodowej komisji wyborczej czuwa nad zapewnieniem tajności głosowania oraz nad utrzymaniem porządku i spokoju w czasie głosowania.

§ 2. Przewodniczący obwodowej komisji wyborczej ma prawo zażądać opuszczenia lokalu wyborczego przez osoby naruszające porządek i spokój.

§ 3. Na żądanie przewodniczącego obwodowej komisji wyborczej komendant właściwego miejscowo komisariatu Policji obowiązany jest zapewnić konieczną pomoc.

§ 4. W wypadku naruszenia porządku w lokalu wyborczym nie stosuje się przepisu art. 44.

Art. 48. § 1. Międzynarodowi obserwatorzy wyborów lub referendów, zaproszeni przez Państwową Komisję Wyborczą po porozumieniu z ministrem właściwym do spraw zagranicznych, mają prawo obserwować przebieg wyborów lub referendów oraz pracę organów wyborczych (referendalnych), w tym obwodowych komisji wyborczych (referendalnych).

§ 2. Obserwatorzy, o których mowa w § 1, posiadają uprawnienia mężów zaufania, za wyjątkiem prawa do wnoszenia uwag do protokołów.

§ 3. Państwowa Komisja Wyborcza wydaje zaświadczenia obserwatorom, o których mowa w § 1.

Art. 49. § 1. Głosować może tylko wyborca wpisany do spisu wyborców, jego pełnomocnik, a także wyborca dopisany do spisu zgodnie z przepisami § 2 i 3.

§ 2. Obwodowa komisja wyborcza dopisuje w dniu głosowania do spisu wyborców:

1) osobę przedkładającą zaświadczenie o prawie do głosowania, załączając zaświadczenie do spisu;
2) osobę pominiętą w spisie, jeżeli udokumentuje, iż stale zamieszkuje na terenie danego obwodu głosowania, a urząd gminy potwierdzi, że nie otrzymał zawiadomienia o utracie przez nią prawa wybierania lub o objęciu spisem wyborców w innym obwodzie;
3) osobę skreśloną ze spisu dla danego obwodu głosowania w związku z umieszczeniem w spisie wyborców w szpitalu lub zakładzie pomocy społecznej, o którym mowa w art. 24 § 1, jeżeli udokumentuje, iż opuściła szpital lub zakład pomocy społecznej w przeddzień wyborów;
4) obywatela polskiego stale zamieszkującego za granicą, a głosującego w kraju na podstawie ważnego polskiego paszportu, jeżeli udokumentuje, iż stale zamieszkuje za granicą. W takim wypadku komisja odnotowuje numer paszportu oraz miejsce i datę jego wydania w rubryce spisu "uwagi" oraz umieszcza w paszporcie na ostatniej

wolnej stronie, przeznaczonej na adnotacje wizowe, odcisk swojej pieczęci oraz wpisuje datę głosowania.

§ 3. Przepis § 2 stosuje się odpowiednio w wypadku przybycia wyborcy do szpitala lub zakładu pomocy społecznej w przeddzień wyborów.

Art. 50. § 1. Przed przystąpieniem do głosowania wyborca okazuje obwodowej komisji wyborczej dokument umożliwiający stwierdzenie jego tożsamości.

§ 2. Po wykonaniu czynności, o której mowa w § 1, wyborca otrzymuje od komisji kartę do głosowania, właściwą dla przeprowadzanych wyborów, opatrzoną jej pieczęcią. Wyborca potwierdza otrzymanie karty do głosowania własnym podpisem w przeznaczonej na to rubryce spisu wyborców.

§ 3. Wyborca głosujący za granicą otrzymuje kartę do głosowania wyłącznie po okazaniu obwodowej komisji wyborczej ważnego polskiego paszportu.

§ 4. Wyborca przedkładający komisji zaświadczenie o prawie do głosowania dopuszcza się do głosowania po uprzednim wpisaniu go do spisu wyborców. Zaświadczenie o prawie do głosowania załącza się do spisu wyborców.

§ 5. Po otrzymaniu karty do głosowania wyborca udaje się do miejsca w lokalu wyborczym zapewniającego tajność głosowania.

§ 6. Kartę do głosowania wyborca wrzuca do urny w taki sposób, aby strona zadrukowana była niewidoczna.

Art. 51. § 1. Do głosowania przez pełnomocnika mają zastosowanie, z zastrzeżeniem § 3-5, przepisy art. 50 § 4 i 5 oraz art. 52.

§ 2. Przed przystąpieniem do głosowania pełnomocnik okazuje obwodowej komisji wyborczej dokument umożliwiający stwierdzenie jego tożsamości oraz akt pełnomocnictwa.

§ 3. Obwodowa komisja wyborcza odnotowuje nazwisko i imię pełnomocnika wyborcy w spisie wyborców w rubryce „uwagi" odpowiadającej pozycji, pod którą umieszczono nazwisko wyborcy wraz z oznaczeniem „pełnomocnik", a akt pełnomocnictwa załącza do spisu wyborców.

§ 4. Pełnomocnik potwierdza otrzymanie karty do głosowania własnym czytelnym podpisem w rubryce spisu przeznaczonej na potwierdzenie otrzymania karty do głosowania przez wyborcę udzielającego pełnomocnictwa.

§ 5. Jeżeli pełnomocnictwo zostało cofnięte lub wygasło obwodowa komisja wyborcza odmawia wydania pełnomocnikowi karty do głosowania i zatrzymuje akt pełnomocnictwa.

Art. 52. Wyborcy niepełnosprawnemu, na jego prośbę, może pomagać inna osoba, z wyłączeniem członków komisji wyborczych i mężów zaufania.

Rozdział 6

Ustalanie wyników głosowania w obwodzie

Art. 53. § 1. Niezwłocznie po zakończeniu głosowania obwodowa komisja wyborcza ustala wyniki głosowania w obwodzie.

§ 2. Obwodowa komisja wyborcza ustala wyniki głosowania w obwodzie odpowiednio do przeprowadzanych wyborów.

§ 3. Państwowa Komisja Wyborcza może określić warunki oraz sposób korzystania przez obwodowe komisje wyborcze z techniki elektronicznej przy ustalaniu wyników głosowania w obwodzie.

§ 4. Warunki ważności głosu określają przepisy szczególne kodeksu.

Art. 54. § 1. Niezwłocznie po zakończeniu głosowania przewodniczący obwodowej komisji wyborczej w obecności jej członków zapieczętowuje otwór urny wyborczej.
§ 2. Następnie obwodowa komisja wyborcza ustala, na podstawie aktualnego spisu wyborców, liczbę osób uprawnionych do głosowania oraz liczbę wyborców, którym wydano karty do głosowania.
§ 3. Komisja ustala liczbę niewykorzystanych kart do głosowania, a następnie karty te umieszcza w zapieczętowanych pakietach.
Art. 55. § 1. Po wykonaniu przez obwodową komisję wyborczą czynności, o których mowa w art. 54, przewodniczący komisji w obecności jej członków otwiera urnę wyborczą, po czym komisja liczy znajdujące się w niej karty do głosowania.
§ 2. Kart do głosowania przedartych całkowicie na dwie lub więcej części nie bierze się pod uwagę przy obliczeniach, o których mowa w § 1.
§ 3. Jeżeli liczba kart do głosowania wyjętych z urny jest mniejsza lub większa od liczby kart wydanych, komisja podaje w protokole przypuszczalną przyczynę tej niezgodności.
Art. 56. Karty do głosowania inne niż urzędowo ustalone lub nieopatrzone pieczęcią obwodowej komisji wyborczej są nieważne.
Art. 57. § 1. Obwodowa komisja wyborcza sporządza, w dwóch egzemplarzach, protokół głosowania w obwodzie odrębnie dla każdych wyborów.
§ 2. W protokołach, o których mowa w § 1, wymienia się odpowiednio dane, o których mowa w art. 54 § 1, oraz liczbę głosów ważnych oddanych na poszczególne listy kandydatów na posłów, posłów do Parlamentu Europejskiego lub radnych i każdego kandydata z tych list albo na poszczególnych kandydatów na Prezydenta RP, senatorów, radnych lub wójta, burmistrza lub prezydenta miasta.
§ 3. W protokole wymienia się ponadto liczbę otrzymanych i niewykorzystanych kart do głosowania oraz liczbę kart nieważnych wyjętych z urny.
§ 4. W protokole podaje się czas rozpoczęcia i zakończenia głosowania oraz omawia zarządzenia i inne podjęte decyzje, jak również inne istotne okoliczności związane z przebiegiem głosowania.
§ 5. Protokół podpisują i każdą ze stron parafują wszystkie osoby wchodzące w skład obwodowej komisji wyborczej obecne przy jego sporządzaniu. Protokół opatruje się pieczęcią komisji.
§ 6. Mężom zaufania przysługuje prawo wniesienia do protokołu uwag, z wymienieniem konkretnych zarzutów. Adnotację o wniesieniu uwag zamieszcza się w protokole.
§ 7. Przepis § 6 stosuje się odpowiednio do członków obwodowej komisji wyborczej, z tym że nie zwalnia ich to z obowiązku podpisania protokołu głosowania w obwodzie.
§ 8. Wzory protokołów, o których mowa w § 1, ustala Państwowa Komisja Wyborcza.
Art. 58. § 1. Obwodowa komisja wyborcza niezwłocznie przekazuje kopię protokołu:
1) w wyborach do Sejmu, Senatu, Parlamentu Europejskiemu i na urząd Prezydenta RP pełnomocnikowi, o którym mowa w art. 153 § 1, wyznaczonemu przez właściwą okręgową komisję wyborczą,
2) w wyborach do rady gminy i na urząd wójta, burmistrza lub prezydenta miasta gminnej komisji wyborczej,
3) w wyborach do rady powiatu i do sejmiku województwa powiatowej komisji wyborczej.

§ 2. Pełnomocnik, o którym mowa w § 1 pkt 1, sprawdza pod względem zgodności arytmetycznej poprawność ustalenia wyników głosowania w obwodzie i potwierdza obwodowej komisji wyborczej poprawność ustalonych wyników bądź wskazuje na niezgodność arytmetyczną danych w protokole, którą obwodowa komisja wyborcza obowiązana jest wyjaśnić i odpowiednio poprawić oraz podać do publicznej wiadomości w trybie określonym w art. 57 skorygowane wyniki głosowania.
§ 3. Terytorialne komisje wyborcze, o których mowa w § 1 pkt 2 i 3, sprawdzają pod względem zgodności arytmetycznej poprawność ustalenia wyników głosowania w obwodzie. W przypadku stwierdzenia niezgodności arytmetycznych danych w protokole obwodowa komisja wyborcza obowiązana jest ją wyjaśnić i odpowiednio poprawić oraz podać do publicznej wiadomości w trybie określonym w art. 57 skorygowane wyniki głosowania.
§ 4. Tryb przekazywania i przyjmowania oraz sposób postępowania z kopią protokołu, o której mowa w § 1, określa Państwowa Komisja Wyborcza.
Art. 59. Obwodowa komisja wyborcza podaje niezwłocznie do wiadomości publicznej, poprzez wywieszenie w lokalu wyborczym w miejscu łatwo dostępnym dla wyborców kopii protokołów głosowania w obwodzie.
Art. 60. § 1. Przewodniczący obwodowej komisji wyborczej niezwłocznie przekazuje do właściwej okręgowej lub terytorialnej komisji wyborczej, w zapieczętowanej kopercie, jeden egzemplarz protokołu głosowania w obwodzie wraz z wyjaśnieniami komisji do zgłoszonych zarzutów, o których mowa w art. 57 § 6 i 7. Mężowie zaufania mają prawo uczestniczyć przy przekazywaniu protokołu.
§ 2. Tryb przekazywania i przyjmowania protokołów, o których mowa w § 1, określi Państwowa Komisja Wyborcza, z zastrzeżeniem § 4.

§ 3. Wyniki głosowania z obwodów utworzonych za granicą są przekazywane okręgowej komisji wyborczej właściwej dla dzielnicy Śródmieście miasta stołecznego Warszawy, a wyniki głosowania z obwodów utworzonych na polskich statkach morskich - okręgowej komisji wyborczej właściwej dla siedziby armatora.
§ 4. Zasady i tryb przekazywania okręgowej komisji wyborczej wyników głosowania i protokołów głosowania z obwodów głosowania, o których mowa w § 3, określi Państwowa Komisja Wyborcza po zasięgnięciu opinii odpowiednio ministra właściwego do spraw zagranicznych oraz ministra właściwego do spraw gospodarki morskiej.
Art. 61. Po wykonaniu czynności, o których mowa w art. 60, przewodniczący obwodowej komisji wyborczej niezwłocznie, w sposób ustalony przez Państwową Komisję Wyborczą, przekazuje w depozyt odpowiednio wójtowi lub burmistrzowi (prezydentowi miasta) albo konsulowi lub kapitanowi statku dokumenty z głosowania oraz pieczęć komisji.
Art. 62. § 1. Państwowa Komisja Wyborcza podaje w trakcie głosowania liczbę osób ujętych w spisach oraz liczbę wyborców, którym wydano karty do głosowania.
§ 2. Komisje obwodowe przekazują Państwowej Komisji Wyborczej w trakcie głosowania dane liczbowe, o których mowa w art. 54 § 2.
§ 3. Państwowa Komisja Wyborcza ustala tryb i zasady przekazywania danych, o których mowa w § 2.
Art. 63. Po zakończeniu głosowania a przed ustaleniem wyników wyborów Państwowa Komisja Wyborcza lub właściwa terytorialna komisja wyborcza może, w miarę napływu informacji, podawać nieoficjalne, częściowe wyniki głosowania.

Rozdział 7

Protesty wyborcze

Art. 64. § 1. Przeciwko ważności wyborów, ważności wyborów w okręgu lub wyborowi posła, posła do Parlamentu Europejskiego, senatora lub radnego a także Prezydenta RP lub wójta, burmistrza albo prezydenta miasta, może być wniesiony protest z powodu dopuszczenia się przestępstwa przeciwko wyborom lub naruszenia przepisów kodeksu dotyczących głosowania, ustalenia wyników głosowania lub wyników wyborów.
§ 2. Jeżeli podstawę protestu stanowi zarzut popełnienia przestępstwa przeciwko wyborom albo naruszenia przez Państwową Komisję Wyborczą lub inne organa wyborcze przepisów niniejszej ustawy dotyczących ustalenia wyników głosowania i wyników wyborów, może go wnieść każdy wyborca.
§ 3. Protest przeciwko ważności wyborów w okręgu wyborczym lub przeciwko wyborowi posła, senatora lub radnego a także wójta, burmistrza albo prezydenta miasta może wnieść wyborca, którego nazwisko w dniu wyborów było umieszczone w spisie wyborców w jednym z obwodów głosowania na obszarze danego okręgu wyborczego
§ 4. Protest przeciwko ważności wyborów w okręgu wyborczym lub przeciwko wyborowi posła do PE albo Prezydenta RP może wnieść wyborca, którego nazwisko w dniu wyborów było umieszczone w spisie wyborców w jednym z obwodów głosowania na obszarze całego kraju.
§ 5. Prawo wniesienia protestu przysługuje również kandydatowi, przewodniczącemu właściwej komisji wyborczej i pełnomocnikowi wyborczemu komitetu wyborczego.
Art. 65. Protest wyborczy wnosi się do sądu wskazanego w przepisach szczególnych kodeksu.
Art. 66. Zasady wnoszenia protestów i ich rozpatrywania, a także orzekania o ważności wyborów określają przepisy szczególne kodeksu.

Rozdział 8

Komitety wyborcze

Art. 67. § 1. W wyborach do Sejmu i Senatu oraz do Parlamentu Europejskiego komitety wyborcze mogą być tworzone przez partie polityczne i koalicje partii politycznych oraz przez wyborców.
§ 2. W wyborach Prezydenta RP kandydata zgłasza komitet wyborczy wyborców.
§ 3. W wyborach do organów samorządu terytorialnego komitety wyborcze mogą być tworzone przez partie polityczne i koalicje partii politycznych, stowarzyszenia i organizacje społeczne, zwane dalej „organizacjami” oraz przez wyborców.

Art. 68. Komitety wyborcze w imieniu podmiotów je tworzących wykonują czynności wyborcze, a w szczególności zgłaszają kandydatów oraz prowadzą na zasadzie wyłączności kampanię wyborcza na ich rzecz.

Art. 69. § 1. Funkcję komitetu wyborczego partii politycznej pełni organ partii upoważniony do jej reprezentowania na zewnątrz.

§ 2. Organ partii politycznej, o którym mowa w § 1, obowiązany jest zawiadomić Państwową Komisję Wyborczą o utworzeniu komitetu oraz o zamiarze samodzielnego zgłaszania kandydata i/lub kandydatów oraz o powołaniu:

1) pełnomocnika wyborczego komitetu wyborczego - uprawnionego, z zastrzeżeniem art. 104, do występowania na rzecz i w imieniu komitetu wyborczego;
2) pełnomocnika finansowego komitetu wyborczego, o którym mowa w art. 104.

§ 3. Zawiadomienie, o którym mowa w § 2, może być dokonane w okresie od dnia ogłoszenia postanowienia o zarządzeniu wyborów do 50 dnia przed dniem wyborów.

§ 4. W zawiadomieniu, o którym mowa w § 2, podaje się również:

1) nazwę komitetu wyborczego oraz skrót jego nazwy, a także adres siedziby komitetu i numer ewidencyjny, pod którym partia polityczna jest wpisana do ewidencji partii politycznych;
2) dane: imię (imiona), nazwisko, adres zamieszkania i numer ewidencyjny PESEL pełnomocnika wyborczego, o którym mowa w § 2 pkt 1;
3) dane: imię (imiona), nazwisko, adres zamieszkania i numer ewidencyjny PESEL pełnomocnika finansowego, o którym mowa w § 2 pkt 2.

§ 5. Do zawiadomienia, o którym mowa w § 2, dołącza się:

1) oświadczenia pełnomocników, o których mowa w § 2, o przyjęciu pełnomocnictwa, a w wypadku pełnomocnika finansowego - również o spełnieniu przez niego wymogów, o których mowa w art. 104 § 2 i 3;
2) uwierzytelniony odpis z ewidencji partii politycznych;
3) wyciąg ze statutu partii politycznej wskazujący, który organ jest upoważniony do jej reprezentowania na zewnątrz.

Art. 70. § 1. Partie polityczne mogą tworzyć koalicje wyborcze w celu wspólnego zgłaszania kandydatów na posłów (posłów do Parlamentu Europejskiego) lub wspólnego zgłaszania kandydatów na senatorów. W wyborach do tego samego organu partia polityczna może wchodzić w skład tylko jednej koalicji wyborczej.

§ 2. Partie polityczne mogą tworzyć w województwach, powiatach i gminach koalicje wyborcze w celu wspólnego zgłaszania kandydatów na radnych odpowiednich sejmików województw, rad powiatów i rad gmin oraz kandydatów na wójtów, burmistrzów i prezydentów miast. W przypadku, gdy w tym samym dniu odbywają się wybory do jednego z organów, o którym mowa w § 1 oraz do organów stanowiących samorządu terytorialnego komitet wyborczy ustanowiony zgodnie z § 1 może zgłaszać także kandydatów na radnych.

§ 3. Czynności wyborcze w imieniu koalicji wyborczej wykonuje komitet wyborczy, zwany dalej "koalicyjnym komitetem wyborczym", utworzony przez organy partii politycznych wchodzących w jej skład, upoważnione do reprezentowania partii na zewnątrz.

§ 4. Koalicyjny komitet wyborczy może być utworzony w okresie od dnia ogłoszenia postanowienia o zarządzeniu wyborów do 50 dnia przed dniem wyborów.

§ 5. W skład koalicyjnego komitetu wyborczego wchodzi co najmniej 10 osób wskazanych przez organy partii politycznych, o których mowa w § 3.

§ 6. Koalicyjny komitet wyborczy powołuje:

1) pełnomocnika wyborczego komitetu wyborczego - uprawnionego, z zastrzeżeniem art. 104, do występowania na rzecz i w imieniu komitetu wyborczego;
2) pełnomocnika finansowego komitetu wyborczego, o którym mowa w art. 104.

§ 7. Pełnomocnik, o którym mowa w § 6 pkt 1, zawiadamia Państwową Komisję Wyborczą w terminie do 50 dnia przed dniem wyborów o utworzeniu koalicyjnego komitetu wyborczego.

§ 8. W zawiadomieniu, o którym mowa w § 7, podaje się:

1) nazwę komitetu wyborczego oraz skrót jego nazwy i adres jego siedziby;
2) dane: imię (imiona), nazwisko, adres zamieszkania i numer ewidencyjny PESEL pełnomocnika wyborczego, o którym mowa w § 6 pkt 1;
3) dane: imię (imiona), nazwisko, adres zamieszkania i numer ewidencyjny PESEL pełnomocnika finansowego, o którym mowa w § 6 pkt 2.

§ 9. Do zawiadomienia, o którym mowa w § 7, załącza się:

1) umowę o zawiązaniu koalicji wyborczej, wraz z następującymi danymi: imionami, nazwiskami, adresami zamieszkania i numerami ewidencyjnymi PESEL osób, o których mowa w § 5;
2) oświadczenia pełnomocników, o których mowa w § 6, o przyjęciu pełnomocnictwa, a w wypadku pełnomocnika finansowego - również o spełnieniu przez niego wymogów, o których mowa w art. 104 § 2 i 3;
3) uwierzytelnione odpisy z ewidencji partii politycznych, partii politycznych tworzących koalicję wyborczą;
4) wyciągi ze statutów partii politycznych tworzących koalicję wyborczą, wskazujące, który organ partii jest upoważniony do jej reprezentowania na zewnątrz.

Art. 71. § 1. Funkcję komitetu wyborczego organizacji pełni organ organizacji upoważniony do reprezentowania jej na zewnątrz.

§ 2. Organ, o którym mowa w § 1, powołuje:
1) pełnomocnika wyborczego komitetu wyborczego organizacji uprawnionego do występowania na rzecz i w imieniu komitetu wyborczego, z zastrzeżeniem art. 104;
2) pełnomocnika finansowego, o którym mowa art. 104.

§ 2. Organ, o którym mowa w § 1, obowiązany jest zawiadomić, z zastrzeżeniem § 4, komisarza wyborczego właściwego ze względu na siedzibę organizacji o utworzeniu komitetu oraz o zamiarze zgłaszania kandydatów na radnych.

§ 3. W przypadku gdy komitet wyborczy organizacji zamierza zgłosić kandydatów na radnych w więcej niż w jednym województwie, organ, o którym mowa w § 1, obowiązany jest zawiadomić Państwową Komisję Wyborczą o utworzeniu komitetu oraz o zamiarze zgłaszania kandydatów na radnych.

§ 4. Zawiadomienia, o których mowa w § 3 i 4, mogą być dokonane w terminie od dnia ogłoszenia rozporządzenia o zarządzeniu wyborów do 50 dnia przed dniem wyborów.

§ 5. W zawiadomieniach, o których mowa w § 3 i 4, podaje się:
1) nazwę komitetu wyborczego oraz skrót jego nazwy, a także adres siedziby komitetu i numer ewidencyjny, pod którym organizacja jest wpisana do rejestru organizacji;
2) imię (imiona), nazwisko, adres zamieszkania i numer ewidencyjny PESEL pełnomocnika wyborczego;
3) imię (imiona), nazwisko, adres zamieszkania i numer ewidencyjny PESEL pełnomocnika finansowego;
4) w przypadku, o którym mowa w § 4 - województwa, w których komitet zamierza zgłosić kandydatów na radnych.

§ 6. Do zawiadomień, o których mowa w § 3 i 4, dołącza się:
1) świadczenia pełnomocników, o których mowa w § 2, o przyjęciu pełnomocnictw;
2) uwierzytelniony odpis z właściwego rejestru organizacji;
3) wyciąg ze statutu organizacji wskazujący organ upoważniony do jej reprezentowania na zewnątrz.

Art. 72. § 1. Obywatele mający prawo wybierania, w liczbie co najmniej 15, mają prawo utworzyć komitet wyborczy wyborców, składając pisemne oświadczenie o utworzeniu komitetu, z podaniem swoich imion i nazwisk, adresów zamieszkania oraz numerów ewidencyjnych PESEL.

§ 2. Komitet wyborczy wyborców powołuje:
1) pełnomocnika wyborczego komitetu wyborczego - uprawnionego, z zastrzeżeniem art. 104, do występowania na rzecz i w imieniu komitetu wyborczego;
2) pełnomocnika finansowego komitetu wyborczego, o którym mowa w art. 104.

§ 3. Pełnomocnika wyborczego komitetu wyborczego i pełnomocnika finansowego komitetu wyborczego powołuje się spośród osób wchodzących w skład komitetu wyborczego.

§ 4. Po zebraniu co najmniej 1.000 podpisów obywateli mających prawo wybierania, popierających utworzenie komitetu, pełnomocnik, o którym mowa w § 2 pkt 1, zawiadamia Państwową Komisję Wyborczą o utworzeniu komitetu. Zawiadomienie może być dokonane do 50 dnia przed dniem wyborów.

§ 5. W zawiadomieniu, o którym mowa w § 4, podaje się:
1) nazwę komitetu wyborczego oraz skrót jego nazwy i adres jego siedziby;
2) dane: imię (imiona), nazwisko, adres zamieszkania i numer ewidencyjny PESEL pełnomocnika wyborczego, o którym mowa w § 2 pkt 1;
3) dane: imię (imiona), nazwisko, adres zamieszkania i numer ewidencyjny PESEL pełnomocnika finansowego, o którym mowa w § 2 pkt 2.

§ 6. Do zawiadomienia, o którym mowa w § 4, załącza się:
1) oświadczenie o utworzeniu komitetu wyborczego, o którym mowa w § 1;

2) oświadczenia pełnomocników, o których mowa w § 2, o przyjęciu pełnomocnictwa, a w wypadku pełnomocnika finansowego - również o spełnieniu przez niego wymogów, o których mowa w art. 104 § 2 i 3;
3) wykaz co najmniej 1.000 obywateli, o których mowa w § 4, zawierający ich imiona, nazwiska, adresy zamieszkania oraz numery ewidencyjne PESEL, a także własnoręcznie złożone podpisy obywateli.

§ 7. Jeżeli komitet wyborczy wyborców został utworzony dla zgłoszenia kandydatów do organów samorządu terytorialnego na terenie jednego województwa, to:
1) liczba obywateli, o których mowa w § 1 wynosi 5,
2) liczba podpisów, o których mowa w § 4 wynosi 20, zaś zawiadomienie składa się do komisarza wyborczego właściwego ze względu na siedzibę komitetu.

§ 8. Przepisu § 2 pkt 2 nie stosuje się do komitetu wyborczego wyborców utworzonego jedynie w celu zgłoszenia kandydatów na radnych do rady gminy w gminie liczącej do 20.000 mieszkańców lub kandydata na wójta (burmistrza) w takiej gminie. Zawiadomienie o utworzeniu takiego komitetu nie wymaga zebrania podpisów, o których mowa w § 4 i § 7.

§ 9. Pełnomocnik wyborczy komitetu wyborczego wyborców, o którym mowa w § 8, jest jednocześnie pełnomocnikiem finansowym tego komitetu.

Art. 73. § 1. W celu zgłoszenia kandydata na Prezydenta Rzeczypospolitej obywatele w liczbie co najmniej 15 tworzą komitet wyborczy. Komitet ten na zasadzie wyłączności prowadzą kampanię wyborczą na rzecz zgłoszonego kandydata.

§ 2. Zgłoszenie kandydata na Prezydenta Rzeczypospolitej musi być poparte podpisami co najmniej 100 000 obywateli mających prawo wybierania do Sejmu.

§ 3. Utworzenie komitetu wymaga:
1) pisemnej zgody kandydata na kandydowanie w wyborach,
2) pisemnej zgody kandydata na utworzenie jego komitetu.

§ 4. Kandydat może udzielić zgody, o której mowa w § 3, tylko jednemu komitetowi.

§ 5. Zgoda kandydata na kandydowanie w wyborach powinna zawierać imię (imiona), nazwisko i wiek kandydata, a także wskazanie jego ewentualnej przynależności do partii politycznej. Zgoda powinna ponadto zawierać numer ewidencyjny PESEL kandydata oraz informację o udokumentowanym wykształceniu, wykonywanym zawodzie i miejscu (zakładzie) pracy, a także o miejscu zamieszkania kandydata. Zgodę na kandydowanie kandydat opatruje datą i własnoręcznym podpisem.

§ 6. Kandydat urodzony przed dniem 1 sierpnia 1972 r., wyrażając zgodę na kandydowanie w wyborach, składa Państwowej Komisji Wyborczej oświadczenie, o którym mowa w art. 7 ust. 1 ustawy z dnia 18 października 2006 r. o ujawnianiu informacji o dokumentach organów bezpieczeństwa państwa z lat 1944-1990 oraz treści tych dokumentów (Dz. U. Nr 218, poz. 1592 i Nr 249, poz. 1832 oraz z 2007 r. Nr 25, poz. 162) albo informację, o której mowa w art. 7 ust. 3a tej ustawy.

§ 7. Obywatele, o których mowa w ust. 1, oświadczają na piśmie o utworzeniu komitetu, podając swoje imiona i nazwiska, adresy zamieszkania i numery ewidencyjne PESEL, oraz ustanawiają pełnomocnika wyborczego komitetu wyborczego, który działa w imieniu i na rzecz komitetu, a także pełnomocnika finansowego, o którym mowa w art. 136. Przyjęcie pełnomocnictwa potwierdza się podpisem. Pełnomocnikiem nie może być kandydat na Prezydenta Rzeczypospolitej.

§ 8. Po zebraniu co najmniej 1.000 podpisów obywateli mających prawo wybierania do Sejmu i popierających kandydata, pełnomocnik wyborczy zgłasza Państwowej Komisji Wyborczej komitet do zarejestrowania. Podpisy, o których mowa w zdaniu pierwszym, stanowią część wymaganej liczby 100 000 podpisów obywateli popierających kandydata i są zbierane zgodnie z odrębnymi przepisami.

§ 9. W zgłoszeniu komitetu do zarejestrowania podaje się:
1) nazwę komitetu oraz adres jego siedziby,
2) imię (imiona), nazwisko, adres zamieszkania i numer ewidencyjny PESEL pełnomocnika wyborczego i pełnomocnika finansowego.

§ 10. Do zgłoszenia załącza się:
1) oświadczenie o utworzeniu komitetu i ustanowieniu pełnomocników, o których mowa w § 7,
2) pisemną zgodę kandydata na kandydowanie w wyborach, o której mowa w § 5 oraz zgodę na utworzenie jego komitetu,
3) wykaz co najmniej 1.000 obywateli, o których mowa w § 2.

§ 11. Zgłoszenie komitetu do zarejestrowania może być dokonane najpóźniej w 55 dniu przed dniem wyborów.

Art. 74. § 1. Nazwa komitetu wyborczego partii politycznej zawiera wyrazy "komitet wyborczy" oraz nazwę partii politycznej. Nazwa komitetu wyborczego partii politycznej może zawierać również skrót nazwy tej partii.
§ 2. Nazwa koalicyjnego komitetu wyborczego partii politycznych zawiera wyrazy "koalicyjny komitet wyborczy" oraz nazwę koalicji wyborczej. Nazwa koalicyjnego komitetu wyborczego może zawierać również skrót nazwy tej koalicji wyborczej.
§ 3. Nazwa komitetu wyborczego organizacji zawiera wyrazy "komitet wyborczy" oraz nazwę organizacji. Nazwa komitetu wyborczego organizacji może zawierać również skrót nazwy tej organizacji.
§ 4. Nazwa komitetu wyborczego wyborców oprócz wyrazów "komitet wyborczy wyborców" powinna zawierać określenie odróżniające od innych komitetów.
§ 5. Nazwa komitetu wyborczego utworzonego w celu wyboru Prezydenta Rzeczpospolitej brzmi - "Komitet wyborczy kandydata na Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej ..... (imię i nazwisko kandydata)".
§ 6. Zabrania się umieszczania w nazwie komitetu wyborczego nazwy partii politycznej, skrótu nazwy partii politycznej lub części nazwy utożsamianej z daną partią, bez zgody organu statutowego innej partii politycznej, której nazwa albo skrót ma zostać umieszczona w nazwie komitetu wyborczego. Jeżeli wpis do ewidencji partii politycznych uzyskały dwie lub więcej partie, których nazwy nie odróżniają się wyraźnie od siebie mogąc tym samym wprowadzać wyborcę w błąd, wymóg zgody organu statutowego dotyczy partii politycznej, która pierwsza uzyskała wpis do ewidencji partii politycznych.
Art. 75. § 1. Skrót nazwy komitetu wyborczego partii politycznej może zawierać wyrazy "komitet wyborczy" albo skrót "KW" i zawiera nazwę partii politycznej lub skrót jej nazwy.
§ 2. Skrót nazwy koalicyjnego komitetu wyborczego może zawierać wyrazy "koalicyjny komitet wyborczy" albo skrót "KKW" i zawiera nazwę koalicji lub skrót jej nazwy.
§ 3. Skrót nazwy komitetu wyborczego organizacji może zawierać wyrazy "komitet wyborczy" albo skrót "KW" i zawiera nazwę organizacji lub skrót jej nazwy.
§ 4. Skrót nazwy komitetu wyborczego wyborców może zawierać wyrazy "komitet wyborczy wyborców" albo skrót "KWW" i zawiera określenie odróżniające od nazw i skrótów nazw innych komitetów.
§ 5. Skrót nazwy komitetu wyborczego może składać się z co najwyżej 45 znaków drukarskich, wliczając spacje.
Art. 76. § 1. Nazwa, skrót nazwy i symbol graficzny komitetu wyborczego korzystają z ochrony prawnej przewidzianej dla dóbr osobistych.
§ 2. Nazwa i skrót nazwy komitetu wyborczego powinien różnić się wyraźnie od nazw i skrótów nazw innych komitetów. Skrót nazwy komitetu wyborczego wyborców musi być różny od nazwy lub skrótu nazwy partii politycznej lub organizacji, wpisanych odpowiednio do ewidencji lub rejestru, prowadzonych przez właściwy sąd.
§ 3. Nazwa i skrót nazwy komitetu wyborczego utworzonego przez wyborców zrzeszonych w zarejestrowanych organizacjach mniejszości narodowych mogą być tożsame z nazwą i skrótem nazwy tej organizacji. Do zawiadomienia o utworzeniu takiego komitetu dołącza się dokument właściwego organu statutowego organizacji mniejszości narodowej potwierdzający utworzenie komitetu przez wyborców będących członkami tej organizacji.
§ 4. Symbol graficzny komitetu wyborczego, koalicyjnego komitetu wyborczego oraz komitetu wyborczego wyborców musi odróżniać się wyraźnie od symboli graficznych innych komitetów.
Art. 77. § 1. Można być pełnomocnikiem wyborczym lub pełnomocnikiem finansowym tylko jednego komitetu.
§ 2. Pełnomocnicy wyborczy komitetów wyborczych, o których mowa w art. 69 § 2 pkt 1, art. 70 § 6 pkt 1, art. 71 § 2 pkt 1, art. 72 § 2 pkt 1 i art. 73 § 7, zwani są dalej „pełnomocnikami wyborczymi”.
Art. 78. § 1. Jeżeli zawiadomienie, o którym mowa w art. 69 § 2, art. 70 § 7, art. 71 § 3 i 4, art. 72 § 4 lub 73 § 8 spełnia warunki określone w ustawie, odpowiednio, Państwowa Komisja Wyborcza lub komisarz wyborczy, w terminie 3 dni od dnia jego doręczenia postanawia o przyjęciu zawiadomienia. Postanowienie o przyjęciu zawiadomienia doręcza się niezwłocznie pełnomocnikowi wyborczemu.
§ 2. Jeżeli zawiadomienie wykazuje wady, odpowiednio, Państwowa Komisja Wyborcza lub komisarz wyborczy, w terminie 3 dni od dnia doręczenia zawiadomienia, wzywa pełnomocnika wyborczego do ich usunięcia w terminie 5 dni. W wypadku nieusunięcia wad w terminie Państwowa Komisja Wyborcza lub komisarz wyborczy, odmawia przyjęcia zawiadomienia. Postanowienie o odmowie przyjęcia zawiadomienia, wraz z uzasadnieniem, doręcza się niezwłocznie pełnomocnikowi wyborczemu.

§ 3. Pełnomocnikowi wyborczemu służy prawo wniesienia skargi do Sądu Najwyższego na postanowienie Państwowej Komisji Wyborczej o odmowie przyjęcia zawiadomienia. Skargę wnosi się w terminie 3 dni od dnia doręczenia pełnomocnikowi wyborczemu postanowienia o odmowie przyjęcia zawiadomienia.
§ 4. Sąd Najwyższy rozpatruje skargę w składzie 7 sędziów, w postępowaniu nieprocesowym, i wydaje orzeczenie w sprawie skargi w terminie 5 dni. Od orzeczenia Sądu Najwyższego nie przysługuje środek prawny. Orzeczenie doręcza się pełnomocnikowi wyborczemu i Państwowej Komisji Wyborczej. Jeżeli Sąd Najwyższy uzna skargę pełnomocnika wyborczego za zasadną, Państwowa Komisja Wyborcza niezwłocznie wydaje postanowienie o przyjęciu zawiadomienia.
§ 5. Jeżeli postanowienie wydał komisarz wyborczy odwołanie od postanowienia wnosi się do sądu okręgowego, który rozpatruje je w postępowaniu nieprocesowym w terminie 5 dni. Od orzeczenia sądu okręgowego nie przysługuje środek prawny. Jeżeli sąd okręgowy uzna odwołanie za zasadne, komisarz wyborczy niezwłocznie wydaje postanowienie o przyjęciu zawiadomienia.
Art. 79. Nie stanowi wady zawiadomienia komitetu wyborczego partii politycznej lub komitetu wyborczego organizacji, wpisanych odpowiednio do ewidencji lub rejestru prowadzonych przez właściwy sąd, określenie w nim nazwy lub skrótu nazwy tych samych lub niedostatecznie różniących się od nazw lub skrótów nazw innych komitetów wyborczych. Organ, który wydał wcześniej postanowienie o przyjęciu zawiadomienia o utworzeniu komitetu wyborczego, w którym podano tę samą lub niedostatecznie różniącą się nazwę lub skrót nazwy, po porozumieniu z pełnomocnikiem wyborczym tego komitetu, zmienia postanowienie, określając w nim nową nazwę lub skrót nazwy komitetu. W razie braku porozumienia organ, który wydał postanowienie, uchyla je i wzywa pełnomocnika wyborczego komitetu wyborczego do usunięcia wady w terminie 3 dni. Przepisy art. 78 § 2-5 stosuje się odpowiednio.
Art. 80. Komitet wyborczy lub koalicyjny komitet wyborczy może wykonywać czynności wyborcze po wydaniu postanowienia o przyjęciu zawiadomienia, o którym mowa w art. 78 § 1, 4 lub 5.
Art. 81. § 1. Odpowiedzialność za zobowiązania majątkowe komitetu wyborczego ponosi pełnomocnik finansowy komitetu.
§ 2. W przypadku, gdy z majątku pełnomocnika finansowego nie można pokryć roszczeń wobec komitetu wyborczego odpowiedzialność za zobowiązania majątkowe:

1) komitetu wyborczego partii politycznej albo organizacji ponosi partia polityczna albo organizacja, która utworzyła komitet wyborczy, a w przypadku komitetu wyborczego utworzonego przez stowarzyszenie zwykłe - solidarnie członkowie stowarzyszenia;
2) koalicyjnego komitetu wyborczego partii politycznych ponoszą solidarnie partie polityczne wchodzące w skład koalicji wyborczej;
3) komitetu wyborczego wyborców ponoszą solidarnie osoby wchodzące w skład komitetu.

§ 3. Odpowiedzialność za zobowiązania majątkowe, o której mowa w § 1 i 2, obejmuje także zobowiązania związane z rozliczeniem korzyści majątkowych przyjętych przez komitet wyborczy z naruszeniem przepisów ustawy, z wyłączeniem korzyści, o których mowa w art. 123 § 3.
Art. 82. § 1. Państwowa Komisja Wyborcza ogłasza w Dzienniku Urzędowym Rzeczypospolitej Polskiej "Monitor Polski" oraz podaje do wiadomości publicznej w Biuletynie Informacji Publicznej oraz w dzienniku o zasięgu ogólnokrajowym informację o przyjęciu zawiadomień, o których mowa w art. 78 § 1 i 4.
§ 2. Komisarz wyborczy podaje do wiadomości publicznej w Biuletynie Informacji Publicznej informację o przyjęciu zawiadomień, o których mowa w art. 78 § 1 i 5.
Art. 83. § 1. Komitet wyborczy, z zastrzeżeniem § 2 i 3, ulega rozwiązaniu z mocy prawa po upływie 60 dni od dnia:

1) przyjęcia sprawozdania finansowego komitetu przez właściwy organ wyborczy albo
2) bezskutecznego upływu terminu do wniesienia skargi, o której mowa w art. 119 § 1, albo
3) wydania orzeczenia, o którym mowa w art. 119 § 2, uwzględniającego skargę na postanowienie właściwego organu wyborczego w przedmiocie odrzucenia sprawozdania.

§ 2. Komitety wyborcze, którym przysługuje prawo do dotacji podmiotowej, o której mowa w art. 124 lub 125, ulegają rozwiązaniu z mocy prawa po upływie 6 miesięcy od dnia otrzymania dotacji.
§ 3. Jeżeli wniesiono protest przeciwko ważności wyborów lub ważności wyboru kandydata, komitet wyborczy, który zarejestrował listy kandydatów lub kandydata nie ulega rozwiązaniu przed uprawomocnieniem się orzeczenia sądu.

§ 4. W przypadku komitetów wyborczych, których kandydaci uczestniczą w wyborach ponownych, przez sprawozdanie finansowe, o którym mowa w § 1 rozumie się sprawozdanie o przychodach, wydatkach i zobowiązaniach finansowych związanych z wyborami ponownymi.
§ 5. Komitet wyborczy może ulec rozwiązaniu przed dniem wyborów w trybie przepisów o jego utworzeniu. O rozwiązaniu komitetu zawiadamia się niezwłocznie organ wyborczy, który przyjął zawiadomienie o utworzeniu komitetu, a jeżeli rozwiązanie komitetu nastąpiło po zarejestrowaniu kandydata (kandydatów) - także właściwą okręgową lub terytorialną komisję wyborczą. Pełnomocnik finansowy składa w terminie 21 dni od dnia złożenia zawiadomienia o rozwiązaniu komitetu sprawozdanie finansowe.

Rozdział 9

Kampania wyborcza

Art. 84. § 1. Kampania wyborcza rozpoczyna się z dniem ogłoszenia aktu o zarządzeniu wyborów i ulega zakończeniu na 24 godziny przed dniem wyborów.
§ 2. Partie polityczne oraz wyborcy mogą wykonywać czynności określone w ustawie od dnia ogłoszenia postanowienia, o którym mowa w § 1, z zastrzeżeniem postanowień art. 80. Czynności podjęte przed tym terminem są nieważne.
§ 3. Agitację wyborczą prowadzi się na zasadach, w formach, w czasie i w miejscach, określonych przepisami kodeksu.
Art. 85. Bez uprzedniej zgody pełnomocnika wyborczego komitetu wyborczego zakazana jest każda forma agitacji wyborczej polegająca na organizowaniu wieców wyborczych kandydatów, rozpowszechnianiu programów wyborczych kandydatów lub komitetów wyborczych oraz ich materiałów propagandowych o charakterze reklamy rozpowszechnianej dla celów kampanii wyborczej za pomocą środków masowego przekazu, plakatów, broszur i ulotek o masowym nakładzie oraz infolinii o bezpłatnym dostępie.
Art. 86. § 1. Zakazuje się komitetom wyborczym, kandydatom oraz wyborcom prowadzącym agitację na rzecz komitetów wyborczych lub kandydatów organizowania podczas kampanii wyborczej loterii fantowych, innego rodzaju gier losowych oraz konkursów, w których wygranymi są nagrody pieniężne lub przedmioty o wartości wyższej niż wartość przedmiotów zwyczajowo używanych w celach reklamowych lub promocyjnych.
§ 2. Zabronione jest podawanie oraz dostarczanie, w ramach prowadzonej kampanii wyborczej, napojów alkoholowych nieodpłatnie lub po cenach sprzedaży netto możliwych do uzyskania, nie wyższych od cen nabycia lub kosztów wytworzenia.
Art. 87. § 1. Materiały wyborcze powinny zawierać wyraźne oznaczenie, od kogo pochodzą.
§ 2. Materiały wyborcze zawierające oznaczenie komitetu wyborczego, od którego pochodzą, podlegają ochronie prawnej.
Art. 88. § 1. Na ścianach budynków, ogrodzeniach, latarniach, urządzeniach energetycznych, telekomunikacyjnych i innych można umieszczać plakaty i hasła wyborcze wyłącznie po uzyskaniu zgody właściciela lub zarządcy nieruchomości.
§ 2. Przy ustawianiu własnych urządzeń ogłoszeniowych w celu prowadzenia kampanii wyborczej należy stosować obowiązujące przepisy porządkowe. Przepis art. 87 stosuje się odpowiednio.
§ 3. Plakaty i hasła wyborcze należy umieszczać w taki sposób, aby można je było usunąć bez powodowania szkód.
§ 4. Policja (straż gminna) jest obowiązana usuwać plakaty i hasła, których sposób umieszczenia może zagrażać życiu lub zdrowiu ludzi albo bezpieczeństwu mienia bądź bezpieczeństwu w ruchu drogowym.
§ 5. Plakaty i hasła wyborcze oraz urządzenia ogłoszeniowe ustawione w celu prowadzenia kampanii wyborczej pełnomocnicy wyborczy komitetów wyborczych obowiązani są usunąć w terminie 30 dni po dniu wyborów.
§ 6. Wójt (burmistrz, prezydent miasta) postanawia o usunięciu plakatów i haseł wyborczych oraz urządzeń ogłoszeniowych nieusuniętych przez obowiązanych do tego w terminie, o którym mowa w § 5. Koszty usunięcia ponoszą obowiązani.
Art. 89. § 1. Jeżeli rozpowszechniane, w tym również w prasie w rozumieniu prawa prasowego, materiały wyborcze, a w szczególności plakaty, ulotki, hasła i wypowiedzi lub inne formy prowadzonej w okresie kampanii wyborczej agitacji, zawierają informacje nieprawdziwe, kandydat lub pełnomocnik wyborczy zainteresowanego komitetu wyborczego ma prawo wnieść do sądu okręgowego wniosek o wydanie orzeczenia:

1) zakazu rozpowszechniania takich informacji;

2) przepadku materiałów wyborczych zawierających takie informacje;
3) nakazania sprostowania takich informacji;
4) nakazania publikacji odpowiedzi na stwierdzenia naruszające dobra osobiste;
5) nakazania przeproszenia osoby, której dobra osobiste zostały naruszone;
6) nakazania uczestnikowi postępowania wpłacenia kwoty do 10.000 złotych na rzecz organizacji pożytku publicznego.

§ 2. Sąd okręgowy rozpoznaje wniosek, o którym mowa w § 1, w ciągu 24 godzin w postępowaniu nieprocesowym. Sąd może rozpoznać sprawę w przypadku usprawiedliwionej nieobecności wnioskodawcy lub uczestnika postępowania, którzy o terminie rozprawy zostali prawidłowo powiadomieni. Postanowienie kończące postępowanie w sprawie sąd niezwłocznie doręcza wraz z uzasadnieniem osobie zainteresowanej, o której mowa w § 1, i zobowiązanemu do wykonania postanowienia sądu.

§ 3. Na postanowienie sądu okręgowego przysługuje w ciągu 24 godzin zażalenie do sądu apelacyjnego, który rozpoznaje je w ciągu 24 godzin. Od postanowienia sądu apelacyjnego nie przysługuje środek prawny i podlega ono natychmiastowemu wykonaniu.

§ 4. Publikacja sprostowania, odpowiedzi lub przeprosin następuje najpóźniej w ciągu 48 godzin, na koszt zobowiązanego. W orzeczeniu sąd wskazuje prasę w rozumieniu prawa prasowego, w której nastąpić ma publikacja, oraz termin publikacji.

§ 5. W razie odmowy lub niezamieszczenia sprostowania, odpowiedzi lub przeprosin przez zobowiązanego w sposób określony w postanowieniu sądu, sąd na wniosek zainteresowanego zarządza opublikowanie sprostowania, odpowiedzi lub przeprosin w trybie egzekucyjnym na koszt zobowiązanego.

§ 6. W sprawach, o których mowa w § 1, 4 i 5 przepisu art. 84 § 1 nie stosuje się.

Art. 90. Informacje, komunikaty, apele i hasła wyborcze, ogłaszane w prasie drukowanej lub w telewizji bądź radiu na koszt komitetów wyborczych, partii politycznej lub organizacji popierających kandydatów, a także na koszt samych kandydatów, muszą zawierać wskazanie, przez kogo są opłacane i od kogo pochodzą. Odpowiedzialnym za umieszczenie tego wskazania jest redaktor w rozumieniu przepisów Prawa prasowego.

Art. 91. Wykonanie uprawnień wynikających z niniejszej ustawy nie ogranicza możliwości dochodzenia przez osoby pokrzywdzone lub poszkodowane uprawnień na podstawie przepisów innych ustaw, a w szczególności Kodeksu karnego, Kodeksu cywilnego i Prawa prasowego, wobec osób, których działanie lub zaniechania w toku kampanii wyborczej naruszyło cudze dobra osobiste lub majątkowe.

Art. 92. Wójt lub burmistrz (prezydent miasta) niezwłocznie po rozpoczęciu kampanii wyborczej wyznaczy na obszarze gminy (miasta) odpowiednią liczbę miejsc przeznaczonych na bezpłatne umieszczanie urzędowych obwieszczeń wyborczych i plakatów komitetów wyborczych oraz poda wykaz tych miejsc do wiadomości publicznej.

Art. 93. W okresie od zakończenia kampanii wyborczej aż do zakończenia głosowania zabrania się podawania do publicznej wiadomości wyników przedwyborczych badań (sondaży) opinii publicznej dotyczących przewidywanych zachowań wyborczych i wyników wyborów oraz wyników sondaży wyborczych przeprowadzanych w dniu głosowania.

Art. 94. § 1. Każdy wyborca może agitować na rzecz kandydatów, a także zbierać podpisy popierające zgłoszenia kandydatów, po uzyskaniu pisemnej zgody pełnomocnika wyborczego komitetu wyborczego.

§ 2. Podpisy popierające zgłoszenia, o których mowa w § 1, można zbierać w miejscu, czasie i w sposób wykluczający stosowanie jakichkolwiek nacisków zmierzających do ich wymuszenia.

Rozdział 10

Kampania wyborcza w programach radia i telewizji

Art. 95. § 1. Komitety wyborcze mają prawo prowadzenia agitacji wyborczej w programach radiowych i telewizyjnych, w formach audycji wyborczych i ogłoszeń wyborczych.

§ 2. W wyborach ponownych kampanię wyborczą prowadzi się, jeżeli przeprowadza się głosowanie.

Art. 96. § 1. Telewizja Polska Spółka Akcyjna i Polskie Radio Spółka Akcyjna zapewniają Państwowej Komisji Wyborczej w okresie od zarządzenia wyborów możliwość nieodpłatnego przedstawiania w programach ogólnokrajowych telewizyjnych i radiowych informacji, wyjaśnień i komunikatów związanych z zarządzonymi wyborami i obowiązującymi przepisami prawa wyborczego.

§ 2. Krajowa Rada Radiofonii i Telewizji, po porozumieniu z Państwową Komisją Wyborczą i zarządami Telewizji Polskiej i Polskiego Radia, określi, w drodze rozporządzenia, tryb postępowania w sprawach, o których mowa w § 1.

Art. 97. § 1. Jeżeli przepisy szczególne kodeksu tak stanowią, komitetom wyborczym, których listy kandydatów zostały zarejestrowane, przysługuje, w okresie od 15 dnia przed dniem wyborów do dnia zakończenia kampanii wyborczej, prawo do nieodpłatnego rozpowszechniania audycji wyborczych przez "Telewizji Polskiej - Spółka Akcyjna" i przez spółki publicznej radiofonii regionalnej, zwane dalej "Telewizją Polską" i "Polskim Radiem", na ich koszt.

§ 2. Przez pojęcie nieodpłatnego rozpowszechniania rozumie się zarówno rejestrację i emisję wystąpień przedstawicieli komitetów wyborczych bądź kandydatów, jak i rejestrację oraz emisję audycji wyborczych przygotowanych przez komitety wyborcze.

§ 3. Audycją wyborczą jest część programu radiowego lub telewizyjnego, niepochodząca od nadawcy, rozpowszechniana nieodpłatnie, stanowiąca odrębną całość ze względu na treść lub formę, umożliwiająca wykorzystanie przez komitet wyborczy przysługującego mu czasu antenowego przeznaczonego na prowadzenie agitacji wyborczej.

§ 4. Czas antenowy przysługujący jednemu komitetowi wyborczemu nie może być odstępowany innemu komitetowi wyborczemu.

Art. 98. § 1. Niezależnie od czasu przyznanego na nieodpłatne rozpowszechnianie audycji wyborczych każdy komitet wyborczy może, od dnia rozpoczęcia kampanii wyborczej do dnia zakończenia kampanii wyborczej, odpłatnie rozpowszechniać audycje wyborcze w programach publicznych i niepublicznych nadawców radiowych i telewizyjnych w formie ogłoszeń wyborczych.

§ 2. Publiczni nadawcy nie mogą odmówić rozpowszechniania, na jednakowych warunkach dla wszystkich komitetów wyborczych korzystających z uprawnienia wynikającego z § 1, ogłoszeń wyborczych.

§ 3. Ogłoszeniem wyborczym jest reklama w rozumieniu art. 4 pkt 6 ustawy z dnia 29 grudnia 1992 r. o radiofonii i telewizji (Dz. U. z 2004 r. Nr 253, poz. 2531, z późn. zm.), przygotowana przez komitet wyborczy i przekazana do emisji w ramach prowadzonej agitacji wyborczej.

§ 4. Wysokość opłat pobieranych za rozpowszechnianie audycji wyborczych, o których mowa w § 1, nie może przekraczać stawek pobieranych za reklamy i musi być ustalana według cennika obowiązującego w dniu zarządzenia wyborów.

§ 5. Do audycji, o których mowa w § 1, stosuje się przepisy o działalności reklamowej w programach telewizyjnych i radiowych, z zastrzeżeniem § 6.

§ 6. Czas przeznaczony na rozpowszechnianie odpłatnych audycji wyborczych nie jest wliczany do ustalonego odrębnymi przepisami dopuszczalnego wymiaru czasu emisji reklam.

Art. 99. § 1. Nadawcy nie ponoszą odpowiedzialności za treść rozpowszechnianych audycji wyborczych i ogłoszeń wyborczych.

§ 2. Nadawcy nie mogą odmówić rozpowszechniania audycji wyborczych i ogłoszeń wyborczych.

§ 3. Telewizja Polska i Polskie Radio bez prawomocnego orzeczenia sądu nie mogą ingerować w treść audycji wyborczych.

§ 4. Zasady i tryb prowadzenia kampanii wyborczej w programach publicznych i niepublicznych nadawców radiowych i telewizyjnych określają przepisy szczególne kodeksu.

Rozdział 11

Finansowanie wyborów z budżetu panstwa

Art. 100. Wydatki związane z organizacją przygotowań i przeprowadzeniem wyborów pokrywane są z budżetu państwa w części Rezerwy celowe zgodnie z zasadami określonymi w niniejszym rozdziale.

Art. 101. § 1. Z budżetu państwa pokrywane są wydatki związane z:

1) zleconymi do wykonania zadaniami Państwowej Komisji Wyborczej oraz Krajowego Biura Wyborczego przewidzianymi w ustawie;
2) zadaniami komisji wyborczych niższego stopnia oraz zapewnieniem ich obsługi przez wyznaczone do tych celów organy i jednostki organizacyjne;
3) zadaniami organów administracji rządowej oraz podległych im urzędów centralnych i jednostek organizacyjnych, a także innych organów państwowych;
4) zadaniami przez jednostki samorządu terytorialnego;
5) refundacją wydatków, o których mowa w art. 136 § 6.

§ 2. Środki finansowe na zadania zlecone wykonywane przez jednostki samorządu terytorialnego są przekazywane w terminach umożliwiających ich wykonywanie.
§ 3. Informację o wydatkach, o których mowa w § 1 pkt 1-4, Kierownik Krajowego Biura Wyborczego podaje do wiadomości publicznej w terminie 5 miesięcy od dnia wyborów.
§ 4. Zasady planowania finansowego oraz realizacji wydatków, o których mowa w § 1 i 2, a także sprawozdawczości finansowej określają przepisy o finansach publicznych.
§ 5. W budżecie państwa zapewnia się ponadto corocznie, w ramach rezerwy celowej, środki na przeprowadzenie wyborów przedterminowych i uzupełniających.
§ 6. Dysponentem środków finansowych, o których mowa w § 1, jest Kierownik Krajowego Biura Wyborczego.

Rozdział 12

Finansowanie kampanii wyborczej

Art. 102. Finansowanie kampanii wyborczej jest jawne.
Art. 103. Wydatki ponoszone przez komitety wyborcze w związku z zarządzonymi wyborami są pokrywane z ich źródeł własnych.
Art. 104. § 1. Za gospodarkę finansową komitetu wyborczego odpowiedzialny jest i prowadzi ją jego pełnomocnik finansowy.
§ 2. Pełnomocnikiem finansowym nie może być:
1) osoba kandydująca w wyborach;
2) pełnomocnik wyborczy, z zastrzeżeniem art. 72 § 9;
3) funkcjonariusz publiczny w rozumieniu art. 115 § 13 Kodeksu karnego.
§ 3. Można być pełnomocnikiem finansowym tylko jednego komitetu wyborczego.
Art. 105. Minister właściwy do spraw finansów publicznych, po zasięgnięciu opinii Państwowej Komisji Wyborczej, w drodze rozporządzenia, określi sposób i tryb prowadzenia rachunkowości przez komitety wyborcze, uwzględniając formy dokumentowania i ewidencji przychodów, wydatków i zobowiązań finansowych komitetu wyborczego, wzór sprawozdania wyborczego oraz szczegółowy zakres zawartych w nim informacji, a także wykaz rodzajów dokumentów, jakie należy załączyć do sprawozdania, tak aby umożliwiły one weryfikację podanych w sprawozdaniu informacji, z tym że w stosunku do komitetu, który utworzony został wyłącznie w celu zgłoszenia kandydatów na radnych lub na wójta (burmistrza, prezydenta) w gminie liczącej do 20.000 mieszkańców, minister właściwy do spraw finansów publicznych określi uproszczone zasady rachunkowości.
Art. 106. § 1. Komitet wyborczy może pozyskiwać i wydatkować środki jedynie na cele związane z wyborami.
§ 2. Komitet wyborczy może pozyskiwać i wydatkować środki od dnia wydania przez właściwy organ postanowienia o przyjęciu zawiadomienia, o którym mowa w art. 78.
§ 3. Zabrania się:
1) pozyskiwania środków przez komitet wyborczy po dniu wyborów;
2) wydatkowania środków przez komitet wyborczy po dniu złożenia sprawozdania finansowego, o którym mowa w art. 116 § 1.
Art. 107. § 1. Zabronione jest przekazywanie środków finansowych i wartości niepieniężnych przez jeden komitet wyborczy na rzecz innego komitetu wyborczego oraz wspólne prowadzenie i finansowanie kampanii wyborczej.
§ 2. Zabronione jest przeprowadzanie przez komitet wyborczy zbiórek publicznych.
Art. 108. § 1. Środki finansowe przekazywane komitetowi wyborczemu partii politycznej mogą pochodzić wyłącznie z funduszu wyborczego tej partii, tworzonego na podstawie przepisów ustawy z dnia 27 czerwca 1997 r. o partiach politycznych (Dz. U. z 2001 r. Nr 79 z późn. zm.).
§ 2. Środki finansowe przekazywane koalicyjnemu komitetowi wyborczemu mogą pochodzić wyłącznie z tworzonych na podstawie przepisów ustawy, o której mowa w § 1, funduszy wyborczych partii politycznych wchodzących w skład koalicji oraz wpłat o których mowa w art. 109 § 3.
§ 3. Środki finansowe:
1) komitetu wyborczego organizacji,
2) komitetu wyborczego wyborców
- mogą pochodzić wyłącznie z wpłat od osób fizycznych oraz kredytów bankowych zaciąganych wyłącznie na cele związane z wyborami.
§ 4. Komitety wyborcze, o których mowa w § 3, nie mogą przyjmować środków finansowych pochodzących od:

1) osób fizycznych niemających miejsca zamieszkania na terenie Rzeczypospolitej Polskiej;
2) cudzoziemców mających miejsce zamieszkania na terenie Rzeczypospolitej Polskiej.

§ 5. Komitet wyborczy kandydata na prezydenta może przyjąć środki finansowe zgodnie z przepisami § 3 i 4 oraz pochodzące z funduszy wyborczych partii politycznych.

§ 6. Komitetom wyborczym nie wolno przyjmować wartości niepieniężnych, z wyjątkiem nieodpłatnych usług polegających na rozpowszechnianiu plakatów i ulotek wyborczych przez osoby fizyczne.

§ 7. Poręczycielem kredytu, o którym mowa w § 3, może być wyłącznie osoba fizyczna, z tym że zobowiązanie poręczyciela nie może przekroczyć kwoty równej łącznej sumie wpłat od osoby fizycznej, określonej w art. 109 § 2. Ograniczenie wysokości zobowiązania poręczyciela nie dotyczy osób wchodzących w skład komitetu wyborczego wyborców lub komitetu wyborczego kandydata na prezydenta.

Art. 109. § 1. Środki finansowe komitetu wyborczego są gromadzone wyłącznie na jednym rachunku bankowym. Zawiadomienie, o którym mowa w art. 78 stanowi podstawę do otwarcia rachunku bankowego, dokonania wpisu do Rejestru Gospodarki Narodowej (REGON) oraz nadania numeru identyfikacji podatkowej (NIP) na zasadach określonych w przepisach o ewidencji i identyfikacji podatników i płatników.

§ 2. Łączna suma wpłat od osoby fizycznej na rzecz komitetu wyborczego nie może przekraczać 15-krotności minimalnego wynagrodzenia za pracę, ustalanego na podstawie odrębnych przepisów, obowiązującego w dniu poprzedzającym dzień ogłoszenia aktu o zarządzeniu wyborów.

§ 3. Osoba kandydująca w wyborach może wpłacić na rzecz komitetu wyborczego łączną kwotę nie przekraczającą 45-krotności minimalnego wynagrodzenia za pracę, ustalanego na podstawie odrębnych przepisów, obowiązującego w dniu poprzedzającym dzień ogłoszenia aktu o zarządzeniu wyborów.

§ 4. W przypadku gdy łączna suma wpłat od osoby fizycznej na rzecz komitetu wyborczego przekroczy kwoty określone w § 2 i 3, wówczas nadwyżka sumy ponad dopuszczalny limit podlega przepadkowi na rzecz Skarbu Państwa na zasadach określonych w art. 123.

§ 5. Środki finansowe mogą być wpłacane na rzecz komitetu wyborczego jedynie czekiem, przelewem lub kartą płatniczą.

§ 6. Umowa rachunku bankowego zawarta w imieniu komitetu wyborczego zawiera zastrzeżenie o wymaganym ustawą sposobie dokonywania wpłat na rzecz komitetu wyborczego oraz dopuszczalnym źródle pozyskiwania środków finansowych przez komitet wyborczy, a także o dopuszczalnym terminie dokonywania wpłat.

Art. 110. Komitety wyborcze mogą wydatkować na kampanię wyborczą wyłącznie kwoty ograniczone limitami ustalonymi w przepisach szczególnych kodeksu.

Art. 111. Wydatki komitetu wyborczego na kampanię wyborczą prowadzoną w formach i na zasadach właściwych dla reklamy, w tym w prasie w rozumieniu przepisów prawa prasowego, nie mogą przekraczać 80 % limitu, o którym mowa w art. 110.

Art. 112. Państwowa Komisja Wyborcza, w terminie 7 dni od dnia zarządzenia wyborów ogłasza w formie komunikatu w Dzienniku Urzędowym Rzeczypospolitej Polskiej "Monitor Polski" i podaje do wiadomości publicznej w dzienniku o zasięgu ogólnokrajowym liczbę wyborców ujętych w rejestrach wyborców na terenie całego kraju według stanu na koniec kwartału poprzedzającego dzień ogłoszenia postanowienia o zarządzeniu wyborów.

Art. 113. § 1. W przypadku uzyskania nadwyżki pozyskanych środków na cele kampanii wyborczej nad poniesionymi wydatkami komitet wyborczy partii politycznej przekazuje ją na fundusz wyborczy tej partii.

§ 2. W przypadku uzyskania nadwyżki pozyskanych środków na cele kampanii wyborczej nad poniesionymi wydatkami koalicyjny komitet wyborczy partii politycznych przekazuje ją na fundusze wyborcze partii wchodzących w skład koalicji w proporcji ustalonej w umowie koalicyjnej, a w razie braku stosownych postanowień w umowie - na rzecz organizacji pożytku publicznego. Informację o przekazaniu na rzecz organizacji pożytku publicznego nadwyżki przekraczającej kwotę 1.000 zł pełnomocnik finansowy podaje do wiadomości publicznej w dzienniku o zasięgu ogólnokrajowym w terminie 7 dni od dnia jej przekazania.

§ 3. W przypadku uzyskania nadwyżki pozyskanych środków na cele kampanii wyborczej nad poniesionymi wydatkami przez komitety wyborcze, o których mowa w art. 71, 72 § 7 i 73, komitety te przekazują ją na rzecz organizacji pożytku publicznego. Informację o przekazaniu nadwyżki przekraczającej kwotę 1.000 zł pełnomocnik finansowy podaje do wiadomości publicznej, w terminie 7 dni od dnia jej przekazania, w dzienniku o zasięgu wojewódzkim, a w przypadku komitetu wyborczego, o którym mowa w art. 71 § 4, art. 72 § 1 i art. 73, w dzienniku o zasięgu ogólnokrajowym.

§ 4. Wysokość nadwyżki ustala się po wydaniu przez właściwy organ ostatecznego postanowienia o przyjęciu bądź odrzuceniu sprawozdania finansowego, z uwzględnieniem zobowiązań majątkowych, o których mowa w art. 81 § 2.
§ 5. Przekazanie nadwyżki następuje w terminie 14 dni od dnia:
1) doręczenia postanowienia o przyjęciu sprawozdania finansowego albo
2) bezskutecznego upływu terminu do wniesienia skargi lub odwołania, o których mowa w art. 119, albo
3) uprawomocnienia się orzeczenia wydanego przez sąd - w wypadku złożenia skargi lub odwołania, o których mowa w art. 119, albo
4) uprawomocnienia się wydanego przez sąd orzeczenia w sprawie przepadku na rzecz Skarbu Państwa korzyści majątkowych przyjętych przez komitet wyborczy z naruszeniem przepisów ustawy - w wypadku, o którym mowa w art. 123 § 4.

Art. 114. Wszelkie wezwania i informacje pisemne dostarczane przez komitet wyborczy wyborców, mające na celu pozyskanie środków na cele pozyskanie środków na wybory, muszą zawierać informację o treści przepisów art. 108 § 3-6, art. 109 § 3, art. 123 § 1, art. 515 pkt 7 i art. 517.

Art. 115. § 1. Do finansowania komitetów wyborczych partii politycznych w sprawach nieuregulowanych w niniejszej ustawie stosuje się przepisy ustawy o partiach politycznych.
§ 2. Od dnia przyjęcia przez Państwową Komisję Wyborczą zawiadomienia, o którym mowa odpowiednio w art. 69 § 2 albo art. 70 § 7, do dnia wyborów partia polityczna, która samodzielnie utworzyła komitet wyborczy lub wchodzi w skład koalicji wyborczej, może prowadzić i finansować wszelką agitację na rzecz upowszechniania celów programowych partii politycznej, wyłącznie na zasadach, w formach, w czasie i w miejscach określonych ustawą.

Art. 116. § 1. Pełnomocnik finansowy, w terminie 4 miesięcy od dnia wyborów, przedkłada organowi, któremu komitet złożył zawiadomienie o utworzeniu komitetu sprawozdanie o przychodach, wydatkach i zobowiązaniach finansowych komitetu, w tym o uzyskanych kredytach bankowych i warunkach ich uzyskania zwane dalej "sprawozdaniem wyborczym".
§ 2. Jeżeli sprawozdanie, o którym mowa w § 1 przedkładane jest Państwowej Komisji Wyborczej do sprawozdania dołącza się opinię biegłego rewidenta wraz z raportem.
§ 3. W przypadku wyborów ponownych sprawozdanie finansowe składa się właściwemu komisarzowi wyborczemu.
§ 4. Opinii biegłego rewidenta i raportu nie sporządza się, jeżeli pełnomocnik finansowy w terminie 30 dni od dnia wyborów zawiadomi właściwy organ wyborczy, że komitet wyborczy nie miał przychodów, nie poniósł wydatków ani nie ma zobowiązań finansowych.
§ 5. Biegłego rewidenta, o którym mowa w § 2, wybiera Państwowa Komisja Wyborcza spośród kandydatów zgłoszonych przez Krajową Radę Biegłych Rewidentów w liczbie uzgodnionej z Państwową Komisją Wyborczą.
§ 6. Komisarz wyborczy badając sprawozdanie może zlecać sporządzenie przez biegłego rewidenta ekspertyz lub opinii i raportów.
§ 7. Koszty sporządzenia opinii i raportu, o których mowa w § 2 i § 6, pokrywane są z budżetu państwa w części Budżet, finanse publiczne i instytucje finansowe.

Art. 117. § 1. Sprawozdania wyborcze komitetów wyborczych utworzonych dla wyborów do Sejmu, Senatu, Parlamentu Europejskiego oraz dla wyborów Prezydenta RP Państwowa Komisja Wyborcza ogłasza w Dzienniku Urzędowym Rzeczypospolitej Polskiej "Monitor Polski" w ciągu miesiąca od upływu terminu, o którym mowa w art. 116 § 1. Pozostałe sprawozdania przedkładane Państwowej Komisji Wyborczej podawane są przez nią do wiadomości publicznej w Biuletynie Informacji Publicznej, a sprawozdania finansowe przedkładane komisarzowi wyborczemu są udostępniane przez niego na wniosek zainteresowanych podmiotów. Komisarz wyborczy podaje do publicznej wiadomości, w formie komunikatu w dzienniku o zasięgu co najmniej wojewódzkim, informację o miejscu, czasie i sposobie ich udostępniania do wglądu.
§ 2. Wykaz wpłat od osób fizycznych na rzecz komitetu wyborczego wyborców Państwowa Komisja Wyborcza udostępnia do wglądu na wniosek, w trybie i na zasadach określonych przepisami ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. o ochronie danych osobowych (Dz. U. z 2002 r. Nr 101, poz. 926, z późn. zm.).
§ 3. Pozostałe rodzaje dokumentów załączone do sprawozdań wyborczych udostępniane są do wglądu podmiotom wymienionym w art. 118 § 5 w okresie przewidzianym na złożenie zastrzeżenia do sprawozdań wyborczych.

Art. 118. § 1. Organ, któremu złożono sprawozdanie finansowe, w terminie 4 miesięcy od dnia złożenia sprawozdania wyborczego:
1) przyjmuje sprawozdanie bez zastrzeżeń;
2) przyjmuje sprawozdanie, wskazując na jego uchybienia, albo

3) odrzuca sprawozdanie w wypadku stwierdzenia:
   a) pozyskania lub wydatkowania środków komitetu wyborczego z naruszeniem przepisów art. 106 albo limitu, o którym mowa w art. 110,
   b) przeprowadzania zbiórek publicznych wbrew zakazowi, o którym mowa w art. 107 § 2,
   c) przyjęcia przez komitet wyborczy partii politycznej albo koalicyjny komitet wyborczy środków finansowych pochodzących z innego źródła niż Fundusz Wyborczy,
   d) przekazania komitetowi wyborczemu wyborców lub komitetowi wyborczemu organizacji albo przyjęcia przez te komitety środków finansowych lub wartości niepieniężnych z naruszeniem przepisów art. 108 § 3-7,
   e) przyjęcia przez komitet wyborczy partii politycznej albo koalicyjny komitet wyborczy wartości niepieniężnych z naruszeniem przepisu art. 108 § 6.

§ 2. W razie zaistnienia wątpliwości co do prawidłowości sprawozdania wyborczego właściwy organ wyborczy wzywa komitet wyborczy do usunięcia wad sprawozdania lub udzielenia wyjaśnień w określonym terminie.
§ 3. Organ wyborczy, badając sprawozdanie wyborcze, może zlecać sporządzenie ekspertyz lub opinii.
§ 4. Organ wyborczy, badając sprawozdanie wyborcze, może żądać od organów państwowych, a w szczególności od organów podatkowych informacji, oraz dokumentów dotyczących gospodarki finansowej komitetu wyborczego, którego sprawozdanie jest badane.
§ 5. W terminie 7 dni od dnia ogłoszenia sprawozdania wyborczego:
1) partie polityczne,
2) komitety wyborcze, które brały udział w danych wyborach,
3) stowarzyszenia i fundacje, które w swoich statutach przewidują działania związane z analizą finansowania kampanii wyborczych

- mogą zgłaszać do Państwowej Komisji Wyborczej umotywowane pisemne zastrzeżenia do sprawozdań wyborczych komitetów wyborczych.
§ 6. Właściwy organ wyborczy w terminie 60 dni od dnia zgłoszenia zastrzeżenia, o którym mowa w § 5, udziela pisemnej odpowiedzi na zastrzeżenie.
Art. 119. § 1. W wypadku odrzucenia sprawozdania wyborczego komitetu wyborczego przez Państwową Komisję Wyborczą pełnomocnik finansowy ma prawo, w terminie 14 dni od dnia doręczenia postanowienia o odrzuceniu sprawozdania, wnieść do Sądu Najwyższego skargę na postanowienie Państwowej Komisji Wyborczej w przedmiocie odrzucenia sprawozdania.
§ 2. Sąd Najwyższy rozpatruje skargę i wydaje w tej sprawie orzeczenie w terminie 60 dni od dnia doręczenia skargi. Orzeczenie doręcza się pełnomocnikowi finansowemu i Państwowej Komisji Wyborczej.
§ 3. Rozpatrzenie skargi przez Sąd Najwyższy następuje w składzie 7 sędziów, w postępowaniu nieprocesowym.
§ 4. Od orzeczenia Sądu Najwyższego nie przysługuje środek prawny.
§ 5. W przypadku odrzucenia sprawozdania finansowego komitetu wyborczego przez komisarza wyborczego pełnomocnik finansowy ma prawo, w terminie 14 dni od dnia doręczenia postanowienia o odrzuceniu sprawozdania, wnieść do sądu okręgowego odwołanie od postanowienia. Rozpoznanie odwołania przez sąd okręgowy następuje w postępowaniu nieprocesowym w terminie miesiąca od dnia doręczenia odwołania. Od orzeczenia sądu okręgowego nie przysługuje środek prawny.
§ 6. Jeżeli Sąd Najwyższy albo sąd okręgowy uzna skargę pełnomocnika finansowego za zasadną, odpowiednio Państwowa Komisja Wyborcza albo komisarz wyborczy niezwłocznie postanawia o przyjęciu sprawozdania wyborczego.
§ 7. Po bezskutecznym upływie terminu do wniesienia skargi, o której mowa w § 1, lub odwołania, o którym mowa w § 5, albo po wydaniu orzeczenia, o którym mowa w § 2 lub 5, uznającego odwołanie lub skargę pełnomocnika finansowego za niezasadne, organ, któremu przedłożono sprawozdanie finansowe, przekazuje postanowienie o jego odrzuceniu naczelnikowi urzędu skarbowego właściwemu miejscowo ze względu na siedzibę komitetu wyborczego.
Art. 120. Państwowa Komisja Wyborcza ogłasza w Dzienniku Urzędowym Rzeczypospolitej Polskiej "Monitor Polski" oraz podaje do wiadomości publicznej, w formie komunikatu, informację o przyjętych i odrzuconych sprawozdaniach wyborczych komitetów wyborczych.
Art. 121. § 1. W razie niezłożenia w terminie sprawozdania wyborczego przez:

1) komitet wyborczy partii politycznej - partii politycznej nie przysługuje prawo do dotacji, o której mowa w art. 124 lub 125, oraz prawo do subwencji, o której mowa w art. 28 ustawy o partiach politycznych;
2) koalicyjny komitet wyborczy - partii politycznej wchodzącej w skład koalicji wyborczej nie przysługuje prawo do dotacji, o której mowa w art. 124 lub art. 125, oraz prawo do subwencji, o której mowa w art. 28 ustawy o partiach politycznych;
3) komitet wyborczy wyborców - nie przysługuje mu prawo do dotacji, o której mowa w art. 124 lub 125.

§ 2. Do sprawozdania złożonego po terminie stosuje się odpowiednio przepisy art. 116-119.

Art. 122. § 1. W razie odrzucenia przez Państwową Komisję Wyborczą sprawozdania wyborczego lub odrzucenia skargi, o której mowa w art. 119 § 1, przysługująca komitetowi wyborczemu dotacja, o której mowa w art. 124 lub 125, pomniejszona zostaje o kwotę stanowiącą równowartość trzykrotności wysokości środków pozyskanych lub wydatkowanych z naruszeniem przepisów, o których mowa w art. 118 § 1 pkt 3.

§ 2. W razie odrzucenia przez Państwową Komisję Wyborczą sprawozdania wyborczego lub odrzucenia skargi, o której mowa w art. 119 § 1, przysługująca partii politycznej, która utworzyła komitet wyborczy partii politycznej albo koalicyjny komitet wyborczy, subwencja, o której mowa w art. 28 i art. 29 ustawy o partiach politycznych, pomniejszona zostaje o kwotę stanowiącą równowartość trzykrotności wysokości środków pozyskanych lub wydatkowanych z naruszeniem przepisów, o których mowa w art. 118 § 1 pkt 3.

§ 3. Pomniejszenie wysokości dotacji lub subwencji, o którym mowa w § 1 i 2, nie może przekraczać 75 % wysokości dotacji ustalonej na zasadach określonych w art. 124 § 3 i 4 albo w art. 125 § 2 i 3 lub 75 % wysokości subwencji ustalonej na zasadach określonych w art. 28 i art. 29 ustawy o partiach politycznych.

Art. 123. § 1. Korzyści majątkowe przyjęte przez komitet wyborczy z naruszeniem przepisów ustawy podlegają przepadkowi na rzecz Skarbu Państwa. Jeżeli korzyść majątkowa została zużyta lub utracona, przepadkowi podlega jej równowartość.

§ 2. Przepis § 1 nie dotyczy korzyści majątkowych przekazanych komitetowi wyborczemu z naruszeniem przepisów ustawy, których komitet wyborczy nie przyjął lub które zwrócił w terminie 30 dni od dnia przekazania.

§ 3. Przepis § 1 nie dotyczy korzyści majątkowych przekazanych komitetowi wyborczemu z naruszeniem przepisów ustawy, które to korzyści lub ich równowartość zostały, w terminie 14 dni od dnia doręczenia komitetowi wyborczemu postanowienia o przyjęciu lub o odrzuceniu jego sprawozdania wyborczego, a w przypadku złożenia skargi lub odwołania, o których mowa w art. 119 § 1 i § 5 - w terminie 14 dni od dnia uprawomocnienia się orzeczenia wydanego przez właściwy sąd, dobrowolnie wpłacone na konto urzędu skarbowego właściwego dla siedziby komitetu. Korzyści majątkowe o charakterze niepieniężnym komitet wyborczy przekazuje temu urzędowi skarbowemu. Potwierdzenie przekazania korzyści majątkowej lub jej równowartości komitet wyborczy przedstawia właściwemu organowi wyborczemu.

§ 4. Przyjęcie korzyści majątkowych z naruszeniem przepisów ustawy stwierdza właściwy organ wyborczy, w postanowieniu o przyjęciu lub o odrzuceniu sprawozdania wyborczego.

§ 5. W przypadku niewykonania czynności, o których mowa w § 3 zdanie pierwsze i drugie, albo jednej z tych czynności naczelnik urzędu skarbowego właściwy miejscowo dla siedziby komitetu wyborczego, na wniosek Państwowej Komisji Wyborczej lub komisarza wyborczego, występuje do sądu przeciwko podmiotom, o których mowa w art. 81 § 1, o orzeczenie przepadku korzyści majątkowej lub jej równowartości oraz wydanie tej korzyści majątkowej lub zapłatę jej równowartości.

§ 6. Sądem właściwym do orzekania w sprawach, o których mowa w § 1, jest sąd okręgowy właściwy ze względu na siedzibę organu skarbowego, o którym mowa w § 5.

§ 7. Egzekucja korzyści majątkowej lub jej równowartości następuje w trybie przepisów o postępowaniu egzekucyjnym w administracji. Organem egzekucyjnym jest naczelnik urzędu skarbowego, o którym mowa w § 5.

§ 8. Przejęte rzeczy ruchome, wierzytelności i inne prawa majątkowe naczelnik urzędu skarbowego spienięża według przepisów o egzekucji należności pieniężnych w postępowaniu egzekucyjnym w administracji.

Art. 124. § 1. Partii politycznej, której komitet wyborczy uczestniczył w wyborach, partii politycznej wchodzącej w skład koalicji wyborczej, a także komitetowi wyborczemu wyborców uczestniczących w wyborach do Sejmu i Senatu przysługuje prawo do dotacji z budżetu państwa, zwanej dalej "dotacją podmiotową", za każdy uzyskany mandat posła i senatora. Wydatki związane z dotacją podmiotową pokrywane są z budżetu państwa w części Budżet, finanse publiczne i instytucje finansowe.

§ 2. Wysokość dotacji podmiotowej za uzyskany mandat oblicza się dzieląc przez 560 sumę wydatków uwidocznioną w sprawozdaniach wyborczych komitetów wyborczych, które uzyskały co najmniej jeden mandat w wyborach. Wydatki uwidocznione w sprawozdaniach wyborczych przyjmuje się do obliczeń do wysokości nie wyższej niż limit, o którym mowa w art. 110, przypadający danemu komitetowi wyborczemu.
§ 3. Wysokość dotacji podmiotowej oblicza się według wzoru:

$$Dp = \frac{W}{560} x M,$$

gdzie poszczególne symbole oznaczają:
Dp - wysokość przysługującej dotacji podmiotowej,
W - sumę wydatków na kampanię wyborczą komitetów wyborczych (do wysokości przysługujących komitetom wyborczym limitów), które uzyskały co najmniej 1 mandat,
M - liczbę mandatów posłów i senatorów uzyskanych przez dany komitet wyborczy.
§ 4. Dotacja podmiotowa przysługuje wyłącznie do wysokości wydatków uwidocznionej w sprawozdaniu wyborczym.
§ 5. Dotacja podmiotowa przysługuje w wysokości, o której mowa w § 2-4, także za każdy mandat posła i senatora uzyskany w wyborach ponownych do Sejmu i do Senatu oraz w wyborach uzupełniających do Senatu.
§ 6. Dotację podmiotową przysługującą partii politycznej wchodzącej w skład koalicji wyborczej dzieli się na rzecz partii wchodzących w skład tej koalicji w proporcjach określonych w umowie zawiązującej koalicję wyborczą. Proporcje określone w tej umowie nie mogą być zmienione. Jeżeli partie polityczne wchodzące w skład koalicji wyborczej nie określiły w umowie zawiązującej koalicję proporcji, nie przysługuje im prawo do dotacji podmiotowej.
§ 7. Przekazania dotacji podmiotowej na wskazany przez podmioty, o których mowa w § 1, rachunek bankowy dokonuje minister właściwy do spraw finansów publicznych na podstawie informacji Państwowej Komisji Wyborczej o uprawnionych do otrzymania dotacji podmiotowej oraz o liczbie mandatów uzyskanych przez dany komitet wyborczy. Dotacja podmiotowa jest wypłacana w terminie 6 miesięcy od dnia stwierdzenia ważności wyborów.
§ 8. W wypadku podziału, połączenia albo likwidacji partii politycznych odnośnie do ich prawa do dotacji podmiotowej stosuje się odpowiednio przepisy art. 37 ustawy o partiach politycznych.
Art. 125. § 1. Partii politycznej, której komitet wyborczy uczestniczył w wyborach, partii politycznej wchodzącej w skład koalicji wyborczej, a także komitetowi wyborczemu wyborców uczestniczącym w wyborach do Parlamentu Europejskiego przysługuje prawo do dotacji z budżetu państwa, zwanej dalej "dotacją podmiotową", za każdy uzyskany mandat posła do Parlamentu Europejskiego. Wydatki związane z dotacją podmiotową są pokrywane z budżetu państwa w części Budżet, finanse publiczne i instytucje finansowe.
§ 2. Wysokość dotacji podmiotowej oblicza się według wzoru:

$$Dp = \frac{W}{L} x M,$$

gdzie poszczególne symbole oznaczają:
Dp - wysokość przysługującej dotacji podmiotowej,
W - kwotę złotych równą liczbie wyborców, którzy oddali głosy,
L - liczbę wybieranych w Rzeczypospolitej Polskiej posłów do Parlamentu Europejskiego,
M - liczbę mandatów uzyskanych przez dany komitet wyborczy.
§ 3. Dotacja podmiotowa przysługuje wyłącznie do wysokości wydatków uwidocznionej w sprawozdaniu wyborczym, przyjętym przez Państwową Komisję Wyborczą.
§ 4. Dotację podmiotową przysługującą partii politycznej wchodzącej w skład koalicji wyborczej dzieli się na rzecz partii wchodzących w skład tej koalicji w proporcjach określonych w umowie zawiązującej koalicję wyborczą. Proporcje określone w tej umowie nie mogą być zmienione. Jeżeli partie polityczne wchodzące w skład koalicji wyborczej nie określiły w umowie zawiązującej koalicję proporcji, to należną koalicji dotację podmiotową każdej z nich wypłaca się w równych częściach.
§ 5. Przekazania dotacji podmiotowej na wskazany przez podmioty, o których mowa w § 1, rachunek bankowy dokonuje minister właściwy do spraw finansów publicznych na podstawie informacji Państwowej Komisji Wyborczej o uprawnionych do otrzymania dotacji podmiotowej oraz o liczbie mandatów uzyskanych przez dany komitet wyborczy. Dotacja podmiotowa jest wypłacana w terminie 9 miesięcy od dnia wyborów.

§ 6. W przypadku podziału, połączenia albo likwidacji partii politycznych odnośnie do ich prawa do dotacji podmiotowej stosuje się odpowiednio przepisy art. 37 ustawy z dnia 27 czerwca 1997 r. o partiach politycznych.

Rozdział 13

Przepisy szczególne

Art. 126. Wszelkie pisma oraz postępowanie sądowe i administracyjne w sprawach wyborczych są wolne od opłat administracyjnych i kosztów sądowych.
Art. 127. Dokumenty wymagane na podstawie przepisów ustawy niesporządzone w języku polskim są składane wraz z tłumaczeniem na język polski.
Art. 128. Ilekroć w ustawie jest mowa o postępowaniu nieprocesowym przed sądami, stosuje się w nim przepisy Kodeksu postępowania cywilnego o postępowaniu nieprocesowym.
Art. 129. Ilekroć w ustawie jest mowa o obowiązku podawania do wiadomości publicznej, należy przez to rozumieć również obowiązek udostępnienia w urzędowym publikatorze teleinformatycznym - Biuletynie Informacji Publicznej.
Art. 130. § 1. Dokumenty z wyborów są przekazywane do archiwów państwowych i mogą być udostępniane.
§ 2. Minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, na wniosek Państwowej Komisji Wyborczej złożony po porozumieniu z Naczelnym Dyrektorem Archiwów Państwowych, określi, w drodze rozporządzenia, sposób przekazywania, przechowywania i udostępniania dokumentów z wyborów, ze szczególnym uwzględnieniem okresu, po jakim muszą być one przekazywane do archiwów państwowych, potrzeby ochrony przekazywanych, przechowywanych materiałów i zawartych w nich danych oraz podmiotów, którym dokumenty mogą być udostępniane.
Art. 131. § 1. Ilekroć w ustawie jest mowa o upływie terminu do wniesienia skargi, odwołania lub innego dokumentu do sądu, organu wyborczego, urzędu gminy, konsula albo kapitana statku, należy przez to rozumieć dzień złożenia skargi, odwołania lub innego dokumentu w sądzie, organowi wyborczemu, w urzędzie gminy, w konsulacie lub kapitanowi statku.
§ 2. Jeżeli koniec terminu wykonania czynności określonej w ustawie przypada na sobotę albo na dzień ustawowo wolny od pracy, termin upływa pierwszego roboczego dnia po tym dniu.
§ 3. Jeżeli ustawa nie stanowi inaczej, czynności wyborcze określone kalendarzem wyborczym oraz czynności, o których mowa w § 1, są dokonywane w godzinach urzędowania sądów, organów wyborczych, urzędów gmin oraz konsulatów.
Art. 132. § 1. Minister właściwy do spraw finansów publicznych, w drodze rozporządzenia, podwyższy kwotę, o której mowa w art. 176 § 1, w przypadku wzrostu wskaźnika cen towarów i usług konsumpcyjnych ogółem o ponad 5 %, w stopniu odpowiadającym wzrostowi tych cen.
§ 2. Wskaźnik wzrostu cen, o którym mowa w § 1, ustala się na podstawie komunikatu Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego ogłaszanego w Dzienniku Urzędowym Rzeczypospolitej Polskiej "Monitor Polski" do 20. dnia pierwszego miesiąca każdego kwartału.
Art. 133. § 1. W razie zbiegu terminu wyborów do Sejmu i Senatu z wyborami Prezydenta Rzeczypospolitej wybory Prezydenta przeprowadzają komisje wyborcze powołane dla wyborów do Sejmu.
§ 2. Przepis § 1 stosuje się odpowiednio w razie zbiegu terminu wyborów uzupełniających do Senatu i wyborów Prezydenta Rzeczypospolitej.
§ 3. W wypadkach, o których mowa w § 1 i 2, sporządza się oddzielnie protokoły głosowania w obwodach oraz protokoły głosowania i wyników wyborów.

Dział II

ORGANY WYBORCZE

Art. 134. § 1. Stałymi organami wyborczymi są Państwowa Komisja Wyborcza oraz komisarze wyborczy.
§ 2. Organami wyborczymi powoływanymi w związku z zarządzonymi wyborami są okręgowe, rejonowe i terytorialne komisje wyborcze oraz obwodowe komisje wyborcze.

Art. 135. § 1. Można być członkiem tylko jednej komisji wyborczej lub referendalnej. Nie mogą być członkami komisji osoby kandydujące w wyborach, pełnomocnicy wyborczy i pełnomocnicy finansowi komitetów wyborczych oraz mężowie zaufania.
§ 2. Członkowie komisji tracą członkostwo w komisji z dniem podpisania zgody na kandydowanie bądź objęcia funkcji pełnomocnika lub męża zaufania, o których mowa w § 1.
§ 3. Członkowie komisji nie mogą prowadzić kampanii wyborczej na rzecz poszczególnych kandydatów oraz list kandydatów.
Art. 136. § 1. Członkom komisji wyborczych przysługują:
1) diety oraz zwrot kosztów podróży i noclegów;
2) zryczałtowane diety za czas związany z wykonywaniem zadań członka komisji w przypadku członków okręgowych i terytorialnych komisji wyborczych oraz za czas związany z przeprowadzeniem głosowania oraz ustaleniem wyników głosowania w przypadku członków obwodowych komisji wyborczych.

§ 2. W przypadku gdy członek okręgowej lub terytorialnej komisji wyborczej nie brał udziału we wszystkich posiedzeniach komisji, przysługująca mu dieta, o której mowa w § 1 pkt 2, ulega obniżeniu proporcjonalnie do liczby posiedzeń komisji, w których nie brał udziału.
§ 3. Członkom Państwowej Komisji Wyborczej, a także przewodniczącym okręgowych komisji wyborczych, którzy pełnią funkcje z urzędu jako komisarze wyborczy, nie przysługują zryczałtowane diety, o których mowa w § 1 pkt 2.
§ 4. Członkowi obwodowej i terytorialnej komisji wyborczej, w związku z wykonywaniem zadań, przysługuje do 5 dni zwolnienia od pracy z zachowaniem prawa do świadczeń z ubezpieczenia społecznego oraz uprawnień ze stosunku pracy, z wyjątkiem prawa do wynagrodzenia.
§ 5. Osoby wchodzące w skład komisji wyborczych korzystają z ochrony prawnej przewidzianej dla funkcjonariuszy publicznych i ponoszą odpowiedzialność jak funkcjonariusze publiczni.
§ 6. Członkom komisji wyborczych przysługuje na podstawie przepisów o zaopatrzeniu z tytułu wypadków lub chorób zawodowych powstałych w szczególnych okolicznościach zaopatrzenie z tytułu wypadku przy wykonywaniu zadań tych komisji.
§ 7. Minister właściwy do spraw administracji publicznej, po zasięgnięciu opinii Państwowej Komisji Wyborczej, określi, w drodze rozporządzenia:
1) wysokość oraz szczegółowe zasady, na których przysługują diety, zwrot kosztów podróży i noclegów oraz zryczałtowane diety, o których mowa w § 1,
2) warunki obniżania wysokości diet członków komisji wyborczych w przypadku nieuczestniczenia w wykonywaniu części zadań komisji,
3) tryb udzielania dni wolnych od pracy, o których mowa w § 4

- biorąc pod uwagę zakres obowiązków członków komisji wyborczych.

Rozdział 14

Państwowa Komisja Wyborcza

Art. 137. § 1. Państwowa Komisja Wyborcza jest stałym najwyższym organem wyborczym właściwym w sprawach przeprowadzania wyborów i referendów.

§ 2. W skład Państwowej Komisji Wyborczej wchodzi:
1) 3 sędziów Trybunału Konstytucyjnego wskazanych przez Prezesa Trybunału Konstytucyjnego
2) 3 sędziów Sądu Najwyższego wskazanych przez Pierwszego Prezesa Sądu Najwyższego;
3) 3 sędziów Naczelnego Sądu Administracyjnego wskazanych przez Prezesa Naczelnego Sądu Administracyjnego.

§ 3. Sędziów, o których mowa w § 2, powołuje w skład Państwowej Komisji Wyborczej Prezydent Rzeczypospolitej, w drodze postanowienia.
§ 4. W skład Państwowej Komisji Wyborczej może wchodzić lub zostać powołany także sędzia w stanie spoczynku.
§ 5. Państwowa Komisja Wyborcza wybiera ze swego składu przewodniczącego i dwóch zastępców przewodniczącego.
§ 6. Funkcję sekretarza Państwowej Komisji Wyborczej pełni Kierownik Krajowego Biura Wyborczego, który uczestniczy w jej posiedzeniach z głosem doradczym.
§ 7. Postanowienie, o którym mowa w § 3, podaje się do wiadomości publicznej oraz ogłasza w Dzienniku Urzędowym Rzeczypospolitej Polskiej „Monitor Polski”.
Art. 138. § 1. Wygaśnięcie członkostwa w Państwowej Komisji Wyborczej następuje wskutek:

1) zrzeczenia się członkostwa;
2) podpisania zgody na kandydowanie na Prezydenta Rzeczypospolitej, posła albo na senatora, posła do Parlamentu Europejskiego, radnego oraz na wójta, burmistrza lub prezydenta miasta;
3) śmierci członka Komisji;
4) ukończenia 70 lat przez członka Komisji będącego sędzią w stanie spoczynku;
5) odwołania przez Prezydenta Rzeczypospolitej na wniosek prezesa, który wskazał sędziego jako członka Komisji.

§ 2. Uzupełnienie składu Państwowej Komisji Wyborczej następuje w trybie i na zasadach określonych w przepisach o jej powołaniu. Przepis art. 137 § 7 stosuje się odpowiednio.

Art. 139. § 1. Członkowie Państwowej Komisji Wyborczej pełnią swoje funkcje w Komisji niezależnie od swoich obowiązków służbowych w ramach pełnionej funkcji sędziego.

§ 2. Osobom wchodzącym w skład Państwowej Komisji Wyborczej przysługuje wynagrodzenie miesięczne ustalane na podstawie kwoty bazowej przyjmowanej do ustalenia wynagrodzenia osób zajmujących kierownicze stanowiska państwowe, z zastosowaniem mnożników:
1) dla przewodniczącego - 3,5;
2) dla zastępcy przewodniczącego - 3,2;
3) dla członków Komisji - 3,0.

§ 3.Wynagrodzenie, o którym mowa w § 2, przysługuje niezależnie od uposażenia wypłacanego z tytułu pełnionej funkcji sędziego albo uposażenia przysługującego sędziemu w stanie spoczynku.

Art. 140. § 1. Do zadań Państwowej Komisji Wyborczej należy:
1) sprawowanie nadzoru nad przestrzeganiem prawa wyborczego oraz prawa o przeprowadzaniu referendum;
2) sprawowanie nadzoru nad prowadzeniem i aktualizowaniem rejestru wyborców oraz sporządzaniem spisów wyborców;
3) powoływanie okręgowych komisji wyborczych oraz rozwiązywanie okręgowych i obwodowych komisji wyborczych po wykonaniu ich ustawowych zadań;
4) powoływanie i odwoływanie komisarzy wyborczych;
5) rozpatrywanie skarg na działalność okręgowych komisji wyborczych (referendalnych) oraz komisarzy wyborczych;
6) ustalanie wzorów urzędowych formularzy oraz druków wyborczych, a także wzorów pieczęci organów wyborczych niższego stopnia;
7) ustalanie i ogłaszanie wyników głosowania i wyników wyborów w zakresie określonym przepisami szczególnymi ustawy;
8) ustalanie i ogłaszanie wyników głosowania i wyników referendum ogólnokrajowego w zakresie określonym przepisami odrębnych ustaw;
9) podawanie do publicznej wiadomości zbiorczych wyników wyborów do organów stanowiących jednostek samorządu terytorialnego
10) przedstawianie po każdych wyborach lub referendum ogólnokrajowym Prezydentowi Rzeczypospolitej, Marszałkowi Sejmu i Marszałkowi Senatu oraz Prezesowi Rady Ministrów informacji o realizacji przepisów kodeksu oraz ustaw i ewentualnych propozycji ich zmian;
11) wykonywanie innych zadań określonych w ustawach.

§ 2. Państwowa Komisja Wyborcza ustala swój regulamin oraz regulaminy okręgowych, terytorialnych i obwodowych komisji wyborczych, określając w nich w szczególności:
1) zasady i tryb pracy;
2) sposób wykonywania zadań;
3) sposób sprawowania nadzoru nad przestrzeganiem prawa wyborczego.

Art. 141. § 1. Państwowa Komisja Wyborcza wydaje wytyczne wiążące komisarzy wyborczych i komisje wyborcze niższego stopnia oraz wyjaśnienia dla organów administracji rządowej i organów jednostek samorządu terytorialnego, a także podległych im jednostek organizacyjnych wykonujących zadania związane z przeprowadzeniem wyborów, jak i dla komitetów wyborczych oraz nadawców radiowych i telewizyjnych.

§ 2. Państwowa Komisja Wyborcza uchyla uchwały okręgowych komisji wyborczych podjęte z naruszeniem prawa lub niezgodne z jej wytycznymi i przekazuje sprawę właściwej komisji do ponownego rozpoznania bądź podejmuje rozstrzygnięcie w sprawie.

§ 3. Państwowa Komisja Wyborcza może utworzyć na czas wyborów swoją inspekcję i określić jej zadania lub powierzyć wykonywanie jej zadań inspekcji okręgowej komisji wyborczej lub inspekcji powołanej przez komisarza wyborczego. Do osób powołanych w skład inspekcji stosuje się odpowiednio przepisy art. 136 § 1 i 4-6.

§ 4. Minister właściwy do spraw administracji publicznej, po zasięgnięciu opinii Państwowej Komisji Wyborczej, określi, w drodze rozporządzenia:

1) wysokość oraz szczegółowe zasady, na których przysługują diety, zryczałtowane diety oraz zwrot kosztów podróży i noclegów osobom powołanym w skład inspekcji,

2) tryb udzielania dni wolnych od pracy osobom powołanym w skład inspekcji

- biorąc pod uwagę zakres obowiązków osób powołanych w składa inspekcji.

§ 5. Państwowa Komisja Wyborcza podejmuje uchwały w zakresie swoich ustawowych uprawnień.

Art. 142. § 1. Państwowa Komisja Wyborcza określa:

1) warunki i sposób wykorzystania techniki elektronicznej przy:

a) ustalaniu wyników głosowania,

b) sporządzaniu protokołów przez komisje obwodowe, komisje terytorialne, komisje okręgowe i Państwową Komisję Wyborczą,

c) sprawdzaniu pod względem zgodności arytmetycznej poprawności ustalenia wyników głosowania w obwodzie,

d) ustalaniu wyników wyborów,

2) tryb przekazywania danych z protokołów za pośrednictwem sieci elektronicznego przekazywania danych

- uwzględniając konieczność zapewnienia warunków bezpieczeństwa wprowadzania i przetwarzania danych oraz ich przekazywania i odbioru.

§ 2. Państwowa Komisja Wyborcza zapewnia oprogramowanie dla wykonania czynności, o których mowa w § 1.

Art. 143. § 1. Państwowa Komisja Wyborcza publikuje opracowanie statystyczne zawierające szczegółowe informacje o wynikach głosowania i wyborów oraz udostępnia wyniki głosowania i wyborów w postaci elektronicznej po kosztach własnych.

§ 2. Państwowa Komisja Wyborcza podaje do publicznej wiadomości, w formie obwieszczenia, zbiorcze wyniki wyborów do rad na obszarze kraju oraz wyborów wójtów, burmistrzów i prezydentów.

§ 3. Obwieszczenia, o których mowa w § 1, publikuje się w dzienniku o zasięgu ogólnokrajowym oraz ogłasza w Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej.

Art. 144. Państwowa Komisja Wyborcza jest uprawniona do używania pieczęci urzędowej w rozumieniu przepisów o pieczęciach państwowych. Średnica pieczęci wynosi 35 mm.

Art. 145. § 1. Państwowa Komisja Wyborcza wykonuje czynności wynikające ze sprawowanego nadzoru nad prowadzeniem i aktualizowaniem rejestru wyborców oraz sporządzaniem spisów wyborców, a w szczególności:

1) kontroluje prawidłowość prowadzenia i aktualizowania rejestru wyborców oraz sporządzania spisów wyborców;

2) bada zgodność danych rejestru wyborców i spisów wyborców z danymi ewidencji ludności i aktów stanu cywilnego w gminie;

3) występuje z urzędu do właściwych organów o wykreślenie z rejestru wyborców lub spisu wyborców osób, które zostały wpisane do rejestru lub spisu z naruszeniem przepisów prawa;

4) gromadzi i podaje do publicznej wiadomości, nie rzadziej niż raz na kwartał, informację o liczbie wyborców objętych rejestrem wyborców w gminach;

5) podaje do publicznej wiadomości, według gmin, informację o liczbie wyborców wpisanych do spisów wyborców według stanu na dzień ich sporządzenia dla danych wyborów.

§ 2. Czynności, o których mowa w § 1, Państwowa Komisja Wyborcza wykonuje przy pomocy Krajowego Biura Wyborczego. Szczegółowy sposób wykonywania tych czynności, w celu zapewnienia właściwego ich wykonania, określa regulamin Państwowej Komisji Wyborczej.

§ 3. Minister właściwy do spraw administracji publicznej określi, na wniosek Państwowej Komisji Wyborczej, w drodze rozporządzenia, obowiązki organów prowadzących sprawy ewidencji ludności w zapewnieniu Państwowej Komisji Wyborczej wykonania jej zadań związanych z nadzorem nad prowadzeniem i aktualizowaniem rejestru wyborców oraz sporządzaniem spisów wyborców, w tym tryb udostępniania dokumentów oraz przekazywania informacji o liczbie mieszkańców ujętych w ewidencji ludności i liczbie wyborców wpisanych do rejestru wyborców i spisów wyborców oraz zasady i formy współdziałania organów administracji rządowej z Krajowym Biurem Wyborczym w tym zakresie.

Rozdział 15

Komisarze Wyborczy

Art. 146. § 1. Komisarz wyborczy jest pełnomocnikiem Państwowej Komisji Wyborczej wyznaczonym na obszar stanowiący województwo lub część jednego województwa.
§ 2. Państwowa Komisja Wyborcza określa właściwość terytorialną komisarzy wyborczych oraz właściwość rzeczową w zakresie wykonywania czynności o charakterze ogólnowojewódzkim, z uwzględnieniem zadań związanych z wyborami do sejmiku województwa oraz zadań, o których mowa w art. 147 § 1 pkt 8 i 9.
§ 3. Komisarzy wyborczych powołuje w każdym województwie w liczbie od 2 do 6 spośród sędziów, na okres 5 lat, Państwowa Komisja Wyborcza na wniosek ministra właściwego do spraw sprawiedliwości. Ta sama osoba może być ponownie powołana na stanowisko komisarza tylko raz.
§ 4. Komisarzem wyborczym może być także sędzia w stanie spoczynku, nie dłużej jednak niż do ukończenia 70 lat.
§ 5. Komisarz wyborczy pełni swoją funkcję niezależnie od sprawowania urzędu sędziego właściwego sądu.
§ 6. Funkcja komisarza wyborczego wygasa wskutek śmierci, ustania stosunku służbowego sędziego, ukończenia 70 lat przez komisarza będącego sędzią w stanie spoczynku lub odwołania. Państwowa Komisja Wyborcza odwołuje komisarza wyborczego przed upływem okresu, na jaki został powołany, z powodu zrzeczenia się funkcji lub na wniosek prezesa właściwego sądu albo na wniosek ministra właściwego do spraw sprawiedliwości.
§ 7. W przypadku, o którym mowa w § 4 powołanie komisarza wyborczego następuje w trybie i na zasadach przewidzianych w § 2.
§ 8. W razie czasowej niemożności pełnienia funkcji przez komisarza wyborczego Państwowa Komisja Wyborcza może powierzyć pełnienie tej funkcji na ten okres innemu komisarzowi wyborczemu lub innej osobie zapewniającej rzetelne wykonanie czynności wyborczych.
Art. 147. § 1 . Do zadań komisarza wyborczego należy:
1) sprawowanie nadzoru nad przestrzeganiem prawa wyborczego;
2) zapewnianie we współdziałaniu z organami samorządu terytorialnego organizacji wyborów do rad na obszarze województwa;
3) powoływanie terytorialnych komisji wyborczych oraz rozwiązywanie terytorialnych i obwodowych komisji wyborczych w wyborach organów samorządu terytorialnego po wykonaniu ich ustawowych zadań;
4) rozpatrywanie skarg na działalność terytorialnych komisji wyborczych;
5) kontrolowanie, w zakresie ustalonym przez Państwową Komisję Wyborczą, prawidłowości sporządzania spisów wyborców;
6) podawanie do publicznej wiadomości informacji o składach terytorialnych komisji wyborczych powołanych na obszarze województwa;
7) udzielanie, w miarę potrzeby, terytorialnym i obwodowym komisjom wyborczym wyjaśnień;
8) ustalanie zbiorczych wyników wyborów do rad przeprowadzonych na obszarze województwa i ogłaszanie ich w trybie określonym w niniejszej ustawie;
9) przedkładanie sprawozdania z przebiegu wyborów na obszarze województwa, wraz z ich wynikami, Państwowej Komisji Wyborczej;
10) wykonywanie innych czynności przewidzianych w ustawach lub zleconych przez Państwową Komisję Wyborczą.
§ 2. Komisarz wyborczy uchyla uchwały terytorialnych i obwodowych komisji wyborczych podjęte z naruszeniem prawa lub niezgodne z wytycznymi Państwowej Komisji Wyborczej i przekazuje sprawę właściwej komisji do ponownego rozpatrzenia.
§ 3. Komisarz wyborczy może na czas przeprowadzenia wyborów utworzyć swoją inspekcję i określić jej zadania. Do osób powołanych w skład inspekcji stosuje się odpowiednio przepisy art. 136 § 1 i 4-6.
§ 4. Minister właściwy do spraw administracji publicznej, po zasięgnięciu opinii Państwowej Komisji Wyborczej, określi, w drodze rozporządzenia:
1) wysokość oraz szczegółowe zasady, na których przysługują diety, zryczałtowane diety oraz zwrot kosztów podróży i noclegów osobom powołanym w skład inspekcji,
2) tryb udzielania dni wolnych od pracy osobom powołanym w skład inspekcji
- biorąc pod uwagę zakres obowiązków osób powołanych w składa inspekcji
§ 5. Komisarz wyborczy wydaje postanowienia w zakresie swoich ustawowych uprawnień.
Art. 148. § 1. Komisarz wyborczy, na podstawie protokołów z wyborów sporządzonych przez właściwe organy wyborcze, podaje do publicznej wiadomości, w formie obwieszczenia, wyniki wyborów do rad na obszarze województwa.
§ 2. W obwieszczeniu, o którym mowa w § 1, zamieszcza się zbiorczą informację o wynikach głosowania i wynikach wyborów do rad, do których wybory zostały przeprowadzone, oraz - odrębnie dla każdej rady - w szczególności dane o liczbie mandatów uzyskanych przez listy kandydatów

poszczególnych komitetów wyborczych oraz nazwiska i imiona wybranych radnych z podaniem oznaczenia listy, z której zostali wybrani. Państwowa Komisja Wyborcza może określić wzór obwieszczenia.

Art. 149. Obwieszczenie komisarza wyborczego podaje się do publicznej wiadomości, przez rozplakatowanie odpowiedniego wyciągu z obwieszczenia, na obszarze każdej gminy oraz ogłasza w wojewódzkim dzienniku urzędowym. Jeden egzemplarz obwieszczenia przesyła się niezwłocznie do Państwowej Komisji Wyborczej.

Rozdział 16

Okręgowe Komisje Wyborcze

Art. 150. § 1. W skład okręgowej komisji wyborczej wchodzi od 5 do 13 sędziów, w tym z urzędu, jako jej przewodniczący, komisarz wyborczy powołany na podstawie odrębnych przepisów. W skład komisji może także być powołany sędzia w stanie spoczynku, który nie ukończył 70 lat.

§ 2. Sędziów do składu komisji zgłasza Minister Sprawiedliwości, w liczbie uzgodnionej z Państwową Komisją Wyborczą, najpóźniej w 52 dniu przed dniem wyborów.

§ 3. Państwowa Komisja Wyborcza powołuje okręgowe komisje wyborcze najpóźniej w 48 dniu przed dniem wyborów.

§ 4. W razie braku możliwości pełnienia funkcji przewodniczącego komisji przez komisarza wyborczego komisja wybiera przewodniczącego ze swojego grona. W takim wypadku Minister Sprawiedliwości zgłasza do składu komisji jednego sędziego więcej, aniżeli wynikałoby to z uzgodnień, o których mowa w § 2.

§ 5. Pierwsze posiedzenie komisji organizuje, z upoważnienia Państwowej Komisji Wyborczej, dyrektor właściwej miejscowo delegatury Krajowego Biura Wyborczego.

§ 6. Komisja na pierwszym posiedzeniu wybiera spośród siebie dwóch zastępców przewodniczącego komisji. Funkcję sekretarza okręgowej komisji wyborczej pełni dyrektor właściwej miejscowo delegatury Krajowego Biura Wyborczego albo osoba przez niego wskazana. Sekretarz uczestniczy w pracach komisji z głosem doradczym.

§ 7. Skład komisji podaje się niezwłocznie do wiadomości publicznej w sposób zwyczajowo przyjęty.

§ 8. Obsługę i warunki techniczno-administracyjne pracy okręgowej komisji wyborczej zapewnia Krajowe Biuro Wyborcze.

Art. 151. § 1. Wygaśnięcie członkostwa w okręgowej komisji wyborczej następuje wskutek:

1) zrzeczenia się członkostwa;
2) wystąpienia przyczyn, o których mowa w art. 135 § 2;
3) śmierci członka komisji;
4) odwołania członka komisji przez Państwową Komisję Wyborczą na wniosek Ministra Sprawiedliwości, który zgłosił sędziego.

§ 2. Uzupełnienie składu komisji następuje w trybie i na zasadach określonych w przepisach o jej powołaniu. Przepis art. 150 § 7 stosuje się odpowiednio.

Art. 152. § 1. Do zadań okręgowej komisji wyborczej należy:

1) sprawowanie nadzoru nad przestrzeganiem prawa wyborczego przez obwodowe komisje wyborcze;
2) rejestrowanie okręgowych list kandydatów na posłów oraz kandydatów na senatorów;
3) ustalanie i ogłaszanie wyników głosowania i wyników wyborów w okręgu wyborczym w zakresie określonym przepisami szczególnymi ustawy;
4) rozpatrywanie skarg na działalność obwodowych komisji wyborczych;
5) zapewnienie wykonania zadań wyborczych we współdziałaniu z wojewodą i organami jednostek samorządu terytorialnego;
6) wykonywanie innych zadań przewidzianych ustawą lub zleconych przez Państwową Komisję Wyborczą.

§ 2. Okręgowa komisja wyborcza podejmuje uchwały w zakresie swoich ustawowych uprawnień.

Art. 153. § 1. Okręgowa komisja wyborcza powołuje, w trybie i na zasadach określonych przez Państwową Komisję Wyborczą, pełnomocników do wypełniania zadań, przewidzianych ustawą.

§ 2. Okręgowa komisja wyborcza może utworzyć na czas wyborów swoją inspekcję i określić jej zadania. Do osób powołanych w skład inspekcji stosuje się odpowiednio przepisy art. 136 § 1 i 4-6.

§ 3. Minister właściwy do spraw administracji publicznej, po zasięgnięciu opinii Państwowej Komisji Wyborczej, określi, w drodze rozporządzenia:

1) wysokość oraz szczegółowe zasady, na których przysługują diety, zryczałtowane diety oraz zwrot kosztów podróży i noclegów osobom powołanym w skład inspekcji,
2) tryb udzielania dni wolnych od pracy osobom powołanym w skład inspekcji

- biorąc pod uwagę zakres obowiązków osób powołanych w składa inspekcji.

Rozdział 17

Terytorialna Komisja Wyborcza

Art. 154. § 1. Do zadań terytorialnej komisji wyborczej należy:

1) rejestrowanie kandydatów na radnych;
2) zarządzanie druku obwieszczeń wyborczych i podanie ich do publicznej wiadomości w trybie określonym w ustawie;
3) zarządzanie druku kart do głosowania i ich dostarczania obwodowym komisjom wyborczym;
4) rozpatrywanie skarg na działalność obwodowych komisji wyborczych;
5) ustalenie wyników głosowania i wyników wyborów do rady i ogłoszenie ich w trybie określonym niniejszą ustawą;
6) przesłanie wyników głosowania i wyników wyborów komisarzowi wyborczemu;
7) wykonywanie innych czynności określonych w ustawie lub zleconych przez komisarza wyborczego.

§ 2. Do zadań gminnej komisji wyborczej należy także podanie wyników wyborów wójta, burmistrza lub prezydenta miasta.

Art. 155. § 1. Terytorialne komisje wyborcze powołuje, najpóźniej w 45 dniu przed dniem wyborów, komisarz wyborczy spośród wyborców zgłoszonych przez pełnomocników wyborczych, z zastrzeżeniem § 3.

§ 2. W skład komisji wchodzi od 7 do 9 osób.

§ 3. W skład terytorialnej komisji wyborczej (wojewódzkiej, powiatowej oraz komisji wyborczej w mieście na prawach powiatu) wchodzi z urzędu, jako przewodniczący, sędzia wskazany przez prezesa sądu okręgowego.

§ 4. Pierwsze posiedzenie wojewódzkiej komisji wyborczej organizuje komisarz wyborczy.

§ 5. Pierwsze posiedzenia powiatowych i gminnych komisji wyborczych organizuje, z upoważnienia komisarza wyborczego, odpowiednio starosta i wójt (burmistrz, prezydent miasta).

§ 6. Komisja na pierwszym posiedzeniu wybiera, z zastrzeżeniem § 3, ze swojego składu przewodniczącego i jego zastępcę.

§ 7. Skład komisji podaje się niezwłocznie do publicznej wiadomości w sposób zwyczajowo przyjęty.

§ 8. Zmiany i uzupełnienia w składzie komisji następują w trybie przepisów o jej powołaniu.

§ 9. Do obsługi i zapewnienia techniczno-materialnych warunków pracy terytorialnych komisji wyborczych stosuje się odpowiednio przepisy art. 161.

Art. 156. Obsługę administracyjną właściwej terytorialnej komisji wyborczej oraz wykonanie zadań wyborczych odpowiednio na obszarze województwa, powiatu i gminy zapewnia marszałek województwa, starosta i wójt (burmistrz, prezydent miasta), jako zadanie zlecone. W tym celu marszałek województwa, starosta i wójt (burmistrz, prezydent miasta) może ustanowić pełnomocnika do spraw wyborów - urzędnika wyborczego. Zasady współdziałania urzędnika wyborczego z Krajowym Biurem Wyborczym określa porozumienie zawarte odpowiednio pomiędzy marszałkiem, starostą i wójtem (burmistrzem, prezydentem miasta) a Kierownikiem Krajowego Biura Wyborczego lub upoważnioną przez niego osobą.

Rozdział 18

Obwodowe komisje wyborcze

Art. 157. Do zadań obwodowej komisji wyborczej należy:

1) przeprowadzenie głosowania w obwodzie;
2) czuwanie w dniu wyborów nad przestrzeganiem prawa wyborczego w miejscu i czasie głosowania;
3) ustalenie wyników głosowania w obwodzie i podanie ich do publicznej wiadomości;
4) przesłanie wyników głosowania do właściwej okręgowej lub terytorialnej komisji wyborczej.

Art. 158. § 1. Obwodową komisję wyborczą powołuje spośród wyborców, z zastrzeżeniem przepisów art. 159, najpóźniej w 21 dniu przed dniem wyborów wójt lub burmistrz (prezydent miasta).

§ 2. W skład komisji powołuje się:

1) od 6 do 10 osób spośród kandydatów zgłoszonych przez pełnomocników wyborczych komitetów wyborczych lub upoważnione przez nich osoby;

2) jedną osobę wskazaną przez wójta lub burmistrza (prezydenta miasta):

a) dla stałych obwodów głosowania spośród pracowników samorządowych gminy lub gminnych jednostek organizacyjnych,

b) dla obwodów w szpitalach i zakładach pomocy społecznej spośród pracowników tych szpitali lub zakładów,

c) dla obwodów w zakładach karnych lub aresztach śledczych spośród pracowników tych zakładów lub aresztów.

§ 3. Kandydatami, o których mowa w § 2 pkt 1, mogą być tylko osoby ujęte w stałym rejestrze wyborców danej gminy.

§ 4. Pełnomocnik wyborczy lub upoważniona przez niego osoba może zgłosić tylko po jednym kandydacie, o którym mowa w § 2 pkt 1, do każdej komisji na obszarze okręgu wyborczego, w którym została zarejestrowana zgłoszona przez niego okręgowa lista kandydatów na posłów, posłów do Parlamentu Europejskiego, radnych lub zarejestrowany został kandydat na prezydenta RP, kandydat na senatora, wójta, burmistrza lub prezydenta miasta. Zgłoszenia dokonuje się najpóźniej w 30 dniu przed dniem wyborów.

§ 5. Wskazanie do składu komisji obwodowej, o którym mowa w § 2 pkt 2 i w § 7 następuje po uzyskaniu zgody osoby, której ma dotyczyć.

§ 6. W wypadku zgłoszenia więcej niż 10 kandydatów skład osobowy komisji ustala się w drodze publicznego losowania przeprowadzonego przez wójta lub burmistrza (prezydenta miasta).

§ 7. Jeżeli liczba kandydatów zgłoszonych w trybie, o którym mowa w § 4, jest mniejsza niż 6, uzupełnienia składu komisji do jej minimalnego składu, o którym mowa w § 2 pkt 1, dokonuje wójt lub burmistrz (prezydent miasta) spośród osób ujętych w stałym rejestrze wyborców tej gminy.

§ 8. Pierwsze posiedzenie komisji organizuje wójt lub burmistrz (prezydent miasta).

§ 9. Obwodowa komisja wyborcza na pierwszym posiedzeniu wybiera spośród siebie przewodniczącego i jego zastępcę. Skład komisji podaje się do wiadomości publicznej w sposób zwyczajowo przyjęty.

§ 10. Minister właściwy do spraw administracji publicznej, na wniosek Państwowej Komisji Wyborczej, określi, w drodze rozporządzenia, sposób zgłaszania kandydatów do obwodowych komisji wyborczych, wzór zgłoszenia oraz szczegółowe zasady powoływania obwodowych komisji wyborczych, w tym tryb przeprowadzania losowania.

Art. 159. § 1. Obwodowe komisje wyborcze w obwodach głosowania utworzonych na polskich statkach morskich i za granicą powołują spośród wyborców odpowiednio kapitanowie tych statków oraz konsulowie. Przepis art. 157 § 2 pkt 1 i pkt 2 lit. a oraz § 3-8 stosuje się odpowiednio.

§ 2. Minister właściwy do spraw gospodarki morskiej oraz minister właściwy do spraw zagranicznych, każdy w zakresie swojego działania, na wniosek Państwowej Komisji Wyborczej, określi, w drodze rozporządzenia, tryb i termin powoływania komisji, o których mowa w § 1.

Art. 160. § 1. Wygaśnięcie członkostwa w obwodowej komisji wyborczej następuje wskutek:

1) zrzeczenia się członkostwa;
2) odwołania z przyczyn, o których mowa w § 2;
3) wystąpienia przyczyn, o których mowa w art. 9 § 2;
4) śmierci członka komisji;
5) utraty prawa wybierania lub niespełniania warunku, o którym mowa w art. 157 § 3.

§ 2. Członek obwodowej komisji wyborczej może być odwołany ze składu komisji przez okręgową komisję wyborczą na wniosek wójta lub burmistrza (prezydenta miasta) w razie nieobecności na pierwszym posiedzeniu i niewyjaśnienia w terminie 2 dni przyczyny nieobecności.

§ 3. Członek obwodowej komisji wyborczej może być odwołany ze składu komisji przez okręgową komisję wyborczą w razie stwierdzenia niewykonywania przez niego obowiązków lub naruszenia przepisów ustawy.

§ 4. Uzupełnienie składu komisji następuje w trybie i na zasadach określonych w przepisach o jej powołaniu.

Art. 161. § 1. Obsługę i techniczno-materialne warunki pracy obwodowych komisji wyborczych, w tym możliwość wykorzystania techniki elektronicznej oraz wykonanie zadań związanych z organizacją i przeprowadzeniem wyborów na obszarze gminy zapewnia wójt lub burmistrz (prezydent miasta), jako zadanie zlecone gminy.

§ 2. Jednostki organizacyjne sprawujące trwały zarząd nieruchomości państwowych i komunalnych są obowiązane udostępnić bezpłatnie pomieszczenia wskazane przez:

1) dyrektora właściwej miejscowo delegatury Krajowego Biura Wyborczego - z przeznaczeniem na siedziby okręgowych i terytorialnych komisji wyborczych;

2) wójta lub burmistrza (prezydenta miasta) - z przeznaczeniem na siedziby obwodowych komisji wyborczych.

§ 3. Siedziby komisji wyborczych można również umieszczać w pomieszczeniach innych podmiotów niż wymienione w § 2, po uprzednim porozumieniu z zarządzającymi tymi pomieszczeniami.

§ 4. Pomieszczenia przeznaczone na siedziby okręgowych i obwodowych komisji wyborczych powinny być łatwo dostępne dla osób niepełnosprawnych.

§ 5. Na siedziby komisji wyborczych można również wyznaczyć pomieszczenia innych podmiotów niż wymienione w § 2, po uprzednim porozumieniu z zarządzającymi tymi pomieszczeniami.

§ 6. Przepisy § 1-4 stosuje się odpowiednio do kapitanów polskich statków morskich oraz konsulów.

Art. 162. § 1. Lokale obwodowych komisji wyborczych dostosowane do potrzeb wyborców niepełnosprawnych zapewnia wójt lub burmistrz (prezydent miasta).

§ 2. Minister właściwy do spraw administracji publicznej, po porozumieniu z ministrem właściwym do spraw polityki społecznej oraz z Państwową Komisją Wyborczą, określi, w drodze rozporządzenia:

1) warunki techniczne, jakim powinien odpowiadać lokal obwodowej komisji wyborczej, tak aby został dostosowany do potrzeb wyborców niepełnosprawnych;

2) liczbę lokali obwodowych komisji wyborczych dostosowanych do potrzeb wyborców niepełnosprawnych, uwzględniając proporcje między ogólną liczbą mieszkańców danej gminy a liczbą osób niepełnosprawnych zamieszkujących tę gminę, z tym że w każdej gminie powinien być co najmniej jeden lokal obwodowej komisji wyborczej dostosowany do potrzeb osób niepełnosprawnych.

Rozdział 19

Krajowe Biuro Wyborcze

Art. 163. § 1. Krajowe Biuro Wyborcze jest organem wykonawczym Państwowej Komisji Wyborczej.

§ 2. Krajowe Biuro Wyborcze realizuje zadania wynikające z niniejszej ustawy oraz innych ustaw.

§ 3. Do zadań Krajowego Biura Wyborczego należy zapewnienie warunków organizacyjno-administracyjnych, finansowych i technicznych, związanych z organizacją i przeprowadzaniem wyborów i referendów w zakresie określonym niniejszą ustawą oraz innymi ustawami.

§ 4. Krajowe Biuro Wyborcze zapewnia obsługę Państwowej Komisji Wyborczej, komisarzy wyborczych oraz innych organów wyborczych w zakresie określonym niniejszą ustawą oraz innymi ustawami.

Art. 164. § 1. Pracą Krajowego Biura Wyborczego kieruje Kierownik Krajowego Biura Wyborczego.

§ 2. Jednostkami organizacyjnymi Krajowego Biura Wyborczego są:

1) zespoły;

2) delegatury.

§ 2. Organizację Krajowego Biura Wyborczego oraz zakres działania i właściwość terytorialną jednostek organizacyjnych Krajowego Biura Wyborczego określi statut nadany przez Państwową Komisję Wyborczą na wniosek Kierownika Krajowego Biura Wyborczego. Statut Krajowego Biura Wyborczego ogłasza się w Dzienniku Urzędowym Rzeczypospolitej Polskiej "Monitor Polski".

§ 3. Kierownik Krajowego Biura Wyborczego na podstawie statutu określi, w drodze zarządzenia, szczegółową organizację wewnętrzną jednostek organizacyjnych Krajowego Biura Wyborczego oraz ich właściwość rzeczową.

Art. 165. § 1. Krajowe Biuro Wyborcze współdziała z właściwymi ministrami, kierownikami urzędów centralnych, wojewodami oraz jednostkami samorządu terytorialnego w celu realizacji zadań związanych z organizacją i przeprowadzaniem wyborów oraz referendów.

§ 2. Minister właściwy do spraw administracji publicznej, po porozumieniu z Kierownikiem Krajowego Biura Wyborczego, określi, w drodze rozporządzenia, zasady współdziałania terenowych organów administracji rządowej oraz organów jednostek samorządu terytorialnego z Krajowym Biurem Wyborczym w zakresie, o którym mowa w § 1, biorąc pod uwagę potrzeby zapewnienia sprawnej organizacji wyborów i referendów .

Art. 166. § 1. Kierownik Krajowego Biura Wyborczego jest powoływany i odwoływany przez Marszałka Sejmu na wniosek Państwowej Komisji Wyborczej.
§ 2. Do Kierownika Krajowego Biura Wyborczego stosuje się przepisy dotyczące osób powoływanych na kierownicze stanowiska państwowe.
§ 3. Kierownik Krajowego Biura Wyborczego dysponuje wyodrębnionymi w budżecie państwa w części dotyczącej Krajowego Biura Wyborczego środkami finansowymi.
§ 4. Ze środków finansowych, o których mowa w § 3, są pokrywane wydatki związane z bieżącą działalnością Państwowej Komisji Wyborczej i innych stałych organów wyborczych oraz Krajowego Biura Wyborczego, a także dotacje na stałe zadania związane z organizacją i przeprowadzaniem wyborów oraz referendów, zlecone jednostkom samorządu terytorialnego.
§ 5. Kierownik Krajowego Biura Wyborczego dysponuje, w zakresie określonym ustawami, środkami finansowymi rezerwy celowej budżetu państwa przeznaczonej na wydatki związane z organizacją i przeprowadzaniem wyborów oraz referendów.
§ 6. Dotacje dla jednostek samorządu terytorialnego na wykonywanie zadań związanych z organizacją i przeprowadzaniem wyborów oraz referendów przekazywane są tym jednostkom przez Kierownika Krajowego Biura Wyborczego lub działających z jego upoważnienia dyrektorów jednostek organizacyjnych Biura.
Art. 167. § 1. Do pracowników Krajowego Biura Wyborczego stosuje się przepisy ustawy z dnia 16 września 1982 r. o pracownikach urzędów państwowych (Dz. U. z 2001 r. Nr 86, poz. 953, z późn. zm.).
§ 2. Kierownik Krajowego Biura Wyborczego jest kierownikiem urzędu w rozumieniu przepisów ustawy, o której mowa w § 1, i wykonuje zadania w nich określone, a w szczególności ustala, w drodze zarządzenia, rodzaje stanowisk oraz zasady wynagradzania pracowników i rozkład czasu pracy.
§ 3. Kierownik i pracownicy Krajowego Biura Wyborczego nie mogą należeć do partii politycznych ani prowadzić działalności politycznej.

DZIAŁ III

Przepisy szczególne dla wyborów do Sejmu RP

Rozdział 20

Zasady ogólne

Art. 168. Wybory do Sejmu są powszechne, równe, bezpośrednie i proporcjonalne oraz odbywają się w głosowaniu tajnym.
Art. 169. Wybranym do Sejmu może być obywatel polski mający prawo wybierania, który najpóźniej w dniu wyborów kończy 21 lat.
Art. 170. § 1. Do Sejmu wybiera się 460 posłów z okręgowych list kandydatów na posłów w wielomandatowych okręgach wyborczych.
§ 2. Nie można kandydować równocześnie do Sejmu i do Senatu.
Art. 171. § 1. Wybory do Sejmu zarządza Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej, w drodze postanowienia, nie później niż na 90 dni przed upływem 4 lat od rozpoczęcia kadencji Sejmu, wyznaczając wybory na dzień wolny od pracy, przypadający w ciągu 30 dni przed upływem 4 lat od rozpoczęcia kadencji Sejmu. Postanowienie Prezydenta Rzeczypospolitej podaje się do wiadomości publicznej i ogłasza w Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej najpóźniej w 5 dniu od dnia zarządzenia wyborów.
§ 2. W postanowieniu, o którym mowa w § 1, Prezydent Rzeczypospolitej, po zasięgnięciu opinii Państwowej Komisji Wyborczej, określa dni, w których upływają terminy wykonania czynności wyborczych przewidzianych w ustawie (kalendarz wyborczy).
Art. 172. § 1. W razie skrócenia kadencji Sejmu na mocy jego uchwały lub na mocy postanowienia Prezydenta Rzeczypospolitej Prezydent zarządza wybory, wyznaczając ich datę na dzień przypadający nie później niż w ciągu 45 dni od dnia wejścia w życie uchwały Sejmu o skróceniu swojej kadencji lub od dnia ogłoszenia postanowienia Prezydenta Rzeczypospolitej o skróceniu kadencji Sejmu. Postanowienie Prezydenta Rzeczypospolitej o zarządzeniu wyborów podaje się do wiadomości publicznej i ogłasza w Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej najpóźniej w 5 dniu od dnia jego podpisania. Przepis art. 171 § 2 stosuje się odpowiednio.

§ 2. Wybory, o których mowa w § 1, przeprowadza się w trybie i na zasadach określonych w ustawie, z tym że:

1) ustalone ustawą następujące terminy wykonania czynności wyborczych ulegają skróceniu:
   a) w 150 § 2, art. 8 § 9 oraz art. 9 § 2 - do 38 dnia przed dniem wyborów,
   b) w art. 150 § 3, art. 69 § 3, art. 70 § 4 i 7 oraz art. 72 § 4 - do 35 dnia przed dniem wyborów,
   c) w art. 178 § 3 - do 40 dnia przed dniem wyborów,
   d) w art. 183 §.1 i 3 - do 25 dnia przed dniem wyborów;
2) terminy przewidziane w art. 70 § 7, art. 187 § 4 i art. 189 § 3 na wnoszenie i rozpatrywanie skarg lub odwołań skraca się do 2 dni;
3) losowania jednolitych numerów dla list komitetów wyborczych, o których mowa w art. 190 § 1 i art. 191 § 1, przeprowadza się jedynie dla list komitetów wyborczych, które w poprzednich wyborach nie zarejestrowały list kandydatów. Komitety, które uczestniczyły w poprzednich wyborach i w obecnych zarejestrowały swoje listy, zachowują numery wówczas im przyznane.

Art. 173. § 1. W podziale mandatów w okręgach wyborczych uwzględnia się wyłącznie okręgowe listy kandydatów na posłów tych komitetów wyborczych, których listy otrzymały co najmniej 5 % ważnie oddanych głosów w skali kraju.

§ 2. Okręgowe listy kandydatów na posłów koalicyjnych komitetów wyborczych uwzględnia się w podziale mandatów w okręgach wyborczych, jeżeli ich listy otrzymały co najmniej 8 % ważnie oddanych głosów w skali kraju.

Art. 174. § 1. Komitety wyborcze utworzone przez wyborców zrzeszonych w zarejestrowanych organizacjach mniejszości narodowych mogą korzystać ze zwolnienia list tych komitetów z warunku, o którym mowa w art. 173 § 1, jeżeli złożą Państwowej Komisji Wyborczej oświadczenie w tej sprawie najpóźniej w 5 dniu przed dniem wyborów. Wraz z oświadczeniem, o którym mowa w zdaniu pierwszym, komitet jest obowiązany przedłożyć dokument właściwego organu statutowego organizacji mniejszości narodowej potwierdzający utworzenie komitetu przez wyborców będących członkami tej organizacji.

§ 2. Państwowa Komisja Wyborcza potwierdza niezwłocznie otrzymanie oświadczenia, o którym mowa w § 1. Potwierdzenie oświadczenia jest wiążące.

Art. 175. Jeżeli warunku określonego w art. 173 § 1 lub 2 nie spełnią okręgowe listy kandydatów na posłów żadnego komitetu wyborczego bądź któryś z wymienionych warunków spełniony zostanie przez listy kandydatów tylko jednego komitetu wyborczego, w podziale mandatów w okręgach wyborczych uwzględnia się listy kandydatów komitetów wyborczych, które otrzymały co najmniej 3 % ważnie oddanych głosów w skali kraju. Listy koalicyjnych komitetów wyborczych uwzględnia się, jeżeli otrzymały co najmniej 5 % ważnie oddanych głosów w skali kraju.

Art. 176. § 1. W wyborach do Sejmu komitety wyborcze mogą wydatkować na kampanię wyborczą wyłącznie kwoty ograniczone limitami:

1) okręgowym - ustalanym dla komitetu wyborczego, który zarejestrował kandydata lub kandydatów tylko w jednym okręgu wyborczym w wyborach do Sejmu lub do Senatu, albo
2) ponadokręgowym - ustalanym dla komitetu wyborczego, który zarejestrował kandydatów w więcej niż jednym okręgu wyborczym w wyborach do Sejmu lub do Senatu.

§ 2. Wysokość limitu wyznaczona jest kwotą 1 złotego przypadającą na każdego wyborcę w kraju ujętego w rejestrze wyborców, z tym że:

1) limit okręgowy oblicza się poprzez podzielenie liczby wszystkich zarejestrowanych wyborców w kraju przez liczbę 560 i pomnożenie uzyskanego wyniku przez liczbę mandatów posłów lub senatorów wybieranych w danym okręgu wyborczym, w którym komitet zarejestrował swojego kandydata lub kandydatów;
2) limit ponadokręgowy dla danego komitetu stanowi sumę kwoty limitów okręgowych, o których mowa w pkt 1.

§ 3. Państwowa Komisja Wyborcza, w terminie 14 dni od dnia zarządzenia wyborów do Sejmu, ogłasza w formie komunikatu w Dzienniku Urzędowym Rzeczypospolitej Polskiej "Monitor Polski" i podaje do wiadomości publicznej w dzienniku o zasięgu ogólnokrajowym liczbę wyborców ujętych w rejestrach wyborców na terenie całego kraju według stanu na koniec kwartału poprzedzającego dzień ogłoszenia postanowienia o zarządzeniu wyborów do Sejmu.

Rozdział 21

Okręgi wyborcze

Art. 177. § 1. W celu przeprowadzenia wyborów do Sejmu tworzy się wielomandatowe okręgi wyborcze, zwane dalej "okręgami wyborczymi".
§ 2. W okręgu wyborczym wybiera się co najmniej 7 posłów.
§ 3. Okręg wyborczy obejmuje obszar województwa lub jego część. Granice okręgu wyborczego nie mogą naruszać granic wchodzących w jego skład powiatów i miast na prawach powiatu.

Art. 178. § 1. Ustalenia liczby posłów wybieranych w poszczególnych okręgach wyborczych oraz podziału województw na okręgi wyborcze dokonuje się według jednolitej normy przedstawicielstwa, obliczonej przez podzielenie liczby mieszkańców kraju przez ogólną liczbę posłów wybieranych w okręgach wyborczych, z uwzględnieniem przepisów art. 177 i następujących zasad:

1) ułamki liczby mandatów posłów wybieranych w okręgach wyborczych równe lub większe od 1/2, jakie wynikną z zastosowania jednolitej normy przedstawicielstwa, zaokrągla się w górę do liczby całkowitej;
2) jeżeli w wyniku postępowania, o którym mowa w pkt 1, liczba posłów wybieranych w okręgach wyborczych przewyższa liczbę wynikającą z przepisu art. 170, mandaty nadwyżkowe odejmuje się w tych okręgach wyborczych, w których norma przedstawicielstwa obliczona dla okręgu wyborczego jest najmniejsza. W wypadku gdy liczba posłów jest mniejsza od wynikającej z przepisu art. 170, dodatkowe mandaty przydziela się tym okręgom wyborczym, w których norma przedstawicielstwa obliczona dla okręgu wyborczego jest największa.

§ 2. Podział na okręgi wyborcze, ich numery i granice oraz liczbę posłów wybieranych w każdym okręgu, a także siedziby okręgowych komisji wyborczych określa załącznik nr 1 do ustawy.
§ 3. Informację o okręgu wyborczym podaje się do wiadomości wyborcom danego okręgu wyborczego w formie obwieszczenia Państwowej Komisji Wyborczej najpóźniej w 52 dniu przed dniem wyborów. Druk i rozplakatowanie obwieszczeń zapewnia Krajowe Biuro Wyborcze.
Art. 179. § 1. Państwowa Komisja Wyborcza przedkłada Sejmowi wnioski w sprawie zmiany granic okręgów wyborczych i liczby posłów w nich wybieranych, jeżeli konieczność taka wynika ze zmian w zasadniczym podziale terytorialnym państwa lub ze zmiany liczby mieszkańców w okręgu wyborczym lub w kraju.
§ 2. Dokonywanie zmian granic powiatów pociągających za sobą zmiany granic okręgów wyborczych jest niedopuszczalne w okresie 12 miesięcy poprzedzających upływ kadencji Sejmu, jak i w okresie od zarządzenia wyborów w razie skrócenia kadencji Sejmu aż do dnia stwierdzenia ważności wyborów.
§ 3. Sejm dokonuje, z zastrzeżeniem § 4, zmian w podziale na okręgi wyborcze z przyczyn, o których mowa w § 1, nie później niż na 3 miesiące przed dniem, w którym upływa termin zarządzenia wyborów do Sejmu.
§ 4. Ustalenie liczby mieszkańców, o której mowa w § 1, następuje na podstawie danych według stanu na koniec trzeciego kwartału roku poprzedzającego rok w którym upływa kadencja Sejmu, przekazanych przez wójtów, burmistrzów (prezydentów miast) w trybie określonym w przepisach wydanych na podstawie art. 145 § 3.
§ 5. W razie skrócenia kadencji Sejmu zmian w podziale na okręgi wyborcze nie dokonuje się.

Rozdział 22

Zgłaszanie kandydatów na posłów

Art. 180. § 1. Komitet wyborczy może zgłosić w każdym okręgu wyborczym jedną okręgową listę kandydatów na posłów, zwaną dalej "listą okręgową".
§ 2. Kandydować można tylko w jednym okręgu wyborczym i tylko z jednej listy okręgowej.
§ 3. Partie polityczne, które wchodzą w skład koalicji wyborczej, nie mogą zgłaszać list kandydatów samodzielnie.
Art. 181. § 1. Wyborca może udzielić pisemnego poparcia więcej niż jednej liście okręgowej. Wycofanie udzielonego poparcia nie rodzi skutków prawnych.
§ 2. Wyborca udzielający poparcia liście okręgowej składa podpis obok czytelnie wpisanego swojego nazwiska i imienia, adresu zamieszkania i numeru ewidencyjnego PESEL.
§ 3. Wykaz podpisów musi zawierać na każdej stronie nazwę komitetu wyborczego zgłaszającego listę, numer okręgu wyborczego, w którym lista jest zgłaszana, oraz adnotację:

"Udzielam poparcia liście kandydatów na posłów zgłaszanej przez ..... (nazwa komitetu wyborczego) w okręgu wyborczym ..... (numer okręgu) w wyborach do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej zarządzonych na ..... (dzień, miesiąc, rok).".

Art. 182. § 1. Zbieranie podpisów osób popierających listę okręgową może być dokonywane tylko w miejscu, czasie i w sposób, które wykluczają groźbę, podstęp lub stosowanie jakichkolwiek nacisków zmierzających do uzyskania podpisów.
§ 2. Zabrania się zbierania podpisów osób popierających listę okręgową na terenie jednostek wojskowych i innych jednostek organizacyjnych podległych Ministrowi Obrony Narodowej oraz oddziałów obrony cywilnej, a także skoszarowanych jednostek podległych ministrowi właściwemu do spraw wewnętrznych.
§ 3. Zabrania się udzielania wynagrodzenia pieniężnego w zamian za zbieranie lub złożenie podpisu pod zgłoszeniem listy okręgowej.
Art. 183. § 1. Lista okręgowa powinna być poparta, w sposób, o którym mowa w art. 181 § 2 i 3, podpisami co najmniej 5.000 wyborców stale zamieszkałych w danym okręgu wyborczym.
§ 2. Komitet wyborczy, który z zachowaniem wymogów określonych w § 1 zarejestrował listy okręgowe co najmniej w połowie okręgów wyborczych, uprawniony jest do zgłoszenia dalszych list bez poparcia zgłoszenia podpisami wyborców.
§ 3. Zgłoszenie list okręgowych przez komitety wyborcze spełniające warunek, o którym mowa w § 2, następuje na podstawie zaświadczenia Państwowej Komisji Wyborczej wydanego na wniosek zainteresowanego komitetu wyborczego, złożony do 40 dnia przed dniem wyborów.
Art. 184. § 1. Listę okręgową zgłasza się do okręgowej komisji wyborczej najpóźniej do godziny 24^{00} w 40 dniu przed dniem wyborów.
§ 2. Liczba kandydatów na liście nie może być mniejsza niż liczba posłów wybieranych w danym okręgu wyborczym i większa niż półtorakrotność liczby posłów wybieranych w danym okręgu wyborczym.
§ 3. Zgłoszenia listy okręgowej dokonuje osobiście, na piśmie, pełnomocnik wyborczy lub upoważniona przez niego osoba, zwani dalej "osobą zgłaszającą listę". W razie zgłoszenia listy przez upoważnioną przez pełnomocnika osobę do zgłoszenia dołącza się dokument stwierdzający udzielenie upoważnienia, ze wskazaniem zakresu udzielonego upoważnienia, oraz dane upoważnionej przez pełnomocnika osoby: imię (imiona), nazwisko, adres zamieszkania i numer ewidencyjny PESEL.
Art. 185. § 1. Zgłoszenie listy okręgowej powinno zawierać nazwisko, imię (imiona), zawód i miejsce zamieszkania każdego z kandydatów. Nazwiska kandydatów umieszcza się na liście w kolejności ustalonej przez komitet wyborczy.
§ 2. Kandydata oznacza się nazwą lub skrótem nazwy tej partii politycznej, której jest członkiem (nie więcej niż 45 znaków drukarskich, wliczając spacje).
§ 3. Osoba zgłaszająca listę może wnosić o oznaczenie kandydata, który nie należy do żadnej partii politycznej, tylko jedną nazwą lub skrótem nazwy partii popierającej danego kandydata; przepis § 2 stosuje się odpowiednio. Fakt poparcia kandydata powinien być potwierdzony pisemnie przez właściwy statutowy organ partii. Wniosek wraz z potwierdzeniem składa się ze zgłoszeniem listy.
§ 4. W zgłoszeniu osoba zgłaszająca listę wskazuje sposób oznaczenia listy na urzędowych obwieszczeniach oraz na karcie do głosowania. Oznaczeniem może być nazwa lub skrót nazwy komitetu wyborczego, o którym mowa w art. 64 ust. 4 pkt 1, art. 65 ust. 8 pkt 1 i art. 66 ust. 5 pkt 1. Oznaczenie może składać się z nie więcej niż 45 znaków drukarskich, wliczając spacje.
§ 5. Do zgłoszenia każdej listy należy dołączyć:
1) oświadczenie o liczbie podpisów wyborców popierających listę wraz z wykazem podpisów wyborców popierających listę bądź zaświadczenie Państwowej Komisji Wyborczej, o którym mowa w art. 183 § 3;
2) pisemną zgodę kandydata na kandydowanie z danej listy okręgowej. Zgoda kandydata na kandydowanie w wyborach powinna zawierać dane: imię (imiona), nazwisko i wiek oraz numer ewidencyjny PESEL kandydata, a także wskazanie jego ewentualnej przynależności do partii politycznej; zgodę na kandydowanie kandydat opatruje datą i własnoręcznym podpisem;
3) w stosunku do każdego kandydata urodzonego przed dniem 1 sierpnia 1972 r. oświadczenie, o którym mowa w art. 7 ust. 1 ustawy z dnia 18 października 2006 r. o ujawnianiu informacji o dokumentach organów bezpieczeństwa państwa z lat 1944-1990 oraz treści tych dokumentów albo informację, o której mowa w art. 7 ust. 3a tej ustawy.

§ 6. Po dokonaniu zgłoszenia uzupełnianie listy o nazwiska kandydatów lub zmiany kandydatów albo ich kolejności na liście bądź też zmiana oznaczenia, o którym mowa w § 3, są niedopuszczalne.
Art. 186. § 1. Okręgowa komisja wyborcza, przyjmując zgłoszenie listy okręgowej, bada, w obecności osoby zgłaszającej listę, czy spełnia ono wymogi, o których mowa w art. 185, i wydaje

osobie zgłaszającej listę pisemne potwierdzenie przyjęcia zgłoszenia. Wzór potwierdzenia określi Państwowa Komisja Wyborcza.
§ 2. Arkusze wykazu podpisów komisja numeruje i opatruje każdy arkusz swoją pieczęcią.
§ 3. Po sprawdzeniu prawdziwości danych zawartych w wykazie podpisów przyjęte arkusze wykazu podpisów komisja przechowuje w zapieczętowanych pakietach. Udostępnienie i rozpieczętowanie pakietów może nastąpić wyłącznie na potrzeby postępowania przed sądami i organami prokuratury, w obecności członka okręgowej komisji wyborczej; o terminie czynności zawiadamia się niezwłocznie osobę zgłaszającą listę.
Art. 187. § 1. Okręgowa komisja wyborcza rejestruje listę okręgową zgłoszoną zgodnie z przepisami ustawy, sporządzając protokół rejestracji. Po jednym egzemplarzu protokołu doręcza się osobie zgłaszającej listę oraz przesyła Państwowej Komisji Wyborczej wraz z oświadczeniami kandydatów na posłów lub informacjami, o których mowa w art. 185 § 5 pkt 3.
§ 2. Państwowa Komisja Wyborcza przekazuje niezwłocznie oświadczenia lub informacje, o których mowa w art. 185 § 5 pkt 3, do Biura Lustracyjnego Instytutu Pamięci Narodowej - Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu.
§ 3. Jeżeli zgłoszenie ma wady inne niż brak wymaganej liczby prawidłowo złożonych podpisów wyborców, komisja wzywa osobę zgłaszającą listę do ich usunięcia w terminie 3 dni. W wypadku nieusunięcia wady w terminie komisja postanawia o odmowie rejestracji listy w całości lub co do poszczególnych kandydatów. W razie odmowy rejestracji w odniesieniu do niektórych kandydatów listę, z zastrzeżeniem przepisu art. 184 § 2, rejestruje się w zakresie nieobjętym odmową.
§ 4. Postanowienie okręgowej komisji wyborczej o odmowie rejestracji, o którym mowa w § 2, wraz z uzasadnieniem doręcza się niezwłocznie osobie zgłaszającej listę. Od postanowienia osobie zgłaszającej listę przysługuje prawo odwołania do Państwowej Komisji Wyborczej w terminie 3 dni od dnia doręczenia. Od postanowienia wydanego w wyniku rozpatrzenia odwołania nie przysługuje środek prawny.
Art. 188. § 1. Jeżeli liczba prawidłowo złożonych podpisów wyborców popierających zgłoszenie listy okręgowej jest mniejsza niż ustawowo wymagana, okręgowa komisja wyborcza wzywa osobę zgłaszającą listę do uzupełnienia wykazu podpisów, o ile nie upłynął termin, o którym mowa w art. 184 § 1. Uzupełnienie jest możliwe do upływu terminu, o którym mowa w art. 184 § 1.
§ 2. Jeżeli uzupełnienia nie dokonano w terminie, o którym mowa w art. 184 § 1, lub termin ten upłynął, okręgowa komisja wyborcza postanawia o odmowie rejestracji listy okręgowej. Postanowienie wraz z uzasadnieniem doręcza się niezwłocznie osobie zgłaszającej listę.
§ 3. Postanowienie, o którym mowa w § 2, może być przez osobę zgłaszającą listę zaskarżone do właściwego miejscowo sądu okręgowego w terminie 3 dni od dnia doręczenia. Sąd okręgowy rozpatruje skargę i orzeka w sprawie skargi w terminie 3 dni, w postępowaniu nieprocesowym, w składzie 3 sędziów. Od orzeczenia sądu nie przysługuje środek prawny. Jeżeli sąd uzna skargę za uzasadnioną, okręgowa komisja wyborcza niezwłocznie rejestruje listę.
Art. 189. § 1. W razie uzasadnionych wątpliwości co do prawdziwości danych zawartych w wykazie podpisów bądź wiarygodności podpisów okręgowa komisja wyborcza dokonuje w terminie 3 dni sprawdzenia danych bądź wiarygodności podpisów, w oparciu o dostępne urzędowo dokumenty, w tym rejestry wyborców i urzędowe rejestry mieszkańców, a w miarę potrzeby również o wyjaśnienia wyborców. O wszczęciu postępowania wyjaśniającego zawiadamia się niezwłocznie osobę zgłaszającą listę.
§ 2. Jeżeli w wyniku przeprowadzonego postępowania ustalone zostanie, iż zgłoszona lista nie uzyskała poparcia ustawowo wymaganej liczby podpisów wyborców, okręgowa komisja wyborcza postanawia o odmowie rejestracji listy okręgowej. Postanowienie wraz z uzasadnieniem doręcza się niezwłocznie osobie zgłaszającej listę.
§ 3. Postanowienie, o którym mowa w ust. 2, może być przez osobę zgłaszającą listę zaskarżone do właściwego miejscowo sądu okręgowego w terminie 3 dni od dnia doręczenia. Sąd okręgowy rozpatruje skargę i orzeka w sprawie skargi w terminie 3 dni, w postępowaniu nieprocesowym, w składzie 3 sędziów. Od orzeczenia sądu nie przysługuje środek prawny. Jeżeli sąd uzna skargę za uzasadnioną, okręgowa komisja wyborcza niezwłocznie rejestruje listę okręgową.
Art. 190. § 1. Państwowa Komisja Wyborcza na podstawie protokołów rejestracji list okręgowych przyznaje w drodze losowania, najpóźniej w 30 dniu przed dniem wyborów, jednolity numer dla list tego samego komitetu wyborczego, zarejestrowanych więcej niż w jednym okręgu wyborczym. O terminie losowania zawiadamia się pełnomocników wyborczych; nieobecność pełnomocnika nie wstrzymuje losowania.
§ 2. W pierwszej kolejności losowane są numery dla list tych komitetów wyborczych, które zarejestrowały swoje listy we wszystkich okręgach wyborczych. W dalszej kolejności losowane są numery dla list pozostałych komitetów wyborczych.

§ 3. Państwowa Komisja Wyborcza zawiadamia niezwłocznie okręgowe komisje wyborcze oraz pełnomocników wyborczych o wylosowanych numerach list okręgowych.

Art. 191. § 1. Po otrzymaniu zawiadomienia, o którym mowa w art. 190 § 3, okręgowa komisja wyborcza, uwzględniając kolejność numerów list okręgowych ustaloną w trybie art. 190, najpóźniej w 25 dniu przed dniem wyborów przeprowadza losowanie numerów dla list komitetów wyborczych, które zarejestrowały listy wyłącznie w danym okręgu wyborczym. O terminie losowania zawiadamia się osoby zgłaszające listy; nieobecność osoby zgłaszającej listę nie wstrzymuje losowania.

§ 2. Okręgowa komisja wyborcza zawiadamia niezwłocznie osoby zgłaszające listy i Państwową Komisję Wyborczą o wylosowanych numerach list okręgowych, o których mowa w § 1.

Art. 192. § 1. Okręgowa komisja wyborcza sporządza obwieszczenia o zarejestrowanych listach okręgowych, zawierające informacje o ich numerach, nazwach i skrótach nazw komitetów wyborczych oraz dane o kandydatach zawarte w zgłoszeniach list, w tym treść oświadczenia, o którym mowa w art. 7 ust. 1 ustawy z dnia 18 października 2006 r. o ujawnianiu informacji o dokumentach organów bezpieczeństwa państwa z lat 1944-1990 oraz treści tych dokumentów, w zakresie określonym w art. 13 tej ustawy.

§ 2. Obwieszczenie, o którym mowa w § 1, przesyła się dyrektorowi właściwej miejscowo delegatury Krajowego Biura Wyborczego, który zapewnia jego druk i rozplakatowanie na obszarze okręgu wyborczego najpóźniej w 10 dniu przed dniem wyborów. Jeden egzemplarz obwieszczenia przesyła się niezwłocznie Państwowej Komisji Wyborczej.

Art. 193. § 1. Okręgowa komisja wyborcza skreśla z zarejestrowanej listy okręgowej nazwisko kandydata na posła, który zmarł, utracił prawo wybieralności lub złożył komisji oświadczenie na piśmie o wycofaniu zgody na kandydowanie.

§ 2. Jeżeli skreślenie nazwiska kandydata z zarejestrowanej listy nastąpiło wskutek śmierci kandydata i powoduje, że na liście tej pozostaje mniej kandydatów niż liczba posłów wybieranych w okręgu wyborczym, komisja zawiadamia osobę zgłaszającą listę o możliwości zgłoszenia nowego kandydata. Uzupełnienia listy dokonuje się najpóźniej w 15 dniu przed dniem wyborów; w takim wypadku przepisu art. 183 § 1 nie stosuje się.

§ 3. Jeżeli skreślenie nazwiska kandydata z listy nastąpiło z innej przyczyny niż śmierć kandydata lub lista nie została uzupełniona z uwzględnieniem terminu, o którym mowa w § 2, a na liście pozostaje mniej kandydatów niż liczba posłów wybieranych w okręgu wyborczym, komisja unieważnia rejestrację tej listy. Od postanowienia wydanego w tej sprawie nie przysługuje środek prawny.

§ 4. W razie rozwiązania komitetu wyborczego w trybie, o którym mowa w art. 83 § 3, okręgowa komisja wyborcza unieważnia rejestrację listy tego komitetu. Przepis § 3 zdanie drugie stosuje się odpowiednio.

§ 5. O skreśleniu kandydata i postanowieniach, o których mowa w § 2-4, okręgowa komisja wyborcza zawiadamia niezwłocznie osobę zgłaszającą listę i Państwową Komisję Wyborczą oraz wyborców, w formie obwieszczenia.

Art. 194. § 1. Pełnomocnik wyborczy lub osoba przez niego upoważniona może wyznaczyć po jednym mężu zaufania do każdej obwodowej komisji wyborczej na obszarze okręgu wyborczego, w którym została zarejestrowana zgłoszona przez niego lista okręgowa.

§ 2. Pełnomocnik wyborczy lub osoba przez niego upoważniona wydaje mężom zaufania zaświadczenie według wzoru określonego przez Państwową Komisję Wyborczą.

§ 3. Funkcję męża zaufania przy Państwowej Komisji Wyborczej i okręgowej komisji wyborczej pełni pełnomocnik wyborczy lub osoba przez niego upoważniona.

Rozdział 23

Karty do głosowania

Art. 195. Okręgowa komisja wyborcza po zarejestrowaniu list okręgowych zarządza wydrukowanie kart do głosowania i zapewnia ich przekazanie obwodowym komisjom wyborczym w trybie określonym przez Państwową Komisję Wyborczą.

Art. 196. Na karcie do głosowania umieszcza się oznaczenia list zarejestrowanych w danym okręgu wyborczym, zawierające numer listy oraz nazwę lub skrót nazwy komitetu wyborczego, w kolejności wzrastającej numerów list. Pod oznaczeniem każdej listy podaje się nazwiska i imiona wszystkich kandydatów zarejestrowanych na danej liście.

Art. 197. § 1. Na każdej karcie do głosowania zamieszcza się zwięzłą informację o sposobie głosowania.

§ 2. Na karcie do głosowania drukuje się odcisk pieczęci właściwej okręgowej komisji wyborczej i oznacza miejsce na odcisk pieczęci obwodowej komisji wyborczej.

§ 3. Karta do głosowania może być zadrukowana tylko po jednej stronie. Wielkość i rodzaj czcionki powinny być jednakowe dla oznaczeń wszystkich list i nazwisk kandydatów.
§ 4. Wzór karty do głosowania ustala Państwowa Komisja Wyborcza.
Art. 198. § 1. Jeżeli po wydrukowaniu kart do głosowania okręgowa komisja wyborcza skreśli z listy okręgowej nazwisko kandydata z przyczyn, o których mowa w art. 193 § 1, nazwisko tego kandydata pozostawia się na wydrukowanych kartach do głosowania. Informację o skreśleniu oraz o warunkach decydujących o ważności głosu oddanego na takiej karcie podaje się do wiadomości publicznej w formie obwieszczenia i zapewnia jego rozplakatowanie w lokalach wyborczych w dniu głosowania.
Art. 2. Przepis § 1 stosuje się odpowiednio, jeżeli komisja unieważni rejestrację listy okręgowej z przyczyn, o których mowa w art. 193 § 3 lub 4.
Art. 199. Sposób sporządzania i przekazania kart do głosowania dla obwodów głosowania utworzonych na polskich statkach morskich oraz za granicą ustala Państwowa Komisja Wyborcza, po porozumieniu odpowiednio z ministrem właściwym do spraw gospodarki morskiej oraz ministrem właściwym do spraw zagranicznych.

Rozdział 24

Sposób głosowania i warunki ważności głosu

Art. 200. § 1. Wyborca głosuje tylko na jedną listę okręgową, stawiając na karcie do głosowania znak "x" w kratce z lewej strony obok nazwiska jednego z kandydatów z tej listy, przez co wskazuje jego pierwszeństwo do uzyskania mandatu.
§ 2. Za nieważny uznaje się głos, jeżeli na karcie do głosowania postawiono znak "x" w kratce z lewej strony obok nazwisk dwóch lub większej liczby kandydatów z różnych list okręgowych albo nie postawiono tego znaku w kratce z lewej strony obok nazwiska żadnego kandydata z którejkolwiek z list, z zastrzeżeniem § 4.
§ 3. Za nieważny uznaje się głos, jeżeli na karcie do głosowania znak "x" postawiono w kratce z lewej strony wyłącznie obok nazwiska kandydata umieszczonego na liście okręgowej, której rejestracja została unieważniona.
§ 4. Jeżeli na karcie do głosowania znak "x" postawiono w kratce z lewej strony wyłącznie obok nazwiska kandydata z jednej tylko listy okręgowej, a nazwisko tego kandydata zostało z tej listy skreślone, to głos taki uznaje się za ważny i oddany na tę listę.
§ 5. Jeżeli na karcie do głosowania znak "x" postawiono w kratce z lewej strony obok nazwisk dwóch lub większej liczby kandydatów z tej samej listy okręgowej, to głos taki uważa się za głos ważnie oddany na wskazaną listę okręgową z przyznaniem pierwszeństwa do uzyskania mandatu kandydatowi na posła, którego nazwisko na tej liście umieszczone jest w pierwszej kolejności.
Art. 201. Dopisanie na karcie do głosowania dodatkowych numerów list i nazw lub nazwisk albo poczynienie innych dopisków nie wpływa na ważność oddanego na niej głosu.

Rozdział 25

Ustalanie wyników głosowania i wyników wyborów w okręgu wyborczym

Art. 202. § 1. Ustalając wyniki głosowania w obwodzie, obwodowa komisja wyborcza oblicza:
1) liczbę wyborców uprawnionych do głosowania;
2) liczbę wyborców, którym wydano karty do głosowania;
3) liczbę kart wyjętych z urny, w tym:
   a) liczbę kart nieważnych, o których mowa w art. 56,
   b) liczbę kart ważnych;
4) liczbę głosów nieważnych z ważnych kart do głosowania, o których mowa w art. 200 § 2 i 3;
5) liczbę głosów ważnych z kart ważnych oddanych łącznie na wszystkie listy kandydatów;
6) liczbę głosów ważnych z kart ważnych oddanych na poszczególne listy kandydatów;
7) liczbę głosów ważnych z kart ważnych oddanych na poszczególnych kandydatów z tych list.

§ 2. Liczby, o których mowa w § 1, wymienia się w protokole głosowania w obwodzie.
Art. 203. Niezwłocznie po otrzymaniu protokołu głosowania w obwodzie okręgowa komisja wyborcza dokonuje sprawdzenia prawidłowości ustalenia wyników głosowania w obwodzie. W razie stwierdzenia nieprawidłowości w ustaleniu wyników głosowania komisja zarządza ponowne ich

ustalenie przez obwodową komisję wyborczą i powiadamia o tym Państwową Komisję Wyborczą. Przepisy art. 53 § 2, art. 55, art. 56 i art. 202 stosuje się odpowiednio.

Art. 204. § 1. Okręgowa komisja wyborcza na podstawie protokołów, o których mowa w art. 93 § 1, ustala wyniki głosowania na poszczególne listy okręgowe i sporządza w dwóch egzemplarzach protokół wyników głosowania w okręgu wyborczym.

§ 2. Jeżeli właściwa okręgowa komisja wyborcza nie uzyska wyników głosowania w obwodach głosowania za granicą albo na polskich statkach morskich w ciągu 24 godzin od zakończenia głosowania, o którym mowa w art. 40 § 5, głosowanie w tych obwodach uważa się za niebyłe. Fakt ten odnotowuje się w protokole wyników głosowania w okręgu wyborczym, z wymienieniem obwodów głosowania oraz ewentualnych przyczyn nieuzyskania z tych obwodów wyników głosowania.

§ 3. W protokole wymienia się sumy liczb, o których mowa w art. 202 § 1.

§ 4. Protokół podpisują wszystkie osoby wchodzące w skład komisji obecne przy jego sporządzaniu. Protokół opatruje się pieczęcią komisji.

§ 5. Przy ustalaniu wyników głosowania i sporządzaniu protokołu mogą być obecne osoby zgłaszające listę, którym przysługuje prawo wniesienia do protokołu uwag z wymienieniem konkretnych zarzutów.

§ 6. Protokół wyników głosowania w okręgu wyborczym przewodniczący okręgowej komisji wyborczej przesyła niezwłocznie do Państwowej Komisji Wyborczej w trybie przez nią ustalonym. Pozostałe dokumenty z wyborów przechowuje dyrektor delegatury Krajowego Biura Wyborczego właściwej dla siedziby komisji.

§ 7. Wzór protokołu wyników głosowania w okręgu wyborczym określi Państwowa Komisja Wyborcza.

§ 8. Po otrzymaniu protokołów, o których mowa w § 6, Państwowa Komisja Wyborcza dokonuje sprawdzenia prawidłowości ustalenia wyników wyborów w okręgach wyborczych.

§ 9. W razie stwierdzenia nieprawidłowości w ustaleniu wyników wyborów Państwowa Komisja Wyborcza zarządza ponowne ustalenie tych wyników.

Art. 205. § 1. Państwowa Komisja Wyborcza na podstawie danych z protokołów wyników głosowania w okręgu wyborczym, otrzymanych za pośrednictwem sieci elektronicznego przekazywania danych, uwzględniając przepis art. 174 § 1, ustala wstępnie liczbę głosów ważnych oraz głosów ważnych oddanych na listy okręgowe poszczególnych komitetów wyborczych w skali kraju i listy, które spełniają warunki uprawniające do uczestniczenia w podziale mandatów w okręgach wyborczych. Informację o tym podaje się do wiadomości publicznej.

§ 2. Po otrzymaniu protokołów wyników głosowania w okręgach wyborczych Państwowa Komisja Wyborcza protokolarnie ustala zbiorcze wyniki głosowania na listy okręgowe w skali kraju i stwierdza, uwzględniając przepis art. 174 § 1, które listy spełniają warunki uprawniające do uczestniczenia w podziale mandatów w okręgach wyborczych. Informację o tym podaje się do wiadomości publicznej.

§ 3. Następnie Państwowa Komisja Wyborcza dokonuje podziału mandatów pomiędzy uprawnione listy okręgowe, odrębnie dla każdego okręgu, w sposób następujący:

1) liczbę głosów ważnych oddanych na każdą z tych list w okręgu wyborczym dzieli się kolejno przez: 1,4; 3; 5; 7 i dalsze kolejne liczby nieparzyste aż do chwili, gdy z otrzymanych w ten sposób ilorazów da się uszeregować tyle kolejno największych liczb, ile wynosi liczba mandatów do rozdzielenia między te listy w okręgu;

2) każdej liście przyznaje się tyle mandatów, ile spośród ustalonego w powyższy sposób szeregu ilorazów przypada jej liczb kolejno największych.

§ 4. Jeżeli kilka list uzyskało ilorazy równe ostatniej liczbie z liczb uszeregowanych w podany sposób, a list tych jest więcej niż mandatów do rozdzielenia, pierwszeństwo mają listy w kolejności ogólnej liczby oddanych na nie głosów. Gdyby na dwie lub więcej list oddano równą liczbę głosów, o pierwszeństwie rozstrzyga liczba obwodów głosowania, w których na daną listę oddano większą liczbę głosów.

Art. 206. § 1. Mandaty przypadające danej liście okręgowej uzyskują kandydaci w kolejności otrzymanej liczby głosów.

§ 2. Jeżeli dwóch lub więcej kandydatów otrzymało równą liczbę głosów uprawniającą do uzyskania mandatu z danej listy, o pierwszeństwie rozstrzyga większa liczba obwodów głosowania, w których jeden z kandydatów uzyskał więcej głosów, a jeżeli liczba tych obwodów byłaby równa, o pierwszeństwie rozstrzyga losowanie przeprowadzone przez przewodniczącego Państwowej Komisji Wyborczej w obecności członków komisji oraz pełnomocników wyborczych; nieobecność osoby zgłaszającej listę nie wstrzymuje losowania. Przebieg losowania uwzględnia się w protokole wyników wyborów.

§ 3. Tryb przeprowadzania losowania, o którym mowa w § 2, określi Państwowa Komisja Wyborcza.

Art. 207. § 1. Po ustaleniu wyników wyborów w okręgu wyborczym Państwowa Komisja Wyborcza sporządza, w dwóch egzemplarzach, protokół wyborów posłów odrębnie dla każdego okręgu wyborczego.

§ 2. W protokole wymienia się liczbę posłów wybieranych w okręgu, wykaz list okręgowych zarejestrowanych w tym okręgu oraz wykaz list, które uczestniczą w podziale mandatów w okręgu, a także liczby:

1) wyborców uprawnionych do głosowania;
2) wyborców, którym wydano karty do głosowania;
3) kart wyjętych z urny, w tym:
   a) liczbę kart nieważnych,
   b) liczbę kart ważnych;
4) głosów nieważnych;
5) głosów ważnych oddanych na każdą z list okręgowych;
6) mandatów przypadających każdej liście okręgowej;
7) głosów ważnych oddanych na poszczególnych kandydatów każdej z list okręgowych oraz nazwiska i imiona wybranych posłów z każdej listy okręgowej.

§ 3. Protokół podpisują wszystkie osoby wchodzące w skład komisji obecne przy jego sporządzaniu. Protokół opatruje się pieczęcią komisji.

§ 4. Przy ustalaniu wyników wyborów i sporządzaniu protokołu mogą być obecne osoby zgłaszające listę, którym przysługuje prawo wniesienia do protokołu uwag z wymienieniem konkretnych zarzutów. Adnotację o wniesieniu uwag zamieszcza się w protokole.

§ 5. Wzór protokołu wyborów posłów w okręgu wyborczym określi Państwowa Komisja Wyborcza.

Art. 208. Państwowa Komisja Wyborcza niezwłocznie podaje do wiadomości publicznej wyniki głosowania i wyniki wyborów w okręgach wyborczych, z uwzględnieniem danych, o których mowa w art. 207 § 2. Państwowa Komisja Wyborcza podaje także do wiadomości publicznej zbiorcze wyniki głosowania i wyniki wyborów.

Rozdział 26

Ogłaszanie wyników wyborów do Sejmu. Ważność wyborów

Art. 209. Państwowa Komisja Wyborcza ogłasza w Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej w formie obwieszczenia oraz podaje do wiadomości publicznej wyniki wyborów do Sejmu. W obwieszczeniu zamieszcza się podstawowe informacje zawarte w protokołach wyborów posłów w okręgach wyborczych.

Art. 210. Państwowa Komisja Wyborcza wręcza posłom zaświadczenia o wyborze.

Art. 211. Państwowa Komisja Wyborcza przesyła Marszałkowi Sejmu oraz Sądowi Najwyższemu sprawozdanie z wyborów nie później niż 14 dnia po ogłoszeniu obwieszczenia, o którym mowa w art. 209.

Art. 212. § 1. Protest przeciwko ważności wyborów do Sejmu wnosi się na piśmie do Sądu Najwyższego w terminie 7 dni od dnia ogłoszenia wyników wyborów przez Państwową Komisję Wyborczą w Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej. Nadanie w tym terminie protestu w polskiej placówce pocztowej operatora publicznego jest równoznaczne z wniesieniem go do Sądu Najwyższego.

§ 2. W odniesieniu do wyborcy przebywającego za granicą lub na polskim statku morskim wymogi wymienione w § 1 uważa się za spełnione, jeżeli protest został złożony odpowiednio właściwemu terytorialnie konsulowi lub kapitanowi statku. Wyborca obowiązany jest dołączyć do protestu zawiadomienie o ustanowieniu swojego pełnomocnika zamieszkałego w kraju lub pełnomocnika do doręczeń zamieszkałego w kraju, pod rygorem pozostawienia protestu bez biegu.

§ 3. Wnoszący protest powinien sformułować w nim zarzuty oraz przedstawić lub wskazać dowody, na których opiera swoje zarzuty.

Art. 213. § 1. Sąd Najwyższy rozpatruje protest w składzie 3 sędziów w postępowaniu nieprocesowym i wydaje, w formie postanowienia, opinię w sprawie protestu.

§ 2. Opinia, o której mowa w § 1, powinna zawierać ustalenia co do zasadności zarzutów protestu, a w razie potwierdzenia zasadności zarzutów - ocenę, czy przestępstwo przeciwko wyborom lub naruszenie przepisów niniejszej ustawy miało wpływ na wynik wyborów.

§ 3. Uczestnikami postępowania są: wnoszący protest, przewodniczący właściwej komisji wyborczej albo jego zastępca i Prokurator Generalny.

Art. 214. § 1. Sąd Najwyższy pozostawia bez dalszego biegu protest wniesiony przez osobę do tego nieuprawnioną lub niespełniający warunków określonych w art. 212. Niedopuszczalne jest przywrócenie terminu do wniesienia protestu.
§ 2. Sąd Najwyższy pozostawia bez dalszego biegu protest dotyczący sprawy, co do której w niniejszej ustawie przewiduje się możliwość wniesienia przed dniem głosowania skargi lub odwołania do sądu lub do *Państwowej* Komisji Wyborczej.
§ 3. Jeżeli w proteście zarzucono popełnienie przestępstwa przeciwko wyborom, Sąd Najwyższy niezwłocznie zawiadamia o tym Prokuratora Generalnego.

Art. 215. § 1. Sąd Najwyższy w składzie całej Izby Pracy, Ubezpieczeń Społecznych i Spraw Publicznych, na podstawie sprawozdania z wyborów przedstawionego przez Państwową Komisję Wyborczą oraz opinii wydanych w wyniku rozpoznania protestów, rozstrzyga o ważności wyborów oraz o ważności wyboru posła lub senatora, przeciwko któremu wniesiono protest. W postępowaniu stosuje się odpowiednio przepisy ustawy z dnia 23 listopada 2002r. o Sądzie Najwyższym (Dz. U. Nr 240, poz. 2052 z późn. zm.).
§ 2. Rozstrzygnięcie, o którym mowa w § 1, Sąd Najwyższy podejmuje, w formie uchwały, nie później niż w 90 dniu po dniu wyborów, na posiedzeniu z udziałem Prokuratora Generalnego i Przewodniczącego Państwowej Komisji Wyborczej.
§ 3. Sąd Najwyższy, podejmując uchwałę o nieważności wyborów lub nieważności wyboru posła lub senatora, stwierdza wygaśnięcie mandatów w zakresie unieważnienia oraz postanawia o przeprowadzeniu wyborów ponownych lub o podjęciu niektórych czynności wyborczych, wskazując czynność, od której należy ponowić postępowanie wyborcze.
§ 4. Uchwałę Sądu Najwyższego przedstawia się niezwłocznie Prezydentowi Rzeczypospolitej oraz odpowiednio Marszałkowi Sejmu albo Marszałkowi Senatu, a także przesyła Państwowej Komisji Wyborczej.
§ 5. Uchwałę Sądu Najwyższego ogłasza się w Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej.
§ 6. Wygaśnięcie mandatów, o których mowa w § 3, następuje w dniu ogłoszenia uchwały Sądu Najwyższego.
Art. 216. § 1. W razie podjęcia przez Sąd Najwyższy uchwały o nieważności wyborów w okręgu lub o nieważności wyboru posła lub senatora wybory ponowne lub wskazane czynności wyborcze przeprowadza się wyłącznie na terytorium kraju, na zasadach i w trybie przewidzianych w niniejszej ustawie.
2. Postanowienie Prezydenta Rzeczypospolitej o wyborach ponownych lub podjęciu wskazanych czynności wyborczych podaje się do wiadomości publicznej i ogłasza w Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej najpóźniej w 5 dniu od dnia ogłoszenia uchwały Sądu Najwyższego, o której mowa w art. 215 § 3. Przepisy art. 172 stosuje się odpowiednio.
3. Wyniki wyborów ponownych lub wyniki przeprowadzonych czynności wyborczych Państwowa Komisja Wyborcza podaje w obwieszczeniu. W obwieszczeniu wymienia się ponadto osoby, które w wyniku wyborów ponownych lub przeprowadzonych czynności wyborczych utraciły mandat, ze wskazaniem numeru okręgu wyborczego, a w wypadku wygaśnięcia mandatu posła - także numer i nazwę listy kandydatów.
4. Obwieszczenie, o którym mowa w § 3, ogłasza się w Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej oraz podaje do wiadomości publicznej, a także przesyła się niezwłocznie odpowiednio Marszałkowi Sejmu albo Marszałkowi Senatu.
Art. 217. W razie podjęcia przez Sąd Najwyższy uchwały o nieważności wyborów i jej ogłoszenia w Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej przeprowadza się wybory ponowne, w zakresie unieważnienia, na zasadach i w trybie przewidzianych ustawą. Przepis art. 216 § 2 stosuje się odpowiednio.

Rozdział 27

Wygaśnięcie mandatu posła i uzupełnienie składu Sejmu

Art. 218. §1. Wygaśnięcie mandatu posła następuje wskutek:
1) utraty prawa wybieralności;
2) pozbawienia mandatu prawomocnym orzeczeniem Trybunału Stanu;
3) zrzeczenia się mandatu;
4) śmierci posła;

5) zajmowania w dniu wyborów stanowiska lub funkcji, których stosownie do przepisów Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej albo ustaw nie można łączyć z mandatem posła, z zastrzeżeniem przepisu ust. 3;
6) powołania w toku kadencji na stanowisko lub powierzenia funkcji, których stosownie do przepisów Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej albo ustaw nie można łączyć ze sprawowaniem mandatu posła;
7) wyboru w toku kadencji na posła do Parlamentu Europejskiego.

§ 2. Odmowa złożenia ślubowania poselskiego oznacza zrzeczenie się mandatu.

§ 3. Wygaśnięcie mandatu posła zajmującego w dniu wyborów stanowisko lub funkcję, o których mowa w §. 1 pkt 5, następuje, jeżeli nie złoży on Marszałkowi Sejmu, w terminie 14 dni od dnia ogłoszenia przez Państwową Komisję Wyborczą wyników wyborów do Sejmu, oświadczenia o złożeniu rezygnacji z zajmowanego stanowiska lub pełnionej funkcji.

§ 4. Wygaśnięcie mandatu posła powołanego lub wybranego w czasie kadencji na stanowisko lub funkcję, o których mowa w ust. 1 pkt 6-7, następuje z dniem powołania lub wybrania.

Art. 219. § 1. Wygaśnięcie mandatu posła stwierdza Marszałek Sejmu w drodze postanowienia.

§ 2. Postanowienie, o którym mowa w § 1, ogłasza się w Dzienniku Urzędowym Rzeczypospolitej Polskiej "Monitor Polski".

§ 3. Postanowienie, o którym mowa w § 1, doręcza się niezwłocznie Państwowej Komisji Wyborczej.

Art. 220. § 1. W razie wygaśnięcia mandatu posła Marszałek Sejmu zawiadamia, na podstawie informacji Państwowej Komisji Wyborczej, kolejnego kandydata z tej samej listy okręgowej, który w wyborach otrzymał kolejno największą liczbę głosów, o przysługującym mu pierwszeństwie do mandatu. Przy równej liczbie głosów o pierwszeństwie rozstrzyga kolejność umieszczenia kandydata na tej liście okręgowej.

§ 2. Kandydat może zrzec się pierwszeństwa do obsadzenia mandatu na rzecz kandydata z tej samej listy, który uzyskał kolejno największą liczbę głosów. Oświadczenie o ustąpieniu pierwszeństwa powinno być złożone Marszałkowi Sejmu w terminie 7 dni od dnia doręczenia zawiadomienia, o którym mowa w § 1.

§ 3. O obsadzeniu mandatu postanawia Marszałek Sejmu. Przepisy art. 219 § 2 i 3 stosuje się odpowiednio.

§ 4. Wygaśnięcie obsadzonego w trybie § 1 mandatu posła zajmującego stanowisko lub funkcję, o których mowa w art. 220 §. 1 pkt 5, następuje, jeżeli nie złoży on Marszałkowi Sejmu, w terminie 14 dni od dnia ogłoszenia postanowienia, o którym mowa w § 3, oświadczenia o złożeniu rezygnacji z zajmowanego stanowiska lub pełnionej funkcji.

§ 5. Jeżeli obsadzenie mandatu posła w trybie określonym w § 1 byłoby niemożliwe z powodu braku kandydatów, którym mandat można przydzielić, Marszałek Sejmu, w drodze postanowienia, stwierdza, iż mandat ten do końca kadencji pozostaje nieobsadzony.

Rozdział 28

Kampania wyborcza w programach radiowych i telewizyjnych

Art. 221. § 1. W okresie od 15 dnia przed dniem wyborów do dnia zakończenia kampanii wyborczej Telewizja Polska Spółka Akcyjna oraz Polskie Radio Spółka Akcyjna i spółki radiofonii regionalnej, zwane dalej "Telewizją Polską" i "Polskim Radiem", rozpowszechniają na własny koszt w programach ogólnokrajowych i regionalnych audycje wyborcze komitetów wyborczych.

§ 2. Łączny czas rozpowszechniania audycji wyborczych wynosi:
1) w ogólnokrajowych programach - 15 godzin w Telewizji Polskiej, w tym do 3 godzin w TV Polonia, i 30 godzin w Polskim Radiu, w tym do 5 godzin w programie przeznaczonym dla zagranicy;
2) w regionalnych programach - 10 godzin w Telewizji Polskiej i 15 godzin w Polskim Radiu.

§ 3. Komitet wyborczy ma prawo do rozpowszechniania audycji wyborczych w programach:
1) ogólnokrajowych - jeżeli zarejestrował swoje listy okręgowe co najmniej w połowie okręgów wyborczych;
2) regionalnych - jeżeli zarejestrował listę okręgową co najmniej w jednym okręgu wyborczym.

§ 4. Czas antenowy przysługujący jednemu komitetowi wyborczemu nie może być odstępowany innemu komitetowi.

Art. 222. § 1. Czas przeznaczony na rozpowszechnianie audycji wyborczych, o których mowa w art. 221 § 2 pkt 1, dzieli się równo pomiędzy uprawnione komitety wyborcze na podstawie informacji

Państwowej Komisji Wyborczej o komitetach wyborczych, które zarejestrowały swoje listy okręgowe co najmniej w połowie okręgów wyborczych.
§ 2. Czas przeznaczony na rozpowszechnianie audycji wyborczych, o których mowa w art. 210 § 2 pkt 2, dzieli się pomiędzy uprawnione komitety wyborcze proporcjonalnie do liczby zarejestrowanych przez nie list okręgowych, na podstawie informacji okręgowych komisji wyborczych, właściwych dla obszaru objętego regionalnym programem, o zarejestrowanych listach okręgowych.
§ 3. Krajowa Rada Radiofonii i Telewizji, po porozumieniu z Państwową Komisją Wyborczą, określi, w drodze rozporządzenia, tryb postępowania w sprawach podziału czasu rozpowszechniania audycji wyborczych, zakres rejestracji oraz sposób przygotowania i emisji tych audycji, a także sposób upowszechniania informacji o terminach emisji audycji wyborczych.
§ 4. Krajowa Rada Radiofonii i Telewizji, po zasięgnięciu opinii zarządów spółek, o których mowa w art. 221 § 1, oraz właściwej rady programowej, określi, w drodze rozporządzenia:
1) czas przeznaczony na rozpowszechnianie audycji wyborczych w każdym z programów ogólnokrajowych i regionalnych;
2) ramowy podział czasu, o którym mowa w art. 221 § 2, w okresie od 15 dnia przed dniem wyborów do dnia zakończenia kampanii wyborczej.

Art. 223. § 1. Kolejność rozpowszechniania w każdym dniu audycji wyborczych ustalają kierujący redakcjami właściwych ogólnokrajowych programów telewizyjnych, w tym TV Polonia, i programów regionalnych oraz programów radiowych w drodze losowania przeprowadzonego w obecności osób zgłaszających listy najpóźniej w 18 dniu przed dniem wyborów.
§ 2. Na ustalenia dotyczące podziału czasu antenowego, o których mowa w art. 222 § 1 i 2, osobie zgłaszającej listę przysługuje skarga do Państwowej Komisji Wyborczej. Skargę wnosi się w terminie 2 dni od dokonania ustalenia. Państwowa Komisja Wyborcza rozpatruje sprawę niezwłocznie i wydaje postanowienie. Od postanowienia Państwowej Komisji Wyborczej nie przysługuje środek prawny.

Art. 224. § 1. Audycje wyborcze komitetu wyborczego dostarczane są do Telewizji Polskiej lub Polskiego Radia nie później niż na 24 godziny przed dniem ich rozpowszechnienia.
§ 2. Czas audycji wyborczych dostarczonych przez komitety wyborcze nie może przekraczać czasu ustalonego dla nich na podstawie przepisów, o których mowa w art. 222 § 3 i 4.
§ 3. W wypadku stwierdzenia przez Telewizję Polską lub Polskie Radio, że dostarczone przez komitet wyborczy materiały audycji wyborczych przekraczają czas ustalony dla tych audycji, wzywają bezzwłocznie komitet wyborczy do skrócenia czasu audycji. W razie bezskutecznego wezwania Telewizja Polska lub Polskie Radio przerwie emisję audycji wyborczej w chwili, kiedy upłynął czas audycji przysługujący danemu komitetowi.

DZIAŁ IV

Przepisy szczególne dotyczące wyborów do Senatu

Rozdział 29

Zasady ogólne

Art. 225. Wybory do Senatu są powszechne, bezpośrednie i odbywają się w głosowaniu tajnym.
Art. 226. Wybranym do Senatu może być obywatel polski mający prawo wybierania, który najpóźniej w dniu wyborów kończy 30 lat.
Art. 227. Do Senatu wybiera się 100 senatorów według zasady większości.
Art. 228. Zarządzenie przez Prezydenta RP wyborów do Sejmu jest równoznaczne z zarządzeniem wyborów do Senatu RP.
Art. 229. Komitet wyborczy w wyborach do Senatu może wydatkować na kampanię wyborczą kwoty ograniczone limitami ustalonymi zgodnie z art. 176.
Art. 230. W sprawach nieuregulowanych w niniejszym dziale stosuje się odpowiednio przepisy działu III niniejszej ustawy.

Rozdział 30

Okręgi wyborcze

Art. 231. § 1. W celu przeprowadzenia wyborów do Senatu tworzy się na obszarze poszczególnych województw okręgi wyborcze.
§ 2. W okręgu wyborczym wybiera się od 2 do 4 senatorów.
§ 3. Okręg wyborczy obejmuje obszar województwa lub jego część. Granice okręgu wyborczego nie mogą naruszać granic okręgów wyborczych utworzonych dla wyborów do Sejmu.
Art. 232. § 1. W poszczególnych województwach wybiera się:
1) w województwie dolnośląskim – 8 senatorów;
2) w województwie kujawsko-pomorskim – 5 senatorów;
3) w województwie lubelskim – 6 senatorów;
4) w województwie lubuskim – 3 senatorów;
5) w województwie łódzkim – 7 senatorów;
6) w województwie małopolskim – 8 senatorów;
7) w województwie mazowieckim – 13 senatorów;
8) w województwie opolskim – 3 senatorów;
9) w województwie podkarpackim – 5 senatorów;
10) w województwie podlaskim – 3 senatorów;
11) w województwie pomorskim – 6 senatorów;
12) w województwie śląskim – 13 senatorów;
13) w województwie świętokrzyskim – 3 senatorów;
14) w województwie warmińsko-mazurskim – 4 senatorów;
15) w województwie wielkopolskim – 9 senatorów;
16) w województwie zachodniopomorskim – 4 senatorów.

§ 2. Jeśli województwo nie jest jednym okręgiem wyborczym do Sejmu, to liczbę senatorów wybieranych w okręgu wyborczym ustala się, uwzględniając jednolitą wojewódzką normę przedstawicielstwa.
§ 3. Jednolitą wojewódzką normę przedstawicielstwa, o której mowa w § 2, określa się, dzieląc liczbę mieszkańców województwa przez liczbę senatorów wybieranych w danym województwie.
§ 4. Liczbę senatorów wybieranych w poszczególnych okręgach wyborczych, ich numery i granice, a także siedziby okręgowych komisji wyborczych określa załącznik nr 2 do ustawy.
§ 5. Informację o okręgu wyborczym podaje się do wiadomości wyborcom danego okręgu wyborczego w formie obwieszczenia Państwowej Komisji Wyborczej najpóźniej w 52 dniu przed dniem wyborów. Druk i rozplakatowanie obwieszczeń zapewnia Krajowe Biuro Wyborcze.

Rozdział 31

Szczególne zadania komisji wyborczych

Art. 233. § 1. Wybory do Senatu przeprowadzają:
1) Państwowa Komisja Wyborcza;
2) okręgowe komisje wyborcze powołane dla wyborów do Sejmu;
3) obwodowe komisje wyborcze powołane dla wyborów do Sejmu.

§ 2. Funkcje okręgowej komisji wyborczej, o której mowa w § 1 pkt 2, dla okręgu wyborczego do Senatu spełnia okręgowa komisja wyborcza powołana dla wyborów do Sejmu, której właściwość terytorialna obejmuje obszar tego okręgu wyborczego do Senatu.
§ 3. W wypadku gdy na obszarze okręgu wyborczego do Senatu działa więcej niż jedna okręgowa komisja wyborcza powołana dla wyborów do Sejmu, funkcje okręgowej komisji wyborczej dla tego okręgu wyborczego do Senatu spełnia komisja wskazana, spośród nich, przez Państwową Komisję Wyborczą.
§ 4. W wypadku wyborów uzupełniających, o których mowa w art. 225, powołuje się okręgową komisję wyborczą i obwodowe komisje wyborcze w trybie i na zasadach określonych w ustawie.

Rozdział 32

Zgłaszanie kandydatów na senatorów

Art. 234. Do komitetów wyborczych zgłaszających kandydatów na senatorów stosuje się odpowiednio przepisy kodeksu dotyczące komitetów wyborczych, z tym że:

1) partia polityczna, która wchodzi w skład koalicji wyborczej utworzonej w celu wspólnego zgłoszenia kandydatów na posłów i kandydatów na senatorów albo tylko w celu wspólnego zgłoszenia kandydatów na senatorów, nie może zgłaszać kandydatów na senatorów samodzielnie;

2) nazwa i skrót nazwy komitetu wyborczego wyborców utworzonego tylko w celu zgłoszenia kandydatów na senatorów muszą być różne od nazw i skrótów nazw komitetów wyborczych utworzonych w celu zgłoszenia kandydatów na posłów i kandydatów na senatorów albo kandydatów na posłów.

Art. 235. § 1. Komitet wyborczy może zgłosić w każdym okręgu wyborczym najwyżej tylu kandydatów na senatorów, ilu senatorów jest wybieranych w danym okręgu wyborczym.

§ 2. Kandydować można tylko w jednym okręgu wyborczym i tylko w ramach zgłoszenia przez jeden komitet wyborczy.

Art. 236. § 1. Zgłoszenie kandydata na senatora powinno być poparte podpisami co najmniej 3.000 wyborców.

§ 2. Wyborca może udzielić poparcia więcej niż jednemu kandydatowi na senatora. Wycofanie udzielonego poparcia nie rodzi skutków prawnych.

§ 3. Wyborca udzielający poparcia zgłoszeniu kandydata na senatora składa podpis obok czytelnie wpisanego swojego nazwiska i imienia, adresu zamieszkania i numeru ewidencyjnego PESEL.

§ 4. Wykaz podpisów musi zawierać na każdej stronie nazwę komitetu wyborczego zgłaszającego kandydata, numer okręgu wyborczego, w którym kandydat jest zgłaszany, oraz adnotację:

"Udzielam poparcia kandydatowi na senatora ..... (nazwisko, imię - imiona) zgłaszanemu przez ..... (nazwa komitetu wyborczego) w okręgu wyborczym ..... (numer okręgu) w wyborach do Senatu Rzeczypospolitej Polskiej zarządzonych na ..... (dzień, miesiąc, rok).".

§ 5. Poparcia dla zgłoszenia kandydata na senatora może udzielić wyłącznie wyborca stale zamieszkały w danym okręgu wyborczym.

Art. 237. § 1. Zbieranie podpisów osób popierających zgłoszenie kandydata na senatora może być dokonywane tylko w miejscu, czasie i w sposób, które wykluczają groźbę, podstęp lub stosowanie jakichkolwiek nacisków zmierzających do uzyskania podpisów.

§ 2. Zabrania się zbierania podpisów osób popierających zgłoszenie kandydata na senatora na terenie jednostek wojskowych i innych jednostek organizacyjnych podległych Ministrowi Obrony Narodowej oraz oddziałów obrony cywilnej, a także skoszarowanych jednostek podległych ministrowi właściwemu do spraw wewnętrznych.

§ 3. Zabrania się udzielania wynagrodzenia pieniężnego w zamian za zbieranie lub złożenie podpisu pod zgłoszeniem kandydata na senatora.

Art. 238. Zgłoszenia każdego kandydata na senatora dokonuje się odrębnie. Jeżeli komitet wyborczy dokonuje zgłoszenia więcej niż jednego kandydata na senatora, to zgłoszenie każdego z kandydatów musi być poparte odrębnie podpisami wyborców w sposób, o którym mowa w art. 236 § 3 i 4.

Rozdział 33

Karty do głosowania

Art. 239. Okręgowa komisja wyborcza po zarejestrowaniu kandydatów na senatorów zarządza wydrukowanie kart do głosowania i zapewnia ich przekazanie obwodowym komisjom wyborczym w trybie określonym przez Państwową Komisję Wyborczą.

Art. 240. Na karcie do głosowania umieszcza się w porządku alfabetycznym nazwiska i imiona zarejestrowanych kandydatów na senatorów, z podaniem nazwy lub skrótu nazwy komitetu wyborczego.

Rozdział 34

Sposób głosowania i warunki ważności głosu

Art. 241. § 1. Wyborca głosuje na określonych kandydatów, stawiając znak "x" w kratce z lewej strony obok nazwisk najwyżej tylu kandydatów, ilu senatorów jest wybieranych w okręgu wyborczym.

§ 2. Wyborca może głosować na mniejszą liczbę kandydatów, aniżeli wynosi liczba senatorów wybieranych w danym okręgu wyborczym.

Art. 242. § 1. Jeżeli na karcie do głosowania nie postawiono znaku "x" w kratce z lewej strony obok nazwiska któregokolwiek z kandydatów, to taką kartę uznaje się za kartę ważną z głosami nieważnymi.
§ 2. Jeżeli na karcie do głosowania postawiono znak "x" w kratce z lewej strony obok nazwisk większej liczby kandydatów niż wynosi liczba wybieranych senatorów, to taką kartę uznaje się za kartę ważną z głosami nieważnymi.
§ 3. Jeżeli na karcie do głosowania postawiono znak "x" w kratce z lewej strony wyłącznie przy nazwisku kandydata, którego nazwisko zostało skreślone, to taką kartę uznaje się za kartę ważną z głosami nieważnymi.

Rozdział 35

Ustalanie wyników głosowania i wyników wyborów w okręgu wyborczym

Art. 243. § 1. Ustalając wyniki głosowania w obwodzie, obwodowa komisja wyborcza oblicza:
1) liczbę wyborców uprawnionych do głosowania;
2) liczbę wyborców, którym wydano karty do głosowania;
3) liczbę kart wyjętych z urny, w tym liczbę kart nieważnych, o których mowa w art. 56, i liczbę kart ważnych, w tym:
   a) liczbę kart ważnych z głosami nieważnymi, o których mowa w art. 242,
   b) liczbę kart ważnych z głosami ważnymi;
4) liczbę głosów ważnych z kart ważnych oddanych na poszczególnych kandydatów na senatorów.

§ 2. Liczby, o których mowa w § 1, wymienia się w protokole głosowania w obwodzie.

Art. 244. Niezwłocznie po otrzymaniu protokołu głosowania w obwodzie okręgowa komisja wyborcza dokonuje sprawdzenia prawidłowości ustalenia wyników głosowania w obwodzie. W razie stwierdzenia nieprawidłowości w ustaleniu wyników głosowania komisja zarządza ponowne ich ustalenie przez obwodową komisję wyborczą i powiadamia o tym Państwową Komisję Wyborczą.

Art. 245. § 1. Okręgowa komisja wyborcza na podstawie protokołów, o których mowa w art. 233, ustala wyniki głosowania i wyniki wyborów oraz sporządza w dwóch egzemplarzach protokół wyników głosowania i wyników wyborów senatorów w okręgu wyborczym.
§ 2. Jeżeli właściwa okręgowa komisja wyborcza nie uzyska wyników głosowania w obwodach głosowania za granicą albo na polskich statkach morskich w ciągu 24 godzin od zakończenia głosowania, o którym mowa w art. 40 § 2 i 3, głosowanie w tych obwodach uważa się za niebyłe. Fakt ten odnotowuje się w protokole wyników głosowania w okręgu wyborczym, z wymienieniem obwodów głosowania oraz ewentualnych przyczyn nieuzyskania z tych obwodów wyników głosowania.
§ 3. W protokole wymienia się sumy liczb, o których mowa w art. 243 § 1, oraz nazwiska i imiona wybranych senatorów, z podaniem nazwy lub skrótu nazwy komitetu wyborczego.
§ 4. Protokół podpisują wszystkie osoby wchodzące w skład okręgowej komisji wyborczej obecne przy jego sporządzaniu. Protokół opatruje się pieczęcią komisji.
§ 5. Przy ustalaniu wyników głosowania i sporządzaniu protokołu mogą być obecne osoby zgłaszające listę, którym przysługuje prawo wniesienia do protokołu uwag z wymienieniem konkretnych zarzutów.

Art. 246. § 1. Za wybranych na senatorów w danym okręgu wyborczym uważa się tych kandydatów, którzy otrzymali kolejno najwięcej oddanych głosów ważnych.
§ 2. Jeżeli dwóch lub więcej kandydatów otrzymało równą liczbę głosów uprawniającą do uzyskania mandatu i kandydatów tych jest więcej niż mandatów do uzyskania, o pierwszeństwie rozstrzyga większa liczba obwodów głosowania, w których jeden z kandydatów uzyskał więcej głosów, a jeżeli liczba tych obwodów byłaby równa, o pierwszeństwie rozstrzyga losowanie przeprowadzone przez przewodniczącego okręgowej komisji wyborczej w obecności członków komisji oraz zainteresowanych osób zgłaszających listy; nieobecność osoby zgłaszającej listę nie wstrzymuje losowania. Przebieg losowania uwzględnia się w protokole wyników wyborów.
§ 3. Tryb przeprowadzania losowania, o którym mowa w § 2, określi Państwowa Komisja Wyborcza.

Art. 247. Okręgowa komisja wyborcza niezwłocznie podaje do wiadomości publicznej wyniki głosowania i wyniki wyborów w okręgu wyborczym, z uwzględnieniem danych, o których mowa w art. 245 § 3.

Art. 248. § 1. Protokół wyników głosowania i wyników wyborów senatorów w okręgu wyborczym przewodniczący okręgowej komisji wyborczej przesyła niezwłocznie w zapieczętowanej kopercie do Państwowej Komisji Wyborczej, w trybie przez nią ustalonym. Pozostałe dokumenty z wyborów przechowuje dyrektor delegatury Krajowego Biura Wyborczego właściwej dla siedziby komisji.
§ 2. Po otrzymaniu protokołów, o których mowa w § 1, Państwowa Komisja Wyborcza dokonuje sprawdzenia prawidłowości ustalenia wyników wyborów w okręgach wyborczych.
§ 3. W razie stwierdzenia nieprawidłowości w ustaleniu wyników wyborów Państwowa Komisja Wyborcza zarządza ponowne ustalenie tych wyników.

Rozdział 36

Ogłaszanie wyników wyborów do Senatu. Ważność wyborów

Art. 249. Państwowa Komisja Wyborcza ogłasza w Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej, w formie obwieszczenia, oraz podaje do wiadomości publicznej wyniki wyborów do Senatu. W obwieszczeniu zamieszcza się, według okręgów wyborczych, podstawowe informacje zawarte w protokołach okręgowych komisji wyborczych oraz nazwiska i imiona wybranych senatorów.

Art. 250. Państwowa Komisja Wyborcza wręcza senatorom zaświadczenia o wyborze.

Art. 251. Państwowa Komisja Wyborcza przesyła Marszałkowi Senatu oraz Sądowi Najwyższemu sprawozdanie z wyborów nie później niż 14 dnia po ogłoszeniu obwieszczenia, o którym mowa w art. 249.

Art. 252. Przeciwko ważności wyborów do Senatu protest, o którym mowa w art. 96 wnosi się na piśmie do Sądu Najwyższego. Przepisy art. 202-206 stosuje się odpowiednio.

Rozdział 37

Wygaśnięcie mandatu senatora i uzupełnienie składu Senatu

Art. 253. § 1. Wygaśnięcie mandatu senatora następuje wskutek:
1) utraty prawa wybieralności;
2) pozbawienia mandatu prawomocnym orzeczeniem Trybunału Stanu;
3) zrzeczenia się mandatu;
4) śmierci senatora;
5) zajmowania w dniu wyborów stanowiska lub funkcji, których, stosownie do przepisów Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej albo ustaw, nie można łączyć z mandatem senatora, z zastrzeżeniem przepisu § 3;
6) powołania w toku kadencji na stanowisko lub powierzenia funkcji, których, stosownie do przepisów Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej albo ustaw, nie można łączyć ze sprawowaniem mandatu senatora;
7) wyboru w toku kadencji na posła do Parlamentu Europejskiego.

§ 2. Odmowa złożenia ślubowania senatorskiego oznacza zrzeczenie się mandatu.
§ 3. Stwierdzenie wygaśnięcia mandatu senatora zajmującego w dniu wyborów stanowisko lub funkcję, o których mowa w § 1 pkt, następuje, jeżeli nie złoży on Marszałkowi Senatu, w terminie 14 dni od dnia ogłoszenia przez Państwową Komisję Wyborczą wyników wyborów do Senatu, oświadczenia o złożeniu rezygnacji z zajmowanego stanowiska lub pełnionej funkcji.
§ 4. Wygaśnięcie mandatu senatora powołanego lub wybranego w czasie kadencji na stanowisko lub funkcję, o których mowa w § 1 pkt 6-7, następuje z dniem powołania lub wybrania.

Art. 254. § 1. Wygaśnięcie mandatu senatora stwierdza Marszałek Senatu, w drodze postanowienia.

§ 2. Postanowienie, o którym mowa w § 1, ogłasza się w Dzienniku Urzędowym Rzeczypospolitej Polskiej "Monitor Polski".
§ 3. Postanowienie, o którym mowa w § 1, niezwłocznie doręcza się Prezydentowi Rzeczypospolitej i Państwowej Komisji Wyborczej.

Art. 255. § 1. W razie wygaśnięcia mandatu senatora Prezydent Rzeczypospolitej zarządza wybory uzupełniające do Senatu.
§ 2. Wybory uzupełniające zarządza się i przeprowadza w terminie 3 miesięcy od dnia stwierdzenia wygaśnięcia mandatu senatora. Wyborów uzupełniających nie przeprowadza się w okresie 6 miesięcy przed dniem, w którym upływa termin zarządzenia wyborów do Sejmu.
§ 3. W sprawach zarządzenia wyborów, o których mowa w § 1, stosuje się odpowiednio przepisy art. 171, z tym że postanowienie Prezydenta Rzeczypospolitej o wyborach uzupełniających Państwowa Komisja Wyborcza podaje niezwłocznie do wiadomości publicznej, w formie obwieszczenia, na obszarze okręgu wyborczego, w którym wybory mają być przeprowadzone. Druk i rozplakatowanie obwieszczenia zapewnia Krajowe Biuro Wyborcze.
§ 4. Głosowanie w wyborach uzupełniających przeprowadza się tylko na terytorium kraju, zaś prawo wybierania przysługuje tylko wyborcom stale zamieszkałym w okręgu wyborczym, w którym zarządzono wybory uzupełniające.
§ 5. W wyborach uzupełniających w skald obwodowych komisji powołuje się od 5 do 7 osób, zaś uzupełnienie składu komisji, o którym mowa w art. 158 § 7, dokonywane jest w razie zgłoszenia mniej niż 4 kandydatów.

Rozdział 38

Kampania wyborcza w programach radiowych i telewizyjnych

Art. 256. § 1. Komitet wyborczy, który zarejestrował kandydata na senatora ma prawo do rozpowszechniania nieodpłatnie audycji wyborczych w programach Telewizji Polskiej i Polskiego Radia:
1) ogólnokrajowych - jeżeli zarejestrował kandydatów na senatorów co najmniej w połowie okręgów wyborczych;
2) regionalnych - jeżeli zarejestrował co najmniej jednego kandydata na senatora.
§ 2. Łączny czas rozpowszechniania audycji wyborczych wynosi:
1) w ogólnokrajowych programach - 5 godzin w Telewizji Polskiej i 10 godzin w Polskim Radiu;
2) w odpowiednim programie regionalnym - 3 godziny w Telewizji Polskiej i 6 godzin w Polskim Radiu.
§ 3. Czas rozpowszechniania audycji wyborczych w programach ogólnokrajowych dzieli się równo między wszystkie uprawnione komitety wyborcze.
§ 4. Czas rozpowszechniania audycji wyborczych w odpowiednim programie regionalnym jest dzielony między uprawnione komitety wyborcze proporcjonalnie do liczby kandydatów na senatorów zarejestrowanych przez nie w okręgach wyborczych objętych zasięgiem danego programu.
§ 5. Krajowa Rada Radiofonii i Telewizji, po porozumieniu z Państwową Komisją Wyborczą, określi, w drodze rozporządzenia, zasady i sposób łącznego prowadzenia kampanii wyborczej w programach radiowych i telewizyjnych przez komitety wyborcze uprawnione do rozpowszechniania audycji wyborczych w wyborach do Sejmu i do Senatu.

Art. 257. § 1. W wyborach uzupełniających przepis art. 256 § 1 pkt 1 nie ma zastosowania, a łączny czas rozpowszechniania nieodpłatnie audycji wyborczych w odpowiednich programach regionalnych wynosi 2 godziny w Telewizji Polskiej i 4 godziny w Polskim Radiu.
§ 2. Czas, o którym mowa w § 1, w każdym programie regionalnym dzieli się równo między wszystkie uprawnione komitety wyborcze.

Rozdział 39

Szczególne zasady finansowania kampanii wyborczej do Senatu

Art. 258. § 1. Komitet wyborczy, który zarejestrował kandydata lub kandydatów na senatorów, ma prawo do dotacji z budżetu państwa na zasadach określonych w art. 124.

§ 2. W wyborach uzupełniających wysokość dotacji dla komitetu wyborczego zgłaszającego kandydata, który uzyskał mandat, oblicza się w ten sposób, że ogólną kwotę dotacji przypadającą na wszystkie komitety wyborcze w ostatnio przeprowadzonych wyborach do Sejmu i do Senatu dzieli się przez 560 i mnoży przez wskaźnik przeciętnego wzrostu cen towarów i usług konsumpcyjnych. Wskaźnik ten oblicza Główny Urząd Statystyczny za okres od miesiąca, w którym przeprowadzono wybory do Sejmu i Senatu, do miesiąca, w którym odbyły się wybory uzupełniające.

DZIAŁ V

Wybory do Parlamentu Europejskiego

Rozdział 40

Zasady ogólne

Art. 259. § 1. Wybory do Parlamentu Europejskiego są wolne, powszechne, bezpośrednie, proporcjonalne oraz przeprowadzane w głosowaniu tajnym.
§ 2. W wyborach głosować można tylko raz.
Art. 260. § 1. W Rzeczypospolitej Polskiej wybiera się 51 posłów do Parlamentu Europejskiego.
§ 2. Posłów do Parlamentu Europejskiego wybiera się na 5 lat.
Art. 261. Posłowie do Parlamentu Europejskiego są przedstawicielami Narodów państw Unii Europejskiej; nie są związani żadnymi instrukcjami i nie mogą być odwołani.
Art. 262. § 1. Wybory posłów do Parlamentu Europejskiego w Rzeczypospolitej Polskiej odbywają się w okresie wyborczym ustalonym w przepisach prawa Unii Europejskiej.
§ 2. Wybory posłów do Parlamentu Europejskiego w Rzeczypospolitej Polskiej zarządza Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej, w drodze postanowienia, nie później niż na 90 dni przed dniem wyborów, wyznaczając ich datę na dzień wolny od pracy przypadający w okresie wyborczym, o którym mowa w § 1.
Art. 263. § 1. Postanowienie Prezydenta Rzeczypospolitej o zarządzeniu wyborów podaje się do wiadomości publicznej i ogłasza w Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej najpóźniej w 5. dniu od dnia zarządzenia wyborów.
§ 2. W postanowieniu, o którym mowa w § 1, Prezydent Rzeczypospolitej, po zasięgnięciu opinii Państwowej Komisji Wyborczej, określa dni, w których upływają terminy wykonania czynności wyborczych przewidzianych w ustawie (kalendarz wyborczy). W postanowieniu podaje się liczbę posłów do Parlamentu Europejskiego wybieranych w Rzeczypospolitej Polskiej.
§ 3. Państwowa Komisja Wyborcza, w terminie 14 dni od dnia ogłoszenia, o którym mowa w § 1, podaje do wiadomości publicznej w formie obwieszczenia postanowienie, o którym mowa w § 1, wraz z informacją o okręgach wyborczych oraz siedzibach okręgowych komisji wyborczych.
Art. 264. Mandatu posła do Parlamentu Europejskiego nie można łączyć ze sprawowaniem stanowiska lub pełnieniem funkcji określonych w przepisach prawa Unii Europejskiej.
Art. 265. § 1. Mandatu posła do Parlamentu Europejskiego nie można łączyć ze sprawowaniem mandatu posła na Sejm albo senatora.
§ 2. Poseł do Parlamentu Europejskiego nie może być jednocześnie w Rzeczypospolitej Polskiej członkiem Rady Ministrów ani sekretarzem stanu oraz zajmować stanowiska lub pełnić funkcji, których, stosownie do przepisów Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej albo ustaw, nie można łączyć ze sprawowaniem mandatu posła na Sejm albo senatora.
Art. 266. W sprawach nieuregulowanych w niniejszym dziale stosuje się odpowiednio przepisy działu III kodeksu.

Rozdział 41

Prawa wyborcze

Art. 267. § 1. Prawo wybieralności (bierne prawo wyborcze) do Parlamentu Europejskiego w Rzeczypospolitej Polskiej przysługuje osobie mającej prawo wybierania posłów do Parlamentu Europejskiego w Rzeczypospolitej Polskiej, która najpóźniej w dniu głosowania kończy 21 lat, nie była karana za przestępstwo popełnione umyślnie, ścigane z oskarżenia publicznego i od co najmniej 5 lat

stale zamieszkuje w Rzeczypospolitej Polskiej lub na terytorium innego państwa członkowskiego Unii Europejskiej.
§ 2. Nie mają prawa wybieralności osoby, wobec których wydano prawomocne orzeczenie sądu stwierdzające utratę prawa wybieralności, o którym mowa w art. 21a ust. 2 ustawy z dnia 18 października 2006 r. o ujawnianiu informacji o dokumentach organów bezpieczeństwa państwa z lat 1944-1990 oraz treści tych dokumentów (Dz. U. Nr 218, poz. 1592 i Nr 249, poz. 1832 oraz z 2007 r. Nr 25, poz. 162).

Rozdział 42

Komisje i okręgi wyborcze. Spisy wyborców

Art. 268. Wybory przeprowadzają:
1) Państwowa Komisja Wyborcza;
2) okręgowe komisje wyborcze;
3) obwodowe komisje wyborcze.

Art. 269. W celu przeprowadzenia wyborów tworzy się wielomandatowe okręgi wyborcze, zwane dalej "okręgami wyborczymi".
Art. 270. Podział na okręgi wyborcze, ich numery i granice, a także siedziby okręgowych komisji wyborczych określa załącznik nr 3 do ustawy.
Art. 271. § 1. Spis wyborców w wyborach do Parlamentu Europejskiego dzieli się na część A i część B.
§ 2. Część A spisu wyborców obejmuje obywateli polskich. W tej części spisu wyborców wymienia się nazwisko i imiona, imię ojca, datę urodzenia, numer ewidencyjny PESEL i adres zamieszkania wyborcy.
§ 3. Część B spisu wyborców obejmuje obywateli Unii Europejskiej niebędących obywatelami polskimi, którym przysługuje prawo wybierania posłów do Parlamentu Europejskiego w Rzeczypospolitej Polskiej. W tej części spisu wyborców wymienia się nazwisko i imiona, imię ojca, datę urodzenia, obywatelstwo państwa członkowskiego Unii Europejskiej, numer paszportu lub innego dokumentu stwierdzającego tożsamość oraz adres zamieszkania wyborcy w gminie.

Rozdział 43

Zgłaszanie list kandydatów

Art. 272. § 1. Komitet wyborczy może zgłosić w każdym okręgu wyborczym jedną okręgową listę kandydatów na posłów do Parlamentu Europejskiego, zwaną dalej "listą okręgową".
§ 2. Liczba kandydatów na posłów do Parlamentu Europejskiego zgłaszanych na liście okręgowej nie może być mniejsza niż 5 i większa niż 10.
§ 3. Kandydować można tylko w jednym okręgu wyborczym i tylko z jednej listy okręgowej.
§ 4. Partie polityczne, które wchodzą w skład koalicji wyborczej, nie mogą zgłaszać list okręgowych samodzielnie.
Art. 273. § 1. Lista okręgowa powinna być poparta w sposób, o którym mowa w art. 274, podpisami co najmniej 10.000 wyborców stale zamieszkałych w danym okręgu wyborczym.
§ 2. Komitet wyborczy, który z zachowaniem wymogów określonych w ust. 1 zarejestrował listy okręgowe co najmniej w połowie okręgów wyborczych, uprawniony jest do zgłoszenia dalszych list bez poparcia zgłoszenia podpisami wyborców.
§ 3. Zgłoszenie list okręgowych przez komitety wyborcze spełniające warunek, o którym mowa w ust. 2, następuje na podstawie zaświadczenia Państwowej Komisji Wyborczej wydanego na wniosek zainteresowanego komitetu wyborczego, złożony do 40. dnia przed dniem wyborów.

Art. 274. § 1. Wyborca może udzielić pisemnego poparcia więcej niż jednej liście okręgowej. Wycofanie udzielonego poparcia nie rodzi skutków prawnych.
§ 2. Wyborca udzielający poparcia liście okręgowej składa podpis obok czytelnie wpisanego swojego nazwiska i imienia, adresu stałego zamieszkania w Rzeczypospolitej Polskiej i numeru ewidencyjnego PESEL.
§ 3. Wykaz podpisów musi zawierać na każdej stronie nazwę komitetu wyborczego zgłaszającego listę okręgową, numer okręgu wyborczego, w którym lista jest zgłaszana, oraz adnotację:

§ 4. "Udzielam poparcia okręgowej liście kandydatów na posłów do Parlamentu Europejskiego zgłaszanej przez ..... (nazwa komitetu wyborczego) w okręgu wyborczym ..... (numer okręgu) w wyborach posłów do Parlamentu Europejskiego zarządzonych na ..... (dzień, miesiąc, rok).".

Art. 275. Zbieranie podpisów osób popierających listę okręgową może być dokonywane tylko w miejscu, czasie i w sposób, które wykluczają groźbę, podstęp lub stosowanie jakichkolwiek nacisków zmierzających do uzyskania podpisów.
§ 2. Zabrania się zbierania podpisów osób popierających listę okręgową na terenie jednostek wojskowych i innych jednostek organizacyjnych podległych Ministrowi Obrony Narodowej oraz oddziałów obrony cywilnej, a także skoszarowanych jednostek podległych ministrowi właściwemu do spraw wewnętrznych.
§ 3. Zabrania się udzielania wynagrodzenia pieniężnego w zamian za zbieranie lub złożenie podpisu pod zgłoszeniem listy okręgowej.
Art. 276. § 1. Listę okręgową zgłasza się do okręgowej komisji wyborczej najpóźniej do godziny 24^{00} w 40. dniu przed dniem wyborów.
§ 2. Zgłoszenia listy okręgowej dokonuje osobiście na piśmie pełnomocnik wyborczy lub upoważniona przez niego osoba, zwani dalej "osobą zgłaszającą listę". W razie zgłoszenia listy przez upoważnioną przez pełnomocnika osobę do zgłoszenia dołącza się dokument stwierdzający udzielenie upoważnienia, ze wskazaniem zakresu udzielonego upoważnienia, oraz dane upoważnionej przez pełnomocnika osoby: imię (imiona), nazwisko, adres zamieszkania i numer ewidencyjny PESEL.
Art. 277. § 1. Do zgłoszenia każdej listy okręgowej należy dołączyć oświadczenie kandydata, że posiada prawo wybieralności.
§ 2. W przypadku zgłoszenia kandydatury obywatela Unii Europejskiej niebędącego obywatelem polskim kandydat do pisemnej zgody na kandydowanie jest obowiązany dołączyć:
1) oświadczenie stwierdzające, że:
   a) został on wpisany do rejestru wyborców w gminie, w której stale zamieszkuje,
   b) nie kandyduje w wyborach do Parlamentu Europejskiego w innym państwie członkowskim Unii Europejskiej;
2) zaświadczenie wydane przez właściwy organ państwa członkowskiego Unii Europejskiej, którego jest obywatelem, że nie pozbawiono go prawa do kandydowania w wyborach do Parlamentu Europejskiego w tym państwie lub że organ ten nie posiada informacji o pozbawieniu go tego prawa.

§ 3. Po dokonaniu zgłoszenia uzupełnienie listy okręgowej o nazwiska kandydatów lub zmiany kandydatów albo ich kolejności na liście bądź też zmiana oznaczenia kandydata, który nie należy do żadnej partii politycznej, nazwą lub skrótem nazwy partii popierającej tego kandydata są niedopuszczalne.
Art. 278. § 1. Okręgowa komisja wyborcza, przyjmując zgłoszenie listy okręgowej, bada, w obecności osoby zgłaszającej listę, czy zgłoszenie to spełnia warunki, o których mowa w art. 277, i wydaje osobie zgłaszającej listę pisemne potwierdzenie przyjęcia zgłoszenia. Wzór potwierdzenia określi Państwowa Komisja Wyborcza.
§ 2. Arkusze wykazu podpisów okręgowa komisja wyborcza numeruje i opatruje każdy arkusz swoją pieczęcią.
§ 3. Po sprawdzeniu prawdziwości danych zawartych w wykazie podpisów przyjęte arkusze wykazu podpisów komisja przechowuje w zapieczętowanych pakietach. Udostępnienie i rozpieczętowanie pakietów może nastąpić wyłącznie na potrzeby postępowania przed sądami i organami prokuratury, w obecności członka okręgowej komisji wyborczej; o terminie czynności zawiadamia się niezwłocznie osobę zgłaszającą listę.
Art. 279. § 1. Okręgowa komisja wyborcza rejestruje listę okręgową, zgłoszoną zgodnie z przepisami ustawy, sporządzając protokół rejestracji. Po jednym egzemplarzu protokołu doręcza się osobie zgłaszającej listę oraz przesyła Państwowej Komisji Wyborczej.
§ 2. Jeżeli zgłoszenie ma wady inne niż brak wymaganej liczby prawidłowo złożonych podpisów wyborców, komisja wzywa osobę zgłaszającą listę do ich usunięcia w terminie 3 dni. W przypadku nieusunięcia wady w terminie komisja postanawia o odmowie rejestracji listy w całości lub co do poszczególnych kandydatów. W razie odmowy rejestracji w odniesieniu do niektórych kandydatów listę rejestruje się w zakresie nieobjętym odmową, z tym że liczba kandydatów zgłoszonych na liście okręgowej nie może być mniejsza niż 5.
§ 3. Postanowienie okręgowej komisji wyborczej o odmowie rejestracji, o którym mowa w ust. 2, wraz z uzasadnieniem doręcza się niezwłocznie osobie zgłaszającej listę. Od postanowienia osobie zgłaszającej listę przysługuje prawo odwołania do Państwowej Komisji Wyborczej w terminie 3 dni od

dnia doręczenia. Od postanowienia wydanego w wyniku rozpatrzenia odwołania nie przysługuje środek prawny.

Art. 280. § 1. Jeżeli liczba prawidłowo złożonych podpisów wyborców popierających zgłoszenie listy okręgowej jest mniejsza niż ustawowo wymagana, okręgowa komisja wyborcza wzywa osobę zgłaszającą listę do uzupełnienia wykazu podpisów, o ile nie upłynął termin, o którym mowa w art. 276. Uzupełnienie jest możliwe do upływu terminu, o którym mowa w art. 276 § 1.

§ 2. Jeżeli uzupełnienia nie dokonano w terminie, o którym mowa w art. 276 § 1, lub termin ten upłynął, okręgowa komisja wyborcza postanawia o odmowie rejestracji listy okręgowej. Postanowienie wraz z uzasadnieniem doręcza się niezwłocznie osobie zgłaszającej listę.

§ 3. Postanowienie, o którym mowa w § 2, może być przez osobę zgłaszającą listę okręgową zaskarżone do właściwego miejscowo sądu okręgowego w terminie 3 dni od dnia doręczenia. Sąd okręgowy rozpatruje skargę i orzeka w sprawie skargi w terminie 3 dni w postępowaniu nieprocesowym w składzie 3 sędziów. Od orzeczenia sądu nie przysługuje środek prawny. Jeżeli sąd uzna skargę za uzasadnioną, okręgowa komisja wyborcza niezwłocznie rejestruje listę.

Art. 281. § 1. W razie uzasadnionych wątpliwości co do prawdziwości danych zawartych w wykazie podpisów bądź wiarygodności podpisów okręgowa komisja wyborcza dokonuje w terminie 3 dni sprawdzenia danych bądź wiarygodności podpisów w oparciu o dostępne urzędowo dokumenty, w tym rejestry wyborców i urzędowe rejestry mieszkańców, a w miarę potrzeby również o wyjaśnienia wyborców. O wszczęciu postępowania wyjaśniającego zawiadamia się niezwłocznie osobę zgłaszającą listę.

§ 2. Jeżeli w wyniku przeprowadzonego postępowania ustalone zostanie, iż zgłoszona lista nie uzyskała poparcia ustawowo wymaganej liczby podpisów wyborców, okręgowa komisja wyborcza postanawia o odmowie rejestracji listy okręgowej. Postanowienie wraz z uzasadnieniem doręcza się niezwłocznie osobie zgłaszającej listę.

§ 3. Postanowienie, o którym mowa w § 2, może być przez osobę zgłaszającą listę zaskarżone do właściwego miejscowo sądu okręgowego w terminie 3 dni od dnia doręczenia. Sąd okręgowy rozpatruje skargę i orzeka w sprawie skargi w terminie 3 dni w postępowaniu nieprocesowym w składzie 3 sędziów. Od orzeczenia sądu nie przysługuje środek prawny. Jeżeli sąd uzna skargę za uzasadnioną, okręgowa komisja wyborcza niezwłocznie rejestruje listę okręgową.

Art. 282. § 1. Państwowa Komisja Wyborcza, na podstawie protokołów rejestracji list okręgowych, przyznaje w drodze losowania, najpóźniej w 30 dniu przed dniem wyborów, jednolity numer dla list tego samego komitetu wyborczego zarejestrowanych w więcej niż jednym okręgu wyborczym.

§ 2. Do postępowania w sprawie losowania numerów list okręgowych stosuje się odpowiednio przepisy art. 190 i 191.

Art. 283. § 1. Okręgowa komisja wyborcza sporządza obwieszczenia o zarejestrowanych listach okręgowych, zawierające informacje o ich numerach, nazwach i skrótach nazw komitetów wyborczych oraz dane o kandydatach zawarte w zgłoszeniach list, w tym treść oświadczenia, o którym mowa w art. 7 ust. 1 ustawy z dnia 18 października 2006 r. o ujawnianiu informacji o dokumentach organów bezpieczeństwa państwa z lat 1944-1990 oraz treści tych dokumentów, w zakresie określonym w art. 13 tej ustawy.

§ 2. Obwieszczenie, o którym mowa w § 1, przesyła się dyrektorowi delegatury Krajowego Biura Wyborczego właściwej miejscowo dla siedziby komisji, który zapewnia jego druk i rozplakatowanie na obszarze okręgu wyborczego najpóźniej w 10 dniu przed dniem wyborów. Jeden egzemplarz obwieszczenia przesyła się niezwłocznie Państwowej Komisji Wyborczej.

Art. 284. § 1. Okręgowa komisja wyborcza skreśla z zarejestrowanej listy okręgowej nazwisko kandydata na posła do Parlamentu Europejskiego, który zmarł, utracił prawo wybieralności lub złożył komisji oświadczenie na piśmie o wycofaniu zgody na kandydowanie.

§ 2. Jeżeli skreślenie nazwiska kandydata z zarejestrowanej listy okręgowej nastąpiło wskutek śmierci kandydata i powoduje, że na liście tej pozostało mniej niż 5 kandydatów, komisja zawiadamia osobę zgłaszającą listę o możliwości zgłoszenia nowego kandydata. Uzupełnienia listy dokonuje się najpóźniej w 15 dniu przed dniem wyborów; w takim przypadku przepisu art. 183 nie stosuje się.

§ 3. Jeżeli skreślenie nazwiska kandydata z listy nastąpiło z innej przyczyny niż śmierć kandydata lub lista nie została uzupełniona z uwzględnieniem terminu, o którym mowa w § 2, a na liście pozostało mniej niż 3 kandydatów, komisja unieważnia rejestrację tej listy. Od postanowienia wydanego w tej sprawie nie przysługuje środek prawny.

§ 4. W przypadku rozwiązania komitetu wyborczego w trybie, o którym mowa w art. 83 § 3, okręgowa komisja wyborcza unieważnia rejestrację listy tego komitetu. Przepis ust. 3 zdanie drugie stosuje się odpowiednio.

§ 5. O skreśleniu kandydata i postanowieniach, o których mowa w § 2-4, okręgowa komisja wyborcza zawiadamia niezwłocznie osobę zgłaszającą listę i Państwową Komisję Wyborczą oraz, w formie obwieszczenia, wyborców.

Art. 285. § 1. Pełnomocnik wyborczy lub osoba przez niego upoważniona może wyznaczyć po jednym mężu zaufania do każdej obwodowej komisji wyborczej i rejonowej komisji wyborczej na obszarze okręgu wyborczego, w którym została zarejestrowana zgłoszona przez niego lista okręgowa.
§ 2. Pełnomocnik wyborczy lub osoba przez niego upoważniona wydaje mężom zaufania zaświadczenie według wzoru określonego przez Państwową Komisję Wyborczą.
§ 3. Funkcję męża zaufania przy okręgowej komisji wyborczej i Państwowej Komisji Wyborczej pełni pełnomocnik wyborczy lub osoba przez niego upoważniona.

Rozdział 44

Kampania wyborcza

Art. 286. § 1. Komitety wyborcze mają prawo prowadzenia agitacji wyborczej w programach radiowych i telewizyjnych, w formach audycji wyborczych i ogłoszeń wyborczych.
§ 2. Łączny czas rozpowszechniania audycji wyborczych wynosi:
1) w ogólnokrajowych programach - 15 godzin w Telewizji Polskiej Spółka Akcyjna, w godzinach między 17^{00} a 23^{00}, i 20 godzin w Polskim Radiu Spółka Akcyjna;
2) w każdym regionalnym programie - po 10 godzin w Telewizji Polskiej Spółka Akcyjna i po 20 godzin w spółkach radiofonii regionalnej, o których mowa w art. 26 ust. 3 pkt 2 ustawy z dnia 29 grudnia 1992 r. o radiofonii i telewizji (Dz. U. z 2001 r. Nr 101 z późn. zm.).
§ 3. Czas przeznaczony na rozpowszechnianie audycji wyborczych, o których mowa w ust. 2 pkt 1, dzieli się równo między uprawnione komitety wyborcze na podstawie informacji Państwowej Komisji Wyborczej o komitetach wyborczych.
§ 4. Krajowa Rada Radiofonii i Telewizji, po zasięgnięciu opinii Państwowej Komisji Wyborczej, zarządów Telewizji Polskiej Spółka Akcyjna, Polskiego Radia Spółka Akcyjna oraz zarządów spółek radiofonii regionalnej, a także właściwej rady programowej określi, w drodze rozporządzenia:
1) czas przeznaczony na rozpowszechnianie audycji wyborczych w każdym z programów ogólnokrajowych i regionalnych,
2) ramowy podział czasu przeznaczonego na rozpowszechnianie audycji wyborczych
- uwzględniając konieczność zapewnienia równego podziału czasu przeznaczonego na rozpowszechnianie audycji wyborczych między uprawnione komitety wyborcze.
§ 5. Krajowa Rada Radiofonii i Telewizji, po zasięgnięciu opinii Państwowej Komisji Wyborczej, określi, w drodze rozporządzenia, tryb postępowania w sprawach podziału czasu rozpowszechniania audycji wyborczych, zakres rejestracji oraz sposób przygotowania i emisji tych audycji, uwzględniając typ i rodzaj nośnika zapisu audycji wyborczej, a także sposób upowszechniania informacji o terminach emisji audycji wyborczych.
Art. 287. § 1. Kolejność rozpowszechniania w każdym dniu audycji wyborczych ustalają kierujący redakcjami właściwych ogólnokrajowych programów telewizyjnych, w tym TV Polonia, i programów regionalnych oraz programów radiowych w drodze losowania przeprowadzonego w obecności osób zgłaszających listy kandydatów najpóźniej w 18. dniu przed dniem wyborów.
§ 2. Na ustalenia dotyczące podziału czasu antenowego, o których mowa w art. 286 § 4 i 5, osobie zgłaszającej listę kandydatów przysługuje skarga do Państwowej Komisji Wyborczej. Skargę wnosi się w terminie 2 dni od dokonania ustalenia. Państwowa Komisja Wyborcza rozpatruje sprawę niezwłocznie i wydaje postanowienie. Od postanowienia Państwowej Komisji Wyborczej nie przysługuje środek prawny.

Rozdział 45

Finansowanie kampanii wyborczej

Art. 288. § 1. Komitety wyborcze mogą wydatkować na kampanię wyborczą wyłącznie kwoty ograniczone limitem, którego wysokość jest wyznaczona kwotą 60 groszy przypadającą na każdego wyborcę w kraju ujętego w rejestrze wyborców.

§ 3. Państwowa Komisja Wyborcza, w terminie 14 dni od dnia zarządzenia wyborów, ogłasza, w formie komunikatu, w Dzienniku Urzędowym Rzeczypospolitej Polskiej "Monitor Polski" i podaje do wiadomości publicznej liczbę wyborców ujętych w rejestrach wyborców na terenie całego kraju według stanu na koniec kwartału poprzedzającego dzień ogłoszenia postanowienia o zarządzeniu wyborów.

Rozdział 46

Głosowanie i warunki ważności głosu

Art. 289. § 1. Jeżeli po wydrukowaniu kart do głosowania okręgowa komisja wyborcza skreśli z listy okręgowej nazwisko kandydata z przyczyn, o których mowa w art. 284 § 1, nazwisko tego kandydata pozostawia się na wydrukowanych kartach do głosowania. Informację o skreśleniu oraz o warunkach decydujących o ważności głosu oddanego na takiej karcie podaje się do wiadomości publicznej w formie obwieszczenia i zapewnia jego rozplakatowanie w lokalach wyborczych w dniu głosowania.
§ 2. Przepis § 1 stosuje się odpowiednio, jeżeli komisja unieważni rejestrację listy okręgowej z przyczyn, o których mowa w art. 284 § 3 lub 4.

Art. 290. Wyborca głosujący za granicą otrzymuje kartę do głosowania wyłącznie po okazaniu obwodowej komisji wyborczej ważnego polskiego paszportu lub w przypadku obywatela Unii Europejskiej niebędącego obywatelem polskim innego ważnego dokumentu stwierdzającego tożsamość.

Art. 291. § 1. Wyborca głosuje tylko na jedną listę kandydatów, stawiając na karcie do głosowania znak "x" w kratce z lewej strony obok nazwiska jednego z kandydatów z tej listy, przez co wskazuje jego pierwszeństwo do uzyskania mandatu.
§ 2. Za nieważny uznaje się głos, jeżeli na karcie do głosowania postawiono znak "x" w kratce z lewej strony obok nazwisk dwóch lub większej liczby kandydatów z różnych list kandydatów albo nie postawiono tego znaku w kratce z lewej strony obok nazwiska żadnego kandydata z którejkolwiek z list.
§ 3. Za nieważny uznaje się głos, jeżeli na karcie do głosowania znak "x" postawiono w kratce z lewej strony wyłącznie obok nazwiska kandydata umieszczonego na liście kandydatów, która została unieważniona.
§ 4. Jeżeli na karcie do głosowania znak "x" postawiono w kratce z lewej strony wyłącznie obok nazwiska kandydata z jednej tylko listy kandydatów nazwisko tego kandydata zostało z tej listy skreślone, to głos taki uznaje się za ważny i oddany na tę listę.
§ 5. Jeżeli na karcie do głosowania znak "x" postawiono w kratce z lewej strony obok nazwisk dwóch lub większej liczby kandydatów z tej samej listy kandydatów, to głos taki uważa się za głos ważnie oddany na wskazaną listę kandydatów z przyznaniem pierwszeństwa do uzyskania mandatu temu kandydatowi, którego nazwisko na tej liście jest umieszczone w pierwszej kolejności.
§ 6. Dopisanie na karcie do głosowania dodatkowych nazwisk lub nazw albo poczynienie innych dopisków poza kratką nie wpływa na ważność głosu.

Art. 292. § 1. Głosować może tylko wyborca wpisany do spisu wyborców, a także wyborca dopisany do spisu zgodnie z przepisami § 2 i 3.
§ 2. Obwodowa komisja wyborcza dopisuje w dniu głosowania do spisu wyborców:

1) wyborcę przedstawiającego zaświadczenie o prawie do głosowania, załączając zaświadczenie do spisu;
2) wyborcę pominiętego w spisie, jeżeli udokumentuje, że stale zamieszkuje na terenie danego obwodu głosowania, a urząd gminy potwierdzi, że nie otrzymał zawiadomienia o utracie przez niego prawa wybierania lub o objęciu spisem wyborców w innym obwodzie;
3) wyborcę skreślonego ze spisu dla danego obwodu głosowania w związku z umieszczeniem w spisie wyborców w szpitalu lub zakładzie pomocy społecznej, jeżeli udokumentuje, że opuścił szpital lub zakład pomocy społecznej w przeddzień wyborów;
4) obywatela polskiego stale zamieszkującego za granicą, a głosującego w kraju na podstawie ważnego polskiego paszportu. W takim przypadku komisja odnotowuje numer paszportu oraz miejsce i datę jego wydania w rubryce spisu "uwagi" oraz umieszcza w paszporcie na ostatniej wolnej stronie, przeznaczonej na adnotacje wizowe, odcisk swojej pieczęci oraz wpisuje datę głosowania.

§ 3. Przepis § 2 stosuje się również w przypadku przybycia wyborcy do szpitala lub zakładu pomocy społecznej w przeddzień wyborów.

Rozdział 47

Ustalanie wyników wyborów

Art. 293. **§** 1. Po otrzymaniu protokołów wyników głosowania z wszystkich okręgów wyborczych Państwowa Komisja Wyborcza ustala wyniki głosowania w skali kraju i stwierdza, które listy okręgowe komitetów wyborczych spełniają warunek uprawniający do uczestniczenia w podziale mandatów, a następnie dokonuje podziału wszystkich mandatów między komitety wyborcze odpowiednio do łącznej liczby głosów ważnych oddanych na listy okręgowe danego komitetu wyborczego oraz przystępuje do ustalenia liczby mandatów przypadających dla poszczególnych list okręgowych każdego z komitetów wyborczych, które uzyskały mandaty, i przyznania tych mandatów konkretnym kandydatom.

§ 2. W podziale mandatów uwzględnia się wyłącznie listy okręgowe tych komitetów wyborczych, które otrzymały co najmniej 5 % ważnych głosów w skali kraju.

Art. 294. Państwowa Komisja Wyborcza na podstawie danych z protokołów zawierających wyniki głosowania w okręgach wyborczych, sporządza zestawienie obejmujące liczbę głosów ważnych w skali kraju oraz głosów ważnych oddanych na listy okręgowe poszczególnych komitetów wyborczych we wszystkich okręgach oraz ustala wykaz komitetów wyborczych, których listy okręgowe spełniają warunek, o którym mowa w art. 293 § 2**.**

Art. 295. § 1. Państwowa Komisja Wyborcza dokonuje podziału wszystkich mandatów pomiędzy uprawnione komitety wyborcze w sposób następujący:

1) liczbę głosów ważnych oddanych łącznie na listy okręgowe każdego z komitetów wyborczych dzieli się kolejno przez: 1; 2; 3; 4 i dalsze kolejne liczby aż do chwili, gdy z otrzymanych w ten sposób ilorazów da się uszeregować tyle kolejno największych liczb, ilu posłów do Parlamentu Europejskiego jest wybieranych w Rzeczypospolitej Polskiej;
2) każdemu komitetowi wyborczemu przyznaje się tyle mandatów, ile spośród ustalonego w powyższy sposób szeregu ilorazów przypada mu liczb kolejno największych.

§ 2. Jeżeli kilka komitetów wyborczych uzyskało ilorazy równe ostatniej liczbie z liczb uszeregowanych w podany sposób, a komitetów tych jest więcej niż mandatów do rozdzielenia, pierwszeństwo mają komitety wyborcze w kolejności ogólnej liczby oddanych głosów na listy okręgowe tych komitetów. Gdyby na listy okręgowe dwu lub więcej komitetów wyborczych oddano równą liczbę głosów, o pierwszeństwie rozstrzyga liczba okręgów wyborczych, w których na listy danego komitetu oddano większą liczbę głosów.

Art. 296. § 1. Po wykonaniu czynności określonych w art. 294 i 295 Państwowa Komisja Wyborcza sporządza protokół wyników głosowania w skali kraju oraz ogólnego podziału mandatów między komitety wyborcze.

§ 2. W protokole wymienia się liczby:

1) wyborców uprawnionych do głosowania;
2) wyborców, którym wydano karty do głosowania;
3) kart nieważnych;
4) kart ważnych;
5) głosów nieważnych;
6) głosów ważnych oddanych łącznie na wszystkie listy okręgowe;
7) głosów ważnych oddanych łącznie na listy okręgowe każdego komitetu wyborczego;
8) mandatów przypadających każdemu komitetowi wyborczemu uprawnionemu do uczestniczenia w podziale mandatów.

§ 3. W protokole wymienia się również komitety wyborcze, których listy okręgowe spełniają warunek, o którym mowa w art. 293 § 2, oraz komitety wyborcze, których listy okręgowe nie spełniają tego warunku. Do protokołu załącza się zestawienie, o którym mowa w art. 294.

Art. 297. § 1. Państwowa Komisja Wyborcza, po ustaleniu, ile mandatów przypada poszczególnym komitetom wyborczym, sporządza zestawienie obejmujące:

1) liczbę głosów ważnych oddanych łącznie na listy okręgowe każdego z komitetów wyborczych, których listy okręgowe spełniają warunek, o którym mowa w art. 293 § 2, oraz
2) liczby głosów ważnych oddanych na poszczególne listy okręgowe każdego z komitetów wyborczych, o których mowa w pkt 1.

§ 2. Na podstawie zestawienia, o którym mowa w § 1, Państwowa Komisja Wyborcza przystępuje do ustalenia liczby mandatów przypadających poszczególnym listom okręgowym. W tym celu, odrębnie dla każdego komitetu wyborczego, liczbę głosów ważnych oddanych na listę okręgową danego komitetu wyborczego kolejno w każdym okręgu mnoży się za każdym razem przez liczbę przypadających danemu komitetowi mandatów, a następnie tak otrzymany iloczyn dzieli się przez liczbę głosów ważnych oddanych we wszystkich okręgach na listy okręgowe tego komitetu wyborczego. Wartość liczby całkowitej (przed przecinkiem) uzyskanego w ten sposób ilorazu oznacza liczbę mandatów przypadających danej liście okręgowej.

§ 3. Jeżeli po przeprowadzeniu postępowania, o którym mowa w § 2, w odniesieniu do wszystkich list okręgowych danego komitetu wyborczego nie zostały rozdzielone wszystkie mandaty przypadające temu komitetowi, to pozostałe jeszcze do podziału mandaty przydziela się tym listom okręgowym tego komitetu, dla których wyliczone ilorazy wykazują po przecinku kolejno najwyższe wartości, uwzględniając także i te listy okręgowe, które nie uzyskały jeszcze żadnego mandatu.

Art. 298. § 1. Mandaty przypadające danej liście okręgowej uzyskują kandydaci w kolejności otrzymanej liczby głosów.

§ 2. Jeżeli dwóch lub więcej kandydatów otrzymało równą liczbę głosów uprawniającą do uzyskania mandatu z danej listy okręgowej, o pierwszeństwie rozstrzyga kolejność umieszczenia ich nazwisk na liście.

Art. 299. § 1. Po ustaleniu wyników wyborów w każdym okręgu wyborczym Państwowa Komisja Wyborcza sporządza protokół wyborów posłów do Parlamentu Europejskiego.

§ 2. W protokole zamieszcza się, oddzielnie dla każdego okręgu wyborczego, wykaz list okręgowych zarejestrowanych w okręgu oraz wykaz list, które spełniły warunek, o którym mowa w art. 293 § 2, a także liczby:

1) wyborców uprawnionych do głosowania,
2) wyborców, którym wydano karty do głosowania,
3) kart nieważnych,
4) kart ważnych,
5) głosów nieważnych,
6) głosów ważnych oddanych na każdą z list okręgowych,
7) głosów ważnych oddanych na poszczególnych kandydatów każdej z list okręgowych,
8) mandatów przypadających każdej liście okręgowej spełniającej warunek, o którym mowa w art. 293 § 2,

oraz nazwiska i imiona wybranych posłów do Parlamentu Europejskiego z poszczególnych list.

Art. 300. Państwowa Komisja Wyborcza ogłasza w Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej, w formie obwieszczenia, oraz podaje do wiadomości publicznej wyniki wyborów posłów do Parlamentu Europejskiego. W obwieszczeniu zamieszcza się informacje, o których mowa w art. 296 § 2 i art. 299 § 2.

Art. 301. § 1. Państwowa Komisja Wyborcza przesyła Prezydentowi Rzeczypospolitej i Marszałkowi Sejmu sprawozdanie z wyborów oraz wręcza posłom do Parlamentu Europejskiego zaświadczenia o wyborze nie później niż 14. dnia po ogłoszeniu obwieszczenia, o którym mowa w art. 300.

§ 2. Marszałek Sejmu niezwłocznie po ogłoszeniu obwieszczenia, o którym mowa w art. 300, przesyła Przewodniczącemu Parlamentu Europejskiego zawiadomienie o wyborze posłów do Parlamentu Europejskiego i inne wymagane przez Parlament Europejski dokumenty.

Rozdział 48

Protesty wyborcze. Ważność wyborów

Art. 302. § 1. Przeciwko ważności wyborów, ważności wyborów w okręgu lub wyborowi posła do Parlamentu Europejskiego może być wniesiony protest z powodu:

1) dopuszczenia się przestępstwa przeciwko wyborom, określonego w rozdziale XXXI Kodeksu karnego, mającego wpływ na przebieg głosowania, ustalenie wyników głosowania lub wyników wyborów lub
2) naruszenia przepisów niniejszej ustawy dotyczących głosowania, ustalenia wyników głosowania lub wyników wyborów.

§ 2. Protesty rozpatruje i rozstrzyga o nieważności wyborów lub o nieważności wyboru posła do Parlamentu Europejskiego Sąd Najwyższy, w drodze uchwały.

Art. 303. § 1. Protest wnosi się na piśmie do Sądu Najwyższego w terminie 7 dni od dnia ogłoszenia wyników wyborów przez Państwową Komisję Wyborczą w Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej. Nadanie w tym terminie protestu w Polskiej placówce pocztowej operatora publicznego jest równoznaczne z wniesieniem go do Sądu Najwyższego.
§ 2. Wnoszący protest powinien sformułować w nim zarzuty oraz przedstawić lub wskazać dowody, na których opiera swoje zarzuty.
§ 3. W odniesieniu do wyborcy przebywającego za granicą lub na polskim statku morskim wymogi wymienione w § 1 uważa się za spełnione, jeżeli protest został złożony odpowiednio właściwemu terytorialnie konsulowi lub kapitanowi statku. Wyborca obowiązany jest dołączyć do protestu zawiadomienie o ustanowieniu swojego pełnomocnika zamieszkałego w kraju lub pełnomocnika do doręczeń zamieszkałego w kraju, pod rygorem pozostawienia protestu bez biegu.
Art. 304. § 1. Sąd Najwyższy rozpatruje protest w składzie 3 sędziów w postępowaniu nieprocesowym i wydaje, w formie postanowienia, opinię w sprawie protestu.
§ 2. Opinia, o której mowa w § 1, powinna zawierać ustalenia co do zasadności zarzutów protestu, a w razie potwierdzenia zasadności zarzutów - ocenę, czy przestępstwo przeciwko wyborom lub naruszenie przepisów niniejszej ustawy miało wpływ na wynik wyborów.
§ 3. Uczestnikami postępowania są: wnoszący protest, przewodniczący właściwej komisji wyborczej albo jego zastępca i Prokurator Generalny.
Art. 305. § 1. Sąd Najwyższy pozostawia bez dalszego biegu protest wniesiony przez osobę do tego nieuprawnioną w myśl art. 64 lub niespełniający warunków określonych w art. 303. Niedopuszczalne jest przywrócenie terminu do wniesienia protestu.
§ 2. Sąd Najwyższy pozostawia bez dalszego biegu protest dotyczący sprawy, co do której w niniejszej ustawie przewiduje się możliwość wniesienia przed dniem głosowania skargi lub odwołania do sądu lub do Państwowej Komisji Wyborczej.
§ 3. Jeżeli w proteście zarzucono popełnienie przestępstwa przeciwko wyborom, Sąd Najwyższy niezwłocznie zawiadamia o tym Prokuratora Generalnego.
Art. 306. § 1. Protesty rozpatruje Sąd Najwyższy w składzie całej Izby Pracy, Ubezpieczeń Społecznych i Spraw Publicznych, na podstawie opinii wydanych w wyniku rozpoznania protestów.
§ 2. Rozstrzygnięcie, o którym mowa w art. 302 §. 2, Sąd Najwyższy podejmuje, nie później niż w 90 dniu po dniu wyborów, na posiedzeniu z udziałem Prokuratora Generalnego i Przewodniczącego Państwowej Komisji Wyborczej.
§ 3. Sąd Najwyższy, podejmując uchwałę o nieważności wyborów lub o nieważności wyboru posła do Parlamentu Europejskiego, postanawia o przeprowadzeniu wyborów ponownych lub o podjęciu niektórych czynności wyborczych, wskazując czynność, od której należy ponowić postępowanie wyborcze.
§ 4. Uchwałę Sądu Najwyższego, o której mowa w art. 302 § 2, przedstawia się niezwłocznie Prezydentowi Rzeczypospolitej oraz Marszałkowi Sejmu, a także przesyła Państwowej Komisji Wyborczej.
§ 5. Uchwałę Sądu Najwyższego, o której mowa w art. 302 § 2, ogłasza się w Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej.
Art. 307. § 1. W przypadku podjęcia przez Sąd Najwyższy uchwały o nieważności wyborów lub o nieważności wyboru posła do Parlamentu Europejskiego wybory ponowne lub wskazane czynności wyborcze przeprowadza się na zasadach i w trybie przewidzianych w niniejszej ustawie.
§ 2. Postanowienie Prezydenta Rzeczypospolitej o wyborach ponownych lub podjęciu wskazanych czynności wyborczych podaje się do wiadomości publicznej i ogłasza się w Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej najpóźniej w 5. dniu od dnia ogłoszenia uchwały Sądu Najwyższego, o której mowa w art. 306 § 3. Przepisy art. 263 § 2 i 3 stosuje się odpowiednio.
§ 3. Wyniki wyborów ponownych albo wyniki przeprowadzonych czynności wyborczych Państwowa Komisja Wyborcza podaje w obwieszczeniu. W obwieszczeniu wymienia się ponadto osoby, których wybór został unieważniony, ze wskazaniem numeru okręgu wyborczego, a także numeru i nazwy listy okręgowej.
§ 4. Obwieszczenie, o którym mowa w § 3, ogłasza się w Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej oraz podaje się do wiadomości publicznej, a także przesyła się niezwłocznie Marszałkowi Sejmu.
§ 5. Marszałek Sejmu niezwłocznie po ogłoszeniu obwieszczenia, o którym mowa w § 3, przesyła Przewodniczącemu Parlamentu Europejskiego zawiadomienie o wyborze posła do Parlamentu Europejskiego i inne wymagane przez Parlament Europejski dokumenty.

Rozdział 49

Wygaśnięcie mandatu. Utrata mandatu

Art. 308. Wygaśnięcie mandatu posła do Parlamentu Europejskiego następuje wskutek:
1) śmierci;
2) zrzeczenia się mandatu.

Art. 309. § 1. Utrata mandatu posła do Parlamentu Europejskiego następuje wskutek:
1) utraty prawa wybieralności lub nieposiadania go w dniu wyboru;
2) zajmowania w dniu wyborów stanowiska lub pełnienia funkcji albo powołania w czasie kadencji na stanowisko lub powierzenia funkcji, o których mowa w przepisach art. 264 i art. 265 § 2, z zastrzeżeniem § 2;
3) wyboru na posła na Sejm albo senatora;
4) unieważnienia wyboru posła do Parlamentu Europejskiego.

§ 2. Utrata mandatu posła do Parlamentu Europejskiego zajmującego w dniu wyborów stanowisko lub pełniącego funkcję albo powołanego w czasie kadencji na stanowisko lub funkcję, o których mowa w przepisach art. 264 i art. 265 § 2, następuje, jeżeli nie złoży on Marszałkowi Sejmu, w terminie 14 dni od dnia ogłoszenia przez Państwową Komisję Wyborczą wyników wyborów posłów do Parlamentu Europejskiego lub powołania na stanowisko lub funkcję, o których mowa w przepisach art. 264 i art. 265 § 2, oświadczenia o złożeniu rezygnacji z zajmowanego stanowiska lub pełnionej funkcji.

§ 3. Poseł do Parlamentu Europejskiego wybrany w czasie kadencji na posła na Sejm albo na senatora traci mandat posła do Parlamentu Europejskiego z dniem ogłoszenia przez Państwową Komisją Wyborczą wyników wyborów do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej albo do Senatu Rzeczypospolitej Polskiej.

§ 4. Jeżeli poseł do Parlamentu Europejskiego uzyskał mandat posła na Sejm na podstawie art. 209, traci mandat posła do Parlamentu Europejskiego z dniem wydania przez Marszałka Sejmu postanowienia o obsadzeniu mandatu posła na Sejm.

Art. 310. § 1. Utratę mandatu posła do Parlamentu Europejskiego stwierdza Marszałek Sejmu w drodze postanowienia.

§ 2. Postanowienie, o którym mowa w § 1, ogłasza się w Dzienniku Urzędowym Rzeczypospolitej Polskiej "Monitor Polski".

§ 3. Postanowienie, o którym mowa w § 1, doręcza się niezwłocznie Państwowej Komisji Wyborczej.

§ 4. O utracie mandatu posła do Parlamentu Europejskiego Marszałek Sejmu niezwłocznie zawiadamia Przewodniczącego Parlamentu Europejskiego.

Art. 311. § 1. W przypadku wygaśnięcia mandatu posła do Parlamentu Europejskiego, stwierdzonego przez Przewodniczącego Parlamentu Europejskiego, albo utraty mandatu Marszałek Sejmu, z wyjątkiem przypadku, o którym mowa w art. 309 § 1 pkt 4, zawiadamia, na podstawie obwieszczenia, o którym mowa w art. 300, kolejnego uprawnionego na podstawie art. 220 kandydata z tej samej listy okręgowej o przysługującym mu pierwszeństwie do mandatu.

§ 2. Kandydat może zrzec się pierwszeństwa do obsadzenia mandatu na rzecz kolejnego uprawnionego kandydata z tej samej listy. Oświadczenie o ustąpieniu pierwszeństwa powinno być złożone Marszałkowi Sejmu w terminie 7 dni od dnia doręczenia zawiadomienia, o którym mowa w § 1.

§ 3. Jeżeli obsadzenie mandatu posła do Parlamentu Europejskiego w trybie określonym w § 1 byłoby niemożliwe z powodu braku kandydatów, którym mandat można przydzielić, Marszałek Sejmu o przysługującym pierwszeństwie do mandatu zawiadamia, na podstawie obwieszczenia, o którym mowa w art. 300, kandydata z innej listy okręgowej tego samego komitetu wyborczego, który w wyborach otrzymał największą liczbę głosów, o ile nie uzyskał mandatu.

§ 4. O obsadzeniu mandatu postanawia Marszałek Sejmu. Przepisy art. 310 ust. 2-4 stosuje się odpowiednio.

DZIAŁ VI

WYBORY PREZYDENTA RP

Rozdział 50

Zasady ogólne

Art. 312. Wybory Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej są wolne, powszechne, równe i bezpośrednie oraz odbywają się w głosowaniu tajnym.

Art. 313. Prezydent wybierany jest na pięcioletnią kadencję i ponownie może być wybrany tylko raz.

Art. 314. Na Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej może być wybrany obywatel polski, który najpóźniej w dniu wyborów kończy 35 lat i korzysta z pełni praw wyborczych do Sejmu. Kandydata zgłasza co najmniej 100 000 obywateli mających prawo wybierania do Sejmu.

Art. 315. § 1. Wybory zarządza Marszałek Sejmu nie wcześniej niż na 7 miesięcy i nie później niż na 6 miesięcy przed upływem kadencji urzędującego Prezydenta Rzeczypospolitej i wyznacza ich datę na dzień wolny od pracy przypadający nie wcześniej niż na 100 dni i nie później niż na 75 dni przed upływem kadencji urzędującego Prezydenta Rzeczypospolitej.

§ 2. W razie opróżnienia urzędu Prezydenta Rzeczypospolitej Marszałek Sejmu zarządza wybory nie później niż w czternastym dniu po opróżnieniu urzędu i wyznacza datę wyborów na dzień wolny od pracy przypadający w ciągu 60 dni od dnia zarządzenia wyborów.

Art. 316. § 1. Marszałek Sejmu zarządza, w drodze postanowienia, wybory Prezydenta Rzeczypospolitej i wyznacza ich datę zgodnie z art. 4 i 315. Postanowienie Marszałka Sejmu podaje się do publicznej wiadomości i ogłasza w Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej najpóźniej w 3 dniu od dnia zarządzenia wyborów.

§ 2. W postanowieniu, o którym mowa w § 1, Marszałek Sejmu, po zasięgnięciu opinii Państwowej Komisji Wyborczej, określa dni, w których upływają terminy wykonania czynności wyborczych przewidzianych w ustawie (kalendarz wyborczy).

Art. 317. § 1. Nowo wybrany Prezydent Rzeczypospolitej składa przysięgę wobec Zgromadzenia Narodowego w ostatnim dniu urzędowania ustępującego Prezydenta Rzeczypospolitej.

§ 2. Ustępujący Prezydent Rzeczypospolitej kończy urzędowanie z chwilą złożenia przysięgi przez nowo wybranego Prezydenta Rzeczypospolitej.

§ 3. Prezydent Rzeczypospolitej wybrany w wyborach, o których mowa w art. 315 § 2, składa przysięgę wobec Zgromadzenia Narodowego w terminie 7 dni od stwierdzenia ważności wyborów.

§ 4. Prezydent Rzeczypospolitej obejmuje urząd po złożeniu przysięgi.

Art. 318. § 1. Jeżeli w wyborach, o których mowa w art. 315, żaden z kandydatów na Prezydenta Rzeczypospolitej nie uzyskał więcej niż połowy ważnie oddanych głosów, czternastego dnia po pierwszym głosowaniu przeprowadza się ponowne głosowanie.

§ 2. W ponownym głosowaniu wyboru dokonuje się spośród dwóch kandydatów, którzy w pierwszym głosowaniu otrzymali największą liczbę głosów.

§ 3. Jeżeli którykolwiek z dwóch kandydatów, o których mowa w § 2, wycofa zgodę na kandydowanie, utraci prawo wyborcze lub umrze, w jego miejsce do wyborów w ponownym głosowaniu dopuszcza się kandydata, który otrzymał kolejno największą liczbę głosów w pierwszym głosowaniu. W takim wypadku datę ponownego głosowania odracza się o dalszych 14 dni.

§ 4. Za wybranego na urząd Prezydenta Rzeczypospolitej w ponownym głosowaniu uznaje się tego kandydata, który otrzymał więcej głosów.

§ 5. W wypadku, o którym mowa w § 3, Państwowa Komisja Wyborcza niezwłocznie informuje, w drodze uchwały, o dopuszczeniu nowego kandydata do wyborów w ponownym głosowaniu oraz podaje do publicznej wiadomości datę przeprowadzenia ponownego głosowania.

Art. 319. § 1. Jeżeli w wyborach, o których mowa w art. 315 i art. 318, głosowanie miałoby być przeprowadzone tylko na jednego kandydata, Państwowa Komisja Wyborcza stwierdza ten fakt w drodze uchwały, którą przekazuje Marszałkowi Sejmu, podaje do publicznej wiadomości i ogłasza w Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej.

§ 2. Marszałek Sejmu ponownie zarządza wybory nie później niż w 14 dniu od dnia ogłoszenia uchwały Państwowej Komisji Wyborczej w Dzienniku Ustaw. Przepisy art. 315 § 2 i art. 316 stosuje się odpowiednio.

§ 3. Przepis § 1 stosuje się odpowiednio w wypadku braku kandydatów.

Art. 320. § 1. Wybory przeprowadzają:

1) Państwowa Komisja Wyborcza,
2) okręgowe komisje wyborcze,
3) obwodowe komisje wyborcze.

§ 2. Podziału na okręgi wyborcze, ich numery i granice, a także siedziby okręgowych komisji wyborczych określa Państwowa Komisja Wyborcza w drodze uchwały.

Rozdział 51

Zgłaszanie kandydatów na Prezydenta Rzeczypospolitej

Art. 321. § 1. Kandydata na Prezydenta Rzeczypospolitej zgłasza co najmniej 100.000 obywateli mających prawo wybierania do Sejmu. Zgłoszenie musi być poparte podpisami zgłaszających.
§ 2. Kandydatów na Prezydenta Rzeczypospolitej można zgłaszać najpóźniej w 45 dniu przed dniem wyborów.
§ 3. Obywateli, o których mowa w § 1 reprezentuje komitet wyborców utworzony zgodnie z art. 73.
Art. 322. Państwowa Komisja Wyborcza przekazuje niezwłocznie oświadczenie lub informację kandydata, o których mowa w art. 105 § 6, sądowi okręgowemu właściwemu ze względu na miejsce zamieszkania tego kandydata, oraz powiadamia o tym Dyrektora Biura Lustracyjnego Instytutu Pamięci Narodowej - Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu. Sąd wszczyna postępowanie lustracyjne z urzędu.
Art. 323. § 1. Zbieranie podpisów osób popierających zgłoszenie kandydata na Prezydenta Rzeczypospolitej może być dokonywane tylko w miejscu, czasie i w sposób wykluczający groźbę, podstęp lub stosowanie jakichkolwiek nacisków zmierzających do uzyskania podpisów.
§ 2. Zabrania się zbierania podpisów osób popierających zgłoszenie kandydata na Prezydenta Rzeczypospolitej na terenie jednostek wojskowych i innych jednostek organizacyjnych podległych Ministrowi Obrony Narodowej oraz oddziałów obrony cywilnej, a także skoszarowanych jednostek podległych ministrowi właściwemu do spraw wewnętrznych.
§ 3. Zabrania się udzielania wynagrodzenia pieniężnego w zamian za złożenie podpisu pod zgłoszeniem kandydata na Prezydenta Rzeczypospolitej.
Art. 324. § 1. Zgłoszenia kandydata na Prezydenta Rzeczypospolitej dokonuje osobiście pełnomocnik komitetu zarejestrowanego zgodnie z art. 73 najpóźniej do godziny 24^{00} w 45 dniu przed dniem wyborów. Zgłoszenie kandydata powinno zawierać:

1) imiona, nazwisko, wiek i miejsce zamieszkania zgłaszanego kandydata na Prezydenta Rzeczypospolitej wraz ze wskazaniem jego ewentualnej przynależności do partii politycznej,
2) nazwę komitetu oraz imię, nazwisko i adres pełnomocnika oraz pełnomocnika finansowego,
3) wykaz obywateli popierających zgłoszenie, zawierający czytelne wskazanie imienia (imion) i nazwiska, adresu zamieszkania oraz numeru ewidencyjnego PESEL obywatela, który udziela poparcia, składając na wykazie własnoręczny podpis; każda strona wykazu musi zawierać nazwę komitetu zgłaszającego kandydata oraz adnotację:
"Udzielam poparcia kandydatowi na Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej ..... [imię (imiona) i nazwisko kandydata] w wyborach przypadających w ..... roku.

§ 2. Stwierdzone podpisem poparcie dla kandydata nie może być wycofane.
Art. 325. § 1. Państwowa Komisja Wyborcza zarejestruje kandydata na Prezydenta Rzeczypospolitej, jeżeli zgłoszenia dokonano zgodnie z przepisami niniejszej ustawy, sporządzając protokół rejestracji kandydata, i zawiadamia o tym pełnomocnika.
§ 2. Państwowa Komisja Wyborcza, sprawdzając prawidłowość zgłoszenia kandydata, bada:

1) czy kandydat spełnia warunki określone w przepisie art. 127 ust. 3 zdanie pierwsze Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej,
2) zgodność danych, o których mowa w art. 73 § 5, na podstawie dostępnych urzędowo dokumentów,
3) czy zgłoszenie kandydatury poparło podpisami co najmniej 100.000 obywateli, zgodnie z art. 324 § 1 pkt 3.

§ 3. Jeżeli zgłoszenie wykazuje wady, Państwowa Komisja Wyborcza niezwłocznie wzywa pełnomocnika do usunięcia w terminie 3 dni wskazanych wad zgłoszenia. W wypadku nieusunięcia wad w terminie Państwowa Komisja Wyborcza odmawia rejestracji kandydata. Postanowienie Państwowej Komisji Wyborczej, wraz z uzasadnieniem, doręcza się niezwłocznie pełnomocnikowi.
§ 4. Pełnomocnikowi służy prawo wniesienia skargi do Sądu Najwyższego na postanowienie Państwowej Komisji Wyborczej o odmowie rejestracji kandydata. Skargę wnosi się w terminie 2 dni od daty doręczenia pełnomocnikowi postanowienia o odmowie rejestracji kandydata.
§ 5. Sąd Najwyższy rozpatruje skargę w składzie 3 sędziów, w postępowaniu nieprocesowym, i wydaje orzeczenie w sprawie skargi w terminie 5 dni. Od orzeczenia Sądu Najwyższego nie przysługuje środek prawny. Orzeczenie doręcza się pełnomocnikowi i Państwowej Komisji Wyborczej. Jeżeli Sąd Najwyższy uzna skargę pełnomocnika za zasadną, Państwowa Komisja Wyborcza niezwłocznie rejestruje kandydata.

Art. 326. § 1. Po upływie terminu, o którym mowa w art. 321 § 2, z uwzględnieniem art. 325 § 3-5, Państwowa Komisja Wyborcza sporządza listę kandydatów, na której w kolejności alfabetycznej nazwisk umieszcza następujące dane: nazwisko, imiona, wiek oraz wskazane w zgłoszeniu udokumentowane wykształcenie, wykonywany zawód, miejsce (zakład) pracy i miejsce zamieszkania zarejestrowanych kandydatów. Na liście zamieszcza się również treść oświadczenia, o którym mowa w art. 7 ust. 1 ustawy z dnia 18 października 2006 r. o ujawnianiu informacji o dokumentach organów bezpieczeństwa państwa z lat 1944-1990 oraz treści tych dokumentów, w zakresie określonym w art. 13 tej ustawy.
§ 2. Na wniosek pełnomocnika na liście kandydatów umieszcza się oznaczenie przynależności kandydata do partii politycznej.
§ 3. Najpóźniej w 20 dniu przed dniem wyborów Państwowa Komisja Wyborcza poda dane, o których mowa w § 1 i 2, do wiadomości wyborców przez rozplakatowanie obwieszczeń.
Art. 327. Państwowa Komisja Wyborcza skreśla z listy kandydatów tych kandydatów, którzy wycofali zgodę na kandydowanie, zmarli lub utracili prawo wybieralności. Informację o skreśleniu Państwowa Komisja Wyborcza niezwłocznie podaje do wiadomości publicznej.

Rozdział 52

Karta do głosowania

Art. 328. Państwowa Komisja Wyborcza, po sporządzeniu listy kandydatów, zarządza wydrukowanie potrzebnej liczby kart do głosowania i wspólnie z okręgowymi komisjami wyborczymi zapewnia dostarczenie ich obwodowym komisjom wyborczym.
Art. 329. § 1. Na karcie do głosowania wymienia się w kolejności alfabetycznej nazwiska i imiona zarejestrowanych kandydatów na Prezydenta Rzeczypospolitej.
§ 2. Na karcie do głosowania drukuje się odcisk pieczęci Państwowej Komisji Wyborczej oraz oznacza miejsce na umieszczenie pieczęci obwodowej komisji wyborczej.
§ 3. Na karcie do głosowania umieszcza się informacje o sposobie głosowania i warunkach ważności głosu.
§ 4. Karta do głosowania może być zadrukowana tylko po jednej stronie. Wielkość i rodzaj czcionek powinny być jednakowe dla nazwisk wszystkich kandydatów.
Art. 330. Jeżeli po wydrukowaniu kart do głosowania Państwowa Komisja Wyborcza skreśli z listy kandydatów nazwisko kandydata z przyczyn, o których mowa w art. 327, nazwisko tego kandydata pozostawia się na wydrukowanych kartach do głosowania. Informację o skreśleniu oraz o warunkach decydujących o ważności głosu oddanego na takiej karcie podaje się do publicznej wiadomości w formie obwieszczenia i zapewnia jego rozplakatowanie w lokalach wyborczych w dniu głosowania.
Art. 331. Sposób sporządzania i przekazania kart do głosowania dla obwodów głosowania utworzonych na polskich statkach morskich oraz za granicą ustala Państwowa Komisja Wyborcza, po porozumieniu odpowiednio z ministrem właściwym do spraw gospodarki morskiej oraz ministrem właściwym do spraw zagranicznych.

Rozdział 53

Głosowanie

Art. 332. § 1. Po wykonaniu czynności, o których mowa w art. 50, wyborca otrzymuje od komisji kartę do głosowania opatrzoną jej pieczęcią. Wyborca potwierdza otrzymanie karty do głosowania własnym podpisem w przeznaczonej na to rubryce spisu.
§ 2. Po otrzymaniu karty do głosowania wyborca udaje się do miejsca zapewniającego tajność głosowania w lokalu wyborczym.
Art. 333. Wyborca oddaje głos na jednego z kandydatów, którego nazwisko znajduje się na karcie do głosowania, przez postawienie w kratce z lewej strony obok jego nazwiska znaku "x".
Art. 334. Wyborca wrzuca kartę do urny wyborczej znajdującej się w dostępnym i widocznym miejscu lokalu wyborczego.

Rozdział 54

Ustalanie wyników głosowania i wyboru Prezydenta RP. Ważność wyborów

Art. 335. Niezwłocznie po zakończeniu głosowania obwodowa komisja wyborcza wykonuje czynności określone w art. 54-62.

Art. 336. § 1. Komisja za nieważne uznaje głosy:

1) oddane na kartach do głosowania innych niż urzędowo ustalone lub nieopatrzonych pieczęcią obwodowej komisji wyborczej,

2) oddane na kartach do głosowania, na których wyborca umieścił znak "x" przy więcej niż jednym nazwisku kandydata,

3) oddane na kartach do głosowania, na których wyborca nie umieścił znaku "x" przy żadnym z nazwisk kandydatów.

§ 2. Dopisanie na karcie do głosowania dodatkowych nazwisk lub poczynienie innych dopisków nie wpływa na ważność głosu.

§ 3. Kart do głosowania całkowicie przedartych nie bierze się pod uwagę przy ustalaniu wyników głosowania.

Art. 337. § 1. Okręgowa komisja wyborcza po otrzymaniu protokołów ze wszystkich obwodów głosowania ustala niezwłocznie zbiorcze wyniki głosowania i sporządza w 2 egzemplarzach protokół. Protokół, wraz z protokołami obwodowych komisji wyborczych, w zapieczętowanej kopercie przesyła się niezwłocznie Państwowej Komisji Wyborczej. Przepisy rozdziału 7 stosuje się odpowiednio.

§ 2. Tryb przekazywania i przyjmowania protokołów okręgowych komisji wyborczych ustala Państwowa Komisja Wyborcza.

§ 3. Jeżeli właściwa okręgowa komisja wyborcza nie uzyska wyników głosowania w obwodach głosowania za granicą oraz na polskich statkach morskich w ciągu 24 godzin od zakończenia głosowania, o którym mowa w art. 40, głosowanie w tych obwodach uważa się za niebyłe. Fakt ten odnotowuje się w protokole zbiorczych wyników głosowania, z wymienieniem obwodów głosowania oraz ewentualnych przyczyn nieuzyskania z tych obwodów wyników głosowania.

§ 4. Drugie egzemplarze protokołów wraz ze wszystkimi dokumentami z przeprowadzonego głosowania przewodniczący obwodowych i okręgowych komisji wyborczych przekazują odpowiednio wójtom (burmistrzom, prezydentom miast) oraz kierownikom właściwych miejscowo jednostek Krajowego Biura Wyborczego.

Art. 338. § 1. Po otrzymaniu protokołów, o których mowa w art. 337 § 1, Państwowa Komisja Wyborcza dokonuje sprawdzenia prawidłowości ustalenia przez okręgową komisję wyborczą zbiorczych wyników głosowania.

§ 2. W razie stwierdzenia nieprawidłowości w ustaleniu zbiorczych wyników głosowania Państwowa Komisja Wyborcza zarządza ponowne ustalenie tych wyników. Przepisy art. 337 stosuje się odpowiednio.

Art. 339. Państwowa Komisja Wyborcza podaje do publicznej wiadomości zbiorcze wyniki głosowania, o których mowa w art. 337 § 1, ustalone przez okręgową komisję wyborczą.

Art. 340. Niezwłocznie po otrzymaniu i sprawdzeniu protokołów od wszystkich okręgowych komisji wyborczych Państwowa Komisja Wyborcza ustala wyniki głosowania na kandydatów na Prezydenta Rzeczypospolitej i sporządza protokół głosowania.

Art. 341. § 1. Na podstawie wyników ustalonych w protokole głosowania Państwowa Komisja Wyborcza stwierdza, w drodze uchwały, wynik wyborów na Prezydenta Rzeczypospolitej.

§ 2. Uchwałę, o której mowa w § 1, Państwowa Komisja Wyborcza przekazuje niezwłocznie Marszałkowi Sejmu i urzędującemu Prezydentowi Rzeczypospolitej oraz wręcza nowo wybranemu Prezydentowi Rzeczypospolitej.

Art. 342. § 1. Wyniki głosowania i wynik wyborów Państwowa Komisja Wyborcza podaje do wiadomości publicznej w formie obwieszczenia.

§ 2. W wypadku, o którym mowa w art. 318 § 1 i 3, Państwowa Komisja Wyborcza podaje ponadto w obwieszczeniu nazwiska i imiona kandydatów kandydujących na Prezydenta Rzeczypospolitej w ponownym głosowaniu.

§ 3. Obwieszczenie Państwowej Komisji Wyborczej o wynikach głosowania i wyniku wyborów podlega ogłoszeniu w Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej.

§ 4. Państwowa Komisja Wyborcza publikuje opracowanie statystyczne zawierające szczegółowe informacje o wynikach głosowania i wyborów oraz udostępnia wyniki głosowania i wyborów w postaci elektronicznej po kosztach własnych.

Art. 343. § 1. Ponowne głosowanie przeprowadza się w obwodach głosowania utworzonych dla przeprowadzenia wyborów, w trybie przewidzianym w ustawie.

§ 2. Ponowne głosowanie przeprowadza się na podstawie tych samych spisów wyborców, podlegających aktualizacji. Szczegółowe zasady aktualizacji spisów określają rozporządzenia, o których mowa w art. 28, art. 29 § 4 i art. 30 § 4.
§ 3. Państwowa Komisja Wyborcza podaje do wiadomości publicznej w formie obwieszczenia wyniki ponownego głosowania i wynik wyborów. Obwieszczenie Państwowej Komisji Wyborczej podlega ogłoszeniu w Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej.
Art. 344. Państwowa Komisja Wyborcza składa Sądowi Najwyższemu sprawozdanie z wyborów.
Art. 345. § 1. Protest przeciwko wyborowi Prezydenta Rzeczypospolitej wnosi się na piśmie do Sądu Najwyższego nie później niż w ciągu 3 dni od dnia podania wyników wyborów do wiadomości publicznej przez Państwową Komisję Wyborczą. Nadanie w tym terminie protestu w polskiej placówce pocztowej operatora publicznego jest równoznaczne z wniesieniem go do Sądu Najwyższego.
§ 2. W odniesieniu do wyborcy przebywającego za granicą lub na polskim statku morskim wymogi wymienione w § 1 uważa się za spełnione, jeżeli protest został złożony odpowiednio właściwemu terytorialnie konsulowi lub kapitanowi statku. Wyborca obowiązany jest dołączyć do protestu zawiadomienie o ustanowieniu swojego pełnomocnika zamieszkałego w kraju lub pełnomocnika do doręczeń zamieszkałego w kraju, pod rygorem pozostawienia protestu bez biegu.
§ 3. Wnoszący protest powinien sformułować w nim zarzuty oraz przedstawić lub wskazać dowody, na których opiera swoje zarzuty.
Art. 346. § 1. Sąd Najwyższy pozostawia bez dalszego biegu protest wniesiony przez osobę do tego nieuprawnioną w myśl art. 86 lub niespełniający warunków określonych w art. 345. Niedopuszczalne jest przywrócenie terminu do wniesienia protestu.
§ 2. Sąd Najwyższy pozostawia bez dalszego biegu protest dotyczący sprawy, co do której w niniejszej ustawie przewiduje się możliwość wniesienia skargi lub odwołania do sądu lub do Państwowej Komisji Wyborczej przed dniem głosowania.
§ 3. Jeżeli w proteście zarzucono popełnienie przestępstwa przeciwko wyborom, Sąd Najwyższy niezwłocznie zawiadamia o tym Prokuratora Generalnego.
Art. 347. § 1. Sąd Najwyższy rozpatruje protest w składzie 3 sędziów w postępowaniu nieprocesowym, stosując odpowiednio przepisy Kodeksu postępowania cywilnego, i wydaje opinię w formie postanowienia w sprawie protestu.
§ 2. Opinia powinna zawierać ustalenia co do zasadności zarzutów protestu, a w razie potwierdzenia zasadności zarzutów - ocenę, czy przestępstwo przeciwko wyborom lub naruszenie przepisów niniejszej ustawy miało wpływ na wynik wyborów.
§ 3. Uczestnikami postępowania są z mocy ustawy: wnoszący protest, właściwa komisja wyborcza i Prokurator Generalny oraz przedstawiciel Państwowej Komisji Wyborczej.
Art. 348. § 1. Sąd Najwyższy w składzie całej Izby Pracy, Ubezpieczeń Społecznych i Spraw Publicznych na podstawie sprawozdania z wyborów przedstawionego przez Państwową Komisję Wyborczą oraz po rozpoznaniu protestów rozstrzyga o ważności wyboru Prezydenta Rzeczypospolitej.
§ 2. Rozstrzygnięcie, o którym mowa w § 1, Sąd Najwyższy podejmuje w formie uchwały nie później niż w 30 dniu po podaniu wyników wyborów do wiadomości publicznej przez Państwową Komisję Wyborczą na posiedzeniu z udziałem Prokuratora Generalnego i przewodniczącego Państwowej Komisji Wyborczej.
§ 3. Uchwałę Sądu Najwyższego przedstawia się niezwłocznie Marszałkowi Sejmu, a także przesyła Państwowej Komisji Wyborczej oraz ogłasza w Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej.
Art. 349. § 1. W razie podjęcia przez Sąd Najwyższy uchwały stwierdzającej nieważność wyboru Prezydenta Rzeczypospolitej, przeprowadza się nowe wybory na zasadach i w trybie przewidzianych niniejszą ustawą.
§ 2. Postanowienie Marszałka Sejmu o nowych wyborach podaje się do publicznej wiadomości i ogłasza w Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej najpóźniej w 5 dniu od dnia ogłoszenia uchwały Sądu Najwyższego, o której mowa w § 1.

Rozdział 55

Kampania wyborcza

Art. 350. § 1. W okresie od 15 dnia przed dniem głosowania do dnia zakończenia kampanii wyborczej "Telewizja Polska - Spółka Akcyjna" i "Polskie Radio - Spółka Akcyjna", zwane dalej

"Telewizją Polską" i "Polskim Radiem", rozpowszechniają nieodpłatnie w programach ogólnokrajowych przygotowywane przez komitety audycje wyborcze, zgodnie z przepisami Kodeksu.
§ 2. Łączny czas rozpowszechniania nieodpłatnie audycji wyborczych wynosi 25 godzin w Telewizji Polskiej, w tym do 5 godzin w TV Polonia, i 35 godzin w Polskim Radiu, w tym do 5 godzin w programie przeznaczonym dla zagranicy.
§ 3. Przez pojęcie rozpowszechniania nieodpłatnie audycji wyborczych rozumie się zarówno rejestrację i emisję wystąpień przedstawicieli komitetów bądź kandydatów na Prezydenta Rzeczypospolitej, jak i rejestrację oraz emisję audycji wyborczych przygotowanych przez komitety.
§ 4. Krajowa Rada Radiofonii i Telewizji, po porozumieniu z Państwową Komisją Wyborczą, określi, w drodze rozporządzenia, tryb postępowania w sprawach podziału czasu nieodpłatnego rozpowszechniania audycji wyborczych, zakres rejestracji oraz sposób przygotowania i emisji tych audycji oraz sposób upowszechniania informacji o terminach emisji audycji wyborczych.
§ 5. Krajowa Rada Radiofonii i Telewizji, po zasięgnięciu opinii zarządów spółek, o których mowa w § 1, oraz właściwej rady programowej, ustala:
1) czas przeznaczony na rozpowszechnianie nieodpłatnie audycji wyborczych w każdym z programów ogólnokrajowych,
2) ramowy podział czasu, o którym mowa w § 2, w okresie od 15 dnia przed dniem głosowania do dnia zakończenia kampanii wyborczej.
§ 6. Kolejność rozpowszechniania w każdym dniu audycji wyborczych ustalają kierujący redakcjami właściwych ogólnokrajowych programów telewizyjnych, w tym TV Polonia, oraz radiowych w drodze losowania przeprowadzonego w obecności pełnomocników, najpóźniej w 18 dniu przed dniem głosowania..
§ 7. Na ustalenia dotyczące podziału czasu antenowego pełnomocnikom przysługuje skarga do Państwowej Komisji Wyborczej. Skargę wnosi się w terminie 24 godzin od dokonania ustalenia. Państwowa Komisja Wyborcza rozpatruje sprawę niezwłocznie i wydaje postanowienie. Od postanowienia Państwowej Komisji Wyborczej nie przysługuje środek prawny.
§ 8. W wypadku zarządzenia ponownego głosowania, o którym mowa w art. 318, w okresie od 9 dnia przed dniem głosowania do dnia zakończenia kampanii wyborczej przed dniem ponownego głosowania Telewizja Polska i Polskie Radio rozpowszechniają nieodpłatnie audycje wyborcze przygotowywane przez komitety obu kandydatów, z tym że łączny czas wynosi 6 godzin w Telewizji Polskiej i 8 godzin w Polskim Radiu. Przepisy § 3-7 stosuje się odpowiednio, z tym że losowanie kolejności rozpowszechniania w każdym dniu audycji wyborczych przeprowadza się w 10 dniu przed dniem ponownego głosowania.

Art. 351. § 1. Łączny czas rozpowszechniania odpłatnie audycji wyborczych nie może przekraczać 15% łącznego czasu przyznanego danemu komitetowi na rozpowszechnianie nieodpłatnie audycji wyborczych.
§ 2. Nadawcy nie mogą odmówić rozpowszechniania na zasadach odpłatności audycji wyborczych, o których mowa w § 1.

Rozdział 56

Finansowanie kampanii wyborczej

Art. 352. § 1. Komitety wyborcze mogą wydatkować na kampanię wyborczą wyłącznie kwoty ograniczone limitem, którego wysokość jest wyznaczona kwotą 60 groszy przypadającą na każdego wyborcę w kraju ujętego w rejestrze wyborców.
§ 2. Państwowa Komisja Wyborcza, w terminie 14 dni od dnia zarządzenia wyborów, ogłasza, w formie komunikatu, w Dzienniku Urzędowym Rzeczypospolitej Polskiej "Monitor Polski" i podaje do wiadomości publicznej liczbę wyborców ujętych w rejestrach wyborców na terenie całego kraju według stanu na koniec kwartału poprzedzającego dzień ogłoszenia postanowienia o zarządzeniu wyborów.

DZIAŁ VII

Wybory organów samorządu terytorialnego

Rozdział 57

Przepisy wspólne

Art. 353. § 1. Można być radnym tylko jednego organu stanowiącego jednostki samorządu terytorialnego.
§ 2. Można kandydować jednocześnie tylko do jednego z organów wymienionych w art. 7 pkt 3.
§ 3. Przepis § 2 stosuje się w przypadku uzupełniania składu rady lub wyboru danej rady przed upływem kadencji rad.
Art. 354. Przy ustalaniu faktu stałego zamieszkania dla potrzeb niniejszego działu stosuje się przepisy Kodeksu cywilnego.
Art. 355. § 1. Wybory do rad zarządza się nie później niż na 30 dni przed upływem kadencji rad. Datę wyborów wyznacza się na dzień wolny od pracy, przypadający w ciągu 60 dni po upływie kadencji rad. Przepisy art. 73 stosuje się odpowiednio.
§ 2. Prezes Rady Ministrów, po zasięgnięciu opinii Państwowej Komisji Wyborczej, wyznacza, w drodze rozporządzenia, datę wyborów zgodnie z § 1 oraz określa dni, w których upływają terminy wykonania czynności wyborczych przewidzianych w ustawie (kalendarz wyborczy).
§ 3. Rozporządzenie, o którym mowa w § 2, podaje się niezwłocznie do publicznej wiadomości i ogłasza w Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej najpóźniej w 60 dniu przed dniem wyborów.
Art. 356. § 1. W razie konieczności przeprowadzenia wyborów danej rady przed upływem kadencji z przyczyn określonych w ustawach, wybory zarządza się i przeprowadza w ciągu 90 dni od wystąpienia tej przyczyny. Przepisy art. 355 stosuje się odpowiednio, z tym że w kalendarzu wyborczym terminy wykonania czynności wyborczych mogą być krótsze od przewidzianych w ustawie.
§ 2. Rozporządzenie Prezesa Rady Ministrów w sprawie wyborów, o których mowa w § 1, wojewoda podaje niezwłocznie do publicznej wiadomości, w formie obwieszczenia, na obszarze działania rady, do której wybory mają być przeprowadzone.
Art. 357. § 1. Liczbę radnych wybieranych do rad ustala, odrębnie dla każdej rady, wojewoda, po porozumieniu z komisarzem wyborczym, odpowiednio do zasad określonych w niniejszej ustawie oraz ustawach odrębnych.
§ 2. Ustalenie liczby radnych dla każdej rady następuje na podstawie liczby mieszkańców zamieszkałych na obszarze działania danej rady, według stanu ewidencji ludności na koniec roku poprzedzającego rok, w którym wybory mają być przeprowadzone.
Art. 358. Rozporządzenie wojewody ustalające liczbę radnych wybieranych do rad ogłasza się w wojewódzkim dzienniku urzędowym i podaje do publicznej wiadomości, w formie obwieszczenia, w każdej gminie najpóźniej na 4 miesiące przed upływem kadencji. Po jednym egzemplarzu zarządzenia przekazuje się niezwłocznie każdej właściwej radzie i komisarzowi wyborczemu oraz przesyła do Państwowej Komisji Wyborczej.
Art. 359. § 1. W przypadku, o którym mowa w art. 356, wojewoda, po porozumieniu z komisarzem wyborczym, ustala liczbę radnych wybieranych do danej rady na podstawie liczby mieszkańców według stanu w ewidencji ludności na koniec miesiąca poprzedzającego zarządzenie o wyborach.
§ 2. Liczbę radnych wybieranych do danej rady podaje się w rozporządzeniu, o którym mowa w art. 356 § 2.
Art. 360. Do przeprowadzenia wyborów do organów stanowiących obligatoryjnych związków komunalnych oraz do organów stanowiących jednostek samorządu terytorialnego wchodzących w skład tych związków stosuje się przepisy kodeksu, chyba że ustawa o utworzeniu związku komunalnego stanowi inaczej.

Rozdział 58

Obsadzenie mandatów bez głosowania

Art. 361. Jeżeli w okręgu wyborczym w wyborach do rady gminy, rady powiatu lub sejmiku województwa zarejestrowana liczba kandydatów jest równa liczbie radnych wybieranych w danym okręgu wyborczym lub od niej mniejsza, głosowania nie przeprowadza się, a za wybranych na radnych terytorialna komisja wyborcza uznaje zarejestrowanych kandydatów, a odpowiednio pozostałe mandaty pozostają nieobsadzone.
Art. 362. § 1. W przypadku, o którym mowa w art. 361, właściwa terytorialna komisja wyborcza niezwłocznie zawiadamia wyborców danego okręgu wyborczego o przyczynach obsadzenia mandatów bez głosowania, w formie obwieszczenia, którego druk i rozplakatowanie zapewnia odpowiednio marszałek województwa, starosta i wójt (burmistrz, prezydent miasta). Jeden egzemplarz obwieszczenia przekazuje się niezwłocznie komisarzowi wyborczemu.

§ 2. Komisja wyborcza sporządza odpowiedni protokół z obsadzenia mandatu radnego bez głosowania w okręgu wyborczym, którego wzór ustala Państwowa Komisja Wyborcza. Przepisy art. 414-418 stosuje się odpowiednio.

Rozdział 59

Wygaśniecie mandatu radnego, wybory uzupełniające i przedterminowe

Art. 363. § 1. Wygaśnięcie mandatu radnego następuje wskutek:
1) odmowy złożenia ślubowania;
2) pisemnego zrzeczenia się mandatu;
3) naruszenia ustawowego zakazu łączenia mandatu radnego z wykonywaniem określonych w odrębnych przepisach funkcji lub działalności;
4) wyboru na wójta (burmistrza, prezydenta miasta);
5) utraty prawa wybieralności lub braku tego prawa w dniu wyborów;
6) śmierci.

§ 2. Wygaśnięcie mandatu radnego w przypadkach określonych w ust. 1 stwierdza rada w drodze uchwały, najpóźniej w 3 miesiące od wystąpienia przyczyny wygaśnięcia mandatu.
§ 3. W przypadkach określonych w § 1 pkt 1 i 5 przed podjęciem uchwały o wygaśnięciu mandatu należy umożliwić radnemu złożenie wyjaśnień.
§ 4. Uchwałę rady o wygaśnięciu mandatu radnego doręcza się niezwłocznie zainteresowanemu i przesyła wojewodzie oraz komisarzowi wyborczemu.
§ 5. Jeżeli radny przed dniem wyboru wykonywał funkcję lub prowadził działalność, o której mowa w § 1 pkt 5, obowiązany jest do zrzeczenia się funkcji lub zaprzestania prowadzenia działalności w ciągu 3 miesięcy od dnia złożenia ślubowania.
§ 6. W przypadku niezrzeczenia się funkcji lub niezaprzestania prowadzenia działalności przez radnego w terminie, o którym mowa w § 5, rada stwierdza wygaśnięcie mandatu radnego, w drodze uchwały, najpóźniej po upływie miesiąca od upływu tego terminu.
Art. 364. § 1. Od uchwały rady o wygaśnięciu mandatu radnego z przyczyn, o których mowa w art. 363 § 1 pkt 5, zainteresowanemu przysługuje odwołanie do właściwego sądu okręgowego w terminie 7 dni od dnia jej doręczenia. Przepisy art. 374 i 375 stosuje się odpowiednio.
§ 2. Wygaśnięcie mandatu radnego następuje z dniem wydania przez sąd prawomocnego orzeczenia oddalającego odwołanie.
Art. 365. § 1. W przypadku nieobsadzenia mandatów lub wygaśnięcia mandatu radnego rady w gminie liczącej do 40.000 mieszkańców, wojewoda zarządza wybory uzupełniające.
§ 2. Przepisy art. 355 stosuje się odpowiednio, z tym że w zarządzeniu wojewody o wyborach podaje się liczbę wybieranych radnych.
Art. 366. § 1. Wybory uzupełniające, o których mowa w art. 365 § 1, przeprowadza się na zasadach i w trybie przepisów kodeksu w ciągu 3 miesięcy od daty stwierdzenia przez radę wygaśnięcia mandatu.
§ 2. Jeżeli w wyniku wyborów, o których mowa w § 1, mandat pozostaje nieobsadzony, wybory uzupełniające powtarza się między 6 a 9 miesiącem, licząc od daty tych wyborów.
§ 3. Kadencja radnych wybranych w wyborach uzupełniających upływa z dniem upływu kadencji rad wybranych w wyborach zarządzonych na podstawie art. 355.
§ 4. Wyborów uzupełniających nie przeprowadza się, jeżeli ich data przypadałaby w okresie 6 miesięcy przed zakończeniem kadencji rad.
Art. 367. § 1. W przypadku wygaśnięcia mandatu radnego wybranego w okręgu wyborczym dla wyboru rady w gminie liczącej powyżej 40.000 mieszkańców oraz mandatu radnego powiatu lub województwa, właściwa rada, po stwierdzeniu wygaśnięcia mandatu radnego, podejmuje na następnej sesji uchwałę o wstąpieniu na jego miejsce kandydata z tej samej listy, który w wyborach uzyskał kolejno największą liczbę głosów, a nie utracił prawa wybieralności. Przy równej liczbie głosów decyduje kolejność umieszczenia nazwiska kandydata na liście. Przepis art. 366 § 4 stosuje się odpowiednio.
§ 2. Kandydat może zrzec się pierwszeństwa przy obsadzeniu mandatu na rzecz kandydata z tej samej listy, który uzyskał kolejno największą liczbę głosów. Oświadczenie to powinno być zgłoszone radzie na piśmie w ciągu trzech dni od daty doręczenia zawiadomienia o przysługującym mu mandacie.
§ 3. Jeżeli wskutek wygaśnięcia mandatów, których obsadzenie w trybie ust. 1 i 2 nie było możliwe, skład rady zmniejszył się więcej niż o 1/5, przeprowadza się wybory uzupełniające do danej rady, chyba że do zakończenia kadencji rady zostało mniej niż 6 miesięcy.

Art. 368. W przypadkach określonych ustawami przeprowadza się wybory przedterminowe.

Art. 369. § 1. Wybory przedterminowe przeprowadza się na zasadach i w trybie przepisów niniejszej ustawy.

§ 2. Kadencja radnych i rad wybranych w wyborach przedterminowych upływa z dniem zakończenia kadencji rad wybranych w wyborach zarządzonych na podstawie art. 355.

§ 3. Wyborów przedterminowych nie przeprowadza się, jeżeli ich data przypadałaby w okresie 12 miesięcy przed zakończeniem kadencji rad.

Rozdział 60

Zmiany w podziale terytorialnym państwa

Art. 370. § 1. Zmiany w podziale terytorialnym państwa zachodzące w toku kadencji rad powodują następujące skutki:

1) jeżeli z jednostki samorządu terytorialnego zostaje wyłączony obszar stanowiący część okręgu wyborczego, okręg lub więcej okręgów wyborczych dla wyborów danej rady w celu włączenia tego obszaru do tworzonej nowej jednostki, to mandat radnego stale zamieszkałego lub wybranego na tym obszarze wygasa z mocy prawa;

2) jeżeli z jednostki zostaje wyłączony obszar stanowiący okręg wyborczy dla wyboru danej rady i zostaje on włączony do sąsiedniej jednostki, radny stale zamieszkały i wybrany w tym okręgu staje się radnym rady w jednostce powiększonej; mandat radnego niespełniającego tych warunków wygasa z mocy prawa;

3) jeżeli z jednostki zostaje wyłączony obszar stanowiący część okręgu wyborczego dla wyboru rady i zostaje on włączony do sąsiedniej jednostki, radny stale zamieszkały na tym obszarze i wybrany w tym okręgu staje się radnym w jednostce powiększonej; mandat radnego niespełniającego tych warunków wygasa z mocy prawa;

4) jeżeli jednostka zostaje włączona do innej jednostki albo dwie jednostki lub więcej łączy się w nową jednostkę, rady tych jednostek zostają z mocy prawa rozwiązane.

§ 2. Zmiany w podziale terytorialnym, skutkujące wygaśnięciem praw powiatu posiadanych dotychczas przez miasto, nie powodują rozwiązania rady tego miasta.

§ 3. Przepisy § 1 pkt 1-3 stosuje się odpowiednio w przypadku radnego stale zamieszkałego na obszarze okręgu wyborczego lub jego części włączanego do sąsiedniej jednostki, a wybranego w innym okręgu wyborczym włączanym także w całości lub w części do tej jednostki.

§ 4. W przypadkach, o których mowa w § 1 pkt 1 - w odniesieniu do tworzonych nowych jednostek samorządu terytorialnego oraz w pkt 4, przeprowadza się wybory do nowych rad w trybie i na zasadach określonych niniejszą ustawą.

§ 5. W przypadku zmiany składu rady z przyczyn, o których mowa w § 1 pkt 1-3 oraz w § 2, rada działa w zmienionym składzie do końca kadencji, z zastrzeżeniem § 5. Zmiany w składach rad ogłasza, w formie obwieszczenia, komisarz wyborczy w wojewódzkim dzienniku urzędowym.

§ 6. Jeżeli w wyniku zmian, o których mowa w § 4, skład rady zmniejszył się poniżej 3/5 ustawowej liczby radnych, rada jednostki zostaje z mocy prawa rozwiązana. Przepis § 3 stosuje się odpowiednio.

§ 7. Komisarz wyborczy podaje do publicznej wiadomości oraz ogłasza w wojewódzkim dzienniku urzędowym, w formie obwieszczenia, informację o rozwiązaniu z mocy prawa rady jednostki z przyczyn, o których mowa w § 1 pkt 4 oraz w § 5.

§ 8. Wygaśnięcie mandatu radnego z przyczyn, o których mowa w § 1 pkt 1-3 oraz w § 2, następuje w dniu wejścia w życie zmiany w podziale terytorialnym. Wygaśnięcie mandatu stwierdza właściwa rada, w drodze uchwały, podjętej w ciągu 3 miesięcy od ich wystąpienia. Przepis § 6 stosuje się odpowiednio.

§ 9. Wyborów nowych rad nie przeprowadza się, jeżeli ich data przypadałaby w okresie 6 miesięcy przed zakończeniem kadencji rad.

Art. 371. Kadencja rad i radnych wybranych w wyborach, o których mowa w art. 370, upływa z dniem upływu kadencji rad wybranych w wyborach zarządzonych na podstawie art. 355.

Rozdział 61

Protesty wyborcze. Ważność wyborów

Art. 372. § 1. W ciągu 14 dni od dnia wyborów może być wniesiony protest przeciwko ważności wyborów do danej rady lub przeciwko ważności wyboru radnego z powodu:

1) dopuszczenia się przestępstwa przeciwko wyborom, określonego w rozdziale XXXI Kodeksu karnego, lub

2) naruszenia przepisów niniejszej ustawy dotyczących głosowania, ustalenia wyników głosowania lub wyników wyborów.

§ 2. W razie wniesienia protestu, do czasu rozstrzygnięcia sprawy w sposób określony w art. 375, do osób wybranych stosuje się przepisy o obowiązkach i prawach radnych.

Art. 373. § 1. Protest wnosi się na piśmie do właściwego sądu okręgowego.

§ 2. Wnoszący protest powinien sformułować w nim zarzuty oraz przedstawić lub wskazać dowody, na których opiera swoje zarzuty.

Art. 374. § 1. Sąd okręgowy rozpoznaje protesty w postępowaniu nieprocesowym, w ciągu 30 dni po upływie terminu do wnoszenia protestów, w składzie 3 sędziów, z udziałem zainteresowanych, komisarza wyborczego i przewodniczących właściwych komisji wyborczych, stosując odpowiednio przepisy Kodeksu postępowania cywilnego.

§ 2. Sąd okręgowy pozostawia bez dalszego biegu protest wniesiony przez osobę do tego nieuprawnioną w myśl art. 96 lub niespełniający warunków określonych w art. 364 § 1 i art. 365 § 2.

§ 3. Sąd okręgowy pozostawia bez dalszego biegu również protest dotyczący sprawy, co do której w niniejszej ustawie przewiduje się możliwość wniesienia skargi lub odwołania do sądu lub właściwego organu wyborczego przed dniem głosowania.

Art. 375. § 1. Sąd okręgowy rozpoznając protesty rozstrzyga o ważności wyborów oraz o ważności wyboru radnego.

§ 2. Sąd okręgowy orzeka o nieważności wyborów lub o nieważności wyboru radnego, jeżeli okoliczności stanowiące podstawę protestu miały wpływ na wyniki wyborów.

§ 3. Sąd okręgowy, orzekając o nieważności wyborów lub o nieważności wyboru radnego, stwierdza wygaśnięcie mandatów oraz postanawia o przeprowadzeniu wyborów ponownych, wskazując czynność, od której należy ponowić postępowanie wyborcze.

§ 4. Na orzeczenia sądu okręgowego, o których mowa w § 1 i 2 oraz art. 366, zainteresowanym, komisarzowi wyborczemu i przewodniczącemu właściwej komisji wyborczej przysługuje, w ciągu 7 dni od daty doręczenia, zażalenie do właściwego sądu apelacyjnego. Sąd apelacyjny rozpoznaje sprawę w ciągu 30 dni; na postanowienie sądu nie przysługuje środek zaskarżenia.

§ 5. O zakończeniu postępowania w sprawie protestów przeciwko ważności wyborów do danej rady lub ważności wyboru radnego tej rady i o treści ostatecznych orzeczeń właściwy sąd zawiadamia niezwłocznie zainteresowanych, wojewodę, komisarza wyborczego i przewodniczącego właściwej komisji wyborczej.

Art. 376. § 1. Przeprowadzenie wyborów ponownych zarządza wojewoda w ciągu 7 dni od dnia zakończenia postępowania sądowego, o którym mowa w art. 367 § 4.

§ 2. Przepisy art. 358 stosuje się odpowiednio, z tym że w zarządzeniu wojewody o wyborach wymienia się ponadto osoby, które utraciły mandaty, ze wskazaniem oznaczenia listy kandydatów.

§ 3. Wygaśnięcie mandatów radnych, o którym mowa w art. 367 § 2, następuje z dniem podania zarządzenia wojewody do publicznej wiadomości.

Art. 377. § 1. W razie orzeczenia o nieważności wyborów lub wyboru radnego, wybory ponowne przeprowadza się przy odpowiednim zastosowaniu przepisów niniejszego kodeksu.

§ 2. Wybory ponowne przeprowadzają te same komisje wyborcze na podstawie tych samych spisów wyborców.

§ 3. Jeżeli podstawą orzeczenia o nieważności wyborów lub wyboru radnego było naruszenie przez komisje wyborcze przepisów niniejszej ustawy dotyczących głosowania, ustalenia wyników głosowania lub wyników wyborów albo nieprawidłowości w spisach wyborców, wówczas odpowiednio powołuje się nowe komisje lub sporządza nowe spisy.

§ 4. Wyborów ponownych nie przeprowadza się, jeżeli ich data przypadałaby w okresie 6 miesięcy przed zakończeniem kadencji rady.

Art. 378. Wyniki wyborów ponownych podaje się do wiadomości w sposób określony w kodeksie.

Art. 379. W przypadku wyborów uzupełniających, wyborów przedterminowych lub wyborów do nowych rad:

1) zawiadomienia, o których mowa w art. 69 § 2, art. 70 § 7, art. 71 § 3 i 4 oraz art. 72 § 4 i 7, składa się właściwemu komisarzowi wyborczemu;

2) zawiadomienie, o którym mowa w art. 72 § 4 i 7, nie wymaga zebrania podpisów obywateli popierających utworzenie komitetu.

Rozdział 62

Nadawanie numerów zarejestrowanym listom kandydatów

Art. 380. Listy kandydatów zarejestrowane w wyborach do organów stanowiących jednostek samorządu terytorialnego otrzymują numery ustalane w drodze losowania przez:

1) Państwową Komisję Wyborczą;
2) komisarzy wyborczych;
3) gminne komisje wyborcze.

Art. 381. § 1. Jeżeli komitet wyborczy zarejestrował listy kandydatów w ponad połowie okręgów w wyborach do wszystkich sejmików województw, listy kandydatów tego komitetu, zarejestrowane w wyborach do sejmików województw, rad powiatów i rad gmin, otrzymują jednolity numer.

§ 2. Jeżeli komitet wyborczy niespełniający warunku określonego w § 1 zarejestrował listę kandydatów w co najmniej jednym okręgu w wyborach do sejmiku województwa i zarejestrował listy kandydatów w ponad połowie okręgów w wyborach do wszystkich rad powiatów i rad miast na prawach powiatów na obszarze tego województwa, listy kandydatów tego komitetu, zarejestrowane w wyborach do rad powiatów i rad gmin na obszarze tego województwa, otrzymują jednolity numer, taki sam jak listy kandydatów tego komitetu zarejestrowane w wyborach do sejmiku tego województwa.

§ 3. Jeżeli komitet wyborczy niespełniający żadnego z warunków określonych w § 1 i 2 zarejestrował listę kandydatów w co najmniej jednym okręgu w wyborach do rady powiatu i zarejestrował listy kandydatów w ponad połowie okręgów w wyborach do wszystkich rad gmin na obszarze tego powiatu, listy kandydatów tego komitetu, zarejestrowane w wyborach do rad gmin na obszarze tego powiatu otrzymują jednolity numer, taki sam jak listy kandydatów tego komitetu zarejestrowane w wyborach do rady tego powiatu.

Art. 382. § 1. Państwowa Komisja Wyborcza na podstawie rejestracji list kandydatów w wyborach do sejmików województw przyznaje, najpóźniej na 25 dni przed dniem wyborów, numery dla list kandydatów komitetów wyborczych spełniających warunek określony w art. 381 § 1.

§ 2. Państwowa Komisja Wyborcza niezwłocznie podaje do wiadomości publicznej informację o przyznanych numerach list kandydatów i zawiadamia o nich komisarzy wyborczych wykonujących czynności o charakterze ogólnowojewódzkim.

§ 3. Komisarz wyborczy wykonujący czynności o charakterze ogólnowojewódzkim, na podstawie rejestracji list kandydatów w wyborach do sejmiku województwa, najpóźniej w 23 dniu przed dniem wyborów, przyznaje zarejestrowanym w wyborach do sejmiku województwa listom kandydatów komitetów niespełniających warunku wymienionego w art. 381 ust. 1 numery:

1) dla list kandydatów komitetów wyborczych zarejestrowanych w więcej niż jednym okręgu wyborczym - spośród numerów następujących po numerach przyznanych w trybie § 1;
2) dla list kandydatów komitetów wyborczych zarejestrowanych w jednym okręgu wyborczym - spośród numerów następujących po numerach przyznanych w trybie pkt 1.

§ 4. Komisarz wyborczy, o którym mowa w § 3, niezwłocznie podaje do wiadomości publicznej informację o przyznanych numerach list kandydatów i zawiadamia o nich pozostałych komisarzy wyborczych działających na obszarze województwa.

§ 5. Komisarz wyborczy, na podstawie rejestracji list kandydatów w wyborach do rad powiatów na obszarze jego właściwości, najpóźniej w 21 dniu przed dniem wyborów, przyznaje, odrębnie dla każdego powiatu, zarejestrowanym w wyborach do rad powiatów listom kandydatów komitetów niespełniających żadnego z warunków określonych w art. 381 § 1 i 2, numery:

1) dla list kandydatów komitetów wyborczych zarejestrowanych w więcej niż jednym okręgu wyborczym - spośród numerów następujących po numerach przyznanych w trybie § 3 pkt 2;
2) dla list kandydatów komitetów wyborczych zarejestrowanych w jednym okręgu wyborczym - spośród numerów następujących po numerach przyznanych w trybie pkt 1.

§ 6. Komisarz wyborczy niezwłocznie podaje do wiadomości publicznej informację o przyznanych numerach list kandydatów i zawiadamia o nich gminne komisje wyborcze działające na obszarze jego właściwości.

§ 7. Gminna komisja wyborcza na podstawie rejestracji list kandydatów w wyborach do rady gminy przyznaje zarejestrowanym w wyborach do rady gminy listom kandydatów komitetów niespełniających żadnego z warunków określonych w art. 381 numery:

1) dla list kandydatów komitetów wyborczych zarejestrowanych w więcej niż jednym okręgu wyborczym - spośród numerów następujących po numerach przyznanych w trybie § 5 pkt 2;

2) dla list kandydatów komitetów wyborczych zarejestrowanych w jednym okręgu wyborczym - spośród numerów następujących po numerach przyznanych w trybie pkt 1.

§ 8. Gminna komisja wyborcza niezwłocznie podaje do wiadomości publicznej informację o przyznanych numerach list kandydatów.

Rozdział 63

Kampania wyborcza

Art. 383. § 1. Komitetom wyborczym, których listy kandydatów zostały zarejestrowane, przysługuje, w okresie od 15 dnia przed dniem wyborów do dnia zakończenia kampanii wyborczej, prawo do nieodpłatnego rozpowszechniania audycji wyborczych przez terenowe oddziały "Telewizji Polskiej - Spółka Akcyjna" i przez spółki publicznej radiofonii regionalnej, zwane dalej "Telewizją Polską" i "Polskim Radiem", na ich koszt.

§ 2. Łączny czas nieodpłatnego rozpowszechniania audycji wyborczych wynosi w każdym programie regionalnym Telewizji Polskiej 15 godzin i w każdym programie regionalnym Polskiego Radia 20 godzin.

§ 3. W wyborach przedterminowych oraz w wyborach do nowych rad łączny czas nieodpłatnego rozpowszechniania audycji wyborczych w odpowiednich programach regionalnych wynosi 3 godziny w Telewizji Polskiej i 4 godziny w Polskim Radiu.

§ 4. W wyborach ponownych oraz w wyborach uzupełniających prawo do nieodpłatnego rozpowszechniania audycji wyborczych nie przysługuje.

§ 5. Podział czasu antenowego pomiędzy uprawnione komitety wyborcze jest dokonywany proporcjonalnie do liczby zarejestrowanych list kandydatów w okręgach, na obszarze emitowania audycji wyborczych.

Art. 384. § 1. Podziału czasu antenowego, według zasad, o których mowa w art. 383 § 5, dokonują właściwi dyrektorzy oddziałów Telewizji Polskiej i prezesi zarządów spółek Polskiego Radia na podstawie wniosków uprawnionych komitetów wyborczych.

§ 2. Na ustalenia dotyczące podziału czasu antenowego komitetom wyborczym przysługuje skarga do komisarza wyborczego właściwego ze względu na siedzibę oddziału Telewizji Polskiej lub Polskiego Radia. Skargę wnosi się w terminie 48 godzin od dokonania ustalenia. Komisarz wyborczy rozpatruje sprawę niezwłocznie i wydaje postanowienie. Na postanowienie komisarza wyborczego nie przysługuje środek zaskarżenia.

§ 3. Krajowa Rada Radiofonii i Telewizji, w drodze rozporządzenia, określi po porozumieniu z Państwową Komisją Wyborczą tryb postępowania w sprawach podziału czasu nieodpłatnego rozpowszechniania audycji wyborczych, sposób przygotowania i emisji tych audycji oraz sposób upowszechniania informacji o terminach emisji audycji wyborczych.

Art. 385. § 1. Komitetom wyborczym, które zarejestrowały listy kandydatów w ponad połowie okręgów w wyborach do wszystkich sejmików województw, przysługuje również prawo do nieodpłatnego rozpowszechniania audycji wyborczych w programach ogólnokrajowych Telewizji Polskiej i Polskiego Radia.

§ 2. Łączny czas nieodpłatnego rozpowszechniania audycji wyborczych wynosi 15 godzin w Telewizji Polskiej i 20 godzin w Polskim Radiu.

§ 3. Przepisy art. 383 i 384 stosuje się odpowiednio.

§ 4. W czynnościach związanych z wykonywaniem uprawnień wynikających z § 1 komitet wyborczy reprezentuje pełnomocnik wyborczy.

Art. 386. § 1. Niezależnie od czasu przyznanego na nieodpłatne rozpowszechnianie audycji wyborczych każdy komitet wyborczy może, w okresie od 15 dnia przed dniem wyborów do dnia zakończenia kampanii wyborczej, odpłatnie rozpowszechniać audycje wyborcze w programach publicznych i niepublicznych nadawców radiowych i telewizyjnych.

§ 2. Publiczni nadawcy nie mogą odmówić rozpowszechniania, na jednakowych warunkach dla wszystkich komitetów wyborczych korzystających z uprawnienia wynikającego z § 1, audycji wyborczych, o których mowa w § 1.

§ 3. Wysokość opłat pobieranych za rozpowszechnianie audycji wyborczych, o których mowa w § 1, nie może przekraczać stawek pobieranych za reklamy i musi być ustalana według cennika obowiązującego w dniu zarządzenia wyborów.

Rozdział 64
Finansowanie kampanii wyborczej

Art. 387. § 1. Komitety wyborcze mogą wydatkować na kampanię wyborczą wyłącznie kwoty ograniczone limitami wydatków określonymi na zasadach ustalonych w § 2 i 3.
§ 2. Limit wydatków ustala się mnożąc kwotę, o której mowa w § 3, przypadającą na jeden mandat radnego przez liczbę mandatów przypadających na okręg lub okręgi, w których komitet wyborczy zarejestrował kandydatów.
§ 3. Kwota przypadająca na jeden mandat radnego wynosi:
1) w wyborach do rady gminy w gminach do 20.000 mieszkańców - 750 złotych;
2) w wyborach do rady gminy w gminach powyżej 20.000 mieszkańców oraz w wyborach do rad dzielnic miasta stołecznego Warszawy - 1.000 złotych;
3) w wyborach do rady powiatu - 2.000 złotych;
4) w wyborach do rady miasta w miastach na prawach powiatu - 3.000 złotych;
5) w wyborach do sejmiku województwa - 5.000 złotych.

DZIAŁ VIII

Wybory do rad gmin

Rozdział 65

System wyborczy

Art. 388. Wybory do rad gmin, pod nadzorem Państwowej Komisji Wyborczej i komisarzy wyborczych, przeprowadzają:
1) gminne (miejskie) komisje wyborcze;
2) obwodowe komisje wyborcze.

Art. 389. § 1. Radni są wybierani w okręgach wyborczych bezpośrednio spośród zgłoszonych kandydatów.
§ 6. Na jednego kandydata wyborca może oddać tylko jeden głos.

Art. 390. W gminie liczącej do 40.000 mieszkańców o wyborze na radnego rozstrzyga liczba ważnie oddanych głosów na poszczególnych kandydatów.

Art. 391. § 1. W gminach liczących powyżej 40.000 mieszkańców podziału mandatów pomiędzy listy kandydatów dokonuje się proporcjonalnie do łącznej liczby ważnie oddanych głosów odpowiednio na kandydatów danej listy.
§ 2. W podziale mandatów, o którym mowa w § 1, uczestniczą listy kandydatów tych komitetów wyborczych, na których listy w skali gminy oddano co najmniej 5 % ważnie oddanych głosów.
§ 3. Przepisy § 1 i 2 stosuje się również do miast na prawach powiatu oraz dzielnic m. st. Warszawy.

Rozdział 66

Okręgi wyborcze

Art. 392. § 1. Okręg wyborczy obejmuje część obszaru gminy.
§ 2. W gminach na terenach wiejskich okręgiem wyborczym jest sołectwo. Sołectwa łączy się w celu utworzenia okręgu wielomandatowego lub dzieli się na dwa lub więcej okręgów wyborczych, jeżeli wynika to z konieczności zachowania jednolitej normy przedstawicielstwa.
§ 3. Podział sołectwa na dwa lub więcej okręgów wyborczych jest dopuszczalny również wtedy, gdyby liczba radnych wybieranych w danym sołectwie była większa niż przewidziana w art. 394.
§ 4. W miastach przy tworzeniu okręgów wyborczych uwzględnia się utworzone jednostki pomocnicze (dzielnice, osiedla).

Art. 393. § 1. W każdym okręgu wyborczym tworzonym dla wyboru rady w gminie liczącej do 40.000 mieszkańców wybiera się od 1 do 5 radnych.
§ 2. Dla wyboru rady w gminie liczącej powyżej 40.000 mieszkańców tworzy się okręgi wyborcze, w których wybiera się od 5 do 10 radnych.

Art. 394. § 1. Podział gminy na okręgi wyborcze jest stały. Zmiany granic okręgów wyborczych mogą być dokonywane najpóźniej na 3 miesiące przed upływem kadencji, jeżeli konieczność taka wynika ze zmiany w podziale terytorialnym państwa, zmiany granic sołectw, zmiany liczby mieszkańców danej gminy, zmiany liczby radnych w radzie gminy lub zmiany liczby radnych wybieranych w okręgach wyborczych.
§ 2. Podział na okręgi wyborcze, ich granice i numery oraz liczbę radnych wybieranych w każdym okręgu ustala, na wniosek wójta (burmistrza, prezydenta miasta), rada gminy według jednolitej normy przedstawicielstwa obliczonej przez podzielenie liczby mieszkańców gminy przez liczbę radnych wybieranych do danej rady, z uwzględnieniem art. 392 i następujących zasad:

1) ułamki liczby mandatów wybieranych w okręgu wyborczym równe lub większe od 1/2, jakie wynikają z zastosowania normy przedstawicielstwa, zaokrągla się w górę do liczby całkowitej;
2) jeżeli w wyniku postępowania, o którym mowa w pkt 1, liczba radnych wybieranych w okręgach przewyższa liczby wynikające z art. 357 i art. 393, mandaty nadwyżkowe odejmuje się w tych okręgach wyborczych, w których norma przedstawicielstwa jest najmniejsza; w przypadku gdy liczba mandatów jest mniejsza od wynikającej z art. 357 i art. 393, dodatkowe mandaty przydziela się tym okręgom wyborczym, w których norma przedstawicielstwa jest największa.

§ 3. Uchwałę rady gminy w sprawie okręgów wyborczych ogłasza się w wojewódzkim dzienniku urzędowym oraz podaje się do publicznej wiadomości w sposób zwyczajowo przyjęty. Po jednym egzemplarzu uchwały przekazuje się niezwłocznie wojewodzie i komisarzowi wyborczemu.

Art. 395. § 1. Na ustalenia rady gminy w sprawach okręgów wyborczych wyborcom, w liczbie co najmniej 15, przysługuje prawo wniesienia skargi do komisarza wyborczego w terminie 5 dni od daty podania do publicznej wiadomości uchwały, o której mowa w art. 394 § 3. Komisarz wyborczy rozpoznaje sprawę w terminie 5 dni i wydaje postanowienie, doręczając je niezwłocznie wnoszącym skargę oraz radzie gminy.
§ 2. Od postanowienia komisarza wyborczego przysługuje odwołanie do Państwowej Komisji Wyborczej w terminie 5 dni od daty jego doręczenia. Na orzeczenie Państwowej Komisji Wyborczej nie przysługuje środek zaskarżenia.
§ 3. Do zmian w podziale na okręgi wyborcze, o których mowa w art. 394 § 1, stosuje się odpowiednio przepisy § 1 i 2.

Art. 396. Informację o okręgach wyborczych, ich granicach i numerach, liczbie radnych wybieranych w każdym okręgu wyborczym oraz o wyznaczonej siedzibie gminnej komisji wyborczej podaje do publicznej wiadomości wójt (burmistrz, prezydent miasta), w formie obwieszczenia, najpóźniej w 50 dniu przed dniem wyborów.

Art. 397. W razie konieczności dokonania podziału gminy na okręgi wyborcze przed wyborami, o których mowa w art. 356, terminy określone w art. 394 § 1 i w art. 396 nie obowiązują.

Rozdział 67

Zgłaszanie kandydatów na radnych

Art. 398. § 1. Prawo zgłaszania kandydatów na radnych przysługuje komitetom wyborczym.
§ 2. Kandydaci zgłaszani są w formie list kandydatów. Przez listę kandydatów rozumie się również zgłoszenie jednego kandydata.
§ 3. W przypadku utworzenia koalicji wyborczej partia wchodząca w jej skład nie może zgłaszać kandydatów do danej rady samodzielnie albo w innej koalicji, jeżeli została zgłoszona wspólna lista kandydatów.

Art. 399. § 1. Komitet wyborczy może zgłosić w każdym okręgu wyborczym tylko jedną listę kandydatów.
§ 2. Lista kandydatów w wyborach do rady:

1) w gminie liczącej do 40.000 mieszkańców może zawierać najwyżej tyle nazwisk kandydatów, ilu radnych jest wybieranych w danym okręgu wyborczym;

2) w gminie liczącej powyżej 40.000 mieszkańców nie może zawierać mniej niż 5 nazwisk kandydatów, z tym że liczba kandydatów nie może być większa niż półtorakrotność liczby radnych wybieranych w danym okręgu wyborczym.

§ 3. Kandydować można tylko w jednym okręgu wyborczym i tylko z jednej listy kandydatów.

Art. 400. § 1. W zgłoszeniu listy kandydatów podaje się:

1) nazwę komitetu wyborczego oraz dokładny adres jego siedziby;
2) nazwę rady gminy oraz numer okręgu wyborczego, do którego dokonuje się zgłoszenia;
3) nazwiska i imiona, wiek oraz miejsce zamieszkania kandydatów; nazwiska kandydatów umieszcza się w kolejności ustalonej przez komitet wyborczy.

§ 2. Do każdego zgłoszenia należy dołączyć pisemne oświadczenia kandydatów o wyrażeniu zgody na kandydowanie oraz o posiadaniu prawa wybieralności (biernego prawa wyborczego) do danej rady. Zgoda kandydata na kandydowanie w wyborach powinna zawierać dane: imię (imiona), nazwisko, wiek oraz numer ewidencyjny PESEL kandydata; zgodę na kandydowanie kandydat opatruje datą i własnoręcznym podpisem.

§ 3. W przypadku zgłoszenia kandydatury obywatela Unii Europejskiej niebędącego obywatelem polskim do pisemnej zgody kandydata na kandydowanie dołącza się również:

1) oświadczenie kandydata wskazujące jego obywatelstwo, adres i okres stałego zamieszkania na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej oraz ostatni adres zamieszkania w państwie członkowskim Unii Europejskiej, którego jest obywatelem;
2) zaświadczenie wydane przez właściwy organ państwa członkowskiego Unii Europejskiej, którego jest obywatelem, że nie pozbawiono go prawa wybieralności w tym państwie lub że organ ten nie posiada informacji o pozbawieniu go tego prawa.

§ 4. W przypadku zgłoszenia kandydatury obywatela polskiego urodzonego przed dniem 1 sierpnia 1972 r. do pisemnej zgody kandydata na kandydowanie dołącza się również oświadczenie, o którym mowa w art. 7 ust. 1 ustawy z dnia 18 października 2006 r. o ujawnianiu informacji o dokumentach organów bezpieczeństwa państwa z lat 1944-1990 oraz treści tych dokumentów albo informację, o której mowa w art. 7 ust. 3a tej ustawy.

§ 5. W zgłoszeniu można wnosić o oznaczenie kandydatury nazwą lub skrótem nazwy partii politycznej lub organizacji popierającej kandydata (nie więcej jednak niż jedną nazwą lub jednym skrótem nazwy składającymi się z nie więcej niż 45 znaków drukarskich, wliczając spacje). Fakt poparcia kandydatury powinien być potwierdzony pisemnie przez właściwy statutowo organ partii lub organizacji; potwierdzenie składa się łącznie ze zgłoszeniem.

§ 6. Do zgłoszenia listy kandydatów należy dołączyć dokument potwierdzający przyjęcie przez właściwy organ wyborczy zawiadomienia o utworzeniu komitetu wyborczego.

Art. 401. § 1. Każda zgłaszana lista kandydatów powinna być poparta podpisami:

1) co najmniej 25 wyborców - jeżeli dotyczy zgłoszenia w gminie liczącej do 20.000 mieszkańców;
2) co najmniej 150 wyborców - jeżeli dotyczy zgłoszenia w gminie liczącej powyżej 20.000 mieszkańców.

§ 2. Wyborca może udzielić poparcia dowolnej liczbie list kandydatów. Wycofanie udzielonego poparcia nie jest skuteczne.

§ 3. Wyborca udzielający poparcia liście składa podpis obok czytelnie wpisanego jego nazwiska i imienia, adresu zamieszkania oraz numeru ewidencyjnego PESEL.

§ 4. Na każdej karcie wykazu osób popierających listę umieszcza się nazwiska kandydatów zgłaszanych w okręgu wyborczym.

§ 5. Prezes Rady Ministrów, po zasięgnięciu opinii Państwowej Komisji Wyborczej, określa, w drodze rozporządzenia, wzór wykazu osób popierających listę kandydatów.

Art. 402. § 1. Listy kandydatów, odrębnie dla każdego okręgu wyborczego, zgłasza się do gminnej komisji wyborczej, zwanej dalej "komisją wyborczą", najpóźniej w 30 dniu przed dniem wyborów do godziny 24, wraz z wykazem osób popierających listę.

§ 2. Zgłoszenia listy dokonuje pełnomocnik wyborczy komitetu wyborczego lub upoważniona przez niego osoba, zwani dalej "pełnomocnikiem". Do zgłoszenia załącza się dokument, wydany przez komitet wyborczy, stwierdzający ustanowienie pełnomocnika wyborczego, z podaniem jego nazwiska i imienia oraz dokładnego adresu zamieszkania i numeru ewidencyjnego PESEL.

§ 3. Jeżeli zgłoszenia listy dokonuje osoba upoważniona przez pełnomocnika wyborczego komitetu wyborczego, do zgłoszenia załącza się również odpowiednio dokument, o którym mowa w ust. 2, wydany przez pełnomocnika wyborczego komitetu wyborczego.

§ 4. Po dokonaniu zgłoszenia uzupełnienie listy o nazwiska kandydatów lub zmiany kandydatów albo ich kolejności na liście są niedopuszczalne.

Art. 403. Komisja wyborcza, przyjmując zgłoszenie, niezwłocznie bada, czy zgłoszenie jest zgodne z przepisami niniejszej ustawy. Na każdym zgłoszeniu komisja odnotowuje datę i godzinę oraz liczbę porządkową jego wpływu.

Art. 404. § 1. Jeżeli komisja wyborcza stwierdzi, na podstawie dostępnych urzędowo dokumentów, a w razie potrzeby również wyjaśnień wyborców, że zgłoszenie nie uzyskało wymaganego w myśl art. 401 poparcia wyborców, wówczas odmawia jego przyjęcia, wskazując stwierdzone wady, i zwraca pełnomocnikowi zgłoszenie.
§ 2. Jeżeli usunięcie wskazanych wad zgłoszenia nie jest możliwe w terminie ustalonym dla dokonywania zgłoszeń, komisja odmawia rejestracji zgłoszenia i niezwłocznie zawiadamia o tym pełnomocnika.
§ 3. Na uchwały komisji w sprawach, o których mowa w § 1 i 2, pełnomocnikowi przysługuje prawo wniesienia skargi do właściwego sądu okręgowego w terminie 3 dni od daty ich doręczenia. Sąd rozpoznaje skargę, w terminie 3 dni, w postępowaniu nieprocesowym w składzie 3 sędziów. O terminie posiedzenia zawiadamia się właściwą komisję wyborczą i pełnomocnika. Na postanowienie sądu nie przysługuje środek zaskarżenia.

Art. 405. § 1. Jeżeli komisja wyborcza stwierdzi inne wady zgłoszenia aniżeli te, o których mowa w art. 404, wówczas wzywa pełnomocnika do ich usunięcia w terminie 3 dni. W przypadku nieusunięcia wskazanych wad w terminie komisja odmawia rejestracji zgłoszenia w całości lub co do poszczególnych kandydatów. W razie odmowy rejestracji w odniesieniu do niektórych kandydatów zgłoszenie rejestruje się w zakresie nieobjętym odmową, o ile liczba kandydatów nieobjętych odmową nie jest niższa niż minimalna wymagana liczba kandydatów na liście.
§ 2. Uchwały komisji w sprawach, o których mowa w § 1, doręcza się niezwłocznie pełnomocnikowi. Od uchwały pełnomocnikowi przysługuje prawo odwołania do komisarza wyborczego w terminie 3 dni od daty jej doręczenia, który rozpatruje odwołanie w terminie 3 dni i wydaje postanowienie. Na postanowienie wydane w wyniku rozpatrzenia odwołania nie przysługuje środek zaskarżenia.

Art. 406. § 1. Komisja wyborcza niezwłocznie rejestruje we wskazanym okręgu wyborczym zgłoszenie listy kandydatów dokonane zgodnie z przepisami niniejszej ustawy, sporządzając protokół rejestracji. Po jednym egzemplarzu protokołu doręcza się pełnomocnikowi i przesyła komisarzowi wyborczemu.
§ 2. Komisja wyborcza przekazuje niezwłocznie oświadczenia lub informacje, o których mowa w art. 400 § 4, do oddziałowego biura lustracyjnego Instytutu Pamięci Narodowej - Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu właściwego ze względu na miejsce zamieszkania kandydata.

Art. 407. § 1. Jeżeli w terminie przewidzianym dla zgłoszenia list kandydatów nie zostaną w danym okręgu wyborczym zgłoszone co najmniej dwie listy, a liczba zgłoszonych kandydatów jest równa liczbie radnych wybieranych w okręgu bądź mniejsza od niej, komisja wyborcza niezwłocznie wzywa, przez rozplakatowanie obwieszczeń, do dokonania dodatkowych zgłoszeń. W takim przypadku termin zgłaszania list kandydatów ulega przedłużeniu o 5 dni, licząc od dnia rozplakatowania obwieszczenia.
§ 2. Jeżeli w danym okręgu wyborczym, pomimo postępowania, o którym mowa w § 1, nie zostanie zarejestrowana żadna lista kandydatów, wyborów w tym okręgu nie przeprowadza się. O przyczynach nieprzeprowadzenia wyborów komisja wyborcza niezwłocznie powiadamia wyborców w drodze obwieszczenia, którego druk i rozplakatowanie zapewnia wójt (burmistrz, prezydent miasta).

Art. 408. § 1. Komisja zarządza wydrukowanie obwieszczenia o zarejestrowanych listach kandydatów, zawierającego ich numery, skróty nazw komitetów, dane o kandydatach umieszczone w zgłoszeniach list wraz z ewentualnymi oznaczeniami kandydatów, o których mowa w art. 400. W obwieszczeniu podaje się również treść oświadczeń, o których mowa w art. 7 ust. 1 ustawy z dnia 18 października 2006 r. o ujawnianiu informacji o dokumentach organów bezpieczeństwa państwa z lat 1944-1990 oraz treści tych dokumentów, w zakresie określonym w art. 13 tej ustawy.
§ 2. Obwieszczenie, o którym mowa w ust. 5, przekazuje się wójtowi (burmistrzowi, prezydentowi miasta), który zapewnia jego druk i rozplakatowanie na obszarze gminy najpóźniej w 15 dniu przed

dniem wyborów. Jeden egzemplarz obwieszczenia przesyła się niezwłocznie komisarzowi wyborczemu.

Art. 409. § 1. Komisja wyborcza skreśla z zarejestrowanej listy kandydatów nazwisko kandydata, który zmarł, utracił prawo wybieralności, złożył nieprawdziwe oświadczenie, o którym mowa w art. 392 § 2, został zgłoszony jako kandydat do więcej niż jednego organu stanowiącego, o którym mowa w art. 7 pkt 3, w więcej niż jednym okręgu wyborczym lub na więcej niż jednej liście kandydatów lub złożył oświadczenie na piśmie o wycofaniu zgody na kandydowanie, i zawiadamia o tym niezwłocznie właściwego pełnomocnika.

2. Jeżeli skreślenie nazwiska kandydata nastąpiło wskutek śmierci kandydata i powoduje, że w okręgu wyborczym liczba kandydatów jest równa liczbie radnych wybieranych w tym okręgu lub mniejsza od niej, komisja informuje właściwego pełnomocnika o możliwości zgłoszenia nowego kandydata. Uzupełnienia listy dokonuje się najpóźniej w 10 dniu przed dniem wyborów; w takim przypadku przepisu art. 393 § 1 nie stosuje się.

3. Komisja wyborcza unieważnia rejestrację listy, jeżeli pozostaje na niej mniej nazwisk kandydatów niż minimalna wymagana liczba kandydatów na liście lub jeżeli komitet wyborczy powiadomi komisję o swoim rozwiązaniu.

3a. Oświadczenie o wycofaniu zgody na kandydowanie złożone w terminie krótszym niż 14 dni przed dniem wyborów nie wywołuje skutków prawnych określonych w ustawie, chyba że na liście nie pozostaje nazwisko żadnego kandydata.

4. O skreśleniu nazwiska kandydata i zgłoszeniu nowego kandydata, a także o unieważnieniu zarejestrowanej listy kandydatów z przyczyn, o których mowa w § 3, komisja zawiadamia niezwłocznie wyborców danego okręgu wyborczego oraz komisarza wyborczego.

5. W przypadku rozwiązania komitetu wyborczego w trybie, o którym mowa w art. 83 § 5, właściwa terytorialna komisja wyborcza unieważnia listy tego komitetu.

Art. 410. § 1. Przedstawicielami list kandydatów na radnych, reprezentującymi ich interesy w czasie głosowania i ustalania wyników głosowania w obwodzie głosowania, są mężowie zaufania.

§ 2. Pełnomocnik, o którym mowa w art. 402 § 2, może wyznaczyć po jednym mężu zaufania do każdego obwodu głosowania na obszarze okręgu wyborczego, w którym dane zgłoszenie zostało zarejestrowane.

§ 3. Kandydat na radnego nie może być mężem zaufania.

§ 4. Pełnomocnik wydaje mężom zaufania zaświadczenie według wzoru określonego przez Państwową Komisję Wyborczą.

Art. 411. § 1. Przedstawicielem list kandydatów na radnych reprezentującym ich interesy w czasie ustalania wyników głosowania i wyników wyborów w okręgu wyborczym jest pełnomocnik, o którym mowa w art. 402 § 2.

2. Pełnomocnik może wyznaczyć swojego zastępcę, wydając mu stosowne zaświadczenie w myśl art. 402 § 3.

Rozdział 68

Karty do głosowania

Art. 412. § 1. Gminna komisja wyborcza zarządza wydrukowanie, odrębnie dla każdego okręgu wyborczego, kart do głosowania i zapewnia ich przekazanie obwodowym komisjom wyborczym w trybie określonym przez komisarza wyborczego.

§ 2. Jeżeli po wydrukowaniu kart do głosowania komisja wyborcza skreśli z listy kandydatów nazwisko kandydata z przyczyn, o których mowa w art. 409 § 1, nazwisko kandydata pozostawia się na wydrukowanych kartach do głosowania. Informacje o skreśleniu oraz o warunkach decydujących o ważności głosu oddanego na takiej karcie komisja wyborcza podaje do publicznej wiadomości w formie obwieszczenia i zapewnia jego rozplakatowanie w lokalach wyborczych w dniu wyborów.

§ 3. Przepis § 2 stosuje się odpowiednio, jeżeli komisja wyborcza unieważnia rejestrację listy kandydatów z przyczyn, o których mowa w art. 409 § 3.

Art. 413. Na karcie do głosowania w okręgu wyborczym umieszcza się listy kandydatów zarejestrowane w danym okręgu według nadanych im numerów, wymieniając nazwiska i imiona kandydatów każdej z list w kolejności ich umieszczenia na liście, wraz ze skrótami nazw komitetów wyborczych.

Art. 414. § 1. Na karcie do głosowania zamieszcza się zwięzłą informację o sposobie głosowania.
§ 2. Na karcie do głosowania drukuje się odcisk pieczęci gminnej komisji wyborczej.
§ 3. Karta do głosowania może być zadrukowana tylko po jednej stronie. Wielkość i rodzaj czcionek powinny być jednakowe dla nazwisk wszystkich kandydatów i oznaczeń umieszczonych na karcie.
§ 4. Wzór karty do głosowania ustala Państwowa Komisja Wyborcza.

Art. 415. Nieważne są karty do głosowania inne niż urzędowo ustalone lub nieopatrzone pieczęcią obwodowej komisji wyborczej.

Rozdział 69

Sposób głosowania i warunki ważności głosu

Art. 416. § 1. W wyborach radnych w gminie liczącej do 40.000 mieszkańców wyborca głosuje na określonych kandydatów, stawiając znak "x" w kratce z lewej strony obok nazwisk najwyżej tylu kandydatów, ilu radnych jest wybieranych w danym okręgu wyborczym.
§ 2. Wyborca może głosować na określonych kandydatów bez względu na to, na jakich listach nazwiska ich są umieszczone.
§ 3. Wyborca może głosować na mniejszą liczbę kandydatów.
§ 4. Za nieważny uznaje się głos, jeżeli na karcie do głosowania postawiono znak "x" w kratce z lewej strony obok nazwisk więcej kandydatów niż radnych jest wybieranych lub nie postawiono znaku "x" w kratce z lewej strony obok nazwiska żadnego kandydata. Głos jest również nieważny, jeżeli znak "x" postawiono w kratce wyłącznie przy nazwisku kandydata w sytuacji określonej w art. 404 § 2.
Art. 417. § 1. W wyborach radnych w gminie liczącej powyżej 40.000 mieszkańców wyborca głosuje tylko na jedną listę kandydatów, stawiając znak "x" w kratce z lewej strony obok nazwiska jednego z kandydatów z tej listy, przez co wskazuje jego pierwszeństwo do uzyskania mandatu.
§ 2. Za nieważny uznaje się głos, jeżeli na karcie do głosowania postawiono znak "x" w kratce z lewej strony obok nazwisk dwóch lub większej liczby kandydatów z różnych list lub nie postawiono tego znaku w kratce z lewej strony obok nazwiska żadnego kandydata z którejkolwiek z list.
§ 3. Jeżeli znak "x" postawiono w kratce z lewej strony wyłącznie przy nazwisku kandydata z jednej tylko listy w sytuacji określonej w art. 412 § 2, głos uznaje się za nieważny.
§ 4. Jeżeli znak "x" postawiono w kratce z lewej strony obok nazwisk dwóch lub większej liczby kandydatów, ale z tej samej listy, głos uznaje się za ważny i oddany na wskazaną listę z przyznaniem pierwszeństwa do uzyskania mandatu temu kandydatowi, przy którego nazwisku znak "x" jest umieszczony w pierwszej kolejności.
Art. 418. Dopisanie na karcie do głosowania dodatkowych nazwisk lub nazw albo poczynienie innych dopisków poza kratką nie wpływa na ważność głosu.

Rozdział 70

Ustalanie wyników wyborów

Art. 419. § 1. Na podstawie protokołów otrzymanych od obwodowych komisji wyborczych gminna komisja wyborcza ustala wyniki głosowania i wyniki wyborów do rady gminy odrębnie dla każdego okręgu wyborczego.
§ 2. Przy ustalaniu wyników mogą być obecni pełnomocnicy lub ich zastępcy, o których mowa w art. 402.

Art. 420. § 1. Komisja wyborcza sporządza zestawienie wyników głosowania w okręgu wyborczym, na urzędowym formularzu, w trzech egzemplarzach.
§ 2. W zestawieniu wymienia się odpowiednio liczby:
1) osób uprawnionych do głosowania;
2) wyborców, którym wydano karty do głosowania;
3) oddanych kart do głosowania;
4) kart nieważnych;
5) kart ważnych, czyli liczbę osób, które wzięły udział w głosowaniu;

6) głosów nieważnych, z podaniem przyczyny ich nieważności;
7) głosów ważnie oddanych na każdą z list kandydatów;
8) głosów ważnie oddanych na poszczególnych kandydatów z każdej z list.

§ 3. Na podstawie zestawień, o których mowa w § 1, komisja wyborcza ustala wyniki wyborów radnych w okręgach wyborczych.

Art. 421. § 1. W wyborach do rady w gminie liczącej do 40.000 mieszkańców za wybranych w danym okręgu wyborczym uważa się tych kandydatów, którzy otrzymali kolejno największą liczbę ważnie oddanych głosów.

§ 2. Jeżeli równą liczbę głosów uprawniającą do uzyskania mandatu otrzymali kandydaci z tej samej listy, o wyborze rozstrzyga kolejność umieszczenia nazwisk na liście.

§ 3. Jeżeli równą liczbę głosów uprawniającą do uzyskania mandatu otrzymali kandydaci z różnych list, za wybranego uważa się kandydata z tej listy, której kandydaci otrzymali w okręgu wyborczym łącznie największą liczbę głosów. W przypadku gdyby i te liczby były równe - rozstrzyga losowanie przeprowadzone przez komisję.

§ 4. Tryb przeprowadzenia losowania, o którym mowa w § 3, określa Państwowa Komisja Wyborcza.

Art. 422. § 1. W wyborach do rady w gminie liczącej powyżej 40.000 mieszkańców gminna komisja wyborcza, na podstawie zestawienia, o którym mowa w art. 420, dokonuje podziału mandatów w każdym okręgu wyborczym pomiędzy listy kandydatów w sposób następujący:

1) liczbę głosów ważnie oddanych na każdą z list w okręgu wyborczym dzieli się kolejno przez 1,4; 3; 5; 7 i dalsze kolejne liczby, aż do chwili, gdy z otrzymanych w ten sposób ilorazów da się uszeregować tyle kolejno największych liczb, ile wynosi liczba mandatów do rozdzielenia między listy;
2) każdej liście przyznaje się tyle mandatów, ile spośród ustalonego w powyższy sposób szeregu ilorazów przypada jej liczb kolejno największych.

§ 2. Jeżeli kilka list uzyskało ilorazy równe ostatniej liczbie z liczb uszeregowanych w podany wyżej sposób, a tych list jest więcej niż mandatów do rozdzielenia, pierwszeństwo mają listy w kolejności ogólnej liczby oddanych na nie głosów. Gdyby na dwie lub więcej list oddano równą liczbę głosów, o pierwszeństwie rozstrzyga liczba obwodów głosowania, w których na daną listę oddano większą liczbę głosów. Jeżeli i te liczby byłyby równe, wówczas o pierwszeństwie rozstrzyga losowanie przeprowadzone przez komisję. Tryb przeprowadzenia losowania określa Państwowa Komisja Wyborcza.

§ 3. Mandaty przypadające danej liście kandydatów uzyskują kandydaci w kolejności wynikającej z otrzymanej liczby głosów w ramach listy. Jeżeli równą liczbę głosów uprawniającą do uzyskania mandatu otrzymało dwóch lub więcej kandydatów z danej listy, o wyborze rozstrzyga kolejność umieszczania nazwisk kandydatów na liście.

Art. 423. § 1. Po ustaleniu wyników wyborów we wszystkich okręgach wyborczych, zgodnie z zasadami określonymi w art. 421 i art. 422, komisja wyborcza sporządza w trzech egzemplarzach protokół z wyborów do rady gminy.

§ 2. W protokole podaje się, według okręgów wyborczych, liczbę radnych wybieranych w okręgu oraz nazwiska i imiona wybranych radnych z podaniem oznaczenia listy, z której zostali wybrani; w protokole podaje się również ewentualną liczbę nieobsadzonych mandatów.

§ 3. W protokole podaje się również przebieg losowania, o którym mowa w art. 421 § 2 i 3 oraz w art. 422 § 2.

§ 4. Do protokołu załącza się zestawienia wyników głosowania w okręgach wyborczych.

§ 5. Protokół podpisują i każdą ze stron parafują wszystkie osoby wchodzące w skład komisji wyborczej obecne przy jego sporządzaniu. Protokół opatruje się pieczęcią komisji.

§ 6. Pełnomocnikom i członkom komisji przysługuje prawo wniesienia do protokołu uwag z wymienieniem konkretnych zarzutów. Przepis art. 57 § 6 stosuje się odpowiednio.

Art. 424. Gminna komisja wyborcza niezwłocznie podaje do publicznej wiadomości wyniki głosowania i wyniki wyborów w okręgach wyborczych poprzez wywieszenie w swojej siedzibie w miejscu łatwo dostępnym dla wyborców jednego z egzemplarzy protokołu z wyborów do rady gminy wraz z zestawieniami, o których mowa w art. 420.

Art. 425. § 1. Przewodniczący komisji wyborczej przekazuje niezwłocznie komisarzowi wyborczemu, w zapieczętowanym pakiecie, jeden egzemplarz protokołu z wyborów wraz z

protokołami głosowania w obwodach głosowania, w trybie określonym przez Państwową Komisję Wyborczą.
§ 2. Państwowa Komisja Wyborcza może określić zasady i tryb wcześniejszego przekazywania danych z protokołu z wyborów za pośrednictwem sieci telekomunikacyjnej użytku publicznego lub elektronicznego przesyłania danych.
§ 3. Pozostałe dokumenty z wyborów oraz pieczęć przewodniczący komisji wyborczej przekazuje w depozyt wójtowi (burmistrzowi, prezydentowi miasta).

Art. 426. § 1. Po otrzymaniu protokołów od gminnej komisji wyborczej komisarz wyborczy dokonuje sprawdzenia prawidłowości ustalenia wyników głosowania i wyników wyborów w okręgach wyborczych.
§ 2. W razie stwierdzenia nieprawidłowości w ustaleniu wyników, komisarz wyborczy zarządza ponowne ustalenie tych wyników i zawiadamia o tym niezwłocznie Państwową Komisję Wyborczą. Przepisy art. 419-425 stosuje się odpowiednio.

Art. 427. Gminna komisja wyborcza wydaje radnym zaświadczenia o wyborze. Wzór zaświadczenia określa Państwowa Komisja Wyborcza.

DZIAŁ IX

Wybory do rady powiatu

Rozdział 71

Zasady ogólne

Art. 428. Wybory do rad powiatów odbywają się przy odpowiednim zastosowaniu przepisów działu VIII, jeżeli przepisy niniejszego działu nie stanowią inaczej.

Art. 429. Wybory do rad powiatów, pod nadzorem Państwowej Komisji Wyborczej i komisarzy wyborczych, przeprowadzają:
1) powiatowe komisje wyborcze;
2) obwodowe komisje wyborcze.

Art. 430. § 1. W razie zarządzenia wyborów do rad powiatów na ten sam dzień, na który zarządzono wybory do rad gmin, głosowanie przeprowadzają obwodowe komisje wyborcze powołane dla wyborów do rad gmin, na podstawie tych samych spisów wyborców.
§ 2. W przypadku, o którym mowa w § 1, obwodowa komisja wyborcza sporządza oddzielnie protokoły głosowania w obwodach dla wyborów do rady gminy i dla wyborów do rady powiatu, przekazując je odpowiednio gminnej i powiatowej komisji wyborczej.

Rozdział 72

System wyborczy

Art. 431. § 1. Radni są wybierani w okręgach wyborczych bezpośrednio spośród zgłoszonych kandydatów. W każdym okręgu wyborczym wybiera się od 5 do 12 radnych.
§ 2. Na jednego kandydata wyborca może oddać tylko jeden głos.

Art. 432. § 1. W wyborach do rad powiatów podziału mandatów pomiędzy listy kandydatów dokonuje się proporcjonalnie do łącznej liczby ważnie oddanych głosów na kandydatów danej listy.
§ 2. W podziale mandatów, o którym mowa w § 1, uczestniczą listy kandydatów tych komitetów wyborczych, na których listy w skali powiatu oddano co najmniej 5 % ważnie oddanych głosów.

Art. 433. § 1. W celu przeprowadzenia wyborów powiat dzieli się na okręgi wyborcze.
§ 2. Okręgiem wyborczym jest jedna gmina.
§ 3. W celu tworzenia okręgów możliwe jest łączenie gmin tylko w tym przypadku, jeżeli liczba radnych przypadająca na którąkolwiek z gmin, wynikająca z normy przedstawicielstwa dla okręgów, wynosiłaby mniej niż 5.

§ 4. Podział gminy na dwa lub więcej okręgów jest dopuszczalny jedynie wtedy, gdyby liczba radnych przypadających na tę gminę, wynikająca z normy przedstawicielstwa dla okręgów, wynosiła więcej niż 10 radnych.
§ 5. Utworzenie na obszarze gminy dwóch lub więcej okręgów wyborczych wymaga porozumienia z radą tej gminy; należy przy tym uwzględnić podział danej gminy na okręgi wyborcze dla wyborów do rad gmin.
§ 6. Łączenie dwóch lub więcej gmin w celu utworzenia okręgu wyborczego wymaga zasięgnięcia opinii rad tych gmin.
§ 7. W miastach przy tworzeniu okręgów wyborczych uwzględnia się utworzone jednostki pomocnicze (dzielnice, osiedla).

Art. 434. § 1. Podział na okręgi wyborcze, ich numery, granice oraz liczbę radnych wybieranych w okręgu wyborczym ustala, na wniosek starosty, rada powiatu według jednolitej normy przedstawicielstwa obliczonej przez podzielenie liczby mieszkańców powiatu przez liczbę radnych wybieranych do danej rady, z uwzględnieniem art. 433 i następujących zasad:

1) ułamki liczby mandatów wybieranych w okręgu wyborczym równe lub większe od 1/2, jakie wynikną z zastosowania normy przedstawicielstwa, zaokrągla się w górę do liczby całkowitej;
2) jeżeli w wyniku postępowania, o którym mowa w pkt 1, liczba radnych wybieranych w okręgach przewyższa liczby wynikające art. 357 i 431, mandaty nadwyżkowe odejmuje się w tych okręgach wyborczych, w których norma przedstawicielstwa jest najmniejsza. W przypadku gdy liczba mandatów jest mniejsza od wynikającej z art. 357 i 431, dodatkowe mandaty przydziela się tym okręgom wyborczym, w których norma przedstawicielstwa jest największa.

§ 2. Podział na okręgi wyborcze jest stały. Uchwałę rady powiatu w sprawie okręgów wyborczych ogłasza się w wojewódzkim dzienniku urzędowym oraz podaje do publicznej wiadomości w sposób zwyczajowo przyjęty. Po jednym egzemplarzu uchwały przesyła się niezwłocznie każdej radzie gminy położonej na obszarze powiatu oraz wojewodzie i komisarzowi wyborczemu.

Art. 435. § 1. Na ustalenia rady powiatu w sprawach okręgów wyborczych zainteresowanej radzie gminy, a także wyborcom w liczbie co najmniej 15, przysługuje prawo wniesienia skargi do komisarza wyborczego w terminie 5 dni od daty ich otrzymania. Komisarz wyborczy rozpoznaje sprawę w terminie 5 dni i wydaje orzeczenie, doręczając je niezwłocznie wnoszącym skargę oraz radzie powiatu.
§ 2. Od orzeczenia komisarza wyborczego przysługuje odwołanie do Państwowej Komisji Wyborczej w terminie 5 dni od daty jego doręczenia. Na orzeczenie Państwowej Komisji Wyborczej nie przysługuje środek zaskarżenia.

Art. 436. § 1. Zmiany w podziale na okręgi wyborcze mogą być dokonywane najpóźniej na 3 miesiące przed upływem kadencji rad, jeżeli konieczność taka wynika ze zmiany w podziale terytorialnym państwa, zmiany liczby mieszkańców danej gminy lub powiatu, zmiany liczby radnych w radzie powiatu lub zmiany liczby radnych wybieranych w okręgach wyborczych.
§ 2. Do zmian w podziale na okręgi wyborcze przepisy art. 433-435 stosuje się odpowiednio.

Art. 437. Informację o okręgach wyborczych, ich numerach i granicach, liczbie radnych wybieranych w okręgu wyborczym oraz wyznaczonej siedzibie powiatowej komisji wyborczej podaje do publicznej wiadomości starosta, w formie obwieszczenia, najpóźniej w 50 dniu przed dniem wyborów.

Art. 438. W razie konieczności dokonania podziału powiatu na okręgi wyborcze przed wyborami, o których mowa w art. 356, terminy określone w art. 436 § 1 i w art. 437 nie obowiązują.

Rozdział 73

Zgłaszanie kandydatów na radnych

Art. 439. § 1. Do zgłaszania i rejestrowania list kandydatów na radnych stosuje się odpowiednio przepisy dotyczące zgłaszania i rejestrowania list kandydatów do rad gmin w gminach liczących powyżej 40.000 mieszkańców, z uwzględnieniem art. 431 § 1.
2. Każda zgłoszona lista kandydatów powinna być poparta podpisami co najmniej 200 wyborców.

Art. 440. Powiatowa komisja wyborcza zarządza wydrukowanie obwieszczenia o zarejestrowanych listach kandydatów. Przepisy art. 408 stosuje się odpowiednio.

Art. 441. W razie skreślenia nazwiska kandydata wskutek jego śmierci, powodującego sytuację, o której mowa w art. 409 § 2, powiatowa komisja wyborcza informuje właściwego pełnomocnika o możliwości zgłoszenia nowego kandydata najpóźniej w 10 dniu przed dniem wyborów. Przepisy art. 409 § 3 i 4 stosuje się odpowiednio.

Art. 442. § 1. W razie zarządzenia wyborów do rad powiatów na ten sam dzień, na który zarządzono wybory do rad gmin, komitety wyborcze zgłaszające listy kandydatów w wyborach do rad powiatów mogą zgłaszać również listy kandydatów na radnych do rad gmin. Przepis art. 398 § 3 stosuje się odpowiednio.
§ 2. Każdy komitet wyborczy może zgłosić do danego okręgu tylko jedną listę kandydatów.

Rozdział 74

Karty do głosowania i warunki ważności głosu

Art. 443. § 1. Powiatowa komisja wyborcza zarządza wydrukowanie, odrębnie dla każdego okręgu wyborczego, kart do głosowania i zapewnia ich przekazanie obwodowym komisjom wyborczym w trybie określonym przez komisarza wyborczego.
§ 2. Na karcie do głosowania drukuje się odcisk pieczęci powiatowej komisji wyborczej.

Art. 444. W razie skreślenia nazwiska kandydata lub unieważnienia listy kandydatów po wydrukowaniu kart do głosowania stosuje się odpowiednio przepisy art. 412 § 2 i 3.

Art. 445. § 1. W wyborach do rad powiatów wyborca głosuje tylko na określoną listę kandydatów, stawiając znak "x" w kratce z lewej strony obok nazwiska jednego z kandydatów z tej listy, przez co wskazuje jego pierwszeństwo do uzyskania mandatu.
§ 2. Za nieważny uznaje się głos, jeżeli na karcie do głosowania postawiono znak "x" w kratce z lewej strony obok nazwisk dwóch lub większej liczby kandydatów z różnych list lub nie postawiono tego znaku w kratce z lewej strony obok nazwiska żadnego kandydata z którejkolwiek z list.
§ 3. Jeżeli znak "x" postawiono w kratce z lewej strony wyłącznie przy nazwisku kandydata z jednej tylko listy w sytuacji określonej w art. 412 § 2, głos uznaje się za nieważny.
§ 4. Jeżeli znak "x" postawiono w kratce z lewej strony obok nazwisk dwóch lub większej liczby kandydatów, ale z tej samej listy, głos uznaje się za ważny i oddany na wskazaną listę z przyznaniem pierwszeństwa do uzyskania mandatu temu kandydatowi, przy którego nazwisku znak "x" jest umieszczony w pierwszej kolejności.

Art. 446. Dopisanie na karcie do głosowania dodatkowych nazwisk lub nazw albo poczynienie innych dopisków poza kratką nie wpływa na ważność głosu.

Rozdział 75

Ustalanie wyników wyborów

Art. 447. § 1. Na podstawie protokołów otrzymanych od obwodowych komisji wyborczych powiatowa komisja wyborcza ustala wyniki głosowania i wyniki wyborów do rady powiatu odrębnie dla każdego okręgu wyborczego.
§ 2. Przy ustalaniu wyników mogą być obecni pełnomocnicy.

Art. 448. § 1. Komisja wyborcza sporządza zestawienie wyników głosowania w okręgu wyborczym, na urzędowym formularzu, w trzech egzemplarzach.
§ 2. W zestawieniu wymienia się odpowiednio liczby:
1) osób uprawnionych do głosowania;
2) wyborców, którym wydano karty do głosowania;
3) oddanych kart do głosowania;
4) kart nieważnych;
5) kart ważnych, czyli liczbę osób, które wzięły udział w głosowaniu;
6) głosów nieważnych, z podaniem przyczyny ich nieważności;

7) głosów ważnie oddanych na każdą z list kandydatów;
8) głosów ważnie oddanych na poszczególnych kandydatów z każdej z list.

§ 3. Na podstawie zestawienia, o którym mowa w § 1, komisja wyborcza ustala wyniki wyborów radnych w okręgach wyborczych.

Art. 449. § 1. W wyborach do rady powiatu komisja wyborcza, na podstawie zestawienia, o którym mowa w art. 448 §. 2, dokonuje podziału mandatów w każdym okręgu wyborczym pomiędzy listy kandydatów, o których mowa w art. 432 ust. 2 i 3, w sposób następujący:

1) liczbę głosów ważnie oddanych na każdą z list w okręgu wyborczym dzieli się kolejno przez 1,4; 3; 5; 7 i dalsze kolejne liczby, aż do chwili, gdy z otrzymanych w ten sposób ilorazów da się uszeregować tyle kolejno największych liczb, ile wynosi liczba mandatów do rozdzielenia między listy;
2) każdej liście przyznaje się tyle mandatów, ile spośród ustalonego w powyższy sposób szeregu ilorazów przypada jej liczb kolejno największych.

§ 2. Jeżeli kilka list uzyskało ilorazy równe ostatniej liczbie z liczb uszeregowanych w podany wyżej sposób, a list tych jest więcej niż mandatów do rozdzielenia, pierwszeństwo mają w kolejności ogólnej liczby oddanych na nie głosów. Gdyby na dwie lub więcej list oddano równą liczbę głosów, o pierwszeństwie rozstrzyga liczba obwodów głosowania, w których na daną listę oddano większą liczbę głosów. Jeżeli i te liczby byłyby równe, wówczas o pierwszeństwie rozstrzyga losowanie przeprowadzone przez komisję. Tryb przeprowadzenia losowania określa Państwowa Komisja Wyborcza.

§ 3. Mandaty przypadające każdej liście kandydatów uzyskują kandydaci w kolejności wynikającej z otrzymanej liczby głosów w ramach listy.

§ 4. Jeżeli równą liczbę głosów uprawniającą do uzyskania mandatu otrzymało dwóch lub więcej kandydatów z danej listy, o wyborze rozstrzyga kolejność umieszczenia nazwisk kandydatów na liście.

Art. 450. § 1. Po ustaleniu wyników wyborów we wszystkich okręgach wyborczych, zgodnie z zasadami określonymi w art. 449, komisja wyborcza sporządza w trzech egzemplarzach protokół z wyborów do rady powiatu.

§ 2. W protokole podaje się, według okręgów wyborczych, liczbę radnych wybieranych w okręgu oraz nazwiska i imiona wybranych radnych z podaniem oznaczenia listy, z której zostali wybrani; w protokole podaje się również ewentualną liczbę nieobsadzonych mandatów.

§ 3. W protokole podaje się również przebieg losowania, o którym mowa w art. 449 § 2.

§ 4. Do protokołu załącza się zestawienia wyników głosowania w okręgach wyborczych.

§ 5. Protokół podpisują i każdą ze stron parafują wszystkie osoby wchodzące w skład komisji wyborczej obecne przy jego sporządzaniu. Protokół opatruje się pieczęcią komisji.

§ 6. Pełnomocnikom i członkom komisji przysługuje prawo wniesienia do protokołu uwag z wymienieniem konkretnych zarzutów. Przepis art. 57 § 7 stosuje się odpowiednio.

Art. 451. Powiatowa komisja wyborcza niezwłocznie podaje do publicznej wiadomości wyniki głosowania i wyniki wyborów w okręgach wyborczych poprzez wywieszenie w swojej siedzibie jednego z egzemplarzy protokołu z wyborów do rady powiatu wraz z zestawieniem, o którym mowa w art. 440.

Art. 452. § 1. Przewodniczący komisji wyborczej przekazuje niezwłocznie komisarzowi wyborczemu, w zapieczętowanym pakiecie, jeden egzemplarz protokołu z wyborów wraz z protokołami głosowania w obwodach głosowania, w trybie określonym przez Państwową Komisję Wyborczą.

§ 2. Państwowa Komisja Wyborcza może określić zasady i tryb wcześniejszego przekazywania danych z protokołu z wyborów za pośrednictwem sieci telekomunikacyjnej użytku publicznego lub elektronicznego przesyłania danych.

§ 3. Pozostałe dokumenty z wyborów oraz pieczęć przewodniczący komisji wyborczej przekazuje w depozyt staroście.

Art. 453. § 1. Po otrzymaniu protokołów od powiatowej komisji wyborczej komisarz wyborczy dokonuje sprawdzenia prawidłowości ustalenia wyników głosowania i wyników wyborów w okręgach wyborczych.

§ 2. W razie stwierdzenia nieprawidłowości w ustaleniu wyników, komisarz wyborczy zarządza ponowne ustalenie tych wyników i zawiadamia o tym niezwłocznie Państwową Komisję Wyborczą. Przepisy art. 447-452 stosuje się odpowiednio.

Art. 454. Powiatowa komisja wyborcza wydaje radnym zaświadczenia o wyborze. Wzór zaświadczenia określa Państwowa Komisja Wyborcza.

DZIAŁ X

Wybory do Sejmiku Województwa

Rozdział 76

Zasady ogólne

Art. 455. Wybory do sejmików województw odbywają się przy odpowiednim zastosowaniu przepisów działu VIII, jeżeli przepisy niniejszego działu nie stanowią inaczej.

Art. 456. Wybory do sejmików województw, pod nadzorem Państwowej Komisji Wyborczej i komisarzy wyborczych, przeprowadzają:
1) wojewódzkie komisje wyborcze;
2) powiatowe komisje wyborcze;
3) obwodowe komisje wyborcze.

Art. 457. § 1. W razie zarządzenia wyborów do sejmików województw na ten sam dzień, na który zarządzono wybory do rad powiatów:
1) głosowanie przeprowadzają obwodowe komisje wyborcze powołane dla wyborów do rad powiatów, na podstawie tych samych spisów wyborców;
2) powiatowe komisje wyborcze powołane dla wyborów do rad powiatów sporządzają protokoły zbiorczych wyników głosowania w powiecie dla wyborów do sejmiku województwa.

§ 2. W przypadku, o którym mowa w § 1, sporządzane są odrębne protokoły głosowania w obwodzie dla wyborów do sejmików województw i dla wyborów do rad powiatów.
§ 3. Miejskie komisje wyborcze w miastach na prawach powiatu sporządzają protokoły zbiorczych wyników głosowania w mieście dla wyborów do sejmiku województwa.
§ 4. Przepisy § 1 i 2 stosuje się odpowiednio w razie zarządzenia na ten sam dzień wyborów do sejmików województw, rad powiatów i rad gmin.

Rozdział 77

System wyborczy

Art. 458. § 1. Radni wybierani są w okręgach wyborczych bezpośrednio spośród zgłoszonych kandydatów.
§ 2. Na jednego kandydata wyborca może oddać tylko jeden głos.

Art. 459. § 1. W wyborach do sejmików województw podziału mandatów pomiędzy listy kandydatów dokonuje się proporcjonalnie do łącznej liczby ważnie oddanych głosów odpowiednio na kandydatów danej listy.
§ 2. W podziale mandatów, o którym mowa w § 1, uczestniczą listy kandydatów tych komitetów wyborczych, na których listy w skali województwa oddano co najmniej 5 % ważnie oddanych głosów.

Art. 460. § 1. W celu przeprowadzenia wyborów obszar województwa dzieli się na okręgi wyborcze.
§ 2. Okręgiem wyborczym jest jeden powiat lub jego część.
§ 3. Łączenie powiatów w celu utworzenia okręgu wyborczego jest dopuszczalne jedynie wtedy, gdyby liczba radnych wybieranych w danym powiecie do sejmiku województwa była mniejsza niż 5 radnych.
§ 4. Łączenie powiatów nie może naruszać więzi społecznych łączących wyborców należących do mniejszości narodowych lub etnicznych, zamieszkujących na terytorium łączonych powiatów.

§ 5. Przepis art. 433 § 5 stosuje się odpowiednio.

Art. 461. § 1. Podział na okręgi wyborcze, ich numery, granice oraz liczbę radnych wybieranych w okręgu wyborczym ustala, na wniosek marszałka, sejmik województwa według jednolitej normy przedstawicielstwa obliczonej przez podzielenie liczby mieszkańców województwa przez liczbę radnych wybieranych do danej rady, z uwzględnieniem art. 460 i następujących zasad:

1) w okręgu wyborczym wybiera się od 5 do 15 radnych;
2) w żadnym z powiatów stanowiących jeden okręg wyborczy nie mogą być wybierani radni w liczbie równej lub większej niż 3/5 ogólnej liczby danej rady.

§ 2. Przepisy art. 434 § 1 pkt 1 i 2, § 2 oraz art. 435-438 stosuje się odpowiednio.

Rozdział 78

Zgłaszanie kandydatów na radnych

Art. 462. § 1. Do zgłaszania i rejestrowania list kandydatów na radnych stosuje się odpowiednio przepisy dotyczące zgłaszania i rejestrowania list kandydatów do rad gmin w gminach liczących powyżej 40.000 mieszkańców.
§ 2. Każda zgłaszana lista kandydatów powinna być poparta podpisami co najmniej 300 wyborców.
§ 3. Listy kandydatów, odrębnie dla każdego okręgu wyborczego, zgłasza się do wojewódzkiej komisji wyborczej.

Art. 463. Wojewódzka komisja wyborcza zarządza wydrukowanie obwieszczenia o zarejestrowanych listach kandydatów. Przepisy art. 408 stosuje się odpowiednio.

Art. 464. W razie skreślenia nazwiska kandydata wskutek jego śmierci, powodującego sytuację, o której mowa w art. 409 § 2, wojewódzka komisja wyborcza informuje właściwego pełnomocnika o możliwości zgłoszenia nowego kandydata najpóźniej w 10 dniu przed dniem wyborów. Przepisy art. 409 § 3 i 4 stosuje się odpowiednio.

Art. 465. § 1. W razie zarządzenia wyborów do sejmików województw na ten sam dzień, na który zarządzono wybory do rad powiatów, komitety wyborcze zgłaszające kandydatów w wyborach do sejmiku województwa mogą zgłaszać również kandydatów na radnych do rad powiatów. Przepis art. 390 § 3 stosuje się odpowiednio.
§ 2. Każdy komitet wyborczy może zgłosić w wyborach do danej rady w okręgu wyborczym tylko jedną listę kandydatów.

Art. 466. W razie zarządzenia wyborów do sejmików województw na ten sam dzień, na który zarządzono wybory do rad powiatów i rad gmin, przepisy art. 457 stosuje się odpowiednio.

Rozdział 79

Sposób głosowania i warunki ważności głosu

Art. 467. § 1. Wojewódzka komisja wyborcza zarządza wydrukowanie, odrębnie dla każdego okręgu wyborczego, kart do głosowania i zapewnia ich przekazanie obwodowym komisjom wyborczym.
§ 2. Na karcie do głosowania drukuje się odcisk pieczęci wojewódzkiej komisji wyborczej.

Art. 468. W razie skreślenia nazwiska kandydata z listy lub unieważnienia listy kandydatów po wydrukowaniu kart do głosowania stosuje się odpowiednio przepisy art. 412 § 2 i 3.

Art. 469. § 1. Wyborca głosuje tylko na określoną listę kandydatów, stawiając znak "x" w kratce z lewej strony obok nazwiska jednego z kandydatów z tej listy, przez co wskazuje jego pierwszeństwo do uzyskania mandatu.
§ 2. Jeżeli znak "x" postawiono w kratce z lewej strony wyłącznie przy nazwisku kandydata z jednej tylko listy w sytuacji określonej w art. 412 § 2, głos uznaje się za nieważny.

§ 3. Jeżeli znak "x" postawiono w kratce z lewej strony obok nazwisk dwóch lub więcej kandydatów, ale z tej samej listy, głos uznaje się za ważny i oddany na wskazaną listę z przyznaniem pierwszeństwa do uzyskania mandatu temu kandydatowi, przy którego nazwisku znak "x" jest umieszczony w pierwszej kolejności.

Art. 470. Za nieważny uznaje się głos, jeżeli na karcie do głosowania postawiono znak "x" w kratce z lewej strony obok nazwisk dwóch lub więcej kandydatów z różnych list lub nie postawiono tego znaku w kratce z lewej strony obok nazwiska żadnego kandydata z którejkolwiek z list.

Art. 471. Dopisanie na karcie do głosowania dodatkowych nazwisk lub nazw albo poczynienie innych dopisków poza kratką nie wpływa na ważność głosu.

Rozdział 80

Ustalanie wyników wyborów

Art. 472. § 1. Powiatowa komisja wyborcza, na podstawie otrzymanych od obwodowych komisji wyborczych protokołów głosowania w obwodach w wyborach do sejmików województw, ustala wynik głosowania na poszczególne listy kandydatów i sporządza, w trzech egzemplarzach, protokół wyniku głosowania na obszarze powiatu.

§ 2. W protokole wymienia się liczby:

1) osób uprawnionych do głosowania;
2) wyborców, którym wydano karty do głosowania;
3) oddanych kart do głosowania;
4) kart nieważnych;
5) kart ważnych;
6) głosów nieważnych, z podaniem przyczyny ich nieważności;
7) głosów ważnie oddanych na każdą z list kandydatów;
8) głosów ważnie oddanych na poszczególnych kandydatów z każdej z list.

§ 3. Przy ustalaniu wyników mogą być obecni pełnomocnicy.

§ 4. Przepisy art. 423 § 5 i 6, art. 424 i 425 stosuje się odpowiednio.

Art. 473. Po otrzymaniu protokołów, o których mowa w art. 472, wojewódzka komisja wyborcza dokonuje sprawdzenia prawidłowości ustalenia wyników głosowania na obszarze powiatu. Przepis art. 426 § 2 stosuje się odpowiednio.

Art. 474. § 1. Na podstawie protokołów wyników głosowania na obszarze powiatu wojewódzka komisja wyborcza sporządza zestawienie wyników głosowania w okręgu wyborczym na poszczególne listy kandydatów, na urzędowym formularzu, w trzech egzemplarzach.

§ 2. W zestawieniu wymienia się liczby:

1) osób uprawnionych do głosowania;
2) wyborców, którym wydano karty do głosowania;
3) oddanych kart do głosowania;
4) kart nieważnych;
5) kart ważnych, czyli liczbę osób, które wzięły udział w glosowaniu;
6) głosów nieważnych, z podaniem przyczyny ich nieważności;
7) głosów ważnie oddanych na każdą z list kandydatów;
8) głosów ważnie oddanych na poszczególnych kandydatów z każdej z list.

§ 3. Na podstawie zestawień, o których mowa w § 2, wojewódzka komisja wyborcza dokonuje podziału mandatów w każdym okręgu wyborczym pomiędzy listy kandydatów, o których mowa w art. 459 § 2, w sposób następujący:

1) liczbę głosów ważnie oddanych na każdą z list w okręgu wyborczym dzieli się kolejno przez 1,4; 3; 5; 7 i dalsze kolejne liczby, aż do chwili, gdy z otrzymanych w ten sposób ilorazów da się uszeregować tyle kolejno największych liczb, ile wynosi liczba mandatów do rozdzielenia między listy;
2) każdej liście przyznaje się tyle mandatów, ile spośród ustalonego w powyższy sposób szeregu ilorazów przypada jej liczb kolejno największych.

§ 4. Jeżeli kilka uzyskało ilorazy równe ostatniej liczbie z liczb uszeregowanych w podany wyżej sposób, a list tych jest więcej niż mandatów do rozdzielenia, pierwszeństwo mają listy w kolejności ogólnej liczby oddanych na nie głosów. Gdyby na dwie lub więcej list oddano równą liczbę głosów, o

pierwszeństwie rozstrzyga liczba obwodów głosowania, w których na daną listę oddano większą liczbę głosów. Jeżeli i te liczby byłyby równe, wówczas o pierwszeństwie rozstrzyga losowanie przeprowadzone przez komisję. Tryb przeprowadzenia losowania określa Państwowa Komisja Wyborcza.
§ 5. Mandaty przypadające danej liście kandydatów uzyskują kandydaci w kolejności wynikającej z otrzymanej liczby głosów.
§ 6. Jeżeli równą liczbę głosów uprawniającą do uzyskania mandatu otrzymało dwóch lub więcej kandydatów z danej listy, o wyborze rozstrzyga kolejność umieszczenia nazwisk kandydatów na liście.

Art. 475. § 1. Po ustaleniu wyników wyborów we wszystkich okręgach wyborczych, zgodnie z zasadami określonymi w art. 474, wojewódzka komisja wyborcza sporządza w trzech egzemplarzach protokół z wyborów do sejmiku województwa.
§ 2. W protokole podaje się, według okręgów wyborczych, liczbę radnych wybieranych w okręgu oraz nazwiska i imiona wybranych radnych z podaniem oznaczenia listy, z której zostali wybrani; w protokole podaje się również ewentualną liczbę nieobsadzonych mandatów.
§ 3. W protokole podaje się również przebieg losowania, o którym mowa w art. 474 § 4.
§ 4. Do protokołu załącza się zestawienia wyników głosowania w okręgach wyborczych.
§ 5. Protokół podpisują i każdą ze stron parafują wszystkie osoby wchodzące w skład komisji wyborczej obecne przy jego sporządzaniu. Protokół opatruje się pieczęcią komisji.
§ 6. Pełnomocnikom i członkom komisji przysługuje prawo wniesienia do protokołu uwag z wymienieniem konkretnych zarzutów. Przepis art. 57 § 6 stosuje się odpowiednio.

Art. 476. § 1. Wojewódzka komisja wyborcza niezwłocznie podaje do publicznej wiadomości wyniki głosowania i wyniki wyborów w okręgach wyborczych poprzez wywieszenie w swojej siedzibie w miejscu łatwo dostępnym dla wyborców jednego z egzemplarzy protokołu z wyborów do sejmiku województwa wraz z zestawieniem, o którym mowa w art. 474 § 1 i 2. Jeden z egzemplarzy protokołu przekazuje Państwowej Komisji Wyborczej w trybie przez nią określonym.
§ 2. Przepisy art. 452 i 453 stosuje się odpowiednio.

Art. 477. Wojewódzka komisja wyborcza wydaje radnym zaświadczenia o wyborze. Wzór zaświadczenia określa Państwowa Komisja Wyborcza.

DZIAŁ XI

WYBORY WÓJTA, BURMISTRZA I PREZYDENTA MIASTA

Rozdział 81

Przepisy ogólne

Art. 478. § 1. Wybory wójta, burmistrza i prezydenta miasta odbywają się przy odpowiednim zastosowaniu przepisów działu VIII, jeżeli przepisy niniejszego działu nie stanowią inaczej.
§ 2. Ilekroć w dziale jest mowa o wójcie, należy przez to rozumieć także burmistrza i prezydenta miasta.

Art. 479. Wójt wybierany jest w wyborach powszechnych, równych, bezpośrednich, w głosowaniu tajnym.

Art. 480. § 1. Prawo wybierania wójta w danej gminie (czynne prawo wyborcze) ma każdy, kto posiada prawo wybierania do rady tej gminy.
§ 2. Prawo wybieralności (bierne prawo wyborcze) ma każdy obywatel polski posiadający prawo wybieralności do rady gminy, który najpóźniej w dniu głosowania kończy 25 lat, z tym że kandydat nie musi stale zamieszkiwać na obszarze gminy, w której kandyduje.
§ 3. Kandydat na wójta nie może jednocześnie kandydować na wójta w innej gminie.

Art. 481. § 1. Za wybranego na wójta uważa się tego kandydata, który w głosowaniu otrzymał więcej niż połowę ważnie oddanych głosów.
§ 2. Jeżeli żaden z kandydatów nie otrzymał określonej w § 1 liczby ważnie oddanych głosów, czternastego dnia po pierwszym głosowaniu przeprowadza się ponowne głosowanie.

§ 3. W ponownym głosowaniu wyboru dokonuje się spośród dwóch kandydatów, którzy w pierwszym głosowaniu otrzymali największą liczbę ważnie oddanych głosów. W przypadku gdy dwóch lub więcej kandydatów otrzyma tę samą liczbę głosów uprawniającą do udziału w ponownym głosowaniu, o dopuszczeniu kandydata do wyborów w ponownym głosowaniu rozstrzyga większa liczba obwodów głosowania, w których jeden z kandydatów otrzymał większą liczbę głosów, a jeżeli liczba tych obwodów byłaby równa - rozstrzyga losowanie przeprowadzone przez gminną komisję wyborczą. W losowaniu mają prawo uczestniczenia wszyscy kandydaci lub pełnomocnicy ich komitetów wyborczych.
§ 4. Jeżeli którykolwiek z dwóch kandydatów, o których mowa w § 3, wycofa zgodę na kandydowanie, utraci prawo wyborcze albo umrze, w jego miejsce do wyborów w ponownym głosowaniu dopuszcza się kandydata, który otrzymał kolejno największą liczbę głosów w pierwszym głosowaniu. W takim przypadku termin ponownego głosowania odracza się o dalszych 14 dni.
§ 5. Za wybranego w ponownym głosowaniu uważa się tego kandydata, który otrzymał większą liczbę ważnie oddanych głosów.
§ 6. W przypadku, o którym mowa w § 2, gminna komisja wyborcza niezwłocznie informuje, w drodze uchwały, o konieczności i przyczynach przeprowadzenia ponownego głosowania oraz podaje datę ponownego głosowania, a także nazwiska i imiona kandydatów kandydujących w ponownym głosowaniu. Jeden egzemplarz uchwały przekazuje się niezwłocznie komisarzowi wyborczemu.
§ 7. Przepis § 6 stosuje się odpowiednio w przypadku, o którym mowa w § 4, z tym że w uchwale podaje się nazwisko i imię (imiona) nowego kandydata dopuszczonego do wyborów w ponownym głosowaniu.
§ 8. W przypadku gdy dwóch kandydatów w ponownym głosowaniu otrzyma tę samą liczbę głosów, za wybranego uważa się tego kandydata, który w większej liczbie obwodów głosowania otrzymał więcej głosów niż drugi kandydat.
§ 9. W przypadku gdy obaj kandydaci w ponownym głosowaniu otrzymają tę samą liczbę głosów i w tej samej liczbie obwodów głosowania otrzymają większą liczbę głosów, o wyborze wójta rozstrzyga losowanie przeprowadzone przez gminną komisję wyborczą. W losowaniu mają prawo uczestniczenia obaj kandydaci lub pełnomocnicy ich komitetów wyborczych.
§ 10. Tryb przeprowadzania losowania, o którym mowa w § 3 i 9, określa Państwowa Komisja Wyborcza.

Art. 482. § 1. Wybory wójtów zarządza Prezes Rady Ministrów, w drodze rozporządzenia, łącznie z wyborami do rad gmin, w trybie określonym w art. 355.
§ 2. Przedterminowe wybory wójta zarządza Prezes Rady Ministrów, w drodze rozporządzenia, w trybie określonym w art. 355, zastrzeżeniem § 3.
§ 3. Jeżeli uchwała rady o wygaśnięciu mandatu wójta została zaskarżona do sądu administracyjnego, przedterminowe wybory wójta zarządza się i przeprowadza w ciągu 60 dni od dnia uprawomocnienia wyroku sądu administracyjnego oddalającego skargę.

Art. 483. § 1. Państwowa Komisja Wyborcza i komisarze wyborczy organizują wybory i sprawują nadzór nad ich przebiegiem zgodnie z przepisami prawa.
§ 2. Wybory przeprowadzają komisje powołane do przeprowadzenia wyborów do rad gmin.
§ 3. W przypadku wyborów przedterminowych, w których wybiera się tylko wójta, powołuje się gminną komisję wyborczą i obwodowe komisje wyborcze..

Rozdział 82

Zgłaszanie i rejestracja kandydatów

Art. 484. § 1. Prawo zgłaszania kandydatów na wójta przysługuje:
1) partiom politycznym i koalicjom partii politycznych,
2) stowarzyszeniom i organizacjom społecznym,
3) wyborcom.

§ 2. Prawo zgłoszenia ma komitet wyborczy, który zarejestrował listy kandydatów na radnych w co najmniej połowie okręgów wyborczych w danej gminie. W każdym z tych okręgów liczba zarejestrowanych przez ten komitet kandydatów na radnych nie może być mniejsza niż liczba radnych wybieranych w tym okręgu.
§ 3. Kandydatów na wójta zgłasza się do gminnej komisji wyborczej najpóźniej w 25 dniu przed dniem wyborów do godziny 24^{00}.

§ 4. Jeżeli w wyborach przedterminowych wybiera się tylko wójta, przepisów § 2 nie stosuje się. W celu zgłoszenia kandydata na wójta komitet wyborczy musi uzyskać poparcie, ujętych w rejestrze wyborców, co najmniej:

1) 150 wyborców - w gminie liczącej do 5.000 mieszkańców,
2) 300 wyborców - w gminie liczącej do 10.000 mieszkańców,
3) 600 wyborców - w gminie liczącej do 20.000 mieszkańców,
4) 1.500 wyborców - w gminie liczącej do 50.000 mieszkańców,
5) 2.000 wyborców - w gminie liczącej do 100.000 mieszkańców,
6) 3.000 wyborców - w gminie liczącej powyżej 100.000 mieszkańców.

§ 5. Prezes Rady Ministrów, po zasięgnięciu opinii Państwowej Komisji Wyborczej, określa, w drodze rozporządzenia, wzór wykazu osób popierających zgłoszenie kandydata, o którym mowa w § 4.

Art. 485. § 1. W zgłoszeniu kandydata na wójta podaje się:

1) imię (imiona), nazwisko, wiek, wykształcenie i miejsce zamieszkania zgłaszanego kandydata, wraz ze wskazaniem przynależności do partii politycznej, o ile kandydat jest członkiem partii politycznej,
2) oznaczenie komitetu dokonującego zgłoszenia oraz imię (imiona), nazwisko i adres działającego w jego imieniu pełnomocnika.

§ 2. Do zgłoszenia należy dołączyć:

1) pisemne oświadczenie kandydata o wyrażeniu zgody na kandydowanie oraz o posiadaniu prawa wybieralności (biernego prawa wyborczego),
2) w przypadku kandydata urodzonego przed dniem 1 sierpnia 1972 r. - oświadczenie, o którym mowa w art. 7 ust. 1 ustawy z dnia 18 października 2006 r. o ujawnianiu informacji o dokumentach organów bezpieczeństwa państwa z lat 1944-1990 oraz treści tych dokumentów (Dz. U. Nr 218, poz. 1592 i Nr 249, poz. 1832 oraz z 2007 r. Nr 25, poz. 162) albo informację, o której mowa w art. 7 ust. 3a tej ustawy,
3) w przypadku wyborów przedterminowych - wykaz wyborców popierających kandydata.

§ 3. Oświadczenie, o którym mowa w § 2 pkt 1, zawiera imię (imiona), nazwisko, wiek, wykształcenie, numer ewidencyjny PESEL, własnoręczny podpis kandydata i datę.

Art. 486. § 1. Gminna komisja wyborcza niezwłocznie rejestruje kandydata, sporządzając protokół rejestracji kandydata na wójta, jeżeli zgłoszenie spełnia warunki określone w ustawie.

§ 2. Po jednym egzemplarzu protokołu rejestracji przekazuje się pełnomocnikowi komitetu wyborczego i komisarzowi wyborczemu.

§ 3. Gminna komisja wyborcza przekazuje niezwłocznie oświadczenia lub informacje, o których mowa w art. 485 § 2 pkt 2, do oddziałowego biura lustracyjnego Instytutu Pamięci Narodowej - Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu właściwego ze względu na miejsce zamieszkania kandydata.

Art. 487. § 1. Gminna komisja wyborcza sporządza listę kandydatów, na której, w kolejności alfabetycznej nazwisk, umieszcza nazwiska, imiona, wiek, wykształcenie, miejsce zamieszkania, nazwę komitetu zgłaszającego kandydata oraz nazwę partii politycznej, do której należy kandydat. Na liście zamieszcza się również treść oświadczeń, o których mowa w art. 7 ust. 1 ustawy z dnia 18 października 2006 r. o ujawnianiu informacji o dokumentach organów bezpieczeństwa państwa z lat 1944-1990 oraz treści tych dokumentów, w zakresie określonym w art. 13 tej ustawy.

§ 2. Najpóźniej w 15 dniu przed dniem wyborów gminna komisja wyborcza podaje dane, o których mowa w § 1, do wiadomości wyborców, przez rozplakatowanie obwieszczeń.

Art. 488. § 1. Jeżeli w terminie, o którym mowa w art. 484 § 3, nie zgłoszono żadnego kandydata lub zgłoszono tylko jednego kandydata, gminna komisja wyborcza niezwłocznie wzywa, przez rozplakatowanie obwieszczeń, do dokonania dodatkowych zgłoszeń. W takim przypadku termin zgłaszania kandydatów ulega przedłużeniu o 5 dni, licząc od dnia rozplakatowania obwieszczeń.

§ 2. Jeżeli mimo postępowania, o którym mowa w § 1, nie zostanie zarejestrowany żaden kandydat, wyboru wójta dokonuje rada gminy bezwzględną większością głosów ustawowego składu rady w głosowaniu tajnym.

§ 3. Jeżeli mimo postępowania, o którym mowa w § 1, zostanie zarejestrowany tylko jeden kandydat, wybory przeprowadza się, z tym że tego kandydata uważa się za wybranego, jeżeli w głosowaniu uzyskał więcej niż połowę ważnie oddanych głosów.

§ 4. W przypadku gdy kandydat, o którym mowa w § 3, nie uzyskał więcej niż połowę ważnie oddanych głosów, wyboru wójta dokonuje rada gminy bezwzględną większością głosów ustawowego składu rady w głosowaniu tajnym.
§ 5. Jeżeli w wyborach ma być przeprowadzone głosowanie tylko na jednego kandydata, gminna komisja wyborcza stwierdza ten fakt w drodze uchwały, podanej do wiadomości publicznej. Przepis art. 487 § 2 stosuje się odpowiednio.
§ 6. Przepis § 5 stosuje się odpowiednio w przypadku braku kandydatów.
§ 7. Wyboru wójta w trybie określonym w § 2 i 4 dokonuje się na zasadach:
1) prawo zgłoszenia kandydata na wójta przysługuje grupie radnych stanowiącej co najmniej 1/3 ustawowego składu rady,
2) zgłoszenie kandydata na wójta musi mieć formę pisemną,
3) radnemu przysługuje prawo poparcia w zgłoszeniu tylko jednego kandydata.
§ 8. Do kandydata na wójta wybieranego w trybie, o którym mowa w § 2, 4 i 7, stosuje się art. 480 § 2 i 3 oraz odpowiednio art. 485.
§ 9. Jeżeli w przypadkach, o których mowa w § 2 i 4, rada gminy nie dokona wyboru wójta w terminie dwóch miesięcy od dnia wyborów, obowiązki wójta do końca kadencji pełni osoba wyznaczona przez Prezesa Rady Ministrów, na wniosek ministra właściwego do spraw administracji publicznej.

Art. 489. § 1. Gminna komisja wyborcza skreśla z listy kandydatów tego kandydata, który wycofał zgodę na kandydowanie, nie spełnia warunków określonych w art. 480 § 2 i 3 albo zmarł. Informację o skreśleniu gminna komisja wyborcza niezwłocznie podaje do wiadomości publicznej.
§ 2. Jeżeli skreślenie nazwiska kandydata nastąpiło wskutek śmierci kandydata, komisja informuje właściwego pełnomocnika o możliwości zgłoszenia nowego kandydata. Uzupełnienia listy dokonuje się najpóźniej w 15 dniu przed dniem wyborów.

Art. 490. Gminna komisja wyborcza zarządza wydrukowanie kart do głosowania i zapewnia ich przekazanie obwodowym komisjom wyborczym w trybie określonym przez komisarza wyborczego.

Art. 491. § 1. Na karcie do głosowania wymienia się w kolejności alfabetycznej nazwiska i imiona zarejestrowanych kandydatów na wójta, wraz z nazwą lub skrótem nazwy komitetu wyborczego, który zgłosił kandydata.
§ 2. Na karcie do głosowania drukuje się odcisk pieczęci gminnej komisji wyborczej.
§ 3. Na karcie do głosowania umieszcza się informację o sposobie głosowania i warunkach ważności głosu.
§ 4. Karta do głosowania może być zadrukowana tylko po jednej stronie. Wielkość i rodzaj czcionek powinny być jednakowe dla nazwisk wszystkich kandydatów i oznaczeń umieszczonych na karcie.
§ 5. Wzór karty do głosowania ustala Państwowa Komisja Wyborcza.

Rozdział 83

Sposób głosowania i ustalania wyników wyborów

Art. 492. Wyborca może oddać głos tylko na jednego kandydata.

Art. 493. § 1. Wyborca głosuje, stawiając znak "X" w kratce z lewej strony obok nazwiska jednego z kandydatów.
§ 2. Jeżeli znak "X" postawiono w kratce z lewej strony obok nazwisk dwóch lub więcej kandydatów albo nie postawiono tego znaku obok nazwiska żadnego kandydata, głos uznaje się za nieważny.
§ 3. Dopisanie na karcie do głosowania dodatkowych nazwisk lub nazw albo poczynienie innych dopisków poza kratką nie wpływa na ważność oddanego głosu.

Art. 494. § 1. W przypadku głosowania na jednego kandydata w wyborca głosuje na kandydata, stawiając znak "X" w kratce oznaczonej słowem "TAK" z lewej strony obok nazwiska kandydata.
§ 2. Postawienie znaku "X" w kratce oznaczonej słowem "NIE" z lewej strony obok nazwiska kandydata oznacza, że jest to głos ważny oddany przeciwko wyborowi kandydata na wójta.
§ 3. Dopisanie na karcie do głosowania dodatkowych nazwisk lub nazw albo poczynienie innych dopisków poza kratką nie wpływa na ważność oddanego głosu.

§ 4. Przepisy art. 491 stosuje się odpowiednio.

Art. 495. Obwodowa komisja wyborcza ustala, na podstawie ważnych kart do głosowania, liczbę głosów nieważnych oraz liczbę głosów ważnie oddanych na kandydatów.

Art. 496. § 1. W protokole głosowania w obwodzie wymienia się liczby:
1) osób uprawnionych do głosowania,
2) wyborców, którym wydano karty do głosowania,
3) oddanych kart do głosowania,
4) kart nieważnych,
5) kart ważnych, czyli liczbę osób, które wzięły udział w głosowaniu,
6) głosów nieważnych, z podaniem przyczyny ich nieważności,
7) głosów ważnie oddanych na każdego z kandydatów.

§ 2. W protokole wymienia się ponadto liczbę otrzymanych i niewykorzystanych kart do głosowania.
§ 3. W przypadku wyborów, o których mowa w art. 488 § 3, w protokole wymienia się ponadto liczbę głosów ważnie oddanych przeciwko wyborowi kandydata na wójta.
§ 4. W protokole podaje się czas rozpoczęcia i zakończenia głosowania oraz omawia zarządzenia i wydane decyzje, jak również inne istotne okoliczności związane z przebiegiem głosowania.
§ 5. Protokół podpisują i każdą ze stron parafują wszystkie osoby wchodzące w skład obwodowej komisji wyborczej obecne przy jego sporządzaniu. Protokół opatruje się pieczęcią komisji.
§ 6. Mężom zaufania przysługuje prawo wniesienia do protokołu uwag, z wymienieniem konkretnych zarzutów.
§ 7. Przepis § 6 stosuje się odpowiednio do członków obwodowej komisji wyborczej, z tym że nie zwalnia ich to z obowiązku podpisania protokołu głosowania w obwodzie.

Art. 497. § 1. Gminna komisja wyborcza, na podstawie otrzymanych od obwodowych komisji wyborczych protokołów głosowania w obwodzie w wyborach na wójta, ustala wyniki głosowania na poszczególnych kandydatów i wynik wyborów oraz sporządza, w trzech egzemplarzach, protokół wyników głosowania i wyniku wyborów.
§ 2. W protokole wymienia się liczby:
1) osób uprawnionych do głosowania,
2) wyborców, którym wydano karty do głosowania,
3) oddanych kart do głosowania,
4) kart nieważnych,
5) kart ważnych, czyli liczbę osób, które wzięły udział w głosowaniu,
6) głosów nieważnych, z podaniem przyczyny ich nieważności,
7) głosów ważnie oddanych na każdego kandydata.

§ 3. Przy ustalaniu wyników głosowania mogą być obecni pełnomocnicy.
§ 4. Przepisy art. 496 § 2-7 stosuje się odpowiednio.

Art. 498. § 1. W protokole, o którym mowa w art. 497, wymienia się ponadto imię (imiona) i nazwisko wybranego wójta. W protokole podaje się także przebieg losowania, o którym mowa w art. 481 § 3 i 9.
§ 2. W przypadku wyborów, o których mowa w art. 488 § 3, gminna komisja wyborcza stwierdza, czy kandydat otrzymał wymaganą dla wyboru liczbę ważnie oddanych głosów.
§ 3. W przypadku ustalenia przez gminną komisję wyborczą, że żaden z kandydatów nie otrzymał wymaganej większości głosów, w protokole stwierdza się ten fakt i wskazuje się dwóch kandydatów, którzy otrzymali kolejno największe liczby ważnie oddanych głosów.

Art. 499. Gminna komisja wyborcza wydaje wybranemu wójtowi zaświadczenie o wyborze na wójta, którego wzór określa Państwowa Komisja Wyborcza.

Rozdział 84

Kampania wyborcza i finansowanie wyborów

Art. 500. § 1. Komitetom wyborczym, których kandydaci na wójta zostali zarejestrowani, przysługuje w okresie od 15 dnia przed dniem wyborów do dnia zakończenia kampanii wyborczej

prawo do nieodpłatnego rozpowszechniania audycji wyborczych w programach regionalnych telewizji publicznej i publicznego radia na ich koszt.
§ 2. Łączny czas nieodpłatnego rozpowszechniania audycji wyborczych wynosi w każdym programie regionalnym telewizji publicznej 2 godziny i w każdym programie regionalnym publicznego radia 4 godziny.
§ 3. Podział czasu antenowego pomiędzy uprawnione komitety wyborcze jest dokonywany proporcjonalnie do liczby zarejestrowanych kandydatów na wójtów na obszarze emitowania audycji wyborczych.
§ 4. Czas audycji wyborczych komitetów wyborczych, o których mowa w § 1, może być łączony w tym samym programie regionalnym, na wniosek pełnomocnika komitetu wyborczego, z czasem audycji wyborczych przysługującym temu samemu komitetowi z tytułu udziału w wyborach do organów stanowiących jednostek samorządu terytorialnego. Wniosek w sprawie połączenia czasu audycji wyborczych składa się najpóźniej w 20 dniu przed dniem wyborów dyrektorowi oddziału Telewizji Polskiej lub prezesowi zarządu spółki Polskiego Radia, właściwym dla programu regionalnego, w którym łączne audycje wyborcze mają być rozpowszechniane.
§ 5. W wyborach przedterminowych łączny czas nieodpłatnego rozpowszechniania audycji wyborczych w odpowiednich programach regionalnych wynosi 30 minut w telewizji publicznej i 60 minut w publicznym radiu.
§ 6. Czas, o którym mowa w § 5, w każdym programie regionalnym dzieli się równo między wszystkie uprawnione komitety wyborcze.
§ 7. Krajowa Rada Radiofonii i Telewizji określa, w drodze rozporządzenia, po zasięgnięciu opinii Państwowej Komisji Wyborczej, tryb postępowania w sprawach podziału czasu nieodpłatnego rozpowszechniania audycji wyborczych, sposób przygotowania i emisji tych audycji oraz sposób upowszechniania informacji o terminach emisji audycji wyborczych.

Art. 501. § 1. Limity wydatków w przypadku komitetów wyborczych, które zarejestrowały kandydata na wójta, ulegają powiększeniu o kwotę ustaloną na zasadach określonych w § 4.
§ 2. Pełnomocnik finansowy komitetu wyborczego, którego zarówno kandydat na wójta, jak też lista kandydatów na radnych zostały zarejestrowane, sporządza łączne sprawozdanie finansowe o źródłach pozyskanych funduszy oraz poniesionych wydatkach na cele wyborcze.
§ 3. Wzór łącznego sprawozdania finansowego, o którym mowa w § 2, ustala minister właściwy do spraw finansów publicznych w drodze rozporządzenia, o którym mowa w art. 105.
§ 4. Limit wydatków związanych z prowadzeniem kampanii wyborczej kandydata na wójta w gminach do 500.000 mieszkańców ustala się mnożąc liczbę mieszkańców danej gminy przez kwotę 60 groszy, a w gminach powyżej 500.000 mieszkańców mnożąc pierwsze 500.000 mieszkańców przez kwotę 60 groszy, a nadwyżkę ponad 500.000 mieszkańców - przez kwotę 30 groszy.
§ 5. Komisarz wyborczy w terminie 7 dni od dnia ogłoszenia rozporządzenia o zarządzeniu wyborów podaje do wiadomości publicznej, w formie komunikatu w dzienniku o zasięgu wojewódzkim, liczbę mieszkańców w poszczególnych gminach według stanu na koniec roku poprzedzającego rok, w którym wybory są przeprowadzane.

Rozdział 85

Wygaśnięcie mandatu wójta

Art. 502. § 1. Wygaśnięcie mandatu wójta następuje wskutek:
1) odmowy złożenia ślubowania,
2) pisemnego zrzeczenia się mandatu,
3) utraty prawa wybieralności lub braku tego prawa w dniu wyborów,
4) naruszenia ustawowych zakazów łączenia funkcji wójta z wykonywaniem funkcji lub prowadzenia działalności gospodarczej, określonych w odrębnych przepisach,
5) orzeczenia trwałej niezdolności do pracy w trybie określonym w przepisach o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych,
6) śmierci,
7) odwołania w drodze referendum,
8) odwołania wójta w trybie art. 96 ust. 2 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2001 r. Nr 142 z późń. zm.),
9) zmian w podziale terytorialnym, o których mowa w art. 197 ust. 1 pkt 4 ustawy, o której mowa w pkt 8.

§ 2. Wygaśnięcie mandatu w przypadkach określonych w § 1 pkt 1-6 stwierdza rada gminy, w drodze uchwały, najpóźniej po upływie miesiąca od dnia wystąpienia przesłanek wygaśnięcia mandatu. Przed podjęciem uchwały o wygaśnięciu mandatu z przyczyn, o których mowa w § 1 pkt 1-4, należy umożliwić wójtowi złożenie wyjaśnień.
§ 3. Uchwałę o wygaśnięciu mandatu wójta w przypadkach, o których mowa w § 1 pkt 1-6, przewodniczący rady gminy niezwłocznie przesyła wojewodzie i komisarzowi wyborczemu.
§ 4. Jeżeli wójt przed dniem wyboru wykonywał funkcję lub prowadził działalność gospodarczą, o których mowa w § 1 pkt 4, obowiązany jest do zrzeczenia się funkcji lub zaprzestania prowadzenia działalności gospodarczej w ciągu 3 miesięcy od dnia złożenia ślubowania.
§ 5. W przypadku niezrzeczenia się funkcji lub niezaprzestania prowadzenia działalności gospodarczej przez wójta w terminie, o którym mowa w § 4, rada gminy stwierdza wygaśnięcie mandatu wójta, w drodze uchwały, najpóźniej po upływie miesiąca od upływu tego terminu.

Art. 503. § 1. Od uchwały rady gminy o wygaśnięciu mandatu wójta z przyczyny, o której mowa w art. 502 § 1 pkt 1, 3 i 4, zainteresowanemu służy skarga do sądu administracyjnego w terminie 7 dni od dnia jej doręczenia.
§ 2. Sąd administracyjny rozpatruje skargę w terminie 14 dni od dnia jej wniesienia. Skargę kasacyjną wnosi się w terminie 14 dni.
§ 3. Wygaśnięcie mandatu wójta następuje z dniem wydania przez sąd orzeczenia oddalającego skargę.

DZIAŁ XII

PRZEPISY KARNE

Art. 504. § 1. Kto, w związku z wyborami, o których mowa w art. 1 prowadzi agitację wyborczą:
1) w siedzibach urzędów administracji rządowej lub administracji samorządu terytorialnego bądź sądów,
2) na terenie zakładów pracy w sposób i w formach zakłócających ich normalne funkcjonowanie,
3) na terenie jednostek wojskowych i innych jednostek organizacyjnych podległych Ministrowi Obrony Narodowej lub oddziałów obrony cywilnej bądź skoszarowanych jednostek podległych ministrowi właściwemu do spraw wewnętrznych,
4) w lokalu wyborczym lub na terenie budynku, w którym lokal się znajduje

– podlega karze grzywny.
§ 2. Tej samej karze podlega, kto prowadzi agitację wyborczą na terenie szkół podstawowych lub gimnazjów wobec uczniów nieposiadających prawa wybierania.

Art. 505. § 1. Kto, w związku z wyborami, o których mowa w art. 1:
1) umieszcza plakaty i hasła wyborcze na ścianach budynków, ogrodzeniach, latarniach, urządzeniach energetycznych, telekomunikacyjnych i innych bez zgody właściciela lub zarządcy nieruchomości,
2) przy ustawianiu własnych urządzeń ogłoszeniowych w celu prowadzenia kampanii wyborczej narusza obowiązujące przepisy porządkowe,
3) umieszcza plakaty i hasła wyborcze w taki sposób, że nie można ich usunąć bez powodowania szkód

– podlega karze grzywny.
§ 2. Tej samej karze podlega:
1) pełnomocnik wyborczy komitetu wyborczego, który w terminie 30 dni po dniu wyborów nie usunie plakatów i haseł wyborczych oraz urządzeń ogłoszeniowych ustawionych w celu prowadzenia kampanii,
2) osoba będąca redaktorem w rozumieniu prawa prasowego, która dopuszcza do niewykonania obowiązku umieszczenia w informacjach, komunikatach, apelach i hasłach wyborczych, ogłaszanych w prasie drukowanej lub w telewizji bądź radiu na koszt komitetów wyborczych, partii politycznej lub organizacji popierających kandydatów, a także na koszt samych kandydatów, wskazania przez kogo są opłacane i od kogo pochodzą.

Art. 506. Kto, w związku z wyborami, o których mowa w art. 1, nie umieszcza w materiałach wyborczych oznaczenia od kogo pochodzą

– podlega karze grzywny.

Art. 507. § 1. Kto, w związku z wyborami, o których mowa w art. 1, zbiera podpisy osób popierających zgłoszenie listy lub kandydata, stosując groźbę, podstęp lub jakąkolwiek inną formę nacisków zmierzających do uzyskania podpisów
– podlega grzywnie od 1.000 do 10.000 złotych.
§ 2. Tej samej karze podlega, kto zbiera podpisy osób popierających zgłoszenie listy lub kandydata na terenie jednostek wojskowych lub innych jednostek organizacyjnych podległych Ministrowi Obrony Narodowej albo oddziałów obrony cywilnej lub skoszarowanych jednostek podległych ministrowi właściwemu do spraw wewnętrznych.
§ 3. Kto udziela wynagrodzenia pieniężnego w zamian za zbieranie lub złożenie podpisu pod zgłoszeniem listy lub kandydata
– podlega grzywnie od 10.000 do 50.000 złotych.

Art. 508. Kto, w związku z wyborami, o których mowa w art. 1, w okresie od zakończenia kampanii wyborczej aż do zakończenia głosowania, zwołuje zgromadzenia, organizuje pochody lub manifestacje, wygłasza przemówienia, rozdaje ulotki lub w jakikolwiek inny sposób prowadzi agitację na rzecz kandydatów
– podlega karze grzywny.

Art. 509. Kto, w związku z wyborami, o których mowa w art. 1, bez uprzedniej zgody pełnomocnika wyborczego komitetu wyborczego prowadzi agitację wyborczą polegającą na organizowaniu wieców wyborczych kandydata lub kandydatów, rozpowszechnianiu programów wyborczych kandydata lub kandydatów, albo komitetów wyborczych, lub ich materiałów propagandowych o charakterze reklamy rozpowszechnianej dla celów kampanii wyborczej za pomocą środków masowego przekazu, plakatów, broszur lub ulotek o masowym nakładzie, lub za pośrednictwem infolinii o bezpłatnym dostępie
– podlega karze grzywny albo aresztu.

Art. 510. Kto, w związku z wyborami, o których mowa w art. 1, w okresie od zakończenia kampanii wyborczej aż do zakończenia głosowania, podaje do wiadomości publicznej wyniki przedwyborczych badań (sondaży) opinii publicznej dotyczących przewidywanych zachowań wyborczych lub przewidywanych wyników wyborów, lub wyniki sondaży wyborczych przeprowadzanych w dniu głosowania
– podlega grzywnie od 500.000 do 1.000.000 złotych.

Art. 511. Kto, w związku z wyborami, o których mowa w art. 1, prowadząc agitację wyborczą na rzecz komitetów wyborczych lub kandydata albo kandydatów organizuje podczas kampanii wyborczej loterie fantowe lub innego rodzaju gry losowe albo konkursy – podlega grzywnie od 5.000 do 50.000 złotych.

Art. 512. Kto, w związku z wyborami, o których mowa w art. 1, podaje lub dostarcza, w ramach prowadzonej kampanii wyborczej, napoje alkoholowe nieodpłatnie lub po cenach sprzedaży netto możliwych do uzyskania, nie wyższych od cen nabycia lub kosztów wytworzenia
– podlega grzywnie od 5.000 do 50.000 złotych.

Art. 513. Kto, w związku z wyborami, o których mowa w art. 1, przekazuje środki finansowe lub wartości niepieniężne jednego komitetu na rzecz innego komitetu wyborczego
– podlega karze grzywny od 1.000 do 10.000 złotych.

Art. 514. Kto, w związku z wyborami, o których mowa w art. 1, organizuje zbiórki publiczne na cele kampanii wyborczej
– podlega grzywnie od 1.000 do 100.000 złotych.

Art. 515. § 1. Pełnomocnik finansowy komitetu wyborczego, który w związku z wyborami, o których mowa w art. 1, nie dopełnia obowiązku gromadzenia środków finansowych na rachunku bankowym
– podlega karze grzywny.
§ 2. Tej samej karze podlega, kto nie wprowadza zastrzeżenia do umowy rachunku bankowego zawartej przez niego w imieniu komitetu wyborczego o wymaganym ustawą sposobie dokonywania

wpłat na rzecz komitetu wyborczego oraz dopuszczalnym źródle pozyskiwania środków finansowych przez komitet wyborczy, a także o dopuszczalnym terminie dokonywania wpłat.

Art. 516. Kto, w związku z wyborami, o których mowa w art. 1:

1) pozyskuje środki finansowe lub wartości niepieniężne na rzecz komitetu wyborczego lub wydatkuje środki finansowe komitetu wyborczego na cele inne niż związane z wyborami,
2) pozyskuje środki finansowe lub wartości niepieniężne na rzecz komitetu wyborczego lub wydatkuje środki finansowe komitetu wyborczego przed dniem, od którego zezwala na to ustawa,
3) pozyskuje środki finansowe lub wartości niepieniężne na rzecz komitetu wyborczego po dniu wyborów,
4) wydatkuje środki finansowe komitetu wyborczego po dniu złożenia sprawozdania finansowego,
5) wydatkuje środki finansowe komitetu wyborczego z naruszeniem limitów wydatków określonych dla komitetów wyborczych,
6) przekazuje komitetowi wyborczemu organizacji albo komitetowi wyborczemu wyborców lub przejmuje w imieniu tych komitetów środki finansowe inne niż od osób fizycznych albo, jeżeli przepisy kodeksu na to zezwalają, z funduszy wyborczych partii politycznych lub wartości niepieniężne pochodzące z innych źródeł niż od osób fizycznych,
7) dokonuje wpłat na jeden koalicyjny komitet wyborczy lub komitet wyborczy wyborców w wysokości przekraczającej limit określony w art. 109 § 2 lub 3

– podlega grzywnie od 1.000 do 100.000 złotych.

Art. 517. Kto, w związku z wyborami, o których mowa w art. 1, po uzyskaniu informacji, z jakich źródeł pochodzą, przyjmuje i przeznacza na kampanię wyborczą środki finansowe lub wartości niepieniężne pochodzące:

1) od osób fizycznych niemających miejsca zamieszkania na terenie Rzeczypospolitej Polskiej,
2) od cudzoziemców mających miejsce zamieszkania na terenie Rzeczypospolitej Polskiej,
3) z innego źródła niż z funduszu wyborczego partii politycznej tworzącej komitet wyborczy partii politycznej lub z funduszów wyborczych partii politycznych tworzących koalicyjny komitet wyborczy partii politycznych

– podlega grzywnie od 1.000 do 100.000 złotych.

Art. 518. Kto, w związku z wyborami, o których mowa w art. 1, przekazuje komitetowi wyborczemu lub przyjmuje w jego imieniu wartości niepieniężne inne niż nieodpłatne usługi polegające na rozpowszechnianiu plakatów i ulotek wyborczych przez osoby fizyczne
- podlega grzywnie od 1.000 do 100.000 złotych.

Art. 519. § 1. Pełnomocnik finansowy komitetu wyborczego, który w związku z wyborami wójta, burmistrza albo prezydenta miasta nie dopełnia w terminie obowiązku przekazania przez komitet wyborczy na rzecz organizacji pożytku publicznego osiągniętej przez komitet wyborczy nadwyżki pozyskanych środków finansowych nad poniesionymi wydatkami
– podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2.
§ 2. Tej samej karze podlega, kto nie dopuszcza do wykonania lub utrudnia dopełnienie obowiązku przekazania przez komitet wyborczy na rzecz organizacji pożytku publicznego nadwyżki pozyskanych środków finansowych nad poniesionymi wydatkami, o którym mowa w § 1.
§ 3. Jeżeli osoba, o której mowa w § 2, działa nieumyślnie - podlega grzywnie.

Art. 520. § 1. Pełnomocnik finansowy komitetu wyborczego, który w związku z wyborami, o których mowa w art. 1, nie dopełnia obowiązku sporządzenia i przedłożenia w terminie komisarzowi wyborczemu albo Państwowej Komisji Wyborczej sprawozdania finansowego o źródłach pozyskania funduszy oraz poniesionych wydatkach na cele wyborcze albo podaje w tym sprawozdaniu nieprawdziwe dane
– podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2.
§ 2. Tej samej karze podlega, kto nie dopuszcza do wykonania lub utrudnia dopełnienie obowiązku sporządzenia i przedłożenia komisarzowi wyborczemu albo Państwowej Komisji Wyborczej sprawozdania finansowego, o którym mowa w § 1.

§ 3. Jeżeli osoba, o której mowa w § 2, działa nieumyślnie - podlega grzywnie.

Art. 521. § 1. Kto, w związku z wyborami, o których mowa w art. 1, nie dopuszcza do wykonywania lub utrudnia dopełnienie przez biegłego rewidenta obowiązków przy sporządzaniu opinii lub raportu dotyczącego sprawozdania finansowego
– podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2.
§ 2. Jeżeli osoba, o której mowa w § 1, działa nieumyślnie - podlega grzywnie.

Art. 522. Wyborca, który więcej niż jeden raz uczestniczył w głosowaniu w tych samych wyborach - podlega karze grzywny.

Art. 523. § 1. W przypadku skazania za wykroczenie określone w art. 505 § 1 sąd orzeka przepadek przedmiotów, które służyły lub były przeznaczone do popełnienia wykroczenia, lub nawiązkę w wysokości do 1.500 złotych.
§ 2. W przypadku skazania za wykroczenia lub przestępstwa określone w art. 511, art. 514, art. 516, art. 517 oraz art. 519 § 1 sąd orzeka przepadek przedmiotów stanowiących przedmiot wykroczenia lub przestępstwa.
§ 3. Przepadek przedmiotów, o którym mowa w § 1 i 2, orzeka się, chociażby przedmioty te nie były własnością sprawcy.
§ 4. Jeżeli orzeczenie przepadku przedmiotów, o których mowa w § 2, nie jest możliwe, sąd orzeka obowiązek uiszczenia kwoty pieniężnej stanowiącej ich równowartość.

Art. 524. Kto dokonuje wydatków na kampanię wyborczą prowadzoną w formach i na zasadach właściwych dla reklamy w wysokości przekraczającej limit określony w art. 111 - podlega grzywnie.

Art. 525. Do postępowania w sprawach, o których mowa w art. 504-506, art. 508, art. 509, art. 512, art. 514 i art. 522, stosuje się przepisy o postępowaniu w sprawach o wykroczenia.

DZIAŁ XIII

PRZEPISY KOŃCOWE

Art. 526. Datę wejścia w życie Kodeksu oraz przepisy zmieniające, uchylające, przejściowe a także dostosowujące określa odrębna ustawa.

ZAŁĄCZNIKI

ZAŁĄCZNIK Nr 1

WYKAZ OKRĘGÓW WYBORCZYCH
DO SEJMU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

OKRĘG WYBORCZY NR 1 - część województwa dolnośląskiego obejmująca obszary powiatów:
bolesławiecki, głogowski, jaworski, jeleniogórski, kamiennogórski, legnicki, lubański, lubiński, lwówecki, polkowicki, zgorzelecki, złotoryjski
oraz miast na prawach powiatu:
Jelenia Góra, Legnica.
Liczba posłów wybieranych w okręgu wyborczym wynosi 12.
Siedziba Okręgowej Komisji Wyborczej: LEGNICA.

OKRĘG WYBORCZY NR 2 - część województwa dolnośląskiego obejmująca obszary powiatów:
dzierżoniowski, kłodzki, świdnicki, wałbrzyski, ząbkowicki.
Liczba posłów wybieranych w okręgu wyborczym wynosi 8.
Siedziba Okręgowej Komisji Wyborczej: WAŁBRZYCH.

OKRĘG WYBORCZY NR 3 - część województwa dolnośląskiego obejmująca obszary powiatów:
górowski, milicki, oleśnicki, oławski, strzeliński, średzki, trzebnicki, wołowski, wrocławski
oraz miasta na prawach powiatu:
Wrocław.
Liczba posłów wybieranych w okręgu wyborczym wynosi 14.
Siedziba Okręgowej Komisji Wyborczej: WROCŁAW.

OKRĘG WYBORCZY NR 4 - część województwa kujawsko-pomorskiego obejmująca obszary powiatów:
bydgoski, inowrocławski, mogileński, nakielski, sępoleński, świecki, tucholski, żniński
oraz miasta na prawach powiatu:
Bydgoszcz.
Liczba posłów wybieranych w okręgu wyborczym wynosi 12.
Siedziba Okręgowej Komisji Wyborczej: BYDGOSZCZ.

OKRĘG WYBORCZY NR 5 - część województwa kujawsko-pomorskiego obejmująca obszary powiatów:
aleksandrowski, brodnicki, chełmiński, golubsko-dobrzyński, grudziądzki, lipnowski, radziejowski, rypiński, toruński, wąbrzeski, włocławski
oraz miast na prawach powiatu:
Grudziądz, Toruń, Włocławek.
Liczba posłów wybieranych w okręgu wyborczym wynosi 13.
Siedziba Okręgowej Komisji Wyborczej: TORUŃ.

OKRĘG WYBORCZY NR 6 - część województwa lubelskiego obejmująca obszary powiatów:
janowski, kraśnicki, lubartowski, lubelski, łęczyński, łukowski, opolski, puławski, rycki, świdnicki
oraz miasta na prawach powiatu:
Lublin.
Liczba posłów wybieranych w okręgu wyborczym wynosi 15.
Siedziba Okręgowej Komisji Wyborczej: LUBLIN.

OKRĘG WYBORCZY NR 7 - część województwa lubelskiego obejmująca obszary powiatów:
bialski, biłgorajski, chełmski, hrubieszowski, krasnostawski, parczewski, radzyński, tomaszowski, włodawski, zamojski
oraz miast na prawach powiatu:
Biała Podlaska, Chełm, Zamość.
Liczba posłów wybieranych w okręgu wyborczym wynosi 12.
Siedziba Okręgowej Komisji Wyborczej: CHEŁM.

OKRĘG WYBORCZY NR 8 - województwo lubuskie

Liczba posłów wybieranych w okręgu wyborczym wynosi 12.
Siedziba Okręgowej Komisji Wyborczej: ZIELONA GÓRA.

OKRĘG WYBORCZY NR 9 - część województwa łódzkiego obejmująca obszary powiatów:
brzeziński, łódzki wschodni
oraz miasta na prawach powiatu:
Łódź.
Liczba posłów wybieranych w okręgu wyborczym wynosi 10.
Siedziba Okręgowej Komisji Wyborczej: ŁÓDŹ.

OKRĘG WYBORCZY NR 10 - część województwa łódzkiego obejmująca obszary powiatów:
bełchatowski, opoczyński, piotrkowski, radomszczański, rawski, skierniewicki, tomaszowski
oraz miast na prawach powiatu:
Piotrków Trybunalski, Skierniewice.
Liczba posłów wybieranych w okręgu wyborczym wynosi 9.
Siedziba Okręgowej Komisji Wyborczej: PIOTRKÓW TRYBUNALSKI.

OKRĘG WYBORCZY NR 11 - część województwa łódzkiego obejmująca obszary powiatów:
kutnowski, łaski, łęczycki, łowicki, pabianicki, pajęczański, poddębicki, sieradzki, wieluński, wieruszowski, zduńskowolski, zgierski.
Liczba posłów wybieranych w okręgu wyborczym wynosi 12.
Siedziba Okręgowej Komisji Wyborczej: SIERADZ.

OKRĘG WYBORCZY NR 12 - część województwa małopolskiego obejmująca obszary powiatów:
chrzanowski, myślenicki, oświęcimski, suski, wadowicki.
Liczba posłów wybieranych w okręgu wyborczym wynosi 8.
Siedziba Okręgowej Komisji Wyborczej: KRAKÓW.

OKRĘG WYBORCZY NR 13 - część województwa małopolskiego obejmująca obszary powiatów:
krakowski, miechowski, olkuski
oraz miasta na prawach powiatu:
Kraków.
Liczba posłów wybieranych w okręgu wyborczym wynosi 13.
Siedziba Okręgowej Komisji Wyborczej: KRAKÓW.

OKRĘG WYBORCZY NR 14 - część województwa małopolskiego obejmująca obszary powiatów:
gorlicki, limanowski, nowosądecki, nowotarski, tatrzański
oraz miasta na prawach powiatu:
Nowy Sącz.
Liczba posłów wybieranych w okręgu wyborczym wynosi 9.
Siedziba Okręgowej Komisji Wyborczej: NOWY SĄCZ.

OKRĘG WYBORCZY NR 15 - część województwa małopolskiego obejmująca obszary powiatów:
bocheński, brzeski, dąbrowski, proszowicki, tarnowski, wielicki
oraz miasta na prawach powiatu:
Tarnów.
Liczba posłów wybieranych w okręgu wyborczym wynosi 9.
Siedziba Okręgowej Komisji Wyborczej: TARNÓW.

OKRĘG WYBORCZY NR 16 - część województwa mazowieckiego obejmująca obszary powiatów:
ciechanowski, gostyniński, mławski, płocki, płoński, przasnyski, sierpecki, sochaczewski, żuromiński, żyrardowski
oraz miasta na prawach powiatu:
Płock.
Liczba posłów wybieranych w okręgu wyborczym wynosi 10.
Siedziba Okręgowej Komisji Wyborczej: PŁOCK.

OKRĘG WYBORCZY NR 17 - część województwa mazowieckiego obejmująca obszary powiatów:
białobrzeski, grójecki, kozienicki, lipski, przysuski, radomski, szydłowiecki, zwoleński
oraz miasta na prawach powiatu:

Radom.
Liczba posłów wybieranych w okręgu wyborczym wynosi 9.
Siedziba Okręgowej Komisji Wyborczej: RADOM.

OKRĘG WYBORCZY NR 18 - część województwa mazowieckiego obejmująca obszary powiatów:
garwoliński, łosicki, makowski, miński, ostrołęcki, ostrowski, pułtuski, siedlecki, sokołowski, węgrowski, wyszkowski
oraz miast na prawach powiatu:
Ostrołęka, Siedlce.
Liczba posłów wybieranych w okręgu wyborczym wynosi 12.
Siedziba Okręgowej Komisji Wyborczej: SIEDLCE.

OKRĘG WYBORCZY NR 19 - część województwa mazowieckiego obejmująca obszar miasta na prawach powiatu:
Warszawa.
Liczba posłów wybieranych w okręgu wyborczym wynosi 19.
Siedziba Okręgowej Komisji Wyborczej: WARSZAWA.

OKRĘG WYBORCZY NR 20 - część województwa mazowieckiego obejmująca obszary powiatów:
grodziski, legionowski, nowodworski, otwocki, piaseczyński, pruszkowski, warszawski zachodni, wołomiński.
Liczba posłów wybieranych w okręgu wyborczym wynosi 11.
Siedziba Okręgowej Komisji Wyborczej: WARSZAWA.

OKRĘG WYBORCZY NR 21 - województwo opolskie
Liczba posłów wybieranych w okręgu wyborczym wynosi 13.
Siedziba Okręgowej Komisji Wyborczej: OPOLE.

OKRĘG WYBORCZY NR 22 - część województwa podkarpackiego obejmująca obszary powiatów:
bieszczadzki, brzozowski, jarosławski, jasielski, krośnieński, leski, lubaczowski, przemyski, przeworski, sanocki
oraz miast na prawach powiatu:
Krosno, Przemyśl.
Liczba posłów wybieranych w okręgu wyborczym wynosi 11.
Siedziba Okręgowej Komisji Wyborczej: KROSNO.

OKRĘG WYBORCZY NR 23 - część województwa podkarpackiego obejmująca obszary powiatów:
dębicki, kolbuszowski, leżajski, łańcucki, mielecki, niżański, ropczycko-sędziszowski, rzeszowski, stalowowolski, strzyżowski, tarnobrzeski
oraz miast na prawach powiatu:
Rzeszów, Tarnobrzeg.
Liczba posłów wybieranych w okręgu wyborczym wynosi 15.
Siedziba Okręgowej Komisji Wyborczej: RZESZÓW.

OKRĘG WYBORCZY NR 24 - województwo podlaskie
Liczba posłów wybieranych w okręgu wyborczym wynosi 15.
Siedziba Okręgowej Komisji Wyborczej: BIAŁYSTOK.

OKRĘG WYBORCZY NR 25 - część województwa pomorskiego obejmująca obszary powiatów:
gdański, kwidzyński, malborski, nowodworski, starogardzki, sztumski, tczewski
oraz miast na prawach powiatu:
Gdańsk, Sopot.
Liczba posłów wybieranych w okręgu wyborczym wynosi 12.
Siedziba Okręgowej Komisji Wyborczej: GDAŃSK.

OKRĘG WYBORCZY NR 26 - część województwa pomorskiego obejmująca obszary powiatów:
bytowski, chojnicki, człuchowski, kartuski, kościerski, lęborski, pucki, słupski, wejherowski
oraz miast na prawach powiatu:
Gdynia, Słupsk.
Liczba posłów wybieranych w okręgu wyborczym wynosi 14.

Siedziba Okręgowej Komisji Wyborczej: GDYNIA.

OKRĘG WYBORCZY NR 27 - część województwa śląskiego obejmująca obszary powiatów:
bielski, cieszyński, pszczyński, żywiecki
oraz miasta na prawach powiatu:
Bielsko-Biała.
Liczba posłów wybieranych w okręgu wyborczym wynosi 9.
Siedziba Okręgowej Komisji Wyborczej: BIELSKO-BIAŁA.

OKRĘG WYBORCZY NR 28 - część województwa śląskiego obejmująca obszary powiatów:
częstochowski, kłobucki, lubliniecki, myszkowski
oraz miasta na prawach powiatu:
Częstochowa.
Liczba posłów wybieranych w okręgu wyborczym wynosi 7.
Siedziba Okręgowej Komisji Wyborczej: CZĘSTOCHOWA.

OKRĘG WYBORCZY NR 29 - część województwa śląskiego obejmująca obszary powiatów:
gliwicki, tarnogórski
oraz miast na prawach powiatu:
Bytom, Gliwice, Zabrze.
Liczba posłów wybieranych w okręgu wyborczym wynosi 10.
Siedziba Okręgowej Komisji Wyborczej: GLIWICE.

OKRĘG WYBORCZY NR 30 - część województwa śląskiego obejmująca obszary powiatów:
mikołowski, raciborski, rybnicki, wodzisławski
oraz miast na prawach powiatu:
Jastrzębie-Zdrój, Rybnik, Żory.
Liczba posłów wybieranych w okręgu wyborczym wynosi 9.
Siedziba Okręgowej Komisji Wyborczej: RYBNIK.

OKRĘG WYBORCZY NR 31 - część województwa śląskiego obejmująca obszar powiatu:
bieruńsko-lędziński
oraz miast na prawach powiatu:
Chorzów, Katowice, Mysłowice, Piekary Śląskie, Ruda Śląska, Siemianowice Śląskie, Świętochłowice, Tychy.
Liczba posłów wybieranych w okręgu wyborczym wynosi 12.
Siedziba Okręgowej Komisji Wyborczej: KATOWICE.

OKRĘG WYBORCZY NR 32 - część województwa śląskiego obejmująca obszary powiatów:
będziński, zawierciański
oraz miast na prawach powiatu:
Dąbrowa Górnicza, Jaworzno, Sosnowiec.
Liczba posłów wybieranych w okręgu wyborczym wynosi 9.
Siedziba Okręgowej Komisji Wyborczej: SOSNOWIEC.

OKRĘG WYBORCZY NR 33 - województwo świętokrzyskie
Liczba posłów wybieranych w okręgu wyborczym wynosi 16.
Siedziba Okręgowej Komisji Wyborczej: KIELCE.

OKRĘG WYBORCZY NR 34 - część województwa warmińsko-mazurskiego obejmująca obszary powiatów:
bartoszycki, braniewski, działdowski, elbląski, iławski, lidzbarski, nowomiejski, ostródzki
oraz miasta na prawach powiatu:
Elbląg.
Liczba posłów wybieranych w okręgu wyborczym wynosi 8.
Siedziba Okręgowej Komisji Wyborczej: ELBLĄG.

OKRĘG WYBORCZY NR 35 - część województwa warmińsko-mazurskiego obejmująca obszary powiatów:

ełcki, giżycki, gołdapski, kętrzyński, mrągowski, nidzicki, olecki, olsztyński, piski, szczycieński, węgorzewski
oraz miasta na prawach powiatu:
Olsztyn.
Liczba posłów wybieranych w okręgu wyborczym wynosi 10.
Siedziba Okręgowej Komisji Wyborczej: OLSZTYN.

OKRĘG WYBORCZY NR 36 - część województwa wielkopolskiego obejmująca obszary powiatów:
gostyński, jarociński, kaliski, kępiński, kościański, krotoszyński, leszczyński, ostrowski, ostrzeszowski, pleszewski, rawicki
oraz miast na prawach powiatu:
Kalisz, Leszno.
Liczba posłów wybieranych w okręgu wyborczym wynosi 12.
Siedziba Okręgowej Komisji Wyborczej: KALISZ.

OKRĘG WYBORCZY NR 37 - część województwa wielkopolskiego obejmująca obszary powiatów:
gnieźnieński, kolski, koniński, słupecki, średzki, śremski, turecki, wrzesiński
oraz miasta na prawach powiatu:
Konin.
Liczba posłów wybieranych w okręgu wyborczym wynosi 9.
Siedziba Okręgowej Komisji Wyborczej: KONIN.

OKRĘG WYBORCZY NR 38 - część województwa wielkopolskiego obejmująca obszary powiatów:
chodzieski, czarnkowsko-trzcianecki, grodziski, międzychodzki, nowotomyski, obornicki, pilski, szamotulski, wągrowiecki, wolsztyński, złotowski.
Liczba posłów wybieranych w okręgu wyborczym wynosi 9.
Siedziba Okręgowej Komisji Wyborczej: PIŁA.

OKRĘG WYBORCZY NR 39 - część województwa wielkopolskiego obejmująca obszar powiatu:
poznański
oraz miasta na prawach powiatu:
Poznań.
Liczba posłów wybieranych w okręgu wyborczym wynosi 10.
Siedziba Okręgowej Komisji Wyborczej: POZNAŃ.

OKRĘG WYBORCZY NR 40 - część województwa zachodniopomorskiego obejmująca obszary powiatów:
białogardzki, choszczeński, drawski, kołobrzeski, koszaliński, sławieński, szczecinecki, świdwiński, wałecki
oraz miasta na prawach powiatu:
Koszalin.
Liczba posłów wybieranych w okręgu wyborczym wynosi 8.
Siedziba Okręgowej Komisji Wyborczej: KOSZALIN.

OKRĘG WYBORCZY NR 41 - część województwa zachodniopomorskiego obejmująca obszary powiatów:
goleniowski, gryficki, gryfiński, kamieński, łobeski, myśliborski, policki, pyrzycki, stargardzki
oraz miast na prawach powiatu:
Szczecin, Świnoujście.
Liczba posłów wybieranych w okręgu wyborczym wynosi 13.
Siedziba Okręgowej Komisji Wyborczej: SZCZECIN.

ZAŁĄCZNIK NR 2

WYKAZ OKRĘGÓW WYBORCZYCH DO SENATU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Województwo dolnośląskie

OKRĘG WYBORCZY NR 1 - obejmujący obszary powiatów:
bolesławiecki, głogowski, jaworski, jeleniogórski, kamiennogórski, legnicki, lubański, lubiński, lwówecki, polkowicki, zgorzelecki, złotoryjski
oraz miast na prawach powiatu:
Jelenia Góra, Legnica.
Liczba senatorów wybieranych w okręgu wyborczym wynosi 3.
Siedziba Okręgowej Komisji Wyborczej: LEGNICA.

OKRĘG WYBORCZY NR 2 - obejmujący obszary powiatów:
dzierżoniowski, kłodzki, świdnicki, wałbrzyski, ząbkowicki.
Liczba senatorów wybieranych w okręgu wyborczym wynosi 2.
Siedziba Okręgowej Komisji Wyborczej: WAŁBRZYCH.

OKRĘG WYBORCZY NR 3 - obejmujący obszary powiatów:
górowski, milicki, oleśnicki, oławski, strzeliński, średzki, trzebnicki, wołowski, wrocławski
oraz miasta na prawach powiatu:
Wrocław.
Liczba senatorów wybieranych w okręgu wyborczym wynosi 3.
Siedziba Okręgowej Komisji Wyborczej: WROCŁAW.

Województwo kujawsko-pomorskie

OKRĘG WYBORCZY NR 4 - obejmujący obszary powiatów:
bydgoski, inowrocławski, mogileński, nakielski, sępoleński, świecki, tucholski, żniński
oraz miasta na prawach powiatu:
Bydgoszcz.
Liczba senatorów wybieranych w okręgu wyborczym wynosi 2.
Siedziba Okręgowej Komisji Wyborczej: BYDGOSZCZ.

OKRĘG WYBORCZY NR 5 - obejmujący obszary powiatów:
aleksandrowski, brodnicki, chełmiński, golubsko-dobrzyński, grudziądzki, lipnowski, radziejowski, rypiński, toruński, wąbrzeski, włocławski
oraz miast na prawach powiatu:
Grudziądz, Toruń, Włocławek.
Liczba senatorów wybieranych w okręgu wyborczym wynosi 3.
Siedziba Okręgowej Komisji Wyborczej: TORUŃ.

Województwo lubelskie

OKRĘG WYBORCZY NR 6 - obejmujący obszary powiatów:
janowski, kraśnicki, lubartowski, lubelski, łęczyński, łukowski, opolski, puławski, rycki, świdnicki
oraz miasta na prawach powiatu:
Lublin.
Liczba senatorów wybieranych w okręgu wyborczym wynosi 3.
Siedziba Okręgowej Komisji Wyborczej: LUBLIN.

OKRĘG WYBORCZY NR 7 - obejmujący obszary powiatów:
bialski, biłgorajski, chełmski, hrubieszowski, krasnostawski, parczewski, radzyński, tomaszowski, włodawski, zamojski
oraz miast na prawach powiatu:
Biała Podlaska, Chełm, Zamość.
Liczba senatorów wybieranych w okręgu wyborczym wynosi 3.

Siedziba Okręgowej Komisji Wyborczej: CHEŁM.

Województwo lubuskie

OKRĘG WYBORCZY NR 8 - obejmujący obszar województwa.
Liczba senatorów wybieranych w okręgu wyborczym wynosi 3.
Siedziba Okręgowej Komisji Wyborczej: ZIELONA GÓRA.

Województwo łódzkie

OKRĘG WYBORCZY NR 9 - obejmujący obszary powiatów:
brzeziński, łódzki wschodni
oraz miasta na prawach powiatu:
Łódź.
Liczba senatorów wybieranych w okręgu wyborczym wynosi 2.
Siedziba Okręgowej Komisji Wyborczej: ŁÓDŹ.

OKRĘG WYBORCZY NR 10 - obejmujący obszary powiatów:
bełchatowski, opoczyński, piotrkowski, radomszczański, rawski, skierniewicki, tomaszowski
oraz miast na prawach powiatu:
Piotrków Trybunalski, Skierniewice.
Liczba senatorów wybieranych w okręgu wyborczym wynosi 2.
Siedziba Okręgowej Komisji Wyborczej: PIOTRKÓW TRYBUNALSKI.

OKRĘG WYBORCZY NR 11 - obejmujący obszary powiatów:
kutnowski, łaski, łęczycki, łowicki, pabianicki, pajęczański, poddębicki, sieradzki, wieluński, wieruszowski, zduńskowolski, zgierski.
Liczba senatorów wybieranych w okręgu wyborczym wynosi 3.
Siedziba Okręgowej Komisji Wyborczej: SIERADZ.

Województwo małopolskie

OKRĘG WYBORCZY NR 12 - obejmujący obszary powiatów:
chrzanowski, krakowski, miechowski, myślenicki, olkuski, oświęcimski, suski, wadowicki
oraz miasta na prawach powiatu:
Kraków.
Liczba senatorów wybieranych w okręgu wyborczym wynosi 4.
Siedziba Okręgowej Komisji Wyborczej: KRAKÓW.

OKRĘG WYBORCZY NR 13 - obejmujący obszary powiatów:
gorlicki, limanowski, nowosądecki, nowotarski, tatrzański
oraz miasta na prawach powiatu:
Nowy Sącz.
Liczba senatorów wybieranych w okręgu wyborczym wynosi 2.
Siedziba Okręgowej Komisji Wyborczej: NOWY SĄCZ.

OKRĘG WYBORCZY NR 14 - obejmujący obszary powiatów:
bocheński, brzeski, dąbrowski, proszowicki, tarnowski, wielicki
oraz miasta na prawach powiatu:
Tarnów.
Liczba senatorów wybieranych w okręgu wyborczym wynosi 2.
Siedziba Okręgowej Komisji Wyborczej: TARNÓW.

Województwo mazowieckie

OKRĘG WYBORCZY NR 15 - obejmujący obszary powiatów:
ciechanowski, gostyniński, mławski, płocki, płoński, przasnyski, sierpecki, sochaczewski, żuromiński, żyrardowski
oraz miasta na prawach powiatu:
Płock.

Liczba senatorów wybieranych w okręgu wyborczym wynosi 2.
Siedziba Okręgowej Komisji Wyborczej: PŁOCK.

OKRĘG WYBORCZY NR 16 - obejmujący obszary powiatów:
białobrzeski, grójecki, kozienicki, lipski, przysuski, radomski, szydłowiecki, zwoleński
oraz miasta na prawach powiatu:
Radom.
Liczba senatorów wybieranych w okręgu wyborczym wynosi 2.
Siedziba Okręgowej Komisji Wyborczej: RADOM.

OKRĘG WYBORCZY NR 17 - obejmujący obszary powiatów:
garwoliński, łosicki, makowski, miński, ostrołęcki, ostrowski, pułtuski, siedlecki, sokołowski, węgrowski, wyszkowski
oraz miast na prawach powiatu:
Ostrołęka, Siedlce.
Liczba senatorów wybieranych w okręgu wyborczym wynosi 3.
Siedziba Okręgowej Komisji Wyborczej: SIEDLCE.

OKRĘG WYBORCZY NR 18 - obejmujący obszar miasta na prawach powiatu:
Warszawa.
Liczba senatorów wybieranych w okręgu wyborczym wynosi 4.
Siedziba Okręgowej Komisji Wyborczej: WARSZAWA.

OKRĘG WYBORCZY NR 19 - obejmujący obszary powiatów:
grodziski, legionowski, nowodworski, otwocki, piaseczyński, pruszkowski, warszawski zachodni, wołomiński.
Liczba senatorów wybieranych w okręgu wyborczym wynosi 2.
Siedziba Okręgowej Komisji Wyborczej: WARSZAWA.

Województwo opolskie

OKRĘG WYBORCZY NR 20 - obejmujący obszar województwa.
Liczba senatorów wybieranych w okręgu wyborczym wynosi 3.
Siedziba Okręgowej Komisji Wyborczej: OPOLE.

Województwo podkarpackie

OKRĘG WYBORCZY NR 21 - obejmujący obszary powiatów:
bieszczadzki, brzozowski, jarosławski, jasielski, krośnieński, leski, lubaczowski, przemyski, przeworski, sanocki
oraz miast na prawach powiatu:
Krosno, Przemyśl.
Liczba senatorów wybieranych w okręgu wyborczym wynosi 2.
Siedziba Okręgowej Komisji Wyborczej: KROSNO.

OKRĘG WYBORCZY NR 22 - obejmujący obszary powiatów:
dębicki, kolbuszowski, leżajski, łańcucki, mielecki, niżański, ropczycko-sędziszowski, rzeszowski, stalowowolski, strzyżowski, tarnobrzeski
oraz miast na prawach powiatu:
Rzeszów, Tarnobrzeg.
Liczba senatorów wybieranych w okręgu wyborczym wynosi 3.
Siedziba Okręgowej Komisji Wyborczej: RZESZÓW.

Województwo podlaskie

OKRĘG WYBORCZY NR 23 - obejmujący obszar województwa.
Liczba senatorów wybieranych w okręgu wyborczym wynosi 3.
Siedziba Okręgowej Komisji Wyborczej: BIAŁYSTOK.

Województwo pomorskie

OKRĘG WYBORCZY NR 24 - obejmujący obszary powiatów:
gdański, kwidzyński, malborski, nowodworski, starogardzki, sztumski, tczewski
oraz miast na prawach powiatu:
Gdańsk, Sopot.
Liczba senatorów wybieranych w okręgu wyborczym wynosi 3.
Siedziba Okręgowej Komisji Wyborczej: GDAŃSK.

OKRĘG WYBORCZY NR 25 - obejmujący obszary powiatów:
bytowski, chojnicki, człuchowski, kartuski, kościerski, lęborski, pucki, słupski, wejherowski
oraz miast na prawach powiatu:
Gdynia, Słupsk.
Liczba senatorów wybieranych w okręgu wyborczym wynosi 3.
Siedziba Okręgowej Komisji Wyborczej: GDYNIA.

Województwo śląskie

OKRĘG WYBORCZY NR 26 - obejmujący obszary powiatów:
bielski, cieszyński, pszczyński, żywiecki
oraz miasta na prawach powiatu:
Bielsko-Biała.
Liczba senatorów wybieranych w okręgu wyborczym wynosi 2.
Siedziba Okręgowej Komisji Wyborczej: BIELSKO-BIAŁA.

OKRĘG WYBORCZY NR 27 - obejmujący obszary powiatów:
częstochowski, kłobucki, lubliniecki, myszkowski
oraz miasta na prawach powiatu:
Częstochowa.
Liczba senatorów wybieranych w okręgu wyborczym wynosi 2.
Siedziba Okręgowej Komisji Wyborczej: CZĘSTOCHOWA.

OKRĘG WYBORCZY NR 28 - obejmujący obszary powiatów:
gliwicki, tarnogórski
oraz miast na prawach powiatu:
Bytom, Gliwice, Zabrze.
Liczba senatorów wybieranych w okręgu wyborczym wynosi 2.
Siedziba Okręgowej Komisji Wyborczej: GLIWICE.

OKRĘG WYBORCZY NR 29 - obejmujący obszary powiatów:
mikołowski, raciborski, rybnicki, wodzisławski
oraz miast na prawach powiatu:
Jastrzębie-Zdrój, Rybnik, Żory.
Liczba senatorów wybieranych w okręgu wyborczym wynosi 2.
Siedziba Okręgowej Komisji Wyborczej: RYBNIK.

OKRĘG WYBORCZY NR 30 - obejmujący obszar powiatu:
bieruńsko-lędziński
oraz miast na prawach powiatu:
Chorzów, Katowice, Mysłowice, Piekary Śląskie, Ruda Śląska, Siemianowice Śląskie, Świętochłowice, Tychy.
Liczba senatorów wybieranych w okręgu wyborczym wynosi 3.
Siedziba Okręgowej Komisji Wyborczej: KATOWICE.

OKRĘG WYBORCZY NR 31 - obejmujący obszary powiatów:
będziński, zawierciański
oraz miast na prawach powiatu:
Dąbrowa Górnicza, Jaworzno, Sosnowiec.
Liczba senatorów wybieranych w okręgu wyborczym wynosi 2.
Siedziba Okręgowej Komisji Wyborczej: SOSNOWIEC.

Województwo świętokrzyskie

OKRĘG WYBORCZY NR 32 - obejmujący obszar województwa.
Liczba senatorów wybieranych w okręgu wyborczym wynosi 3.
Siedziba Okręgowej Komisji Wyborczej: KIELCE.

Województwo warmińsko-mazurskie

OKRĘG WYBORCZY NR 33 - obejmujący obszary powiatów:
bartoszycki, braniewski, działdowski, elbląski, iławski, lidzbarski, nowomiejski, ostródzki
oraz miasta na prawach powiatu:
Elbląg.
Liczba senatorów wybieranych w okręgu wyborczym wynosi 2.
Siedziba Okręgowej Komisji Wyborczej: ELBLĄG.

OKRĘG WYBORCZY NR 34 - obejmujący obszary powiatów:
ełcki, giżycki, gołdapski, kętrzyński, mrągowski, nidzicki, olecki, olsztyński, piski, szczycieński, węgorzewski
oraz miasta na prawach powiatu:
Olsztyn.
Liczba senatorów wybieranych w okręgu wyborczym wynosi 2.
Siedziba Okręgowej Komisji Wyborczej: OLSZTYN.

Województwo wielkopolskie

OKRĘG WYBORCZY NR 35 - obejmujący obszary powiatów:
gostyński, jarociński, kaliski, kępiński, kościański, krotoszyński, leszczyński, ostrowski, ostrzeszowski, pleszewski, rawicki
oraz miast na prawach powiatu:
Kalisz, Leszno.
Liczba senatorów wybieranych w okręgu wyborczym wynosi 3.
Siedziba Okręgowej Komisji Wyborczej: KALISZ.

OKRĘG WYBORCZY NR 36 - obejmujący obszary powiatów:
gnieźnieński, kolski, koniński, słupecki, średzki, śremski, turecki, wrzesiński
oraz miasta na prawach powiatu:
Konin.
Liczba senatorów wybieranych w okręgu wyborczym wynosi 2.
Siedziba Okręgowej Komisji Wyborczej: KONIN.

OKRĘG WYBORCZY NR 37 - obejmujący obszary powiatów:
chodzieski, czarnkowsko-trzcianecki, grodziski, międzychodzki, nowotomyski, obornicki, pilski, szamotulski, wągrowiecki, wolsztyński, złotowski.
Liczba senatorów wybieranych w okręgu wyborczym wynosi 2.
Siedziba Okręgowej Komisji Wyborczej: PIŁA.

OKRĘG WYBORCZY NR 38 - obejmujący obszar powiatu:
poznański
oraz miasta na prawach powiatu:
Poznań.
Liczba senatorów wybieranych w okręgu wyborczym wynosi 2.
Siedziba Okręgowej Komisji Wyborczej: POZNAŃ.

Województwo zachodniopomorskie

OKRĘG WYBORCZY NR 39 - obejmujący obszary powiatów:
białogardzki, choszczeński, drawski, kołobrzeski, koszaliński, sławieński, szczecinecki, świdwiński, wałecki
oraz miasta na prawach powiatu:
Koszalin.

Liczba senatorów wybieranych w okręgu wyborczym wynosi 2.
Siedziba Okręgowej Komisji Wyborczej: KOSZALIN.

OKRĘG WYBORCZY NR 40 - obejmujący obszary powiatów:
goleniowski, gryficki, gryfiński, kamieński, łobeski, myśliborski, policki, pyrzycki, stargardzki
oraz miast na prawach powiatu:
Szczecin, Świnoujście.
Liczba senatorów wybieranych w okręgu wyborczym wynosi 2.
Siedziba Okręgowej Komisji Wyborczej: SZCZECIN.

ZAŁĄCZNIK Nr 3

WYKAZ OKRĘGÓW WYBORCZYCH W WYBORACH DO PARLAMENTU EUROPEJSKIEGO

Okręg nr 1 obejmuje obszar województwa pomorskiego.
Siedziba okręgowej komisji wyborczej - Gdańsk.

Okręg nr 2 obejmuje obszar województwa kujawsko-pomorskiego.
Siedziba okręgowej komisji wyborczej - Bydgoszcz.

Okręg nr 3 obejmuje obszar województwa podlaskiego i województwa warmińsko-mazurskiego.
Siedziba okręgowej komisji wyborczej - Olsztyn.

Okręg nr 4 obejmuje obszar części województwa mazowieckiego: m. st. Warszawy oraz powiatów: grodziskiego, legionowskiego, nowodworskiego, otwockiego, piaseczyńskiego, pruszkowskiego, warszawskiego zachodniego i wołomińskiego.
Siedziba okręgowej komisji wyborczej - Warszawa.

Okręg nr 5 obejmuje obszar części województwa mazowieckiego: powiatów - ciechanowskiego, gostynińskiego, mławskiego, płockiego, płońskiego, przasnyskiego, sierpeckiego, sochaczewskiego, żuromińskiego, żyrardowskiego, białobrzeskiego, grójeckiego, kozienickiego, lipskiego, przysuskiego, radomskiego, szydłowieckiego, zwoleńskiego, garwolińskiego, łosickiego, makowskiego, mińskiego, ostrołęckiego, ostrowskiego, pułtuskiego, siedleckiego, sokołowskiego, węgrowskiego, wyszkowskiego oraz miast na prawach powiatu - Płock, Radom, Ostrołęka i Siedlce.
Siedziba okręgowej komisji wyborczej - Warszawa.

Okręg nr 6 obejmuje obszar województwa łódzkiego.
Siedziba okręgowej komisji wyborczej - Łódź.

Okręg nr 7 obejmuje obszar województwa wielkopolskiego.
Siedziba okręgowej komisji wyborczej - Poznań.

Okręg nr 8 obejmuje obszar województwa lubelskiego.
Siedziba okręgowej komisji wyborczej - Lublin.

Okręg nr 9 obejmuje obszar województwa podkarpackiego.
Siedziba okręgowej komisji wyborczej - Rzeszów.

Okręg nr 10 obejmuje obszar województwa małopolskiego i województwa świętokrzyskiego.
Siedziba okręgowej komisji wyborczej - Kraków.

Okręg nr 11 obejmuje obszar województwa śląskiego.
Siedziba okręgowej komisji wyborczej - Katowice.

Okręg nr 12 obejmuje obszar województwa dolnośląskiego i województwa opolskiego.
Siedziba okręgowej komisji wyborczej - Wrocław.

Okręg nr 13 obejmuje obszar województwa lubuskiego i województwa zachodniopomorskiego.
Siedziba okręgowej komisji wyborczej - Gorzów Wielkopolski.